

Міністерство освіти і науки України
Житомирський державний університет імені Івана Франка

ВІСНИК
ЖИТОМИРСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

Випуск 3 (118)

Науковий журнал,
заснований у серпні 1998 року

Вид-во ЖДУ ім. І. Франка
Житомир
2024

Видається за рішенням вченої ради Житомирського державного університету імені Івана Франка
(протокол № 17 від 27.09.2024 року).

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор – доктор педагогічних наук, професор **Григорій Грибан**;
Заступник головного редактора – доктор педагогічних наук, професор **Олена Антонова**;
Заступник головного редактора – кандидат педагогічних наук, доцент **Наталія Бірук**.

Члени редакційної колегії:

Аргіропоулос Дімітріс – доктор педагогіки, професор факультету педагогічних дисциплін (Італійська Республіка);

Золковський Пшемислав – доктор гуманістичних наук у галузі педагогіки (Республіка Польща);

Лукач Едуард – доктор філософії у галузі педагогіки, доцент, доцент кафедри андрагогіки факультету гуманітарних та природничих наук (Словацька Республіка);

Фантоззі Донателла – доктор філософії у галузі педагогіки, професор у галузі спеціальної педагогіки (Італійська Республіка);

Антонов Олексій – кандидат філологічних наук;

Васянович Григорій – доктор педагогічних наук, професор;

Вербовський Ігор – кандидат педагогічних наук, доцент;

Вітвицька Світлана – доктор педагогічних наук, професор;

Вознюк Олександр – доктор педагогічних наук, доцент;

Дубасенюк Олександра – доктор педагогічних наук, професор;

Жуковський Євгеній – кандидат педагогічних наук, доцент;

Коновальчук Іван – доктор педагогічних наук, доцент;

Кривонос Олександр – кандидат педагогічних наук, доцент;

Ленчук Іван – доктор педагогічних наук, професор;

Лобода Світлана – доктор педагогічних наук, професор;

Мирончук Наталія – доктор педагогічних наук, доцент;

Новицька Інеса – кандидат педагогічних наук, доцент;

Павленко Віта – доктор педагогічних наук, доцент;

Павлик Надія – доктор педагогічних наук, доцент;

Плахотнік Ольга – доктор педагогічних наук, професор;

Пронтенко Костянтин – доктор педагогічних наук, професор;

Романюк Руслана – доктор педагогічних наук, професор;

Сейко Наталія – доктор педагогічних наук, професор;

Сидорчук Нінель – доктор педагогічних наук, професор;

Щерба Наталія – доктор педагогічних наук, доцент.

Свідоцтво Міністерства юстиції України про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
КВ № 23684-13524 ПР від 27.12.2018 р.

Наукове періодичне видання

Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки: науковий журнал /
[гол. ред. Г.П. Грибан, заст. гол. ред. О.Є. Антонова, Н.П. Бірук]. Житомир: Вид-во Житомирського держ. ун-ту
імені І. Франка, 2024. Вип. 3 (118). 208 с.

Журнал "Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки"
внесено до переліку наукових фахових видань України (Категорія "Б"), в яких можуть публікуватися
результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата педагогічних наук –
наказ МОН України № 409 від 17 березня 2020 р.

Журнал індексується в таких наукометричних та реферативних базах:

Index Copernicus, Google Scholar, Ulrich's Periodicals Directory, CiteFactor, WordCat,
Bielefeld Academic Search Engine (BASE), CrossRef, Scilit, Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського.

Сайт видання: <http://pedagogy.visnyk.zu.edu.ua>

Макетування: **Кривонос О.М.**

Коректор англomовної версії: **Антонов О.В.**

В усіх статтях збережено орфографію та пунктуацію авторів.

Підписано до друку 25.10.2024 р. Формат 60x90/8. Папір офсетний. Гарнітура Bookman Old Style.

Друк різнографічний. Ум. друк. арк. 18.4 Обл.-вид. арк 24.0. Тираж 100. Замовлення 35.

Видавництво Житомирського державного університету імені Івана Франка

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи: серія ЖТ №10 від 07.12.04 р.

Житомирський державний університет імені Івана Франка є суб'єктом у сфері друкованих медіа згідно

Рішення Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення № 540 від 20.07.2023 р.

електронна пошта (E-mail): zu@zu.edu.ua

Україна, 10008, м. Житомир, вул. В. Бердичівська, 40. тел. (0412)431195, 431417

Ministry of Education and Science of Ukraine
Zhytomyr Ivan Franko State University

ZHYTOMYR
IVAN FRANKO
STATE UNIVERSITY
JOURNAL

PEDAGOGICAL SCIENCES

Volume 3 (118)

Scientific journal,
founded in August 1998

Zhytomyr Ivan Franko State University Press
Zhytomyr
2024

*Approved for publication by the Academic Council of Zhytomyr Ivan Franko State University
(protocol № 17 dated from 27.09.2024).*

EDITORIAL BOARD:

Editor-in-chief – Doctor of Sciences (Pedagogy), Professor **Grygoriy Griban**;
Co-editor-in-chief – Doctor of Sciences (Pedagogy), Professor **Olena Antonova**;
Co-editor-in-chief – Candidate of Sciences (Pedagogy), Docent **Nataliia Biruk**.

Argiropoulos Dimitris – Doctor of Sciences (Pedagogy), Professor of the Faculty of Pedagogical Disciplines (Republic of Italy);
Ziulkovskyi Pshemyslav – PhD in Humanistic Sciences (the Field of Pedagogy) (Republic of Poland);
Lukac Eduard – PhD in Pedagogy, Docent, Associate professor of the Department of Andragogy of the faculty of humanitarian and natural sciences (Slovak Republic);
Fantozzi Donatella – Doctor of Sciences (Pedagogy), Professor in the Sphere of Special Pedagogy (Republic of Italy);

Antonov Oleksii – Candidate of Sciences (Philology);
Vasianovych Hryhorii – Doctor of Sciences (Pedagogy), Professor;
Verboskyi Igor – Candidate of Sciences (Pedagogy), Docent;
Vitvytska Svitlana – Doctor of Sciences (Pedagogy), Professor;
Vozniuk Oleksandr – Doctor of Sciences (Pedagogy), Docent;
Dubaseniuk Oleksandra – Doctor of Sciences (Pedagogy), Professor;
Zhukovskyi Yevgenii – Candidate of Sciences (Pedagogy), Docent;
Konovalchuk Ivan – Doctor of Sciences (Pedagogy), Docent;
Kryvonos Oleksandr – Candidate of Sciences (Pedagogy), Docent;
Lenchuk Ivan – Doctor of Sciences (Pedagogy), Professor;
Loboda Svitlana – Doctor of Sciences (Pedagogy), Professor;
Myronchuk Nataliia – Doctor of Sciences (Pedagogy), Docent;
Novitska Inesa – Candidate of Sciences (Pedagogy), Docent;
Pavlenko Vita – Doctor of Sciences (Pedagogy), Docent;
Pavlyk Nadiia – Doctor of Sciences (Pedagogy), Docent;
Plakhotnik Olga – Doctor of Sciences (Pedagogy), Professor;
Prontenko Kostiantyn – Doctor of Sciences (Pedagogy), Professor;
Romaniuk Ruslana – Doctor of Sciences (Pedagogy), Professor;
Nataliia Seiko – Doctor of Sciences (Pedagogy), Professor;
Sydorchuk Ninel – Doctor of Sciences (Pedagogy), Professor;
Shcherba Nataliia – Doctor of Sciences (Pedagogy), Docent.

**Certificate of the Ministry of Justice (Ukraine) on the State Registration of Print Media
KB № 23684-13524 IIP from 27.12.2018**

Scientific Periodical

Zhytomyr Ivan Franko State University Journal. Pedagogical Sciences: scientific journal / [editor-in-chief G. Griban, co-editor-in-chief O. Antonova, N. Biruk]. Zhytomyr: Zhytomyr Ivan Franko State University Press, 2024. Vol. 3 (118). 208 p.

"Zhytomyr Ivan Franko State University Journal. Pedagogical Sciences" is included in the list of scientific professional publications of Ukraine (B category), which can publish the research results of the thesis for a Doctoral and Candidate Degree in Pedagogy – Resolution of Ministry of Education and Science of Ukraine № 409 from March 17, 2020.

The journal is indexed in: Index Copernicus, Google Scholar, Ulrich's Periodicals Directory, CiteFactor, WordCat, Bielefeld Academic Search Engine (BASE), CrossRef, Scilit, Vernadsky National Library.

Website: <http://pedagogy.visnyk.zu.edu.ua>

Modelling: **Kryvonos O.M.**

Proofreader of English-language Edition: **Antonov O.V.**

Authors' spelling and punctuation are preserved in the articles.

Signed for printing 25.10.2024. Size 60x90/8. Offset Paper. Font Bookman Old Style.
Risograph printing. Conventional printed sheets 18.4. Printed sheets 24.0. Number of copies 100. Order 35.

Zhytomyr Ivan Franko State University Press

Licence of the Subject of Publishing: Series ZhT № 10 from 07.12.04.

Zhytomyr Ivan Franko state university is a subject in the field of print media according to the Decision of the National Council of Ukraine on Television and Radio Broadcasting No. 540 dated 20.07.2023.
(E-mail): zu@zu.edu.ua

Ukraine, 10008, Zhytomyr, Velyka Berdychivska Str., 40. tel. (0412)431195, 431417

ISSN (Print): 2663-6387
ISSN (Online): 2664-0155

© Zhytomyr Ivan Franko State University, 2024

METHODOLOGY AND HISTORY OF PEDAGOGY

МЕТОДОЛОГІЯ ТА ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

UDC 37.015.31:17.022.1:376-054.57(477.82)"18"

DOI 10.35433/pedagogy.3(118).2024.1

CHARITY AS A SPIRITUAL AND MORAL FACTOR IN THE ESTABLISHMENT AND OPERATION OF JEWISH SCHOOLS IN VOLHYNIA IN THE NINETEENTH CENTURY

N. A. Seiko*

The article substantiates the place and role of charity as a spiritual and moral factor in the development of Jewish education in Volhynia in the nineteenth century. The main legislative foundations for the development of Jewish education in Volhynia in the nineteenth century, which was at that time within the "settlement area", are established. It is concluded that the philanthropic tradition has always occupied a significant place in the spiritual and moral life of the Jewish community. It is concluded that the philanthropic tradition has always occupied a significant place in the spiritual and moral life of the Jewish community. One of the central commandments governing the world in the Jewish religious tradition was Tzedakah, a concept that translates as "justice", "donation" or "charity". The main types of charitable societies in the Jewish community of Volhynia are identified: Jewish city charitable societies, charitable organizations, citywide charitable societies and organizations. The author formulates a conclusion about the role and significance of Haskalah as a spiritual and moral concept and educational approach based on the integration of Jewish education into the imperial educational space, as well as on the participation of Jews in the development of universal culture. In this context, the activity of the Haskalah clubs, which were funded mainly by charitable contributions, are discussed. The role of charitable support as a spiritual and moral factor in the development of Talmud Torahs, Beit Midrash, Jewish elementary schools and the Zhytomyr Rabbinical school is also noted.

The conclusion that Jewish schooling in Volhynia in the nineteenth century had its spiritual and moral basis in the form of the religion of Judaism and the traditional moral foundations of the Jewish community of the region is made. It is substantiated that Jewish education in the Volhynia education system in the nineteenth century performed both an integrative and a socio-cultural mission to preserve the ethno-cultural potential of the Jewish community in the conditions of the introduced "settlement area". It is substantiated that Judaism as a religious basis for the content of education in Jewish schools of Volhynia relied on charity as a necessary component of the socio-cultural development of Beit Midrash, Jewish schools, Talmud Torahs, the Rabbinical school and Jewish teacher's institute in Volhynia in the nineteenth century.

Keywords: spirituality, morality, Jewish schooling, charity, Volhynia, Haskalah, Tzedakah.

* Doctor of Sciences (Pedagogy), Full Professor
(Zhytomyr Ivan Franko State University)
sejkona.zdu@gmail.com
ORCID: 0000-0002-6197-9553

БЛАГОДІЙНІСТЬ ЯК ДУХОВНО-МОРАЛЬНИЙ ЧИННИК СТВОРЕННЯ ТА ДІЯЛЬНОСТІ ЄВРЕЙСЬКИХ ШКІЛ НА ВОЛИНІ У ХІХ СТОЛІТТІ

Н. А. Сейко

У статті обґрунтовано місце і роль благодійності як духовно-морального чинника розвитку єврейського шкільництва на Волині у ХІХ століття. Встановлено основні законодавчі основи розвитку єврейського шкільництва на Волині у ХІХ столітті, що перебувало на той час у межах "смуги осілості". Сформульовано висновок, що філантропічна традиція завжди займає вагоме місце у духовно-моральному житті єврейської спільноти. Однією з центральних заповідей, що керують світом у єврейській релігійній традиції, була цдака – поняття, що перекладається як "справедливість", "пожертва" або "благодійність". Відзначено основні типи благодійних товариств у єврейській громаді Волині – єврейські міські добродійні товариства, благодійні організації, та загальноміські благодійні товариства й організації. Сформульовано висновок про роль і значення Хаскали як духовно-моральної концепції та освітнього підходу, що ґрунтувався на інтеграції єврейської освіти в імперській освітній простір, а також на участі євреїв у розвитку загальнолюдської культури. У цьому контексті діяльність гуртків Хаскали, які фінансувалися переважно за рахунок благодійних внесків. Зазначено про роль благодійної підтримки як духовно-морального чинника розвитку талмуд-тор, бет-мідрашів, єврейських початкових училищ, та Житомирського рабинського училища.

Сформульовано висновок про те, що єврейське шкільництво на Волині у ХІХ столітті мало своє духовно-моральне підґрунтя у вигляді релігії юдаїзму та традиційних моральних основ життєдіяльності єврейської спільноти краю. Обґрунтовано думку, що єврейське шкільництво у системі освіти Волині ХІХ століття виконувало як інтеграційну, так і соціокультурну місію для збереження етнокультурного потенціалу єврейської громади в умовах впровадження "смуги осілості". Обґрунтовано, що юдаїзм як релігійне підґрунтя змісту освіти в єврейських школах Волині покладался на благодійність як необхідну складову соціокультурного розвитку бет-мідрашів, єврейських училищ, талмуд-тор, рабинського училища та вчительського єврейського інституту на Волині у ХІХ столітті.

Ключові слова: духовність, моральність, єврейське шкільництво, благодійність, Волинь, Хаскала, цдака.

Introduction of the issue. The formation of the educational system in a particular region of Ukraine, which in the nineteenth century was the part of the Russian Empire and was actually occupied after the third partition of the Polish-Lithuanian Commonwealth, was determined by a set of factors (socio-economic, socio-cultural, socio-political). Among these factors the socio-cultural ones are of the greatest interest to researchers in the field of educational and social history. The cultural space of every ethno-confessional community, the set of spiritual and moral foundations of their life provided a peculiar background and content basis for Jewish, Polish, Czech and German schooling in Volhynia in the nineteenth century.

Jewish schooling in the nineteenth-century education system of Volhynia

fulfilled both an integrative and a socio-cultural mission to preserve the ethno-cultural potential of the Jewish community in the context of the established "settlement area". On the other hand, the spiritual foundations of Jewishness, expressed in Judaism, contributed to the unification and cultural development of the Jewish community of Volhynia region through the system of education for Jewish children, which in the nineteenth century included several educational levels – from elementary schools to Zhytomyr Jewish Teachers' Institute. Charity became a powerful spiritual and moral factor in the development of Jewish education and the preservation of the traditional religious way of life of the Jewish community in the region.

Current state of the issue. Various aspects of the development of Jewish education, spiritual and moral foundations of its functioning have become the subject of scientific interest of O. Ivanenko (2019) [4], A. Meleshchenko (2012) [6], N. Rudnytska (2001-2015) [13-15], N. Seiko [16], F. Stupak [17] and others. Scholars have focused mainly on the general organisational and content principles of the development of Jewish education in Volhynia during the nineteenth and early twentieth centuries.

Outline of unresolved issues brought up in the article. Despite the general sufficient level of research on the historical development of Jewish education in Volhynia in the nineteenth century, we believe that the development of charity as a spiritual and moral basis for the development of education in the Jewish community of the Volhynia region in the nineteenth century has remained unaddressed by scholars.

Aim of the research. The purpose of the article is to substantiate the spiritual and moral influence of charity on the development of education in the Jewish community in Volhynia in the nineteenth century. In the research, the **methods** of scientific analysis of sources, synthesis of scientific findings, analytical and synthetic methods of processing historical and pedagogical facts in view of their modern commentary and interpretation were used.

Results and discussion. The situation of the Jewish community in the historical period under consideration was determined by the imperial decree that approved the "Regulations on Jews" (1804). This document enshrined the so-called "settlement area", which, on the one hand, created permanent restrictions on the settlement of the Jewish population within the Russian Empire and access to education in the capital's educational institutions, and on the other hand, stimulated the development of active social life of Jewish communities in certain regions. At the same time, the "Regulations on Jews" stipulated that Jews had the right to receive education in any educational institution located within

the "settlement area". It also allowed the establishment of one prayer school for every 30 houses of the Jewish population and more than one prayer school and synagogue for every 80 houses [5: 19].

The "settlement area" systematically affected the living conditions of the Jewish population, prompting their communities to make significant efforts to preserve their ethno-cultural identity. During the nineteenth century, in addition to the three western provinces of the Kyiv educational district, the boundaries of this zone included Chernihiv, Poltava and Kharkiv provinces [3: 112-116; 5: 23]. A noticeable improvement in the conditions of socio-cultural development for Jewish communities within the "settlement area" can be observed in the mid-nineteenth century, when significant changes began in the field of charitable activities of these communities aimed at developing education.

The educational rights of the Jewish population of the Russian Empire were regulated by the "Regulations for Jews" (1804) and the "Regulations on Jews" (1835). The first legislative act provided Jews with access to all educational institutions within the "settlement area", including the right to study at Russian gymnasiums and colleges, while the second extended this right to all educational institutions in the empire. In 1840, according to a decree of the Russian Emperor Nicholas I, a committee was established to organize public schools for Jews throughout the empire. The main goal of these schools was to promote the conversion of Jewish children to the Christian religion and their integration into the Russian cultural space [16: 228-232]. However, the access to gymnasiums for Jews remained limited. It was only in the early twentieth century that joint education for Christians and Jews became possible in Kyiv educational district (which included Volhynia).

The philanthropic tradition has always played an important role in the spiritual and moral life of the Jewish community. One of the central commandments

governing the world in the Jewish religious tradition was Tzedakah, a concept that translates as "justice", "donation" or "charity". The peculiarity of Tzedakah was that it did not depend on the material status of a person: every Jew had to allocate 10-20% of his or her income to charity. The funds raised were used to support needy community members, finance social and religious needs and develop the traditional Jewish education system.

It is worth noting that in Volhynia in nineteenth century Jews as an ethno-cultural community functioned in predominantly unfavorable socio-cultural conditions. This was not always due to direct antipathy, but rather to the special nature of the mutual dependence of the ethnic groups that coexisted on the same territory. Jewish communities often demonstrated their separateness, distinctiveness and certain "otherness" that manifested itself in their closed lifestyle, their own education system, special religious principles of life and traditional way of life. These features did not contribute to the development of ethno-cultural interaction over several centuries. In the context of constant ethno-cultural diffusion between Ukrainians, Russians, Poles, Czechs and Germans in Volhynia, contact between these ethno-cultural communities and the Volhynia Jewish community remained limited and minimized.

The system of education and upbringing of children in Jewish communities was based on traditional religious canons, which included a significant focus on the study of theological texts and memorization of prayers. In the first half of the nineteenth century, Jewish educational institutions operated largely outside the control of the Russian imperial authorities and were funded by the local community. The main form of education was kheders or hadarim, which were considered compulsory for boys aged 6 to 13. The maintenance of these institutions was carried out exclusively at the expense of the students' parents.

Talmud-torahs were established for children from poor families. Those educational institutions functioned on the basis of donations from wealthy community members. In fact, they performed the same functions as Kheders, but provided free education. Another type of educational institution in the Jewish community was Beit Midrash (prayer schools), which were also funded by private donations from community members.

The religious and philosophical foundations of Jewish philanthropy, particularly in the field of education, were based on the principle of every Jew's duty to help his neighbour while preserving his dignity. Several types of Jewish charitable societies can be distinguished within the period under study:

1. **Jewish municipal charitable societies** that carried out charitable activities in various fields. In particular, they provided medical care (free medicines, payment for treatment), support for the elderly, material assistance to Jewish school students in the form of clothing, footwear, food or religious items. In addition, they promoted the education of children on the principles of charity.

2. **Jewish municipal charitable organizations** that functioned entirely on donations. These organizations included charitable canteens, bakeries, bathhouses and other institutions that provided for the basic needs of the poorest members of the community.

3. **Citywide charitable societies and organizations** established with the participation of Jews in Volhynia towns and cities, which implemented joint initiatives for the benefit of the community.

The main sources of funding used by Jewish charitable societies were: funds received from the box tax, which was mandatory for Jews; voluntary donations; contributions from individual members of charitable societies; additional fees that could be introduced by individual communities (for example, the quartz tax). The level of support for education by Jewish communities in Ukraine was

largely determined by the spiritual and moral principles of Judaism, which determined approaches to education and training:

1. **The traditional (conservative) approach** focused on the religious upbringing and education of Jewish youth. It involved studying theological texts, memorising prayers and reading catechism. Charity in this context was limited to paying for the education of poor children in *hederim*, which were financed exclusively by their parents. Talmud Torahs, as educational institutions, were largely supported by donations from wealthy community members. They provided basic religious education for children from low-income families and orphans. Beit Midrash (houses of learning or prayer schools) were another common type of educational institution that were built and maintained at the expense of the Jewish community and individual benefactors. These institutions were widely popular: for example, in the Volhynia gubernia in the early twentieth century, 53 such institutions functioned [16: 228-232].

2. **Haskalah**, as a spiritual and moral concept and educational approach, insisted on the integration of Jewish education into the national system of education and culture, as well as on the participation of Jews in the development of universal culture. In this context, the activities of Haskalah groups, including those in Berdychiv, were funded primarily by charitable contributions. However, these groups did not receive widespread support in the Jewish community, which explains their limited prevalence in the region.

3. **The official (state) approach** to education provided for the education of children regardless of their religious or ethnic affiliation in Russian educational institutions. According to the "Regulations for Jews" 1804, special Jewish schools were allowed to be established. At the same time, restrictions were imposed on general education institutions: the number of Jewish students could not exceed 10% within the "settlement area" and 5% outside it (for

gymnasiums, universities, colleges) [16: 273]. In this context, the charity of the Jewish community was aimed mainly at creating scholarship funds and financing the education of a certain number of Jewish students in various educational institutions within the "settlement area".

In the second half of the nineteenth century, *charitable scholarships* were available in Ukraine for Jewish students studying in primary and secondary schools [19: 4]. However, in the 1870s there was a significant increase in the number of Jewish youth in the educational institutions of the empire, which led to changes in state policy. In 1875, scholarships for Jewish pupils and students were cancelled and the number of Jews in secondary and higher education institutions was limited to 10% of the total number of students [19: 7].

Beginning in the mid-nineteenth century, Russian Jewish schools of two types began to open in Volhynia: first-rate (two-year courses) and second-rate (three- or four-year courses). These institutions were maintained at the expense of the state budget, but provoked a negative reaction from the Jewish community. The main reason for the discontent was that the schools were not under the control of the Jewish community. However, even these "state-run" Jewish schools were partially funded by the community itself through forced charitable contributions imposed by the Russian authorities. These included *the box and candle taxes*, which were mandatory exclusively for the Jewish population [9: 62-63]. The box tax, introduced in 1844, consisted of two parts: a general tax (on meat consumption) and an additional tax (on trade or for wearing national clothing). This tax was intended to support Jewish communities, in particular for the payment of taxes, charity and guardianship. No community member was exempt from it. The partial or auxiliary tax, which amounted to 8,5 kopeks for the maintenance of poor students and 22 kopeks for orphanages, synagogues and almshouses, provided funding for the social and educational needs of the community. The candle tax,

on the other hand, was collected from merchants and burghers of Jewish origin and transferred to the management of the trustee of Kyiv educational district for the creation of new educational institutions [11: 62-63].

In the 1913-1914 academic year, funds received from compulsory fees were used to finance state-run Jewish schools in the Volhynia province. In particular, 3,939 rubles were allocated for the maintenance of the elementary Jewish school in Zhytomyr, 2,576 rubles in Kremenets, 2,557 rubles in Ostroh and 2,529 rubles in Radyvyliv [10: 19-20]. The director of the Zhytomyr Jewish School, A. Zimmerman, reported that a merchant of the first guild, Isaac Herman, from Zhytomyr, donated 100 rubles in silver to support poor students of the Zhytomyr Rabbinical School [12: 1]. The director proposed to use these funds in the form of material aid, i.e. to provide students with shoes, clothes, textbooks, etc. On 18 February 1861, the same merchant donated another 66 rubles in silver for the maintenance of one student of the Zhytomyr Rabbinical School for a year. It is important to note that donations by Jewish communities of Kyiv educational district are rarely found in archival materials. However, their use is standardised, indicating common problems in the educational sphere, regardless of the level, type or ethnicity of the educational institutions. For example, in gymnasiums and folk schools for Ukrainian, Polish and Russian populations of the district, charitable funds were often used to purchase clothing, footwear and especially textbooks.

The merchant Isaac Herman later donated 150 rubles for the needs of the poor students of Zhytomyr Gymnasium. The board of the gymnasium decided to use the money to purchase textbooks for the library so that the poorest students and orphans could receive them free of charge. "I have the honour to inform your Excellency about this decision of the pedagogical council, as well as about the donation of the merchant Herman,

humbly asking you to honour Herman for his commendable deed" [12: 3].

On the eve of the First World War, private Jewish schools operated in most of the county towns of Volhynia. At the beginning of the twentieth century, these educational institutions received their own teaching staff, which was trained at the Zhytomyr Rabbinical School, which was the only institution of such kind in Ukraine. In 1873-1885 this educational institution functioned under the name "Zhytomyr Jewish Teachers' Institute". In the mid-nineteenth century, women's Jewish schools began to appear in Ukraine, which were mainly financed by tuition fees and less dependent on charitable donations.

The systematic provision of charitable assistance by Jewish communities for the development of education became noticeable with the foundation and development of educational institutions such as Talmud Torahs and rabbinical schools. In 1861, the Board of Trustees of Kyiv Educational District, chaired by M. Pirogov, decided to systematize information on charitable support for Jewish educational institutions as part of the lustration (financial audit) of charitable foundations.

If a benefactor could no longer fulfil his obligations, the Jewish educational establishment management sought to find a replacement, since these institutions could not function without charitable support. Thus, the director of the Zhytomyr Rabbinical School, addressing the trustee of Kyiv educational district on 4 February 1861, reported that for the past several years, merchants of the 1st Guild, Moses Davydovych Vanstein and Moses Isaevych Horowytz, had been supporting five poor students. However, M. Horowytz informed him that he no longer intended to continue this business. In this regard, the director asked the merchant of the 1st Guild, Hessel Rosenberg, to replace M. Horowytz. Rosenberg agreed and provided 165 rubles in silver for the maintenance of these students in 1861 [7: 18].

Some information about charity in Jewish educational institutions can be found in the regulations that governed their activities. For example, the regulations defining the conditions of operation of the Zhytomyr Jewish Craft School stated: "The school accepts boys aged 13 to 15, mainly from the poorest families of bourgeois and shop Jews, mostly from large families and orphans" [1: 649]. The document went on to state: "§ 27. In order to improve the financial situation of the school and promote its welfare, it is permitted to accept monetary donations, as well as books, working materials, tools, models and other donations that will contribute to the development of the school... § 28. Monetary donations will be used to form the reserve capital of the school and will be used to expand the school, as well as to support those students who have completed the course and received the title of master, to open workshops" [1: 651].

In the nineteenth and early twentieth centuries, Jewish educational institutions were widespread in their scholarship charity, which was aimed at supporting poor students and at the same time contributing to the interests of the Russian authorities. However, the information found on Jewish community charity in the period from 1832 to 1864 was not very numerous and mostly covered not only Jewish students but also Christians, although it remains unclear to which national groups (Ukrainians, Russians, Poles, Czechs) they belonged.

The charitable activities of the Jewish community were indirectly governed by Regulation 1835, which obliged Jews to provide care for their fellow believers, including the elderly, crippled and sick. The final regulation of the rules of charitable activity in Jewish communities was carried out in accordance with the Regulations of the Committee for the Arrangement of Jews of 24 December 1843, which defined the basic principles of Jewish charitable societies. In 1844, after the liquidation of the kahal, the government approved the "Regulations on the box tax", which became the main

source of funding for Jewish educational institutions in Ukraine. The charitable funds of Jewish communities can be classified as: membership fees to charitable societies, donations from individuals or donation records, as well as funds received from the organization of artistic events, lotteries, funds from the box tax [17: 324].

The network of Jewish educational institutions in Volhynia expanded throughout the second half of the nineteenth century. Inspector of public schools of Kyiv educational district M. Barsov, inspecting the educational institutions of Volhynia and Podillia, noted: "I saw Jewish schools in Volhynia – in Radyvyliv, Dubno, Rivne, Novohrad-Volynskyi; in Podillia – in Mohyliv on the Dniester, Bratslav, Vinnytsia, Letychiv and Kamianets" [8: 36]. In total, according to his data, these provinces had "1238 rural schools, 2 gymnasiums (Zhytomyr for 560 students and Rivne for 500 students), 4 district schools (Ovruch, Teofipol, Ostroh, Lutsk), 30 parish schools, an exemplary women boarding school, 11 Jewish schools, and 1 rabbinical school in Zhytomyr" [2: 116].

M. Barsov was rather pessimistic about the attitude of the Jewish community of Volhynia to charitable support for both Jewish and state educational institutions. He noted: "Public schools should be founded by the secular government or at least with its help, because of the material poverty of the local peasantry: the rural community is unable to cover the costs of building a school and its maintenance on its own. It needs outside support, which is not provided by the clergy, landowners or the wealthy urban stratum. Ones because of their poverty, others because the school is an instrument of Polonisation for them, and the urban layer consists of Jews who are too selfish about the affairs of the region" [8: 11].

In general, the analysis of historical sources and recent scholarly studies of the problem of the formation and development of Jewish education in Volhynia in the nineteenth century makes it possible to state that charity became a

powerful spiritual and moral factor in the operation of numerous Jewish educational institutions in the form of foundations, charitable scholarships and one-time donations. The phenomenon of "Tzedakah", inherent in Judaism, can be characterized as the spiritual basis of charity in the educational system of the Jewish community of Volhynia in the conditions of life on the edge of the "settlement area".

Conclusions and research perspectives. A scientific analysis of historical sources and studies has led to the conclusion that Jewish schooling in Volhynia in the nineteenth century had its spiritual and moral basis in the religion of Judaism and the traditional moral foundations of the Jewish community of the region. The author proves that Jewish education Volhynian education system in the nineteenth century performed both an integrative and a socio-cultural mission to preserve the ethno-cultural potential of the Jewish community in the conditions of the introduced "settlement area". On the other hand, the spiritual foundations of Jewishness, expressed in Judaism, contributed to the unification and cultural development of the Jewish community of Volhynia through the system of education for Jewish children, which in the nineteenth century included several educational levels, from elementary schools to the Jewish Teachers' Institute.

The main legislative foundations of the development of Jewish schooling in Volhynia in the nineteenth century, which at that time was within the "settlement area", are established. The conclusion that the philanthropic tradition has always occupied an important place in the spiritual and moral life of the Jewish community is formulated. One of the central commandments governing the world in the Jewish religious tradition was Tzedakah – a concept that translates as "justice", "donation" or "charity". The main types of charitable societies in the Jewish community of Volhynia are noted. They are Jewish city charitable societies, charitable organizations and citywide charitable societies and organizations.

A conclusion is formulated about the role and significance of Haskalah as a spiritual and moral concept and educational approach, which was based on the integration of Jewish education into the imperial educational space, as well as on the participation of Jews in the development of universal culture. In this context, the activities of Haskalah groups, which were financed mainly by charitable contributions, are noted. The role of charitable support as a spiritual and moral factor in the development of the Talmud Torah, Beit Midrash, Jewish primary schools and the Zhytomyr Rabbinical School is noted.

The prospects for further research is to study ethno-cultural characteristics of the spiritual education of Germans in Volhynia in the nineteenth century.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. July 29, 1861. Polozhenye o Zhytomyrskom evreiskom remeslennom uchylshche [Regulations on the Zhitomir Jewish Vocational School]. (2014). *Sbornik postanovleniy Ministerstva narodnogo prosveshcheniya – Collection of Resolutions of the Ministry of Public Education*. Vol. 3: The Reign of Emperor Alexander II, 1855-1864. St. Petersburg: b.v. [in russian].
2. Barsov, N. (1864). *Narodnyie uchylshcha v Yuho-Zapadnom krae [Public schools in the South-West region]*. St. Petersburg: b.v. [in russian].
3. Gorobets, V.M. (1993). *Malorosiiska kolehiia ta reforma derzhavnoho ustroiu Ukrainy (1722-1727) [Little Russian Collegium and the Reform of the State System of Ukraine (1722-1727)]*. *Doctor's thesis*. Kyiv: Institute of History of the NAS of Ukraine [in Ukrainian].
4. Ivanenko, O. (2019). *Yevreiska hromada ta rozvytok osvity v Kyivskomu navchalnomu okruzi na pochatku XX st. [The Jewish community and the development of education in the Kyiv educational district at the beginning of the 20th century]*.

Mizhnarodni vidnosyny Ukrayiny: naukovi doslidzhennya ta vysnovky – International relations of Ukraine: scientific research and findings, issue 28, 40-48 [in Ukrainian].

5. Ivashchenko, O.M., & Polishchuk, Y.M. (1998). *Yevrei Volyni: Kinets XVIII – pochatok XX stolittia [Jews of Volhynia: End of the 18th century – beginning of the 20th century]*. Zhytomyr: Volyn [in Ukrainian].

6. Meleshchenko, A. (2012). Moral'no-etychne vykhovannya yevreys'kykh ditey na Volyni kintsya XIX – pochatku XX st. [Moral and ethical education of Jewish children in Volhynia at the end of the 19th-beginning of the 20th century]. *Istoryko-pedahohichnyy al'manakh – Historical and pedagogical almanac*, no. 2, 94-97 [in Ukrainian].

7. *O pozhertvovanyiakh, postupyvshykh v Kazennye Evreiskye Uchylshcha na posobyia bedneishym uchenyam [On donations received by the State Jewish Schools for the benefit of the poorest students]*. (1861). Central State Historical Archive in Kyiv, f. 707, op. 87, file 4615 [in russian].

8. *Otchet o poezdke s pedahohycheskoi tseliu po Volyni i Podolyu N. Barsova [Report on a trip for educational purposes to Volhynia and Podolia by N. Barsov]*. (1863). St. Petersburg: b.v. [in russian].

9. *Otchet popechytelia Kyevsokoho uchebnoho okruha za 1893 hod [Report of the trustee of the Kyiv educational district for 1893]*. (1894). Kyiv: Printing house of the Kushnerev and Co. Partnership [in russian].

10. *Otchet popechytelia Kyevsokoho uchebnoho okruha o sostoianny uchebnykh zavedenyi okruha za 1913 h. [Report of the trustee of the Kyiv educational district on the state of educational institutions of the district for 1913]*. Kyiv: Printing house of the Kushnerev and Co. Partnership [in russian].

11. Pavlovsky, I.F. (1905). K istorii Malorossii v general-gubernatorstvo N.G. Repnina [On the history of Little Russia during the governor-generalship of N.G. Repnin]. *Trudy Poltavskoy uchenoy arkhivnoy komissii – Works of the Poltava Scientific Archival Commission*. Poltava, no. 1, issue 1, 58-73 [in russian].

12. *Protokol zasedaniya Soveta inspektsyy narodnykh uchylshch Yuho-Zapadnoho kraia ot 17 sentiabria 1892 h. o zachyslenyy v stipendyaty uchenikov horodskykh i selskykh uchylshch [Minutes of the meeting of the Council of Inspection of Public Schools of the Southwestern Territory dated September 17, 1892, on the enrollment of students from city and rural schools as scholarship holders]*. (1892). Central State Historical Archives of Ukraine in Kiev, f. 707, op. 226, ref. 96 [in russian].

13. Rudnytska, N. (2015). Movni ta osvritni markery v protsesakh natsionalnoi identyfikatsii v XIX st. (na prykladi polskykh ta yevreyskykh hromad Pravoberezhzhia) [Language and educational markers in the processes of national identification in the 19th century (on the example of Polish and Jewish communities of the Right Bank)]. *INTERMARUM: history, politics, culture*, issue 2, 42-60 [in Ukrainian].

14. Rudnytska, N. (2002). Stanovlennia i rozvytok khederiv na Volyni u XIX – na pochatku XX stolittia [The formation and development of the heders in Volhynia in the 19th and early 20th centuries]. *Etnichna istoriya narodiv Yevropy – Ethnic history of the peoples of Europe*, no. 12, 41-45 [in Ukrainian].

15. Rudnytska, N.V. (2001). Profesiina osvita yevreiv Volyni u XIX – na pochatku XX st. [Professional education of Jews of Volhynia in the 19th and early 20th centuries]. *Ukrayins'kyi istorychnyy zhurnal – Ukrainian Historical Journal*, no. 6, 123-132 [in Ukrainian].

16. Seiko, N.A. (2006). *Dobrochynnist u sferi osvity v Ukraini (XIX – pochatok XX stolittia): Kyivskiy uchbovyi okruh [Charity in the field of education in Ukraine (19th – early 20th centuries): Kyiv educational district]*. Zhytomyr: Publishing house of ZhDU [in Ukrainian].

17. Stupak, F. (1997). Z istorii yevreiskoi blahodiinosti [From the history of Jewish charity]. *Yevreys'ka istoriya ta kul'tura v Ukrayini – Jewish history and culture in Ukraine*. Kyiv: KNU, 323-324 [in Ukrainian].

18. Sukennikov, M. (1904). *Hymnazyia 80-kh hodov* [Grammar school of the 80s]. *Russian school*, no. 6, 323-324 [in russian].

19. *Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv u m. Kyievi* [Central State Historical Archive in Kyiv]. F. 707, op. 262, file 10, 28 sheets [in Ukrainian].

Received: August 08, 2024

Accepted: September 02, 2024

UDC 378.147:001.8:004.8
DOI 10.35433/pedagogy.3(118).2024.2

METHODOLOGICAL BASIS AND PRACTICAL ASPECTS OF DIGITALIZATION OF EDUCATIONAL SPACE

O. V. Voznyuk*, O. A. Dubaseyuk, O. I. Shury*****

The article presents theoretical and practical aspects of digitalization of educational space. The negative and positive consequences of the mentioned process are analyzed in their dialectical unity using an interdisciplinary approach. Artificial intelligence technologies are considered in relation to the digitalization of the educational space of Ukraine, and the problem of academic integrity in the context of the mentioned process is also analyzed. One of the most important problems of the use of artificial intelligence and other intelligent digital systems in the educational branch is actualized, which is related to the possibility of replacing the teacher with artificial intelligence.

The theoretical foundations of the research are the principles and ideas that can be found in the 2021 National Report of the National Academy of Sciences of Ukraine on the state and prospects for the development of education in Ukraine, as well as in the "Beijing Consensus" of UNESCO, within the framework of which the papers on "International Conference on Artificial Intelligence and Education" (2019) were published. Both the concept of functional asymmetry of the cerebral hemispheres and the information theory in some of its modifications have been also used to solve the problems actualized in the article.

It has been found that the risks associated with the use of artificial intelligence are becoming important, related to the possible loss of jobs due to automation, the spread of deep fakes, privacy violations, algorithmic bias, socio-economic inequality, volatility, i.e. the instability of the market, the uncontrolled process of the possible formation of artificial self-awareness of the artificial intelligence.

The solutions of the mentioned problems require an integral effort of legal professionals, policymakers, technology experts, and educators, who are to work together to create lucid artificial intelligence rules and policies that balance innovations and protect the rights of stakeholders.

In the context of the problem of academic integrity, the development of the proposed software related to the algorithms for analyzing the uniqueness of texts can be considered as a prospect for solving the problem.

* Doctor of Sciences (Pedagogy), Professor
(Zhytomyr Ivan Franko State University)
alexvoz@ukr.net
ORCID: 0000-0002-4458-2386

** Doctor of Sciences (Pedagogy), Professor
(Zhytomyr Ivan Franko State University)
dubasenyuk@ukr.net
ORCID: 0000-0002-9447-4527

*** Candidate of Pedagogical Sciences (PhD in Pedagogy), Docent
(Rivne State Humanitarian University)
olena.shuryyn@rshu.edu.ua
ORCID: 0000-0002-8804-7860

Keywords: methodology of scientific research, information boom, artificial intelligence, telecommunications technologies, digital generation, digitalization of educational space, "4K" skills, academic integrity, media education, information theory.

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

О. В. Вознюк, О. А. Дубасенюк, О. І. Шурин

У статті представлені теоретичні та практичні аспекти цифровізації освітнього простору. Аналізуються негативні та позитивні наслідки зазначеного процесу у їх діалектичній єдності з використанням міждисциплінарного підходу. Розглядаються технології штучного інтелекту щодо цифровізації освітнього простору України, а також здійснюється аналіз проблеми академічної доброчесності у контексті зазначеного процесу. Актуалізується одна з найбільш важливих проблем використання штучного інтелекту та інших інтелектуальних цифрових систем в освітній сфері, яка пов'язана із можливістю заміни вчителя штучним інтелектом.

Теоретичними основами дослідження постають принципи та ідеї, що їх можна знайти у Національній доповіді НАПН України 2021 року щодо стану і перспектив розвитку освіти в Україні, у "Пекінському консенсусі" ЮНЕСКО, у рамках якого було надруковано матеріал стосовно "Міжнародної конференції зі штучного інтелекту та освіти" (2019 рік). Для розв'язання проблем, актуалізованих у статті, також використовувалися як концепція функціональної асиметрії півкуль головного мозку, так і теорія інформації у деяких її модифікаціях.

З'ясовано, що важливими постають небезпеки щодо використання штучного інтелекту, пов'язані з можливою втратою робочих місць через автоматизацію, розповсюдженням дінфейків, порушення конфіденційності, алгоритмічну упередженість, соціально-економічну нерівність, волатильність, тобто нестійкість ринку, неконтрольований процес можливого формування самосвідомості штучного інтелекту.

Вирішення зазначених проблем вимагає поєднання спеціалістів з права, політиків і експертів з технологій, освітян, які мають працювати спільно, щоб створити чіткі правила та політику застосування штучного інтелекту, які збалансують інновації та захистять права зацікавлених сторін.

У контексті проблеми академічної доброчесності перспективою вирішення зазначеної проблеми постає розробка програмного забезпечення, що стосується запропонованих у статті алгоритмів аналізу унікальності текстів.

Ключові слова: методологія наукового дослідження, інформаційний бум, штучний інтелект, телекомунікаційні технології, цифрове покоління, цифровізація освітнього простору, навички "4K", академічна доброчесність, медіаосвіта, теорія інформації.

Introduction of the issue. The urgency of the problem stems from one of the main trends of the modern world in general and educational sphere in particular related with the exponential growth of information, as well as with the significant increase of the social role of human personality and intellectualization of its activity in the context of extremely dynamic change of equipment and technologies. At the same time, the analysis of the current socio-cultural situation, as well as the study of the main trends in the development of socio-pedagogical systems in Ukraine and the world, allows us to come to the

conclusion that the futuristic forecast for the emergence of the "digital generation" in the XXI century presupposes taking into account the relevant modern conditions – the rapid development of telecommunication technologies, the computerization and digitization of productive processes, the use of telecommunications with feedback, etc. These changes should lead to a fundamental transformation of the style of people's social and individual life, to the increase of its intensity, as well as to enhancing people's social responsibility and creativity in labor, study and scientific research. Under such

conditions, modern society will need a comprehensively developed mobile personality capable of self-education, self-improvement and self-development.

The relevant laws of Ukraine in the field of education indicate a strategy for solving the problem connected with providing information needs and information support for all spheres of activity of a modern specialist through digitalization of education. In addition to the digitalization of educational space, the so-called "cyber socialization" turns out to be relevant now, which reveals itself as a process of qualitative change in the structure of personality's self-awareness and its need-motivational sphere taking place under the influence of the use/dissemination of contemporary digital technologies.

Current state of the issue. At large, one can analyze such aspects of the digitalization of the educational space as generally pedagogical, didactic, methodical ones (V.Yu. Bykov, I.E. Bulak, M.I. Zhaldak and others), as well as the implementation of the principles of digitalization in the process of teaching different disciplines (M.M. Kozyar, Yu.V. Lukyanenko, O.M. Spirin and others). Digitization of educational systems is the subject of the research of a large number of foreign scientists [8; 11; 13; 17].

It can also be said that the use of modern information technologies in the context of artificial intelligence (AI) technologies in the educational process of Ukraine (V.Yu. Bykov, I.E. Bulak, O.M. Spirin, O.P. Pinchuk and others), as well as in foreign countries [7; 9; 12; 14; 21], is extremely relevant.

Therefore, the intensive implementation of digital technologies in all spheres of socio-economic, educational life of many countries, including the dynamic development of AI, reveal an urgent need to analyze the positive and negative aspects of the mentioned process using interdisciplinary research.

The aim of the research. Accordingly, we can study the negative and positive consequences of the

digitalization of the educational process in their dialectical unity being the objective of our research. In this regard, it is important to analyze the implementation of AI technologies in the context of digitalization of the educational space of Ukraine, as well as to focus on the problem of academic integrity in the context of the mentioned process.

Research methods. The methodological and theoretical foundations of our research, having an interdisciplinary character, are the principles and ideas that can be found: 1) in the 2021 National Report of the National Academy of Sciences of Ukraine (where the content of digitalization of education as a modern imperative in the context of the development of the information and digital educational environment of the Ukrainian school is outlined), 2) in the "Beijing Consensus" of UNESCO, within the framework of which the papers on "International Conference on Artificial Intelligence and Education" (2019) were published, where such aspects were outlined: 1) the increasing of the readiness of those responsible for the development of policy in the field of education for the use of AI, 2) the formation of a general understanding of the opportunities and problems that AI opens up for education, 3) the positive and negative consequences of the development of AI technologies for participants in the educational process [12]. To this end, to solve the problems actualized in the article, the concept of functional asymmetry of the cerebral hemispheres, as well as some modifications of the information theory have been used [19; 20].

Results and discussion.

1. Positive consequences of digitization of educational space

The process of formation of the *digital generation* of young people which is going on in the world is connected with the development of AI revealing significant potential for solving current problems that the education brunch faces with. Under these conditions,

UNESCO aims to support countries around the world in using the potential of AI technologies, while ensuring the basic *principles of inclusiveness and equity*. Thus, UNESCO's mandate inherently requires such an approach to AI that focuses on the interests of all participants in the educational process in the context of equal access to knowledge, diversity of forms of cultural expression, when everyone can take advantage of the *technological revolution* and gain access to its achievements, especially in the context of *innovative knowledge*.

The technological field of AI is currently developing by leaps and bounds. The essence of AI (the functional basis of which was developed by John McCarthy in 1950) lies in the ability of computer devices/programs to learn, think, and reason like the human brain. The AI systems receive data and instructions, on the basis of which the AI systems draw conclusions, perform certain functions, and also learn, revealing at the same time huge opportunities for analyzing a large array of information.

Let us illustrate this fact: 1) recently, the Harvard scientists have developed AI software (after studying more than 131,000 earthquakes and aftershocks, the scientists tested the neural network of 30,000 events) that can predict the location of underground tremors. Compared to traditional methods, AI has demonstrated great accuracy in determining the locations of aftershocks. 2) The OpenAI company represented a new model of artificial intelligence GPT-4o, which is much more mobile than the old one and has a wider set of functions. It reacts to the user's voice in real time, can pick up nuances in the voice, generating a response in "different emotional styles", including the musical sphere. This model is supported in more than 50 languages. Professional media and bloggers, who call this version "crazy", "sensational", "revolutionary", claim that the developers for the first time are able to bring the program closer to the communication model of real

people. GPT-4o can sing, change the intonation of the voice, recognize the user's emotions and analyze visual information. In addition, GPT-4o has greatly improved foreign language skills and can be used as a real-time translator. The developers admit that they still do not fully know how to use all the functions of GPT-4o, but there are already fears that the new version of the chat can fundamentally change the market of translation services and learning foreign languages.

First of all, *the positive consequences of digitization of educational space* are connected with a rapid increase in the amount of information being transmitted. Accessibility information saves the participants in the educational process from the need to spend a large amount of time on search for the necessary data

We can also mention the new sources of income for business, since the digitization of education is the means and stimulus for development of new products on market of educational services.

In addition, the digitization of educational space provides the possibility of 24-hour access for educational and information resources, because digitization of education allows to choose for training any convenient period of day and night

At the same time, education becomes more accessible, the online learning tools overcome barriers, making education accessible to all concerned persons throughout the world.

Thanks to digital tools and automation of the studying process the teachers are not loaded with routine work since with the help of the software the teachers have the possibility to track the academic attendance, to create pertinent records, and send automated responses and reminders to students.

In the USA, two-thirds of educators implement information technologies among students. Almost 20% of students at Stanford University reported using ChatGPT for practice assignments.

In 2023, a nationwide survey of the prospects of AI implementation in national education was conducted in Ukraine. It turned out that in the international ranking of the use of AI, Ukraine has entered the group of countries with the lowest indicators (among them Guatemala, Paraguay, Venezuela, El Salvador, and others) [6].

1,747 teachers and 1,443 students of grades 8-11 from all over the country took part in the All-Ukrainian study of the prospects of using AI in the educational process of Ukraine. 7 out of 10 interviewed teachers used at least one of the AI tools. In general, 76% of teachers have used artificial intelligence at least once, half of the teachers have a positive experience of digital interaction. Every second teacher believes that AI has the prospect of replacing the educational process in the future. At the same time, the participants in the educational process are aware of such AI tools as ChatGPT (68% of teachers, 76% of students), the educational project "On Lesson" (69% of teachers, 35% of students). Both teachers and students are much less aware of such well-known international AI services as Grammarly, Bard Google, Midjourney, Notion AI and Stable Diffusion (from 4 to 15 percent).

Teachers of the natural sciences (informatics, physics, mathematics) and the humanities (English, foreign literature, history, Ukrainian language) actively use AI during the teaching process. At the same time, the dependence has been revealed: the shorter the teacher's work experience, the more active the use of such a tool as ChatGPT is.

Most Ukrainian pupils and students are aware of the benefits of using AI in education. 6 out of 10 surveyed students have already used AI services when preparing their homework. 85% of students have used AI tools at least once, and a third of them do so at least weekly. Also, about 40% say that they use AI during classes.

The feedback from teachers indicates that it is currently difficult to separate the AI and student's contribution to

solving the creative tasks, so it is not clear how to distinguish the work of the computer from the work of the student [6].

2. Negative consequences of digitization of educational space including the media education

As any social entity is characterized by positive and negative characteristics, it is appropriate to talk about not only positive but also negative consequences of digitalization of the educational space [1].

Nowadays, scientists and educators are beginning to understand that television and computer in a certain way limit the richness of bodily/sensual perception of reality, canceling functional equality between image and sound perception, since music or speech coming from an invisible announcer often comes from a completely different realm of reality than the image on screen. Moreover, a child's impressions from what is heard and seen are separated from the child's physical activity, who while watching the television or computer programs, remains in a state of physical immobility. M. Shlitzer notes that television, video and computer inflict a destructive effect on child's health, even if we have the best children's program including educational one. Using the computer for educational purposes in primary school or even in preschool establishment is also unproductive and in some cases even detrimental: the results of the study of 200 Israeli schools, of which 122 were equipped with computers, testified that even a computerized lesson in mathematics did not give significant improvements in academics success, rather even revealed the trend for its deterioration [4].

In 2003, T. Oppenheimer's book "*Flickering Mind*" was published, where the author ponders about negative consequences of digitization of educational process. Alongside with obvious advantages, the use of information technologies in the field of education leads to occurrence of "wrong goals", because a great number of

computers is considered a comfortable indicator of "quality" of educational process, and if the computer is connected to the Internet, then the ultimate goal of investment in education seems to have been achieved. T. Oppenheimer claims that information technologies in the form they were developed at the beginning of the 21st century are not able in principle to perform the tasks of automation of intellectual activity. Hence, T. Oppenheimer convincingly shows malignancy of modern computerization of educational process and reaches conclusion that teaching process is to be saved by returning to traditional non-computer methods [15: 13].

The analysis of various negative factors of introduction of computer technologies in educational sphere allows to concretize some rather harmful consequences of the specified process.

1) Computers teach a person to act on the environment in a *manipulative, directive, instrumental manner*. This can lead to violent acts, which is vividly illustrated by hacking technologies and the avalanche of computer viruses as well as computer games (so called "shooting games") being mostly of violent character.

2) Computers are harmful because of the *digital logic of information processing* adopted in them, which contributes to the formation of unambiguous, "black and white", "yes or no" anti-creative, *bipolar thinking* in a person. If a child does not develop an ambivalent (dialectical, multifaceted, paradoxical) attitude towards the object/environment, and all objects seem to the child to be either good or bad without any smooth transitional phase between these polar indications, and if this perception of the surrounding world is fixed at the level of emotional intellect, then this circumstance serves as a prerequisite for further child's development in the direction of the *schizoid type*, characterized by **atomic-discrete, aggressive, anti-creative** perception and mastering of the world. It is significant that ambivalence as a

"balance of opposites" (P. Weinzwieg) is a nurturing and psychological basis for the development of a creative personality (creative personalities are paradoxical beings characterized by ambivalent, mutually exclusive psychological and behavioral features) [3].

3) The implementation of the computer aids as the main conductor of modern visual technologies significantly inhibits the need and process of reading as the essential educational activity: in the age of electronic mass media, the periods of childhood and adulthood have lost their distinction. The advent of television transformed culture into "emotional consumption" of television frames that change on the screen every three seconds. It is estimated that in the first fifteen years a teenager spends 16 hours in front of the TV, and in each program he/she sees at least three scenes of violence. The modern youth pay more attention to "aggressive forms of culture", which are spreading with the speed of an epidemic thanks to the spread of mass media messages. And the book as a source of spiritual development recedes into the background [5].

According to neuropsychologists, this has an excessive effect on the right hemisphere, which is associated with visual perception of the world, whereto the child's activity is attracted, whereas the left hemisphere, where the centers of thinking and speech are located, is being lessened [5].

Under such conditions, the elements of spectacular culture are becoming increasingly active, when due to the development of relevant electronic means of mass media the informational (audio-visual) signals that reach young people increased many times.

Simultaneously the factor of book-verbal information has weakened. The latter circumstance is manifested in the fact that today's children and young people read very few books, in particular fiction. This leads to the primitivization of the artistic and aesthetic sphere of a person; the functional connection between the hemispheres of his/her

brain is distorted due to weakening the interhemispheric transformation processes. Such interhemispheric transformation needs attracting young people to the artistic treasury of human civilization, which develops a person's ability to generate figurative information in the sphere of their own artistic and aesthetic representation, and this, in turn, is a cornerstone of the development of creative thinking and implements the main mechanism of thinking as such – **diplasty** – person's ability to combine in one logical and psycho-emotional context the opposite and mutually exclusive concepts, images, objects, states, stimuli.

Thus, the mechanisms of the reproductive imagination remain undeveloped, and its highest level of development allows the reader not only to reproduce the images of literary works as the writer sees them, but also to fully subordinate his/her imaginative processes to a deep and accurate analysis of the text [1-5].

If **psychophysiological purpose of human being's development** can be considered to be the reaching of the state of functional synthesis of the hemispheres (when symbolic and verbal information being perceived mainly on the level of the left hemispheric processes, can be easily transformed into imaginative and emotional sphere of the right hemispheres, and vice versa), then nowadays the interhemispheric transformational processes are sharply decreasing alongside with the decreasing in person's ability for verbalization and deverbilization of information. And this process means, **on the one hand**, "dressing up" in the symbolic-verbal "attire" the emotional and imaginative information, and **on the other hand**, – the reverse transformation of a sign into an image, and words into emotions. Such a transformation takes place precisely in the process of young person's plunging into artistic treasury of human civilization, which develops person's skills to generate visual information in the field of his/her own artistic and aesthetic perception, and

this, in its turn, is the corner condition of the development of creative thinking [1; 3].

3. The problem of using artificial intelligence in social and educational space

The process of formation of the digital generation takes place in the context of not only sociocultural and psychomental aspects, but also leads to psychophysiological changes of the subjects in the educational process. One of the significant challenges of the digitization process, including the development of AI technologies, is connected with the use of digital devices that can change the structure of the human brain. Researchers from the University of Sussex (Great Britain) have found out that if a person uses several electronic devices at the same time, it changes the structure of the brain, and, unfortunately, not for the better [14].

There is also a problem of control of AI, when AI should be useful to people, being controlled by people, not vice versa. Under such conditions, we can talk about some advantages and disadvantages of AI, including in the educational field.

Among **the important advantages of AI** is the minimization of different errors stemming from a human factor. However, this minimization depends on the AI programming algorithms.

We can also talk about the zero risk factor of using AI, since AI can be used to solve tasks that can pose a danger to humans.

AI is characterized by round-the-clock availability, since computer devices can work endlessly, without interruptions.

The AI doesn't express human emotion when customers can send any number of strange requests, and the chatbot can produce pre-prepared responses with the help of which it can react.

In addition, AI in the context of its software can quickly make decisions [14; 21].

Among **the disadvantages of AI**, one can mention that its operation involves large material costs (for the development

and maintenance of software and hardware).

According to some of its developers, AI does not show signs of creativity because it functions according to certain rigid algorithms lacking in spontaneity.

In addition, AI is capable of replacing many people who work in certain sectors of economy and in education.

Working roles such as simple data entry or communicating with customers at the beginning of the interaction, i.e. chat support, are now handled by bots that can do this more efficiently and round-the-clock. Being one of the key advantages of AI, it is also its disadvantage, as machines lack intuition and empathy and cannot fully establish relationships with the humans, which is the case with the educational process.

Another human peculiarity that is difficult to integrate into a computer machine is connected with the phenomenon of ethics, since the moral and ethical aspects of human interaction are extremely difficult (and maybe impossible) to algorithmize. The situation of the biased use of AI can be illustrated by examples of hiring procedures, loan approvals, and unequal and inadequate criminal sentencing. Mitigating such AI's characteristics requires a thoughtful approach to data selection, preprocessing methods, and algorithm development.

The legal issues concerning AI cover a wide spectrum: responsibility, intellectual property rights, regulatory compliance. Legal issues related to copyright arise from ownership of AI-generated content and its algorithms.

AI transparency is connected with the algorithms and decision-making processes. Such transparency is essential for building authority, accountability, and user's trust in AI systems [14; 21].

Another important problem of using AI (and other intelligent digital systems) in the educational field is related to **the possibility of replacing teachers with artificial intelligence**. Thus, in one of the schools in Finland, a technological experiment was conducted: during the

school year, the teachers there were replaced by robots. Elias, a new foreign language teacher at a Tampere school, never gets tired of repeating the same things. Elias is ready to answer many questions, being a universal teacher who speaks 23 languages. The robot can assess students' knowledge and select appropriate questions and exercises. At the same time, its behavior is programmed to interest children, encouraging them to study. The mathematics lessons are taught by another "teacher" – a robot that was made and programmed in Finland. The technological experiment designed for elementary school lasted a year. Similar experiments have already been conducted in the United States, the Middle East, and China [18].

It is important to note that the essential basis of the educational process (in the context of its participants), which consists in the interaction of teachers with pupils/students, is revealed at the level of the **neural organization of the human brain**.

As researches have shown, the educational process is fundamentally resonant, when the interaction of the participants in this process can be analyzed in the context of resonance processes.

At the level of the neural organization of the human brain, the principle of resonance is actualized in the phenomenon of "mirror neurons" discovered by Giacomo Rizzolatti with his colleagues [16: 10], who revealed the "mirror effect", according to which the actions (as well as the behavior) of a person, accompanied by the activation of the corresponding structure of neurons in his/her brain, activate the same structure of the neurons in the brain of another person who observes these actions or participates in them.

This mirror effect is also realized in those ideomotor reactions, when a thought, a created image can cause a certain muscular reaction, when the movement imagined by a person is realized reflexively.

Taking into consideration the mentioned phenomenon, we can conclude that the robotization of the educational process is quite problematic.

4. The problem of academic integrity associated with digitalization of the educational and scientific space

The phenomenon/paradigm of academic integrity has always occupied an important place in the scientific and educational spheres, but in the last 15-20 years this phenomenon has becoming ever more problematic. One of the main reasons for this circumstance is related to the so-called *information boom*, due to which the information generated by modern civilization doubles every six months. And 100-150 years ago, the process of doubling information on our planet took place every half century. At the same time, nowadays the mentioned process has, to a large extent, acquired the character of multiplication of generated information, which reduces the level of production of objectively new information.

The values of academic integrity face such an important challenge as AI, which as a software product can generate absolutely unique/original texts on a certain order (although, it should be said, that there are some AI programs allowing to determine to a certain extent the level of originality of the texts created by AI). We can also mention the computer programs enabling to paraphrase texts (for example, <https://neuralwriter.com/uk/#progress=96>). There are also other software methods for increasing the uniqueness of texts, which require separate research.

To solve the problem under consideration, we have used both the theory of information in its various modifications and the concept of functional asymmetry of the hemispheres of the human brain.

The question arises of how to radically approach the solution of the above-mentioned problem. We believe that one of the ways to solve the problem of academic integrity is related to

informational analysis of texts in the context of *information theory*.

C. Shannon defined information as a measure of diversity, R. Ashby – as a measure of structural diversity. Other researchers suggest considering information as a measure of structural-semantic diversity as well as the freedom of person's choice of this or that information. Information is also understood as a degree of heterogeneity of the distribution of matter and energy in space and time: while energy can be understood as a measure of the intensity of objects' motion, the information characterizes its structural properties. There is also a probabilistic approach to determining the amount of information about a specific event, according to which the more rare and non-trivial this event is, the more information it contains.

These facts enable to specify the two aspects of text analysis in the context of academic integrity, which correspond to the information processing strategies of the hemispheres of the human brain – the right (emotional and imaginative) and the left (abstract and logical):

1) the analysis of the level of informational non-triviality of the text, which is investigated due to the analysis of the frequency of the use of lexical units in the text, as well as the uniqueness of their combinations (such an approach can hardly be used in the context of the analysis of texts containing an experimental data received by mathematical operations);

2) the analysis of the degree of structural diversity of the text, which involves the analysis of the structural complexity of the text including certain number of its elements, as well as the number of connections of these elements, i.e. here we analyze the amount of contexts in which a certain text element is used/occurs; this amount which can compare with the number of connections (synapses) of a certain neuron in the brain.

Conclusions and research perspectives. The conducted interdisciplinary research has enabled us

to come to the conclusion that the digitalization of educational space has a colossal benefit for all of us. On the other hand, our analysis casts doubt on the absolute beneficence of computerized learning, based on digital devices. Due to this conclusion, the prospective development of the educational field in the context of the introduction of a new educational paradigm presupposing the preventive measures regarding the threats of cybersocialization: age restriction of children's access to the Internet and their presence in social networks; teaching children and young people how to spend time on the basis of the healthy lifestyle; appropriate legislative measures to limit the activities of the mass media as for the propaganda of cruelty, violence, immoral behavior, etc.

Nowadays, the field of AI faces major challenges – such as privacy and protection of personal data, the ethics of its use, which reveals the possible bias of algorithms and transparency, as well as the socio-economic consequences of changing patterns of employment of people. The proliferation of AI also raises concerns about how AI will affect cybersecurity. Furthermore, when implementing AI in sensitive areas, such as health care and criminal justice, a more focused approach is needed that requires greater attention to the ethical principles necessary to achieve fair outcomes. It is also important to keep a balance between technological development and moral considerations, essential to harnessing AI for the benefit of society, avoiding risks and encouraging *ethical innovation*.

The educators note that they use AI services in their extracurricular work and the activities to prepare for classes, create tests for homework, during lessons, as well as to test students' knowledge. In most cases, AI helps students quickly search and systematize information, take notes, generate ideas for creative works concerning titles, illustrations, theses for a report, etc. At the same time, in separate

questionnaires, children anonymously admitted that they use AI tools for creating the texts, for example, during the preparation of tasks in humanitarian disciplines. At the same time, according to experts, AI cannot yet replace a person in conscious decision-making or in the creative process, and AI is also unable in full to reflect/understand the context of the task being offered to solve. Disadvantages of AI technologies, particularly their use for educational needs, are also obvious to educators. In particular, AI sometimes makes blunders (it makes basic logical errors), or the data it relies on may contain inaccuracies or be obsolete. Also, AI reveals the problem of ascertaining the original source of information, and for scientific research it is very important to check and correctly refer to the original source. According to some experts in the domain of education, the influence of AI on the formation of students' "4K" skills (*communication, collaboration, critical thinking, creativity*) is limited; this fact requires additional research.

In general, some disadvantages and even risks of AI implementation into social and educational sphere are connected with the possible loss of jobs due to automation, as well as deep fakes, privacy violations, algorithmic bias caused by incorrect data, socio-economic inequality, market volatility, automation of weapons, uncontrolled process of possible formation of AI's self-awareness, etc. [7; 14; 21].

Addressing these challenges requires concerted efforts of legal professionals, policymakers, technology experts, educators, who are to cooperate in creating clear rules and policies for the application of AI thus balancing the innovation and protecting the rights of all concerned parties.

In the context of the problem of academic integrity, the prospect of solving this problem presupposes the development of software related to the proposed algorithms for analyzing the uniqueness of texts.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Vozniuk, O.V. (2023). Nehatyvni ta pozytyvni naslidky tsyfrovizatsii osvitnoho protsesu [Negative and positive consequences of digitalization of the educational process]. *Tsyfrova transformatsiia ta dydzhytal tekhnolohii dlia staloho rozvytku vsikh haluzei suchasnoi osvity, nauky i praktyky – Digital transformation and digital technologies for the sustainable development of all branches of modern education, science and practice: materialy mizhnar. nauk.-prakt. konf. Mizhnarodna Akademiia Prykladnykh Nauk (Respublika Polshcha) – Derzhavnyi biotekhnolohichniy universytet (Ukraina). Lomzha, Polshcha, ch. 1, 196-200 [in Ukrainian].*
2. Vozniuk, O.V., & Dubaseniuk, O.A. (2024). Suchasni vyklyky tsyfrovizatsii osvitnoho prostoru u konteksti vykorystannia shtuchoho intelektu [Modern challenges of digitalization of the educational space in the context of the use of artificial intelligence]. *Teoriia i praktyka tsyfrovoho navchannia v suchasnykh zakladakh osvity – Theory and practice of digital learning in modern educational institutions: zb. nauk. prats. Vinnytskyi derzhavnyi pedahohichniy universytet imeni Mykhaila Kotsiubynskoho. Vinnytsia: TOV firma "Druk plus", vyp. 3, 29-34 [in Ukrainian].*
3. Vozniuk, O.V., & Horobets, S.M. (2019). Vykorystannia kontseptsii funktsionalnoi asymetrii pivkul holovnoho mozku u pobudovi informatsiino-tyfrovoyi tekhnolohii roboty z obdarovanyimi ditmy ta moloddu [Using the concept of functional asymmetry of the cerebral hemispheres in the construction of information and digital technology for working with gifted children and youth]. *Informatsiino-tyfrovoyi osvittii prostir Ukrainy: transformatsiini protsesy i perspektyvy rozvytku – Information and digital education space of Ukraine: transformation processes and development prospects: materialy metodolohichnoho seminaru NAPN Ukrainy, 4 kvitnia 2019 r. / za red. V.H. Kremenia, O.I. Liashenka; ukl. A.V. Yatsyshyn, O.M. Sokoliuk. Kyiv, 312-321 [in Ukrainian].*
4. Vozniuk, O.V. (2013). Kibersotsializatsiini naslidky kompiuteryzatsii yak suttievoho chynnyka pobudovy suchasnoho informatsiinoho prostoru [Cyber-socialization consequences of computerization as a significant factor in building a modern information space]. *Naukovi zapysky Maloi akademii nauk Ukrainy. Seriya: Pedahohichni nauky – Scientific notes of the Small Academy of Sciences of Ukraine. Series: Pedagogical Sciences: zb. nauk. prats, vyp. 4, 23-35 [in Ukrainian].*
5. Vozniuk, O.V. (2013). *Reformuvannia osvity u konteksti suchasnykh osvitnikh mifiv. Osvitni reformy: misiia, diisnist, refleksiiia [Reforming education in the context of modern educational myths. Educational reforms: mission, reality, reflection]: monohrafiia / za red. V. Kremenia, T. Levovytskoho. Kyiv: TOV "Vydavnyche pidpriemstvo EDELVEIS", 239-250 [in Ukrainian].*
6. *Rezultaty vseukrainskoho doslidzhennia pro perspektyvy ShI v zahalnoi serednii osviti [The results of the all-Ukrainian study on the prospects of AI in general secondary education]. Retrieved from: <https://mon.gov.ua/ua/news/rezultaty-vseukrayinskogo-doslidzhennya-pro-perspektivi-shi-v-zagalnij-serednij-osviti> [in Ukrainian].*
7. Allen, C., Smit, I., & Wallach, W. (2005). Artificial morality: Top-down, bottom-up, and hybrid approaches. *Ethics and Information Technology, 7(3), 149-155 [in English].*
8. Bucăța, G., Popescu, F., & Tileagă, C. (2022). Digital Transformation of Higher Education System. *Proceedings of the 28th International Scientific Conference Knowledge-Based Organization, vol. 28, issue 1. Retrieved from: <https://doi.org/10.2478/kbo-2022-0025> [in English].*
9. Gabriel, Iason. (2020). Artificial Intelligence, Values, and Alignment. *Minds and Machines, 30 (3), 411-437. Retrieved from: <https://doi.org/10.1007/s11023-020-09539-2> [in English].*
10. Gentilucci, M., Dalla, Volta, R. (2008). Spoken language and arm gestures are controlled by the same motor control system. *The Quarterly Journal of Experimental Psychology, 61(6), 944-957. Retrieved from: <https://doi.org/10.1080/17470210701625683> [in English].*

11. Goulart, V.G., Liboni, L.B., & Cezarino, L.O. (2021). Balancing skills in the digital transformation era: The future of jobs and the role of higher education. *Industry and Higher Education*, vol. 36, issue 4, 118-127. Retrieved from: <https://doi.org/10.1177/09504222211029796> [in English].
12. *International Conference on Artificial Intelligence and Education, Planning Education in the AI Era: Lead the Leap.* (2019). Beijing. Retrieved from: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000368303> [in English].
13. Ljungqvist, M., & Sonesson, A. (2021). Selling out Education in the Name of Digitalization: A Critical Analysis of Swedish Policy. *Nordic Journal of Studies in Educational Policy*, 8(2), 89-102. Retrieved from: <https://doi.org/10.1080/20020317.2021.2004665> [in English].
14. Loh, K., & Kanai, R. (2014). Higher media multi-tasking activity is associated with smaller gray-matter density in the anterior cingulate cortex. *PLoS One*, 9(9), e106698. Retrieved from: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0106698> [in English].
15. Oppenheimer, Todd. (2003). *The Flickering Mind: Saving Education from the False Promise of Technology*. New York: Random House, Trade Paperback, 528 [in English].
16. Rizzolatti, G., & Arbib, M. (1998). Language within our grasp. *Trends in Neurosciences*, 21, 188-194. Retrieved from: [https://doi.org/10.1016/s0166-2236\(98\)01260-0](https://doi.org/10.1016/s0166-2236(98)01260-0) [in English].
17. Santos, H., Batista, J., & Marques, R.P. (2019). Digital transformation in higher education: the use of communication technologies by students. *Procedia Computer Science*, 164, 123-130. Retrieved from: <https://doi.org/10.1016/j.procs.2019.12.163> [in English].
18. Seppinen, Nina. (2022). *The Possibilities of use of Robotics in Finnish Early Childhood Education – benefits and challenges. A functional thesis.* Retrieved from: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/782416/Seppinen_Nina.pdf?sequence=2 [in English].
19. Voznyuk, A. et al. (2021). Interdisciplinary Educational Technology based on the Concept of Human Brain Functional Asymmetry. *Postmodern Openings*, 12(2), 433-449. Retrieved from: <https://doi.org/10.18662/po/12.2/316> [in English].
20. Voznyuk, O. (2023). Deepening The Principles Of Media Education Based On The General Systems Theory. *Zhytomyr Ivan Franko State University Journal. Pedagogical Sciences*, 1(112), 29-38. Retrieved from: [https://doi.org/10.35433/pedagogy.1\(112\).2023.29-38](https://doi.org/10.35433/pedagogy.1(112).2023.29-38) [in English].
21. Yudkowsky, Eliezer. (2011). Complex Value Systems in Friendly AI. *Artificial General Intelligence*, 6830, 388-393. Retrieved from: https://doi.org/10.1007/978-3-642-22887-2_48 [in English].

Received: July 26, 2024
Accepted: August 20, 2024

GENERAL SECONDARY EDUCATION ЗАГАЛЬНА СЕРЕДНЯ ОСВІТА

UDC 378.02+368.136:370

DOI 10.35433/pedagogy.3(118).2024.3

PRESERVING AND STRENGTHENING THE HELTH OF YOUNGER SCHOOLCHILDREN BY MEANS OF MOTOR GAME TECHNOLOGIES

N. H. Sydorчук*, O. A. Hordienko, O.A. Marushchak*****

The article deals with the problem of preserving and strengthening the health of younger schoolchildren based on current legal framework (Laws of Ukraine "On Physical Culture and Sports", "On the Public Health System", the National Doctrine for the Development of Education and Physical Culture and Sports, Basic Guidelines education of students of grades 1-11 of general educational institutions). The special importance of the problem under discussion is emphasized in regard to the specific features of the selected age group, since it is during this period of life that the foundations of a culture of health and a healthy lifestyle are laid, including the formation of the understanding of the value of health, as well as development of the skills and abilities aimed at preserving health are. The importance of all components of health (physical, social, spiritual, mental) for its strengthening and preservation is highlighted. Based on the research conducted, the authors conclude that the foundation for the full-fledged development of a junior high school student is their physical health. The basic factor in maintaining physical health is identified as follows: compliance with the regime of motor activity. In order to solve the task of preserving the health of primary school students in terms of increasing the level of their motor activity, it is proposed to create a single health-preserving space in educational institutions, which, according to the authors, ensures the development of the individual taking into account their physiological and intellectual peculiarities, the level of satisfaction of their needs and availability of the opportunities for systematic use of motor game technologies. The characteristics of motor game technologies as a means of implementing health-preserving processes are presented. Motion-based game technologies, which are actively used by elementary school teachers to preserve and strengthen the health of students in accordance with the objectives of health-preserving doctrine within the components of the health-preserving space of the

* Doctor of Sciences (Pedagogy), Professor
(Zhytomyr Ivan Franko State University)
sydorчукng@ukr.net
ORCID: 0000-0003-2824-1562

** Candidate of Pedagogical Sciences (PhD in Pedagogy), Docent
(Zhytomyr Ivan Franko State University)
YELENA_G@i.ua
ORCID: 0000-0003-3384-3656

*** Candidate of Pedagogical Sciences (PhD in Pedagogy), Senior Lecturer
(Zhytomyr Ivan Franko State University)
oleksandramarushchak@gmail.com
ORCID: 0000-0002-5010-9667

elementary school are systematized. Examples of the use of motor game technologies used to improve the health of younger schoolchildren are given. A conclusion was made about the perspective of using theoretical and practice-oriented experimental data for the development and implementation of the educational component "Organization of a health-preserving environment in primary school" in the process of professional and pedagogical training of future primary school teachers, which contains two modules: "Organization and methods of conducting physical culture and health activities in the routine of a junior high school student" and "Organization of extracurricular health activities of elementary school students", which take into account the developed theoretical and practical provisions.

Keywords: health, health promotion, health preservation, health-saving space, younger schoolchildren, motor game technologies.

ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ЗМІЦНЕННЯ ЗДОРОВ'Я МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ РУХОВИХ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Н. Г. Сидорчук, О. А. Гордієнко, О. А. Марущак

У статті актуалізовано проблему збереження та зміцнення здоров'я молодших школярів з опорою на ряд державних документів (Закони України "Про фізичну культуру і спорт", "Про систему громадського здоров'я", Національна доктрина розвитку освіти та фізичної культури і спорту, Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів). Наголошено на особливому значенні актуалізованої проблеми для дітей молодшого шкільного віку, оскільки саме у цей період життя закладаються основи культури здоров'я, здорового способу життя, формується розуміння цінності здоров'я, відбувається оволодіння уміннями та навичками збереження здоров'я. Підкреслено значення всіх складових здоров'я (фізичної, соціальної, духовної, психічної) для його зміцнення та збереження. Сформульовано висновок про те, що підґрунтям повноцінного розвитку молодшого школяра є його фізичне здоров'я. Базовим чинником підтримки фізичного здоров'я визначено дотримання режиму рухової активності. Для розв'язання завдання здоров'язбереження учнів початкової школи у площині підвищення рівня їх рухової активності запропоновано створення у закладах освіти єдиного здоров'язбережувального простору, що, на думку авторів, забезпечує розвиток особистості з урахуванням її фізіологічних та інтелектуальних особливостей, задоволення її потреб, можливостей шляхом системного використання рухових ігрових технологій. Представлено характеристику рухових ігрових технологій як засобу реалізації оздоровчих процесів. Систематизовано рухові ігрові технології, що активно використовуються педагогами-практиками початкової школи для збереження та зміцнення здоров'я учнів згідно із завданнями оздоровлення у межах компонентів здоров'язбережувального простору початкової школи. Наведено приклади використання рухових ігрових технологій, що використовуються для оздоровлення молодших школярів. Зроблено висновок про перспективність використання теоретичних та практикоорієнтованих висновків для розробки та впровадження у процес професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів початкових класів освітньої компоненти "Організація здоров'язбережувального середовища в початковій школі". Вона має змістові модулі "Організація та методика проведення фізкультурно-оздоровчих заходів у режимі дня молодшого школяра" та "Організація позаурочної здоров'язбережувальної діяльності учнів початкової школи", у яких і враховано напрацьовані теоретичні та практичні положення.

Ключові слова: здоров'я, зміцнення здоров'я, збереження здоров'я, здоров'язбережувальний простір, молодші школярі, рухові ігрові технології.

Introduction of the issue. The development of the education system of Ukraine priorities ensuring the appropriate level of children's health and determines the need to reroute the necessary resources to accomplish this

Постановка проблеми. Розбудова системи освіти України пріоритетними напрямами роботи для всіх її ланок визначає необхідність забезпечення належного рівня здоров'я дітей. Особливого значення в умовах

endeavor. This issue becomes especially relevant for the primary school children in the context of the reform of the educational sector, which is stated in the Laws of Ukraine "On Physical Culture and Sports", "On the Public Health System", the National Doctrine of the Development of Education and Physical Culture and Sports, the Basic Guidelines for the Education of Students of Grades 1-11 of General Education educational institutions. Moreover, during this period of life the foundations of a culture of health care and a healthy lifestyle are laid, as well as the understanding of the value of health is formed and health care skills and abilities are mastered.

The study of the practice of the work of the primary level of education allowed us to claim that the state of somatic health of primary school students, their mental and social well-being is deteriorating due to a complex of objective (military operations on the territory of Ukraine, environmental problems, economic instability, etc.) and subjective (low level of motor activity, excessive obsession with gadgets, etc.) factors. Thus, the primary school faces the challenge of studying and developing the problem of protecting the health of its students, ensuring the conditions for its preservation as one of the main sources of their full life.

Current state of the issue. The significance of the phenomenon of health is reflected in the classical scientific heritage (Hippocrates, Democritus, Heraclitus, Plato, Aristotle, Galen, Quintilian, J.A. Comenius, J. Locke, J.-J. Rousseau, K. Helvetsii, A. Disterweg, M. Pirogov, K. Ushynskiy, V. Bekhterev, P. Lesgaft, V. Sukhomlynskiy), as well as in the works of foreign scientists (E. Aronson, S. Jackson, K. Maslach, B. Perlman, A. Pines, J. Freudenberg, E. Hartman et al.). Also, the problem under discussion becomes the center of the research conducted by the domestic scholars (M. Amosov, G. Apanasenko, V. Boyko, T. Boychenko, V. Butenko, G. Grigorenko, L. Ishchenko, O. Polishchuk, etc.).

The issue of improving the health of children of primary school age is

реформування освітньої галузі, про що йдеться у Законах України "Про фізичну культуру і спорт", "Про систему громадського здоров'я", Національній доктрині розвитку освіти та фізичної культури і спорту, Основних орієнтирах виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів, актуалізована проблема набуває для дітей молодшого шкільного віку, оскільки саме у цей період життя закладаються основи культури здоров'язбереження, здорового способу життя, формується розуміння цінності здоров'я, відбувається оволодіння уміннями та навичками збереження здоров'я.

Вивчення практики роботи початкової ланки освіти дало підстави стверджувати, що стан соматичного здоров'я учнів початкової школи, їх психічного та соціального благополуччя погіршується через комплекс об'єктивних (військові дії на території України, екологічні проблеми, економічна нестабільність та ін.) та суб'єктивних (низький рівень рухової активності, надмірне захоплення гаджетами та ін.) чинників. Саме тому перед початковою школою постає завдання вивчення і розробки проблеми охорони і збереження здоров'я учнів, забезпечення умов збереження здоров'я дітей як одного з основних джерел їх повноцінного життя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значущість феномену здоров'я відображена як у класичній спадщині (Гіппократ, Демокрит, Геракліт, Платон, Аристотель, Гален, Квінтіліан, Я. А. Коменський, Дж. Локк, Ж.-Ж. Руссо, К. Гельвецій, А. Дістервег, М. Пирогов, К. Ушинський, В. Бехтерев, П. Лєсгафт, В. Сухомлинський), зарубіжній науці (Е. Аронсон, С. Джексон, К. Маслач, Б. Перлман, А. Пінес, Дж. Фрейдєнберг, Е. Хартман та ін.), так і у дослідженнях вітчизняної наукової думки (М. Амосов, Г. Апанасенко, В. Бойко, Т. Бойченко, В. Бутенко, Г. Григоренко, Л. Іщенко, О. Поліщук та ін.).

Питання зміцнення здоров'я дітей молодшого шкільного віку

considered in the context of enhancing the level of their physical education (E. Vilchkovskiy, N. Denisenko). Psychologists (V. Ananiev, L. Gereshchenko, E. Golovakh, S. Maksimenko) are actively investigating these issues in the context of the tangential problems study. Methodical aspects of valeological education of children are revealed in the works of N. Bibyk, O. Boginich, O. Vashchenko, M. Honcharenko, O. Dubogai, K. Krutiy, O. Maksimova, N. Oliynyk, N. Pakhalchuk, O. Savchenko.

However, as the analysis of scientific-pedagogical and methodical sources shows, the problem of using game material to improve the health of elementary school students in the context of a complex of modern risks for their life and wellbeing requires a certain update, improvement and systematization in accordance with the needs of practicing teachers. It is obvious that the solution to this problem is of certain scientific-theoretical and applied interest as a basis for health care of younger schoolchildren.

The goal of strengthening the health of the individual implies preservation of all its components: **physical** (harmonious interaction of all organs and systems, their dynamic balance with the environment [12: 10]), **social** (the ability of the child to contact peers and adults in various life situations [1: 14]), **spiritual** (manifestation of moral and volitional traits of character in matters aimed at creation; belief in high moral values (goodness, love); responsibility to other people, as well as high degree of self-awareness [12: 11]), **mental** (ways of harmonizing a person, their desires, ambitions, abilities, ideals, feelings and consciousness [11: 4]). At the same time, scientists emphasize that the basis of a person's full life is their physical health.

Thus, **aim of the research** is to reveal the potential of movement game technologies based on a theoretical and practical analysis of the basic characteristics of the health care problem in the paradigm of renewing approaches to preserving and strengthening the physical health of younger schoolchildren

розглядаються в контексті підвищення рівня виховання фізичної культури дітей (Е. Вільчковський, Н. Денисенко). Вивченням дотичних проблем активно займаються психологи (В. Ананьєв, Л. Герещенко, Є. Головах, С. Максименко). Методичні аспекти валеологічної освіти дітей розкрито у працях Н. Бібик, О. Богиніч, О. Ващенко, М. Гончаренко, О. Дубогай, К. Крутій, О. Максимової, Н. Олійник, Н. Пахальчук, О. Савченко.

Однак, як показує аналіз науково-педагогічних та методичних джерел, проблема використання ігрового матеріалу для реалізації оздоровлення учнів початкової школи на тлі комплексу сучасних ризиків для їх здоров'я потребує певного оновлення, удосконалення та систематизації відповідно до потреб педагогів-практиків. Очевидно, що розв'язання цього питання викликає певний науково-теоретичний та прикладний інтерес як підґрунтя здоров'язбереження молодших школярів.

Ставлячи за мету зміцнення здоров'я особистості, акцентують увагу на збереженні всіх його складових: **фізичної** ("гармонійна взаємодія всіх органів і систем, їх динамічна зрівноваженість із середовищем" [12: 10]), **соціальної** ("здатність дитини контактувати з однолітками та дорослими в різних життєвих ситуаціях" [1: 14]), **духовної** ("прояв морально-вольових рис характеру у справах, спрямованих на творення; віра у високі моральні цінності (добро, любов); відповідальність перед іншими людьми, безкорисливість" [12: 11]), **психічної** ("шляхи гармонізації людини, її бажання, амбіції, здібності, ідеали, почуття і свідомість" [11: 4]).

Разом із тим, науковці наголошують, що підґрунтям повноцінного життя людини є його фізичне здоров'я. Відповідно, **мета статті** – на основі теоретичного та практичного аналізу базових характеристик проблеми здоров'язбереження розкрити потенціал рухових ігрових технологій у контексті оновлення підходів до збереження та

in the context of modern societal challenges; to propose mechanisms for their use by practicing teachers.

Results and discussion. The most valuable quality of a person's life is their health, which is positioned in the scientific field as a *multifaceted, complex worldview concept*. Relying on the conclusions of O. Mikheyenko, we consider health as a state of complete social, psychological, physical and spiritual well-being of a person, complete coordination in the functioning of all their organs and systems, which generally ensures the satisfaction of life needs, maintenance of the level of vital energy, work capacity, inspiration, satisfaction and, in overall, harmonious development of personality [12: 225].

According to the National Doctrine of Education Development in Ukraine, teachers and parents face a priority task of *teaching a person to take responsibility for their own health and the health of others or to protect the health of the nation* [13]. Within the scope of scientific research, we consider it as a purposeful, conscious, motivated activity of a person to preserve his physical, mental, spiritual and social health as a valuable basis for self-realization [8: 5-6].

As a rule, a number of basic factors influencing the strengthening of children's health are distinguished: 1) the example of parents; 2) valeological knowledge; 3) compliance with hygiene requirements; 4) observance of the daily regime; 5) healthy nutrition; 6) compliance with the mode of motor activity; 7) hardening; 8) mental comfort and psychological balance. Let's consider in more detail the features of a child's motor activity as a factor in preserving his physical health.

Referring to the conclusions of N. Zymivets, it should be emphasized that a properly organized movement regime has a positive effect on the formation of the child's skeleton. Thus, under the influence of physical exertion, the number of capillaries in the muscles increases, bones are strengthened, the level of hemoglobin and erythrocytes in the blood enhances, the work of the liver and heart improves, as well as the brain and

зміцнення фізичного здоров'я молодших школярів в умовах сучасних викликів суспільства; запропонувати механізми їх використання вчителями-практиками.

Виклад основного матеріалу.

Найціннішою якістю життя людини є її здоров'я, що у науковій площині позиціонується як багатопланове, складне світоглядне поняття. Покликаючись на висновки О. Міхеєнка, здоров'я розглядаємо як стан повного соціального, психологічного, фізичного і духовного благополуччя людини, повну узгодженість у функціонуванні всіх її органів та систем, що у цілому забезпечує задоволення життєвих потреб, підтримку рівня життєвої енергії, працездатності, натхнення, задоволення та, у цілому, гармонійний розвиток особистості [12: 225].

Згідно з Національною доктриною розвитку освіти в Україні, перед педагогами та батьками постає пріоритетне завдання – навчання людини відповідальному ставленню до власного здоров'я і здоров'я оточуючих або *здоров'язбереження* нації [13], яке у межах наукового пошуку розглядаємо як цілеспрямовану, усвідомлену, мотивовану діяльність людини щодо збереження свого фізичного, психічного, духовного і соціального здоров'я як ціннісної основи для самореалізації [8: 5-6].

Як правило, виділяють ряд базових чинників, що впливають на зміцнення здоров'я дітей: 1) приклад батьків; 2) валеологічні знання; 3) дотримання вимог гігієни; 4) дотримання режиму дня; 5) здорове харчування; 6) дотримання режиму рухової активності; 7) загартування; 8) душевний комфорт та психологічна рівновага. Розглянемо більш детально особливості *рухової активності дитини* як чинник збереження її фізичного здоров'я.

Покликаючись на висновки Н. Зимівець, варто наголосити, що правильно організований *руховий режим* позитивно впливає на формування скелету дитини, під впливом *фізичних навантажень* у

respiratory organs functionality. Regular physical activity provides prevention of hypodynamia [7: 143-144].

In general, the work of the musculoskeletal system is functionally closely related to the activity of the body's regulatory systems (nervous, endocrine), as well as systems that provide its plastic and energy supply (cardiovascular, respiratory, digestive system). Therefore, sufficient motor activity is a necessary condition for maintaining a healthy state of internal organs and the body as a whole.

Along with the fact that, as shown by the pilot survey of primary school teachers of the Zhytomyr region, conducted during 2022-2024, and the analysis of the curricula of the primary level of general secondary education institutions, the static load of students in the school is almost 72% of the total teaching time, which leads to hypodynamia, violations of the mechanisms of self-regulation of blood circulation, activity of the nervous and cardiovascular systems. As a practicing teacher, M. Duba emphasizes that the motor activity of students of the 1st and 2nd grades decreases by 50%, compared to the preschool period of life. Due to studying at desks, which often do not correspond to the height of half of the students, scoliosis is registered in 20% of students. Younger schoolchildren practically do not play any physical mobility inclined sports games, including going skiing or skating in the winter. Only 8.6% of children attend sport schools [16].

Analyzing the current state of motor activity of schoolchildren, T. Gamma, A. Hirak, I. Orel, I. Sydoruk and other researchers define motor game technologies as the effective means of ensuring students' motor activity.

Various aspects of the development and implementation of the physical game technologies in the educational process of HEIs and GSEIs were studied by A. Verbytskyi, M. Levin, O. Padalka, I. Podlasy and others, emphasizing their place and role in the promotion of physical health. Researchers note that the game is one of the types of human activity, and along with the educational

м'язях збільшується кількість капілярів, зміцнюються кістки, у крові зростає рівень гемоглобіну, еритроцитів, покращується робота печінки, серця, головного мозку, органів дихання. Регулярні фізичні навантаження забезпечують попередження гіподинамії [7: 143-144].

У цілому робота опорно-рухового апарату функціонально тісно пов'язана з діяльністю регулювальних систем організму (нервової, ендокринної), а також систем, що здійснюють його пластичне та енергетичне забезпечення (серцево-судинна, дихальна, система травлення). Відтак, достатня рухова активність є необхідною умовою збереження здорового стану внутрішніх органів і організму у цілому.

Разом із тим, як показало пілотажне опитування вчителів початкових класів Житомирської області, проведене протягом 2022-2024 рр., та аналіз навчальних програм початкової ланки закладів загальної середньої освіти, у школі статичне навантаження учнів складає майже 72% від загального навчального часу, що як раз і призводить до гіподинамії, порушень механізмів саморегуляції кровообігу, діяльності нервової та серцево-судинної систем. Як педагог-практик, М. Дюба наголошує, що рухова активність учнів 1 та 2-х класів знижується на 50%, порівняно з дошкільним періодом життя. Через навчання за партами, які часто не відповідають зростові половини школярів, сколіози реєструють у 20% учнів. Молодші школярі практично не використовують в ігровій діяльності рухливі та спортивні ігри, у зимовий період майже ніхто з них не їздить на лижах або ковзанах. ДЮСШ відвідують лише 8,6% дітей [16].

Аналізуючи наявний стан рухової активності школярів, Т. Гамма, А. Гірак, І. Орел, І. Сидорук та ін., дієвими засобами забезпечення рухової активності учнів визначають *рухові ігрові технології*.

Різноманітні аспекти розроблення та впровадження гри у навчально-виховний процес закладів освіти досліджували А. Вербицький, М. Левін,

one, it remains the leading activity of the primary school students, which serves as the means of their comprehensive development, and is used as an important method of education.

A game (children's game) is an activity aimed at orienting a child in the objective and social reality, providing opportunities for the child to display impressions from cognition, creating conditions for successful development and self-development. Thus, gameplay itself is often called the principle of self-understanding and the surrounding world embedded in a child by nature itself, a means of physical, mental and moral education. In the game, the child gets to know the environment and prepares for its active transformation [10].

Characterizing the technological component in game activity, I. Dychkivska calls **game technology** a game form of interaction between a teacher and the students, aimed at forming the ability to solve complex tasks based on a competent choice of alternative options through the implementation of a certain plot [5]. An important conclusion of the author regarding the technology of game activity is the addition of game aspects (naturalness, ease of actions, purposefulness, activity basis, awareness, gaining life experience, etc.) with technological ones: creation of special conditions for students' choice (or students' creation of conditions) of alternative options for obtaining a result.

It is well known that the use of game technologies in the educational process meets the natural needs of younger schoolchildren, it contributes to the improvement of the quality of education, the development of cognitive activity and creative individuality of a child. Thanks to game-based forms of classes, it is possible to attract even passive students to systematic mental work, as well as to give the child a sense of success, and help them to believe in their own abilities. In our opinion, this approach expands the potential of game-based activity, creates additional conditions for the implementation of "game" tasks, and makes game activity more effective.

О. Падалка, І. Підласий та ін., підкреслюючи їх місце та роль у розвитку фізичного здоров'я. Дослідники наголошують, що гра є одним із видів людської діяльності, та поряд із навчальною, залишається провідним видом діяльності учня початкової школи, засобом його всебічного розвитку, важливим методом виховання.

Гра (дитяча гра) – це діяльність, що спрямована на орієнтування дитини в предметній і соціальній дійсності, забезпечення можливостей відображення дитиною вражень від пізнання, створення умов успішного розвитку та саморозвитку. Часто гру називають закладеним в дитині самою природою принципом осягнення себе та оточуючого світу; засобом фізичного, розумового та морального виховання. У грі дитина пізнає довкілля і готується до активного його перетворення [10].

Характеризуючи технологічний компонент у ігровій діяльності, "ігровою технологією" І. Дичківська називає ігрову форму взаємодії учителя та учнів, спрямовану на формування вмінь розв'язувати складні завдання на основі компетентного вибору *альтернативних варіантів* через реалізацію певного сюжету [5]. Важливим висновком автора щодо технологічності ігрової діяльності є доповнення власне ігрових аспектів (природність, невимушеність дій, цілеспрямованість, активність, усвідомленість, набуття життєвого досвіду та ін.) технологічними: створення спеціальних умов для вибору учнів (або продукування умов учнями) *альтернативних варіантів отримання результату*.

Загальновідомо, використання ігрових технологій в освітньому процесі відповідає природним потребам молодших школярів, воно сприяє підвищенню якості освіти, розвитку пізнавальної активності та творчої індивідуальності дитини. Завдяки ігровим формам занять вдається залучити навіть пасивних учнів до систематичної розумової праці, дати дитині відчуття успіху, повірити в свої сили. На нашу думку, такий підхід

Nonetheless, measures aimed at the physical improvement of the child bring a number of additional advantages of using game-based technologies, which are aimed at solving the problem of increasing the level of motor activity of younger schoolchildren through the formation of a complex of relevant properties and personality qualities, among which there are:

- increasing the level of activity (primarily, motor activity); the development of dexterity, mobility, flexibility, endurance, which are the basic physical component of health;

- taking into account the interests, needs, preferences, level of development, individual characteristics of schoolchildren, exerting an indirect influence on the child as a way to their mental and spiritual health;

- creation of a favorable psychological microclimate, influence on the child's emotional state, overcoming anxiety, coping with the consequences of stressful situations, gaining confidence, openness, initiative (*psychological component of health*);

- mastering the rules of behavior in various everyday real-life situations; tempering of character, development of a sense of responsibility for assigned work (aspects of *social health*), etc.

With this approach, it is important to highlight the features of game technologies, among which the experts single out the following ones: instant changes in game situations; the teacher's creation of situations that help elementary school students to succeed; stimulation of desire for new things; finding ways to solve a non-standard task; feeling of freedom of choice, satisfaction of internal needs, etc.

Solving the task of protecting the health of primary school students in terms of increasing their level of physical activity requires, in our opinion, the creation of a single health-enhancing space in educational institutions, which ensures the development of the individual considering his physiological and intellectual characteristics, meeting his needs and opportunities through the

розширює потенціал ігрової діяльності, створює додаткові умови для реалізації "ігрових" завдань, а ігрову діяльність робить більш ефективною.

Разом із тим, у площині заходів, що спрямовані на фізичне оздоровлення дитини, виділяють ряд додаткових переваг використання ігрових технологій, що націлені на розв'язання проблеми підвищення рівня рухової активності молодших школярів через формування комплексу відповідних властивостей та якостей особистості, серед яких варто назвати:

- підвищення рівня активності (в першу чергу, рухової); розвиток спритності, рухливості, гнучкості, витривалості – власне *фізична складова здоров'я*;

- врахування інтересів, потреб, уподобань, рівня розвитку, індивідуальних особливостей школярів, здійснення опосередкованого впливу на дитину як шлях до її *ментального, духовного здоров'я*;

- створення сприятливого психологічного мікроклімату, вплив на емоційний стан дитини, подолання тривожності, подолання наслідків стресових ситуацій, набуття впевненості, розкутості, ініціативності (*психологічна складова здоров'язбереження*);

- засвоєння правил поведінки в різних ситуаціях повсякденного життя; загартування характеру, розвиток почуття відповідальності за доручену справу (*аспекти соціального здоров'я*) тощо.

За такого підходу важливо виділити особливості ігрових технологій, серед яких фахівці називають: миттєві зміни ігрових ситуацій; створення вчителем ситуацій, які допомагають учням початкових класів досягти успіху; стимулювання потягу до нового; пошук способів розв'язування нестандартного завдання; відчуття свободи вибору, задоволення внутрішній потреб тощо.

Розв'язання завдання здоров'язбереження учнів початкової школи у площині підвищення рівня їх рухової активності потребує, на наш погляд, створення у закладах освіти

systematic use of motor game technologies.

Thus, at the stage of theoretical substantiation of the experimental program, two basic objectives were accomplished: 1) to outline the specifics of a single health-preserving space; 2) to propose a systematization of game technologies based on the given characteristics of the health-preserving space.

The analysis of corresponding literature indicates the multidimensionality and variety of the semantic field of the definition of "space". Relying on the theoretical conclusions of A. Tsimbalar, we consider the health-preserving space as *a certain part of the educational spatial and subject environment*, where the conditions are created for the comprehensive development of the child, obtaining healthy results within the educational and extracurricular components of the educational process. We define motor game technologies as the key means of organizing the actions of subjects in the health care space.

In pedagogical practice, there is a number of classifications of game technologies, namely:

- individual ("Kvach", "Vudochka", "Dwarfs and Giants") and team-based ("Abetka", "Hopak", "All to their flags");

- with objects ("Ball in the middle", "Kvach with ribbons") and without objects ("Kvach", "Hopak");

- with presenters ("Fishing rod", "Hedgehog", "We are fun children") and without presenters ("Pass on", "Who lives where?");

- according to the predominant development of physical qualities (games for the development of speed: "Day and Night", "Defenders of the Fortress", "The Last One Out"; games for the development of strength: "Hopak", "Shuttle", "Strongers"; games for the development of dexterity: "Quach with ribbons", "The sea is agitated", etc.);

- classification based on the intensity of physical activity (low-intensity games: "Dwarfs and giants", "Silence", medium-intensity games: "Above the earth", "Mail goes to all cities", high-intensity games:

єдиного здоров'язбежувального простору, що забезпечує розвиток особистості з урахуванням її фізіологічних та інтелектуальних особливостей, задоволення її потреб та можливостей шляхом системного використання рухових ігрових технологій.

Таким чином, на етапі теоретичного обґрунтування експериментальної програми розв'язувалося два базових завдання: 1) окреслити специфіку єдиного здоров'язбережувального простору; 2) запропонувати систематизацію ігрових технологій на основі заданих характеристик здоров'язберігаючого простору.

Аналіз фахової літератури свідчить про багатомірність і різноплановість смислового поля дефініції "простір". Покликаючись на теоретичні висновки А. Цимбалару, здоров'язбережувальний простір розглядаємо як певну частку освітнього просторово-предметного середовища, де створені умови для всебічного розвитку дитини, отримання нею оздоровчих результатів у межах навчального та позанавчального компонентів освітнього процесу. Ключовим засобом організації дій суб'єктів у здоров'язбережувальному просторі визначаємо рухові ігрові технології.

У педагогічній практиці існує ряд класифікацій ігрових технологій:

- *індивідуальні* ("Квач", "Вудочка", "Карлики і велетні") і командні ("Абетка", "Гопак", "Всі до своїх прапорців");

- *із предметами* ("М'яч середньому", "Квач зі стрічками") і без предметів ("Квач", "Гопак");

- *з ведучими* ("Вудочка", "Їжак", "Ми веселі діти") і без ведучих ("Передай далі", "Хто де живе?");

- *за переважаючим розвитком фізичних якостей* (ігри для розвитку швидкості: "День і ніч", "Захисники фортеці", "Останній вибуває"; ігри для розвитку сили: "Гопак", "Човник", "Силачі"; ігри для розвитку спритності: "Квач зі стрічками", "Море хвилюється" тощо);

- *за інтенсивністю фізичного навантаження* (ігри малої

"Fishing rod", "Train");

- classification based on the venue (in the fresh air: "Physical Culture-Ura", "Classes", "Second extra", in the hall: "Passing volleyball players", "Attentive neighbors", "Grasshoppers", on the water: "Flip faster", on snow: "Fast sled");

- classification based on the direction of motor actions (running games: "Gate", "Everyone to their flags"; walking games: "Bunny", "Cats", jumping games: "To the river, hop", "Long Vine", games with passing the ball: "Catch the ball", "Pass on"), games with throwing "Snipers", "Hit the target", "Smart ball") [9: 49-59].

Relying on the components of the health-preserving space of educational institutions (educational and extra-curricular) that we have selected, we propose to classify game technologies according to health-improving tasks within the components of the health-preserving space (Table 1).

інтенсивності: "Карлики і велетні", "Тиша", ігри середньої інтенсивності: "Вище землі", "Пошта йде у всі міста", ігри великої інтенсивності: "Вудочка", "Потяг");

- за місцем проведення (на свіжому повітрі: "Фізкульт-Ура", "Класи", "Другий зайвий", в залі: "Пасування волейболістів", "Уважні сусіди", "Коники", на воді: "Перекинь швидше", на снігу: "Швидкі санки");

- за спрямованістю рухових дій (ігри з бігом: "Ворота", "Всі до своїх прапорців"; ігри з ходьбою: "Зайчик", "Котики", ігри зі стрибками: "У річку, гоп", "Довга лоза", ігри з передачею м'яча: "Злови м'яч", "Передай далі"), ігри з метанням "Снайпери", "Влуч у ціль", "Спритний м'яч") [9: 49-59].

Покликаючись на виділені нами компоненти здоров'язбережувального простору закладів освіти (навчальний та позанавчальний) пропонуємо здійснити класифікацію ігрових технологій за завданнями оздоровлення у межах компонентів здоров'язбережувального простору (див. табл. 1).

Table 1

**Systematization of game-based technologies
(according to health improvement tasks within the components of the health-preserving space of the primary school)**

<i>Educational process</i>		<i>Extracurricular and out-of-school activities</i>	
<i>During the PE lessons</i>	<i>Other educational activities</i>	<i>Breaks between lessons</i>	<i>Extracurricular and out-of-school activities (extended day group, selectives, etc.)</i>
- game exercises; - motion games	- minutes of physical education: • motor games; • kinesiological exercises; • eye exercises; • warming up the upper limbs exercises (finger gymnastics); • breathing exercises; • meditation; - immune gymnastics, etc.	- Motion games, etc.	- Motion games; - Relay races; - Games, open air sports competitions; doing homework, etc.

Let's consider the proposed game technologies with an outline of the specific features of their use in the practice of elementary school work based on previously highlighted indicators of

Розглянемо запропоновані ігрові технології з окресленням специфіки їх використання у практиці роботи початкової школи на основі виділених попередньо ознак структурування

structuring the health-preserving space. In this context, it is important to emphasize that the motion basis of games remains their permanent characteristic, despite variations in the content of games, aims, and rules. This fact allows us to state that any game involves almost all types of natural movements such as walking, running, jumping, climbing, exercises with objects, and therefore is an indispensable means of preserving the child's health. An important feature of motor play itself is its use as a universal type of physical exercise [6: 23-25].

Thus, the inclusion of game technologies in the educational process involves the direct participation of the teacher as the leader of the game activity, who directs the use of game technologies with the same composition of participants, selects the content and volume of the game material, establishes its relationship with the organization and the methodology of the educational process.

In the elementary school curriculum, game technologies occupy a significant place. At the same time, the most educational time for the introduction of motion-based game technologies is allocated to their implementation in PE lessons in grades 1-4, where health (physical and mental health), carrying out educational (mental health) and upbringing (social health) tasks are major objectives of improving the health of children.

The optimal choice of loads due to the use of motor game technologies during health activities in physical education lessons, their intensity taking into account the age characteristics and physical fitness of schoolchildren during the game have a beneficial effect on the growth, development and strengthening of the bone-ligamentous apparatus and the muscular system, on forming the correct posture, as well as improving the functional activity of the body.

The use of game technologies during PE lessons promotes repetition, consolidation, improvement of motor skills abilities, enhances complex development of physical qualities of an individual, such as: speed, dexterity, strength, endurance,

здоров'язбережувального простору. У цьому контексті важливо наголосити, що рухлива основа ігор залишається їх сталою характеристикою, незважаючи на варіювання змісту ігор, призначення, правил. Цей факт дозволяє констатувати: будь-яка гра передбачає практично всі види природних рухів – ходьбу, біг, стрибки, лазіння, вправи із предметами, а тому є незамінним засобом збереження здоров'я дитини. Важливою особливістю власне рухової гри є її використання як універсального виду фізичних вправ [6: 23-25].

Так, включення ігрових технологій у навчальний процес передбачає безпосередню участь учителя як керівника ігрової діяльності, регулярність використання ігрових технологій з одним і тим самим складом учасників, регламентованість змісту та обсягу ігрового матеріалу, його взаємозв'язок із організацією, методикою освітнього процесу.

У шкільній програмі початкової школи ігровим технологіям відводиться значне місце. Разом із тим, найбільше навчального часу на впровадження рухових ігрових технологій виділяється на їх впровадження на уроках фізичної культури у 1-4 класах, де вирішуються оздоровчі (фізичне та психічне здоров'я), освітні (ментальне здоров'я) та виховні (соціальне здоров'я) завдання оздоровлення дітей у комплексі.

Оптимальний вибір навантажень через використання рухових ігрових технологій у ході оздоровчих заходів на уроках фізичної культури, їх інтенсивності з урахуванням вікових особливостей і фізичної підготовленості школярів у ході гри здійснюють сприятливий вплив на ріст, розвиток і зміцнення кістково-зв'язкового апарату, м'язової системи, на формування правильної постави, а також покращення функціональної діяльності організму.

Використання ігрових технологій на уроках фізичної культури сприяє повторенню, закріпленню, удосконаленню рухових умінь і навичок, комплексному розвитку фізичних якостей: швидкості, спритності, сили,

flexibility, etc. The inclusion of small equipment in the game increases the child's muscle-motor sensitivity, improves the motor functions of his hands and fingers, and, as V.O. Sukhomlynskyi claimed, increases the intensity of cognitive processes [17: 145].

Most motor game technologies require speed from participants. These are games based on the need for instant responses to sound, visual, and tactile signals, activities with sudden stops, delays, and recovery of movements, covering small distances in the shortest possible time. Also, they imply constantly changing circumstances, the rapid transition of participants from one movement to another, which contributes to the development of dexterity. Thus, in order to develop strength, it is good to use game technologies that require the manifestation of moderate load, short-term speed and strength stresses.

Game technologies with multiple repetitions of intense movements, with constant motor activity, which causes significant expenditure of strength and energy, contribute to the development of endurance. Improvement of flexibility occurs in games associated with frequent changes in movement directions [19].

Thus, we provide examples of game technologies that are most often used during PE lessons:

Game exercises: "Jumps on one leg", "Jump like a frog", "Fight for an object", "Drag and drop with one hand", "Carousel".

Movement games: "Fives", "Which team will jump the furthest", "Horse", "Pushing out of the circle", "Salves with blocking", "Stay in the circle", "Push a partner", "Capturing the height", "Reach for the object", "Tug of war", "Riders", "Snare", "Driving the ball".

Games for developing speed: "Call numbers", "Moving target", "Get into the ring", "Who is faster", "Ball in a circle", "Change places", "Hunters and ducks".

Games for developing strength: "Which team will jump the furthest", "Push out of the circle", "Change of positions", "Earn points for your team", "Don't give the ball to the host".

витривалості, гнучкості тощо. Долучення до гри дрібного інвентарю збільшує м'язово-рухливу чутливість дитини, покращує рухливі функції її рук і пальців, і, як наголошував В.О. Сухомлинський, посилює інтенсивність пізнавальних процесів [17: 145].

Більшість рухових ігрових технологій вимагає від учасників швидкості. Це ігри, побудовані на необхідності миттєвих відповідей на звукові, зорові, тактильні сигнали, ігри з раптовими зупинками, затримками і відновленням рухів, з подоланням невеликих відстаней в найкоротший час. Обставини, які постійно змінюються в грі, швидкий перехід учасників від одних рухів до інших сприяють розвитку *спритності*. Для виховання *сили* добре використовувати ігрові технології, що вимагають прояву помірних за навантаженням, короткочасних швидкісно-силових напружень.

Ігрові технології з багаторазовими повтореннями напружених рухів, із постійною руховою активністю, що викликає значні витрати сил та енергії, сприяють розвитку *витривалості*. Удосконалення *гнучкості* відбувається в іграх, пов'язаних з частою зміною напрямів рухів [19].

Наведемо приклади ігрових технологій, які найчастіше використовуються на уроках фізичної культури.

Ігрові вправи: "Стрибки на одній нозі", "Стрибай, як жабка", "Боротьба за предмет", "Перетягування однією рукою", "Карусель".

Рухливі ігри: "П'ятнашки", "Яка команда стрибне далі за всіх", "Кінь", "Виштовхування з кола", "Салки з блокуванням", "Лишитися в колі", "Штовхай партнера", "Захоплення висоти", "Дотягнутися до предмета", "Перетягування канату", "Вершники", "Невід", "Загнати м'яч". **Ігри на розвиток швидкості:** "Виклик номерів", "Рухлива ціль", "Попасти в кільце", "Хто швидше", "М'яч у колі", "Зміна місць", "Мисливці та качки". **Ігри на розвиток сили:** "Яка команда стрибне далі за всіх",

Games aimed at developing the movement speed and speed of reaction:

"Pair fives", "Call numbers", "Grab first", "Group fives", "Fight for the flags", "Don't hold the ball", "Hand m "Yach", "Basketball", "Ball for the goalkeeper", "Little ball" [6: 40-55].

Thus, playing the games "Shoot at the target", "Shoot at the target", "Snipers", "Hunters and ducks", help the students to improve their skills and abilities in throwing a small ball; "Fishing rod", "Jumping sparrows" enhances their jumping skills; in relay games, in addition to the development of physical qualities (speed, dexterity, strength, endurance and flexibility), interdisciplinary connections (with mathematics, a foreign language, natural science, music, etc.) are realized.

In our opinion, such an educational and recreational form of educational activity of primary school students as "Health Hour" deserves special attention. The use of this form of health-preserving method has its own organizational peculiarities. The Methodists suggest that it should be held daily after 2-3 lessons with a duration of 45 minutes in the form of a long break achieved by shortening all lessons by 5 minutes. Depending on local climatic conditions, number of classes, material base, school traditions, such breaks can be held daily at specific time of the day and/or every particular day of the week. However, in any case, health hours should be regulated by the school schedule and organized outdoors (if possible).

It is this set of methodological characteristics and organizational requirements for holding health HH that prompts the administration of the educational institution, teachers, and parents to debate, often creates a biased attitude towards the use of "Health Hour" as an effective health-improving measure and/or a form of preserving the health of students, but as a form of organization of the educational process. In our opinion, the resolution of the outlined contradiction requires prudence in making administrative decisions, tolerance on behalf of teachers and

"Виштовхуй з кола", "Зміна положень", "Зароби бали для своєї команди", "Не дай м'яч ведучому". *Ігри на розвиток швидкості руху та швидкість реакції:* "Парні п'ятнашки", "Виклик номерів", "Хапай першим", "Групові п'ятнашки", "Боротьба за прапорці", "Не затримуй м'яч", "Ручний м'яч", "Баскетбол", "М'яч воротареві", "Малюкбол" [6, с. 40-55].

Так, граючи в ігри "Влуч у мішень", "Влуч у ціль", "Снайпери", "Мисливці і качки", учні вдосконалюють вміння і навички у метанні малого м'яча; "Вудочка", "Горобці-стрибунці" – у стрибках; в іграх-естафетах поряд із розвитком фізичних якостей (швидкості, спритності, сили, витривалості та гнучкості) реалізуються міжпредметні зв'язки (з математикою, іноземною мовою, природознавством, музикою тощо).

Особливої уваги, на нашу думку, заслуговує така навчально-оздоровча форма освітньої діяльності учнів початкової школи, як "Година здоров'я". Використання цієї форми оздоровлення учнів має свою специфіку в організаційному форматі. Методистами пропонується її щоденне проведення після 2-3 уроку з тривалістю 45 хв., для чого спеціально вивільняється час за рахунок великої перерви та скорочення всіх уроків на 5 хв. Залежно від місцевих кліматичних умов, кількості класів, матеріальної бази, традицій школи, вони можуть проводитись і в інший час або через день. Проте в будь-якому випадку проведення годин здоров'я має регламентуватися розкладом шкільних занять. Вони організуються переважно на свіжому повітрі.

Саме такий набір методичних характеристик та організаційних вимог до проведення годин здоров'я спонукає до дискусій адміністрацію закладу освіти, вчителів, батьків, часто створює упереджене ставлення до використання "Години здоров'я" як дієвого оздоровчого заходу, причому не стільки як до форми оздоровлення учнів, скільки як до форми організації навчального процесу. Розв'язання окресленого протиріччя потребує, на

parents, and the search for compromise solutions in favor of the children.

In general, game technologies used in physical education classes are aimed not only at assimilation of the relevant educational material and the formation of physical qualities, but also at giving students the opportunity to express themselves, since it promotes the development of creative and motor skills, emotional perception of the content of education [3]. An exciting game plot evokes positive emotions in the participants and encourages them to repeatedly use certain techniques, display the necessary willpower and physical abilities (the mental component of health care).

Ensuring the social component of health preservation during physical education lessons is determined, in our opinion, by the following sequence of interrelated components: from interest in the game to the game goal; through overcoming obstacles to obtaining a specific result and enjoying the game. Due to the competitive nature of game technologies, schoolchildren have a need to show determination, courage, and persistence in achieving their goals. In collective games, each participant is convinced of the advantages of joint efforts aimed at overcoming obstacles in solving the tasks and the need to make creative efforts during the game, which makes it interesting and attractive for participants. Thus, it deserves special attention.

Health-preserving activities are an integral part of the implementation of educational process in primary school. At the same time, as was mentioned above, during most lessons in primary school children's motor activity is limited, and therefore their body loses strength, endurance, and ability to self-regulate and function properly.

Thus, in the process of solving didactic tasks, it is recommended to set aside time in the lesson structure to activate the physical efforts of students by conducting PE breaks, motor exercises, kinesiological exercises, eye exercises, exercises for warming up the upper limbs, breathing

нашу думку, виваженості у прийнятті адміністративних рішень, толерантності з боку вчителів та батьків, пошуку компромісних рішень на користь дитини.

У цілому ж ігрові технології, що використовуються на уроках фізичної культури, мають на меті не лише засвоєння відповідного навчального матеріалу і формування фізичних якостей, але й надання учням можливості самовираження, сприяє розвитку творчих і рухових здібностей, емоційному сприйманню змісту навчання [3]. Захоплюючий ігровий сюжет викликає в учасників позитивні *емоції* і спонукає їх до багаторазового повторення тих чи інших прийомів, прояву необхідних вольових якостей та фізичних здібностей (*психічний компонент здоров'язбереження*).

Забезпечення *соціальної складової здоров'язбереження на уроках фізичної культури* визначається, на наш погляд, ланцюжком – від ігрового інтересу до ігрової мети, через подолання перешкод до отримання конкретного результату та задоволення грою. Через змагальний характер ігрових технологій, активність дій у школярів виникає потреба проявляти рішучість, мужність, стійкість у досягненні цілі. У колективних іграх кожен учасник переконується в перевагах спільних зусиль, направлених на подолання перешкод в вирішенні поставлених завдань. Особливої уваги заслуговує необхідність докладання творчих зусиль у ході гри, що робить її цікавою і привабливою для учасників.

Оздоровча діяльність є невід'ємною складовою реалізації *всіх навчальних занять у початковій школі*. Разом із тим, як зазначалося, на більшості уроків у початковій школі *рухова активність дітей* обмежена, а отже їх організм втрачає силу, витривалість, здатність до саморегулювання та правильного функціонування. Саме тому в процесі розв'язання дидактичних завдань рекомендовано у структурі уроку відводити час на активізацію фізичних зусиль учнів шляхом проведення *фізкультхвилинок; рухавок;*

exercises, etc.

PE break is identified as a set of physical exercises aimed at restoring the work capacity of students, improving their well-being, increasing attention, preventing posture disorders, and thus improving and preserving their health [4]. PE break includes 3-4 exercises that are well known to children and easy to do. Each exercise is performed 3-4 times at an average pace. The duration of a PEB is 2-3 minutes. Exercises should be chosen in such a way that during the day various groups of children's muscles are purposefully loaded and relaxed: shoulder girdle, back, hip joints, etc. It is necessary to include eye rest exercises, breathing exercises, and movement coordination exercises in the complex.

In order for the process of performing physical exercises to be interesting for children, it is necessary to change them from time to time (every 2-3 weeks), use background music, and include dance movements. Children like PEBs which are accompanied by poetic texts, which allow children's breathing rhythm to coincide with the music/text, and their movements to be more precise and stronger.

The greater the static load of elementary school students, the more often and more actively they need to do physical exercises. In the first grade, it is necessary to spend two minutes of physical education during the lesson – at the 10th and 20th minutes of each lesson. But if children get tired quickly, it is recommended to spend three minutes of PEB during the lesson (especially in the first half of the year).

Today, open access printed methodological materials as well as Internet sources offer a many text and video materials that allow to effectively implement this type of game technology in elementary school lessons. In particular, a set of exercises for conducting PEBs can be found on the educational platform "Na Urok" [4; 15; 18], where practicing teachers share their experience of using recreational game technologies, present original projects and exercises aimed at increasing the motor activity of students in elementary school classes.

кінезіологічних вправ; вправ для очей; вправ для розминки верхніх кінцівок; дихальних вправ та ін.

Фізкультхвилиною називають комплекс фізичних вправ, спрямованих на відновлення працездатності учнів, поліпшення їх самопочуття, підвищення уваги, попередження порушень постави – тобто на оздоровлення організму дітей [4]. Фізкультхвилинка включає 3-4 вправи, добре знайомі дітям і легкі для виконання. Кожна вправа виконується 3-4 рази у середньому темпі. Тривалість фізкультхвилинки 2-3 хвилини. Вправи мають добиратися таким чином, щоб протягом дня цілеспрямовано навантажувалися і розслаблялися різні групи м'язів дітей: плечового поясу, спини, тазостегнових суглобів. Необхідно включати в комплекс вправи для відпочинку очей, дихальні вправи, вправи на координацію рухів.

Щоб процес виконання фізичних вправ був цікавим для дітей, необхідно час від часу їх змінювати (кожні 2-3 тижні), виконувати під музику, включати танцювальні рухи. Дітям подобаються фізкультхвилинки, які супроводжуються віршованими текстами. Щоб у дітей не збивався ритм дихання, їх рухи були точними і сильними, під час проведення таких фізкультхвилин учитель промовляє текст, а діти виконують вправи.

Чим більшим є статичне навантаження учнів початкової школи, тим частіше й активніше потрібно робити фізичні вправи. У першому класі необхідно проводити по дві фізкультхвилинки протягом уроку – на 10-ій та 20-ій хвилині кожного уроку. Але якщо діти швидко стомлюються, рекомендовано проведення і трьох фізкультхвилин протягом уроку (особливо в першому півріччі).

Сьогодні у відкритому доступі (друковані методичні матеріали, Інтернет-джерела, вивчення досвіду колег тощо) можна знайти цілий комплекс текстових та відеоматеріалів, що дозволяють ефективно впроваджувати такий вид ігрових технологій на уроках у початковій школі. Зокрема, комплекс вправ для

Thus, O. Vashchenko emphasizes that kinesiology exercises are accessible and interesting for conducting in elementary classes within the PEB timeframe; eye exercises; exercises for warming up the upper limbs (finger gymnastics); breathing exercises, etc. [2]. Breathing exercises help the child to calm down, relieve tension, and improve the functioning of the respiratory system. Here are some exercises that should be done, for example, after physical education lessons.

1. Take a slow breath through the nose, raise your hands up through the sides, then down, pronouncing the sound "s-s".

2. Inhale through the mouth, exhale through the nose.

3. Inhale, pressing one nostril with a finger, exhale through the mouth. Then inhale through the other nostril.

Each exercise should be repeated 3-4 times.

Gymnastics aimed at harmonizing the work of both hemispheres of the brain contributes to the prevention of mental and emotional disorders, teaches to "listen" to your body, to feel psychological comfort:

1. Massage the auricles to warm them.

2. Rubbing the palms of the hands (each finger).

3. Rubbing the scalp with the pads of the fingers to achieve a pleasant feeling of warmth and tingling.

4. "Drawing" in the air with one hand and then with both hands of various figures at the teacher's direction.

5. "Tapping" with the pads of the fingers the bones of the skull, chest, hands until a pleasant feeling of warmth.

6. Jumping on the toes (hands to the sides), imagining yourself as a "bunny", "ball", "cloud", "snowflake", etc.

Immune gymnastics impacts the appropriate points and zones of the child's body in order to form and improve acquired immunity. A complex of simple exercises gives the body an emotional, health-preserving charge to recognize external antigens and respond to them correctly. Among the exercises, the following ones can be offered to children during the educational process: 1) put one palm on the forehead and the

проведення фізкультхвилинок можна знайти на освітній платформі «На урок» [4; 15; 18], де вчителі-практики діляться своїм досвідом використання оздоровчих ігрових технологій, представляють авторські проекти та вправи, що спрямовані на підвищення рухової активності учнів на уроках у початковій школі.

Так, О. Ващенко наголошує, що доступними та цікавими для проведення в початкових класах у межах фізкультхвилинки є кінезіологічні вправи; вправи для очей; вправи для розминки верхніх кінцівок (пальчикова гімнастика); дихальні вправи та ін. [2]. Зокрема, *дихальна гімнастика* допомагає дитині заспокоїтись, зняти напруження, удосконалити роботу дихального апарату. Наведемо вправи, які доцільно проводити, наприклад, після уроків фізкультури.

1. Повільний вдих через ніс, руки підносимо вгору через сторони, далі вниз, вимовляючи звук "с-с".

2. Вдихаємо через ротову порожнину, видихаємо носом.

3. Вдихаємо, притиснувши пальчиком одну ніздрю, видихаємо ротом. Потім вдих через іншу ніздрю.

Кожну вправу повторюємо 3-4 рази.

Гімнастика для гармонізації роботи обох півкуль головного мозку сприяє профілактиці психічних та емоційних розладів, навчає "слухати" своє тіло, відчувати психологічний комфорт:

1. Масаж вушних раковин, щоб вони стали теплими.

2. Розтирання долонь рук (кожного пальчика).

3. Розтирання шкіри голови подушечками пальців до приємного відчуття тепла і задоволення.

4. "Малювання" у повітрі рукою а потім обома руками різних фігур за вказівкою вчителя.

5. "Простукування" подушечками пальців кісток черепа, грудної клітини, рук до приємного відчуття тепла.

6. Стрибки на пальчиках (руки в боки), уявивши себе "зайчиком", "м'ячиком", "хмаринкою", "сніжинкою" тощо.

Імунна гімнастика – вплив на

other on the back of the head. After one minute, switch hands; 2) pinching of the auricles from top to bottom (3 years); 3) pulling down the earlobe (5-6 years); 4) inhalation and exhalation through the left (right) nasal cavity (3 times each); 5) wide opening and closing of the eyes (5-6 times); 6) rapid eye blinking; 7) massage of the eyelids with circular movements of the index fingers (1 min.); 8) light stroking of the legs on the side surfaces from the bottom to the top (up to 3 times each leg); 9) light hand massage from hand to shoulder (3 times each hand).

Meditation calms down and reduces nervousness. The calm and confident voice of the teacher, as well as a leisurely pace of speech are important here. Some calm, pleasant music, or the sounds of nature (forest, the murmur of water or the voices of birds) can be applied to intensify the effect. Children can close their eyes and imagine themselves in a pleasant and safe place, next to loved ones. The teacher offers them the opportunity to listen to soft sounds of music, to imagine pleasant events that await them, as well as to "inhale" the magical aroma of flowers and fresh air.

Close to meditation is the technology of *psychological self-regulation (self-training)*. During it, children acquire a state of muscle and mental relaxation with the help of verbal images and their own imagination. Variants of such self-regulation are created in topics accessible to schoolchildren: "Create the sun in yourself"; "Magic flower of goodness"; "Travel on the cloud"; "By the sea"; "On the meadow"; "Amber Castle"; "Dance of the fish"; "Waterfall"; "The power of a smile".

Game technologies used in primary school during the school day are usually exploited during long breaks. Children participate in such games voluntarily. In spring and autumn, they are held on outside, in winter – in a corridor or a well-ventilated hall. As a rule, the game-based activities of younger schoolchildren are organized by the classroom teacher.

Even if the students conduct the game

відповідні точки і зони на тілі дитини з метою формування та покращення набутого імунітету. Комплекс нескладних вправ дає організму емоційний, оздоровчий заряд, щоб розпізнавати зовнішні антигени та правильно реагувати на них. З-поміж усього переліку вправ дітям під час навчально-виховного процесу можна запропонувати такі: 1) одну долоню покласти на чоло; іншу – на потилицю. Через одну хвилину поміняти руки місцями; 2) пощипування вушних раковин у напрямку згори – вниз (3 р.); 3) відтягування донизу мочки вуха (5-6 р.); 4) вдихи і видихи через ліву (праву) носові порожнини – по 3 рази; 5) широке розплющування і заплющення очей (5-6 разів); 6) швидке кліпання очима; 7) масаж повік коловими рухами вказівних пальців (1 хв.); 8) легке погладжування ніг по бічних поверхнях знизу – вгору (до 3 разів кожену ногу); 9) легке масажування рук від кисті до плеча (3 рази кожену руку).

Медитація заспокоює, зменшує знервованість. Тут важливий спокійний і впевнений голос учителя, неспішний темп мовлення. Можна увімкнути спокійну, приємну музику, звуки лісу, дзюрчання води або голоси птахів. Діти можуть заплющити очі, уявити себе в приємному і безпечному місці, поряд із близькими людьми. Вчитель пропонує їм послухати тихі звуки музики, уявити приємні події, які їх очікують, "вдихнути" чарівний аромат квітів, свіжого повітря.

Близькою до медитації є технологія *психологічної саморегуляції (аутотренінгу)*. Під час її проведення діти за допомогою словесних образів та власної уяви набувають стану м'язового та психічного розслаблення. Варіанти такої саморегуляції створюються у доступних для школярів темах: "Створи в собі сонце"; "Чарівна квітка добра"; "Подорож на хмарі"; "Біля моря"; "На лузі"; "Бурштиновий замок"; "Танець рибки"; "Водоспад"; "Сила посмішки".

Ігрові технології у режимі навчального дня для дітей молодшого шкільного віку застосовуються й на

on their own, supervision by the teacher on duty or high school students is a necessary condition. During the breaks, the physical education teacher can also organize game-based activities.

The games held during breaks should be well known to children, simple in their organization and rules in order not to over extort and overexcite recipients [14]. With students of 3-4 grades, it is recommended to conduct games with elements of singing or guessing, games-attractions in which one or two participants take part, and the rest are active observers. Games are played with alternating participation of players ("Hare without a den", "Vacant space", etc.). It is advisable to organize several games at different places at the same time so that a larger number of students can participate in them. Games must be finished in 3-4 minutes. before the bell for class. Alternating games according to the intensity of motor activity helps prevent overtiredness and overexcitement of children.

Improving the effectiveness of health-improving activities is a complex task that includes the process of health preservation, as mentioned above, not only in classes during the school day, but also during the extracurricular activities (extended day group, selectives, etc.), where the student spends a significant part of their "working" time.

The main goal of extracurricular forms of the educational process is to create the most favorable conditions for cultivating the habit of systematic classes aimed at improving health, and, as a result, promoting the introduction of health-preserving measures on a permanent basis. Achieving the set goal involves, in our opinion, solving two blocks of tasks:

1. *Educational tasks*: teaching children to alternate mental and physical work, rationally build a daily routine, strictly adhere to hygienic requirements, strengthen health, improve their physical condition, expand worldviews about a healthy lifestyle, avoid bad habits, prepare for future adult life;

2. *Tasks related to the optimization of*

великих перервах. У таких іграх діти беруть участь добровільно. Весною і восени вони проводяться на спортивному майданчику або пришкольному подвір'ї, зимою – в коридорі або добре провітреному залі. Як правило, ігрова діяльність молодших школярів організовується вчителем-класоводом. Навіть якщо учні самостійно проводять гру, контроль з боку чергового вчителя або учнів старших класів є необхідною умовою ігрової діяльності. На перервах ігрову діяльність може організувати й учитель фізичної культури.

Ігри, що проводяться на перервах, мають бути добре знайомі дітям, нескладні за своєю організацією та правилами, вони не мають перевтомлювати й надмірно збуджувати їх [14]. З учнями 3-4 класів рекомендується проводити ігри зі співами або відгадуванням, ігри-атракціони, в яких беруть участь один-два учасники, а решта є активними спостерігачами. Проводяться ігри з почерговою участю гравців ("Заєць без лігва", "Вільне місце" та ін.). Бажано одночасно організувати кілька ігор у різних місцях, щоб у них могла взяти участь більша кількість учнів. Ігри необхідно закінчувати за 3-4 хв. до дзвоника на урок. Чергування ігор за інтенсивністю рухової активності допомагає запобігти перевтомі та надмірному збудженню дітей.

Підвищення ефективності оздоровчої діяльності – комплексне завдання, яке охоплює процес здоров'язбереження, як зазначалося вище, не тільки на заняттях протягом шкільного дня, але й у *позаурочній діяльності (група продовженого дня, гурткова робота, виконання домашніх завдань та ін.)* – там, де учень проводить значну частину свого "робочого" часу.

Головною метою *позаурочних форм освітнього процесу* є створення найсприятливіших умов для виховання звички до систематичних занять, що спрямовані на оздоровлення, і, як наслідок, сприяння запровадженню оздоровчих заходів на постійній основі. Досягнення поставленої мети

motor activity of schoolchildren: consolidation of knowledge learned in physical culture lessons, improvement of motor abilities and skills, physical qualities.

In general, in extracurricular activities, it is recommended to use a number of well-known game technologies: mobile games, relay races, sports competitions in the fresh air, regardless of the season.

It strengthens the muscles, improves the activity of the respiratory and cardiovascular systems, increases the mobility of the joints and the strength of the ligaments, stimulates metabolic processes, has a positive effect on the nervous system, and increases the body's resistance to colds.

At the same time, the complex solution of the tasks outlined is solved by using game technologies designed based on intersubjective connections. In particular, by playing such games as "Shoot at the target", "Snipers", "Hunters and ducks", students improve their skills and abilities in throwing a small ball; "Fishing rod", "Jumping sparrows" – in jumps; in relay games, along with the development of physical qualities (speed, dexterity, strength, endurance, and flexibility), cross-curricular connections (with mathematics, a foreign language, natural science, music, etc.) are realized.

During motion-based games and relay races, students get to know the environment ("Who Lives Where", "In the Zoo", "Lilies", "Mail Goes to All Cities"), the history of their native land ("Zaporozhets on Sich", "Roksolana in captivity"), expand horizons and deepen knowledge ("Postmen", "Field of miracles in sports", "Cosmonauts").

Under any conditions, the main features of game technologies used in extracurricular time are a free, relaxed atmosphere of conduct, which is combined with clear thinking and adherence to the methodology of their organization.

Extracurricular recreational activities include the involvement of children in sports classes, sections and clubs, additional optional game-based classes, participation in mass sports and art

передбачає, на наш погляд, розв'язання двох блоків завдань:

1) *просвітницькі завдання:* привчання дітей чергувати розумову і фізичну працю, раціонально будувати режим дня, суворо дотримуватися гігієнічних вимог, зміцнювати здоров'я, покращувати свій фізичний стан, розширювати світоглядні уявлення про здоровий спосіб життя, уникати шкідливих звичок, готуватися до майбутнього дорослого життя;

2) *завдання щодо оптимізації рухової активності школярів:* закріплення засвоєних на уроках фізичної культури знань, удосконалення рухових умінь і навичок, фізичних якостей.

У цілому, у позаурочній діяльності рекомендовано використовувати цілий ряд відомих ігрових технологій: рухливі ігри, естафети, спортивні змагання на свіжому повітрі незалежно від пори року. Це зміцнює мускулатуру, покращує діяльність дихальної, серцево-судинної системи, збільшує рухливість суглобів і міцність зв'язок, стимулює обмінні процеси, позитивно впливає на нервову систему, підвищує опірність організму до простудних захворювань.

Разом із тим, комплексне розв'язання окреслених нами завдань вирішується шляхом використання *ігрових технологій, побудованих на основі міжпредметних зв'язків*. Зокрема, граючи в ігри "Влуч у мішень", "Влуч у ціль", "Снайпери", "Мисливці і качки", учні вдосконалюють вміння і навички у метанні малого м'яча; "Вудочка", "Горобці-стрибунці" – у стрибках; в іграх-естафетах поряд із розвитком фізичних якостей (швидкості, спритності, сили, витривалості та гнучкості) реалізуються міжпредметні зв'язки (з математикою, іноземною мовою, природознавством, музикою тощо).

Під час проведення рухливих ігор і естафет учні пізнають довкілля ("Хто де живе", "У зоопарку", "Бузьки", "Пошта йде у всі міста"), історію рідного краю ("Запорожець на Січі", "Роксолана у полоні"), розширюють кругозір та поглиблюють знання ("Листоноші", "Поле

events and health-preserving activities, as well as partaking in various sports competitions and contests. One of the key aspects of health preservation for younger schoolchildren is the organization of children's recreation while doing homework.

An important stage of the work of educators of Zhytomyr Ivan Franko State University on the problem of preserving the health of younger schoolchildren by means of motion-based game technologies was the conducting of a diagnostic study (questionnaire) among primary school teachers of the Zhytomyr region, which included students of professional development courses (29 people) and future primary school teachers – bachelor students of the III year of study (57 people) in 2022-2023.

The results of the diagnosis of the respondents of both groups, obtained on the basis of their answers to the questions of the survey, proved the following: teachers and students confirm the relevance of the problem of health preservation of younger schoolchildren (94% – teachers; 89% – students); the main directions of health-related activities in primary school are clearly identified (81% – teachers; 83% – learners); the participants showed knowledge of a sufficient number of game technologies for the development of students' motor activity (93% – teachers; 81% – students). Thus, in general, they are ready to implement practice-oriented health preservation measures.

At the same time, respondents of both groups often use the terms "health-preserving technology", "game technologies" and "motor game technologies" synonymously (39% – teachers; 41% – learners); also, participants do not clearly distinguish their basic characteristics (31% – teachers; 45% – students); surveyed individuals referred to the thesis of the presence of motor activity in any game, thus incorrectly identifying motor game technologies, for example, to therapeutic games with sand, clay, participation in theatrical performances, etc. (39% – teachers; 43% – students).

чудес у спорті", "Космонавти").

За будь-яких умов, головними ознаками ігрових технологій, що застосовуються у позанавчальний час, є вільна, невимушена атмосфера проведення, що поєднується з чітким продумуванням та дотриманням методики їх організації.

Позаурочна оздоровча діяльність включає й залучення дітей до занять у спортивних секціях і гуртках, додаткових факультативних заняттях, до участі у масових спортивно-художніх святах і днях здоров'я, різноманітних спортивних змаганнях і конкурсах. Одним із ключових аспектів здоров'язбереження молодших школярів є організація відпочинку дітей під час виконання домашніх завдань.

Важливим етапом роботи викладачів ННІ педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка над проблемою оздоровлення молодших школярів засобами рухових ігрових технологій стало проведення діагностувального дослідження (анкетування) серед учителів початкових класів Житомирської області – слухачів курсів підвищення кваліфікації (29 осіб) та майбутніх учителів початкових класів – здобувачів III курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти (57 осіб) у 2022-2023 н.р.

Результати діагностики респондентів обох груп, що отримані на основі їх відповідей на питання анкети, засвідчили: вчителі-практики та здобувачі підтверджують актуальність проблеми здоров'язбереження молодших школярів (94% – вчителі; 89% – здобувачі); достатньо чітко та виважено називають основні напрями оздоровчої діяльності у початковій школі (81% – вчителі; 83% – здобувачі); показують знання достатньої кількості ігрових технологій для розвитку рухової активності учнів (93% – вчителі; 81% – здобувачі). Тобто, у цілому готові до реалізації практикоорієнтованих оздоровчих заходів.

Разом із тим, респонденти обох груп часто у синонімічному значенні використовують терміни "здоров'язберезувальної технології", "ігрові технології" та "рухові ігрові

An important shortcoming revealed during the diagnosis of the respondents of both groups was their incompetence in solving the issue of systematization (classification) of motor game technologies. Both teachers and learners within the same group of recreational games named game technologies used in extracurricular activities (motion-based games, and recreational therapeutic technologies as general recreational activities – rhythm therapy, art therapy, palming, aromatherapy, etc.); also, they couldn't clearly identify and formulate signs of the systematization of game technologies.

In the course of an additional survey, the education seekers, for example, associated the obtained results mainly not with the presence/absence of experience, as they associated inaccurate/incorrect answers with the incompleteness of their theoretical, methodological and practical training. Practicing teachers defined the issue of systematization of game technologies as secondary, theoretical rather than practice oriented.

In our opinion, the systematization of motor game technologies lies in the sphere of their conscious use in the process of preserving the health of schoolchildren. The task of the teacher is to effectively select and use games to obtain a specific health-preserving effect, and not for the sake of implementing national health-improving programs or instructions received from the administration, parents, and the public.

On the basis of the theoretical and experimental conclusions outlined above, a selective educational component "Organization of a health-preserving environment in an elementary school", calculated for 4 ECTS credits, has been developed and offered for study for students of the III year of the SRI of Pedagogy of Zhytomyr Ivan Franko State University (future primary school teachers) (32 hours / 16 hours of lectures for full-time and extramural forms of education; 38 hours/18 hours respectively – seminar classes; 50 hours/86 hours respectively – independent work). The educational

технології" (39% – вчителі; 41% – здобувачі), не чітко виокремлюють їх базові ознаки (31% – вчителі; 45% – здобувачі); покликаючись на тезу про наявність рухової активності у будь-якій грі, до рухових ігрових технологій некоректно відносять, наприклад, терапевтичні ігри з піском, глиною, участь у театралізованих виставах тощо (39% – вчителі; 43% – здобувачі).

Важливим недоліком, що виявлений у ході діагностики респондентів обох груп, визначено їх некомпетентність у розкритті питання щодо систематизації (класифікації) рухових ігрових технологій. Як вчителі, так і здобувачі у межах однієї групи оздоровчих ігор називають, наприклад, ігрові технології, що використовуються у позанавчальній діяльності – власне рухливі ігри, та оздоровчі терапевтичні технології як загальнооздоровчі заходи – ритмотерапія, арт-терапія, пальмінг, аромотерапія та ін.; не можуть чітко виділити та сформулювати ознаки систематизації ігрових технологій.

У ході додатково проведеної бесіди здобувачі, наприклад, пов'язували отримані результати не стільки із наявністю/відсутністю досвіду, скільки пов'язували неточні/некоректні відповіді з незавершеністю їх теоретико-методологічної та практичної підготовки. Вчителі-практики ж визначали питання систематизації ігрових технологій як другорядне, теоретичне, ніж практикоорієнтоване.

На нашу думку, систематизація рухових ігрових технологій лежить у площині їх свідомого використання у процесі оздоровлення школярів. Завдання ж вчителя полягає у ефективному підборі та використанні ігор задля отримання конкретного оздоровчого ефекту, а не заради виконання загальнодержавних програм оздоровлення або настанов, отриманих від адміністрації, батьків, громадськості.

На основі окреслених вище теоретичних та експериментальних висновків для студентів III курсу ННІ педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка

component includes the content modules "Organization and methods of conducting physical culture and health activities in the daily routine of a junior high school student" and "Organization of extracurricular health activities of elementary school students", which consider the developed theoretical and practical provisions.

Conclusions and research perspectives. Summarizing the research results, it should be noted that:

- in the conditions of polarization of political, economic, and social processes of development of modern society, the priority direction of modernization of the education system is ensuring the proper level of children's health;

- the problem of health preservation becomes especially relevant for children of primary school age, since it is during this period of life that the foundations of a culture of health and a healthy lifestyle are laid, an understanding of the value of health is formed, and the skills and abilities of health preservation are mastered;

- enhancing and preserving the health of younger schoolchildren is carried out taking into account all its components: physical, social, spiritual, mental;

- the basis for the full-fledged development of a junior school student is their physical health, the basic factor for the support of which is determined to be compliance with the regime of motor activity;

- solving the task of preserving the health of primary school students in the area of increasing their level of motor activity requires the creation of a single health-preserving space in educational institutions, which ensures the development of the individual taking into account his physiological and intellectual characteristics, meeting their needs and opportunities through the systematic use of motor game technologies;

- development and introduction into the process of professional and pedagogical training of future primary school teachers of the educational component "Organization of a health-preserving environment in primary

(майбутніх учителів початкових класів) розроблено та запропоновано до вивчення вибірково освітню компоненту "Організація здоров'язбережувального середовища в початковій школі", розраховану на 4 кредити ЄКТС (32 год. / 16 год. лекцій для денної та заочної форм навчання; 38 год./18 год. відповідно – семінарських занять; 50 год. /86 год. відповідно – самостійної роботи). До освітньої компоненти включено змістові модулі "Організація та методика проведення фізкультурно-оздоровчих заходів у режимі дня молодшого школяра" та "Організація позаурочної здоров'язбережувальної діяльності учнів початкової школи", у яких і враховано напрацьовані теоретичні та практичні положення.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Узагальнюючи результати дослідження, варто наголосити, що:

- в умовах поляризації політичних, економічних, соціальних процесів розвитку сучасного суспільства пріоритетним напрямом модернізації системи освіти є забезпечення належного рівня здоров'я дітей;

- особливого значення проблема здоров'язбереження набуває для дітей молодшого шкільного віку, оскільки саме у цей період життя закладаються основи культури здоров'я, здорового способу життя, формується розуміння цінності здоров'я, відбувається оволодіння уміннями та навичками збереження здоров'я;

- зміцнення та збереження здоров'я молодших школярів здійснюється з урахуванням всіх його складових: *фізичної, соціальної, духовної, психічної*;

- підґрунтям повноцінного розвитку молодшого школяра є його фізичне здоров'я, базовим чинником підтримки якого визначено дотримання режиму рухової активності;

- розв'язання завдання здоров'язбереження учнів початкової школи у площині підвищення рівня їх рухової активності потребує створення у закладах освіти *єдиного здоров'язбежувального простору*, що

school", with the content modules "Organization and methods of conducting physical culture and health activities in the daily schedule of a junior school student" and "Organization of extracurricular health-preserving activities of elementary school students", which take into account the developed theoretical and practical provisions that will contribute to increasing the effectiveness of the use of motor game technologies for improving the health of younger schoolchildren.

забезпечує розвиток особистості з урахуванням її фізіологічних та інтелектуальних особливостей, задоволення її потреб та можливостей шляхом системного використання рухових ігрових технологій;

- розробка та впровадження у процес професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів початкових класів освітньої компоненти "Організація здоров'язбережувального середовища в початковій школі", із змістовими модулями "Організація та методика проведення фізкультурно-оздоровчих заходів у режимі дня молодшого школяра" та "Організація позаурочної здоров'язбережувальної діяльності учнів початкової школи", у яких і враховано напрацьовані теоретичні та практичні положення, що сприятиме підвищенню ефективності використання рухових ігрових технологій для оздоровлення молодших школярів.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Aksonova, O., & Denysenko, N. (2009). *Cherez rukh – do zdorovia ditei [Through movement – to childrens health]: navch.-metod. posib.* Ternopil: Mandrivets, 88 [in Ukrainian].
2. Vashchenko, O., & Svyrydenko, S. (2005). *Orhanizatsiia zdoroviazberihaiuchoi diialnosti pochatkovoї shkoly [Organization of primary school health activities]. Pochatkova osvita – Primary education, № 46, 2-4* [in Ukrainian].
3. *Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy [A large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language] / za red. V.T. Busel, (2005). Kyiv-Irpin: VTF "Perun", 1728* [in Ukrainian].
4. *Vykorystannia fizkultkhyvlynok na urokakh pid movnyi ta muzychnyi suprovid [Use of physical education breaks in lessons with language and music accompaniment]. Na urok – On the lesson.* Retrieved from: <https://naurok.com.ua/vikoristannya-fizkulthvilinok-na-urokah-pid-movniy-ta-muzichniy-suprovid-257066> [in Ukrainian].
5. Dychkivska, I. (2004). *Innovatsiini pedahohichni tekhnolohii [Innovative pedagogical technologies].* Kyiv: Akademydav, 352 [in Ukrainian].
6. Dubohai, O.D. (2005). *Navchannia v rusi: Zdoroviazberihaiuchi pedahohichni tekhnolohii v pochatkovii shkoli [Learning in motion: Health-preserving pedagogical technologies in elementary school].* Kyiv: Shkilnyi svit, 112 [in Ukrainian].
7. Zymivets, N.V. (2010). *Katehoriia zdorovia v konteksti spryiannia pokrashchenniu zdorovia [The category of health in the context of health promotion]. Osvita Donbasu – Education of Donbas, № 6, 143-144* [in Ukrainian].
8. Kotsan, I.Ia., Lozhkin, H.V., & Mushkevych, M.I. (2011). *Psykhologhiia zdorovia liudyny [Psychology of human health] / za red. I.Ya. Kotsana.* Lutsk: RVV-Vezha Volyn. nats. un-tu im. Lesi Ukrainky, 322 [in Ukrainian].
9. Kruhliak, O. (2004). *Rukhlyvi ihry ta estafety v shkoli. Posibnyk dlia vchytelia [Movement games and relay races at school. Teachers guide].* Ternopil: Pidruchnyky i posibnyky, 80 [in Ukrainian].
10. Maistruk, O. *Hra yak zasib navchannia i vykhovannia ditei doshkilnoho viku [The game as a means of teaching and educating preschool children].* Retrieved from:

https://library.udpu.edu.ua/library_files/psuh_pedagog_probl_silsk_shkolu/24/visnuk_16.pdf [in Ukrainian].

11. Maksymenko, Yu. (2002). Psykhichne zdorovia ditei [Mental health of children]. *Psykholog – Psychologist*, № 1, 4-6 [in Ukrainian].

12. Mikheienko, O. (2009). *Valeolohiia: Osnovy individualnoho zdorovia liudyny* [Valeology: Basics of individual human health]. Kyiv: Universytetska knyha, 400 [in Ukrainian].

13. Natsionalna doktryna rozvytku osvity [National doctrine of education development]. *Zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://vseosvita.ua/library/embed/0029d3-aacc.doc.html> [in Ukrainian].

14. Orhanizatsiia ta metodyka provedennia rukhlyvykh ihor na urokakh ta v pozaurochnyi chas [Organization and method of conducting mobile games in lessons and during extracurricular hours]. *Vseosvita.ua*. Retrieved from: <https://vseosvita.ua/library/embed/0029d3-aacc.doc.html> [in Ukrainian].

15. Fizkul'tkhvylynky na urokakh v pochatkoviy shkoli [Physical education breaks in elementary school lessons]. *Na urok – On the Lesson*. Retrieved from: <https://naurok.com.ua/fizkulthvilinki-na-urokah-v-pochatkoviy-shkoli-25198> [in Ukrainian].

16. Fizkul'tkhvylynky ta rukhanky na urotsi [Physical education breaks and movements in the lesson]. *Bloh uchytelya ukrayins'koyi movy ta literatury Dyuby Maryny Petrivny – Blog of Ukrainian language and literature teacher Dyuba Maryna Petrivna*. Retrieved from: https://djubamarinablog.blogspot.com/p/blog-page_54.html [in Ukrainian].

17. *Filosofia dlia ditei. V.O. Sukhomlynskyi u dialozi z suchasnistiu: Pedagogichni chytannia* [Philosophy for children. V.O. Sukhomlynskyi in dialogue with modernity: Pedagogical readings] (2017). Zhytomyr: FOP Levkovets N.M., 274 [in Ukrainian].

18. Chotyrynadtsiat idei vprav-rukhanok dlia uchniv molodshoi shkoly [Fourteen ideas of movement exercises for elementary school students]. *Na urok – On the Lesson*. Retrieved from: <https://naurok.com.ua/post/14-idey-vprav-ruhanok-dlya-uchniv-molodsho-shkoli> [in Ukrainian].

19. Shutko, V.V. (2014). *Metodyka zastosuvannia rukhlyvykh ihor v pochatkovii shkoli* [Application of mobile games in primary school]: metod. rekom. Kryvyi Rih: DVNZ "KNU" KPI, 47 [in Ukrainian].

Received: August 12, 2024

Accepted: September 02, 2024

TERTIARY EDUCATION ПЕДАГОГІКА ВИЩОЇ ШКОЛИ

UDC 37:004.588;004.85

DOI 10.35433/pedagogy.3(118).2024.4

SOCIOCULTURAL EDUCATION OF THE PROSPECTIVE PRIMARY SCHOOL ENGLISH TEACHERS BY MEANS OF MUSICAL ART

O. S. Mykhailova*

The article is dedicated to the important issue of sociocultural education for future primary school English language teachers through the use of musical arts. It highlights key aspects of sociocultural education, which is a crucial component of modern pedagogical practice, and emphasizes the use of music as a powerful tool for developing the communicative and cultural competence of future educators. Music here serves as a powerful means to enhance motivation, interest, and the effectiveness of learning.

The use of various innovative technologies in education leads to increased motivation for learning foreign languages and provides opportunities for individualizing the learning process. As a result, education becomes more qualitative, with a creative approach to optimizing learning conditions and gradual steps toward mastering a foreign language. Innovative technologies allow for adapting the learning content to the individual needs, interests, and abilities of each student, increasing engagement and promoting better learning outcomes.

A decisive component of effective sociocultural education is the pedagogical interaction between a teacher and a student. This interaction creates optimal conditions for the free use of educational materials and resources, as well as for the exchange of experience between the teacher and the student. Such interaction contributes to the creation of a shared learning environment, where both parties contribute to the learning process, enhancing mutual understanding, creativity, and critical thinking.

Since the foreign language environment has become an integral part of the life of anyone learning a foreign language, the importance of intercultural communication between representatives of different nations and cultures cannot be overstated. The ability to communicate effectively in a foreign language not only facilitates the exchange of ideas and experiences but also promotes cultural awareness, tolerance, and respect for diversity.

By focusing on the development of intercultural communication skills, future English language teachers can prepare their students for confident and respectful communication with people from diverse cultural backgrounds, contributing to a more inclusive and interconnected world.

Keywords: sociocultural education, communicative competence, English language, musical arts, future teachers, primary school, education.

* Candidate of Pedagogical Sciences (PhD in Pedagogy), Docent
(Zhytomyr Ivan Franko State University)
oksana.mykhailova777@gmail.com
ORCID: 0000-0003-2559-8435

СОЦІОКУЛЬТУРНЕ ВИХОВАННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЗАСОБАМИ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

О. С. Михайлова

Стаття присвячена важливій проблемі соціокультурного виховання майбутніх учителів англійської мови початкових класів за допомогою музичного мистецтва. Вона висвітлює ключові аспекти соціокультурного виховання, яке є важливою складовою сучасної педагогічної практики, і акцентує увагу на використанні музики як потужного засобу навчання для розвитку комунікативної та культурної компетентності майбутніх педагогів. Музика тут виступає як потужний засіб для підвищення мотивації, зацікавленості та ефективності навчання.

Використання різноманітних інноваційних технологій у сфері освіти призводить до підвищення мотивації до вивчення іноземної мови та надає можливості для індивідуалізації процесу навчання. Результатом цього є якісніша освіта, творчий підхід до оптимізації умов навчання, поступові кроки до оволодіння іноземною мовою. Інноваційні технології дають змогу адаптувати навчальний контент до індивідуальних потреб, інтересів і здібностей кожного учня, підвищуючи залученість і сприяючи кращим результатам навчання.

Вирішальною складовою ефективною соціокультурної освіти є педагогічна взаємодія вчителя та учня. Така взаємодія створює оптимальні умови для вільного використання навчальних матеріалів і навчальних ресурсів, а також обміну досвідом між викладачем і студентом. Така взаємодія сприяє створенню спільного навчального середовища, де обидві сторони роблять свій внесок у навчальний процес, покращуючи взаєморозуміння, креативність і критичне мислення.

Оскільки іншомовне середовище стало невід'ємною частиною життя кожного, хто вивчає іноземну мову, важливість міжкультурного спілкування між представниками різних націй і культур важко переоцінити. Уміння ефективно спілкуватися іноземною мовою не тільки сприяє обміну ідеями та досвідом, але й сприяє культурній обізнаності, толерантності та повазі до різноманітності.

Приділяючи особливу увагу розвитку навичок міжкультурного спілкування, майбутні вчителі англійської мови можуть підготувати своїх студентів до впевненого та шанобливого спілкування з людьми з різним культурним середовищем, сприяючи більш інклюзивному та взаємопов'язаному світу.

Ключові слова: соціокультурне виховання, комунікативна компетентність, англійська мова, музичне мистецтво, майбутні вчителі, початкова школа, освіта.

Introduction of the issue.

Sociocultural education involves not only the formation of language skills but also the development of cultural awareness, which is essential for effective teaching in the context of globalization. For future English teachers, this means going beyond the study of grammar and vocabulary to explore the cultural characteristics of English-speaking countries. Teachers must possess the ability to integrate cultural elements into their teaching, fostering students' global thinking and tolerance [1].

The ability to communicate effectively in a foreign language is a key aspect of intercultural communication. Learning a language along with its cultural nuances helps create an atmosphere of mutual understanding and respect between people

from different cultures. In a globalized world, intercultural communication has become a critical factor for professional success, especially for future teachers who are responsible for teaching children not only linguistic skills but also cultural competence [3].

Music is a universal tool that bridges language and culture, offering students the opportunity to learn a language through its cultural dimensions [9]. Musical works, songs, rhythmic poems, and other forms of music contribute not only to the development of listening skills but also to a deeper understanding of sociocultural characteristics. These resources allow students to immerse themselves in the language environment and interact with authentic linguistic models.

By incorporating music into language learning, future teachers can:

Enhance students' listening and phonetic skills.

Introduce cultural traditions and values of English-speaking countries.

Create engaging and interactive lessons that connect language with real-life cultural experiences [6].

Thus, sociocultural education through music helps prepare future teachers to cultivate not only language proficiency but also cultural empathy and intercultural competence in their students, which is crucial for success in the modern, interconnected world.

Current state of the issue. The issues of sociocultural education have been explored in the works of prominent scholars such as P. Bekh, M. Borodko, O. Vyshnevskiy, L. Kasyuk, and O. Kyrychuk. Research on the sociocultural education process is represented in scientific studies across various aspects. Scholars such as O. Vyshnevskiy, N. Borysko have examined the role of foreign languages as a tool for sociocultural development. M. Borodko, N. Molodichenko, V. Sukhomlynskyi have investigated how sociocultural education can be fostered through labor, aesthetics, and moral development. Researchers such as R. Antonyuk and H. Vashchenko have focused on the role of sociocultural education in promoting internationalism and patriotism. The definition and essence of interdisciplinary connections have been studied by scholars like M. Bilyi, O. Danyliuk, V. Maksymova, V. Sydorenko, H. Fedorets and others.

The use of musical art in the process of teaching culture and personal development has been studied by numerous researchers, educators, and cultural scholars. Here are some well-known authors and educators who have explored or implemented methods of using music in the educational process: Johann Heinrich Pestalozzi, who emphasized the importance of aesthetic education, including music, for the harmonious development of a child; Carl Orff, who integrated music, movement, language,

and play to develop culture and creative thinking [2]; Maria Montessori, who incorporated musical art into her educational system, using it for sensory development and the cultivation of aesthetic taste; Vasyl Sukhomlynsky, who highlighted the importance of musical education in shaping the spiritual culture of children [8].

These studies highlight the multifaceted nature of sociocultural education, emphasizing its importance in fostering well-rounded individuals capable of functioning effectively in a multicultural and globalized society.

The analysis of specialized literature has shown that the sociocultural education of future English teachers involves the level of their sociocultural development, which includes the acquisition of sociocultural knowledge, the development of skills, and personal qualities necessary for intercultural dialogue in a tolerant communicative environment [5; 7].

The analysis of scientific and methodological literature, the study of higher education practices, and the author's experience in the sociocultural education of future primary school English teachers have demonstrated that for the effective development of sociocultural education, it is necessary to utilize the educational potential of interdisciplinary connections. This approach serves as one of the pathways for integrating sociocultural education, providing an objective foundation for establishing and improving its content, and enhancing the general educational and cultural potential of the future specialist.

Aim of the research is to highlight the role of sociocultural education in the preparation of future English teachers, emphasizing the importance of applying innovative technologies in teaching, which allow each student to work in conditions that are comfortable for them and are crucial for achieving high results.

Results and discussion. One of the effective methods for implementing sociocultural education is the use of

non-traditional lessons based on innovative teaching approaches. Such classes help make the learning process more interactive, motivating, and engaging. The use of musical elements in teaching not only improves language skills but also contributes to the development of creativity, emotional expressiveness, and stimulates the cognitive activity of students [10: 4].

For example, in these classes, future English teachers can: listen to and analyze songs, discuss their content and cultural contexts; perform songs in English, which helps improve pronunciation and intonation; create their own musical works or adapt existing ones to meet educational needs.

This approach not only facilitates effective learning but also creates an environment for cultural exchange, which is an important aspect of sociocultural education.

An example of a non-standard lesson for future English teachers in primary schools could be a "hit parade" class. This class aims not only to develop discussion skills but also to foster communication culture, including the ability to use both verbal and non-verbal means of expression, which are characteristic of native speakers from different cultures.

The "hit parade" class generates significant interest among students because it allows them to express their own opinions, aesthetic tastes, and simultaneously demonstrate their knowledge in a particular field. This lesson helps cultivate positive emotions, romantic and poetic feelings, and the development of personal perspectives on the culture of foreign countries.

Topic: What a wonderful World of Music

Objective: To introduce students to American and English music, while simultaneously comparing it with Ukrainian music, to teach them to understand the musical culture of English and American composers, and to develop their musical tastes.

Equipment: Photographs, posters of musicians and performers, video clips and audio recordings of various musical works, colorful balloons.

AMERICAN MUSIC MAP

Lesson Procedure:

T: Today we are going to have a very unusual lesson. We'll sing beautiful songs and speak about wonderful things. Listen to the piece of music and guess its genre and match the definition.

20	Country music	a type of music which is like a jazz, but is always slow and sounds sad.
30	Jazz	a kind of music with a strong beat that was sung and played by small groups of people.
40	Blues	popular music in the style of white people's folk music of the southern United States.
50	Rock-n-roll	a style of popular music that has an exciting rhythm and is usually played by groups of musicians using drums, saxophones, trumpets, etc.

T: Look at the dates and make a hierarchy ladder.

The 20 th – The Country music

T: Listen to a piece of music and decide what nationality it belongs to.

(A song is playing "What a wonderful world" by Armstrong)

St. 1: Exactly. This is jazz and it belongs to American music.

St. 2: Jazz is improvised music. The great jazz musicians are individual players and not really composers. Jazz grew out of Negro blues, ragtime and marching brass bands in about 1900. Traditional jazz developed in New Orleans, a port in Louisiana. In the 1920s in New Orleans beautiful music filled the streets and cafes. The black and poor singers sang about their hard lives.

St. 3: Their music, jazz, ragtime and blues traveled to Europe. It was the time when the black music entered the whites' culture changing the lifestyle of the people all over the world. Ever since the 1930s music was not just a way to relax. From that time on music began to reflect and determine the people's way of life.

T: Look at this photo and try to guess who this person is.

St. 4: This is Louis Armstrong. He was the first well-known jazz soloist. He introduced new ideas to jazz and was known as the "King of Jazz".

St. 5: Jazz spread to Chicago and Kansas City, and later to New York, as Negroes traveled north looking for job. White people began playing; bands grew bigger, with saxophones, more trumpets and trombones, a piano and sometimes a singer. One of the best bands was led by Duke Wellington, possibly the greatest composer in the history of jazz.

T: Read the song by Louis Armstrong, please. Can you complete any of the following lines?

What a wonderful world

I see _____ of green,

Red _____ too.

I see them _____ for me and you,

And I think to myself

What a wonderful world.

I see _____ of blue,

And _____ of white,

The bright _____ day

And the dark _____ night,

And I think to myself

What a wonderful world.

The _____ of the rainbow

So pretty in the sky

Are also on the _____

Of the people going by.

I see friends shaking _____.

Saying, "How do you do?"

They're really saying

"I _____ you."

I hear _____ cry,

I watch them grow.

They'll _____ much more

Than you'll ever know,

And I think to myself

What a wonderful world.

Yes, I think to myself

What a wonderful world.

Keys: trees, roses, bloom. Skies, clouds, sunny, starry, colours, faces, hands, love, babies, learn.

T: That's great! Listen to this song again and say what feeling it provokes in you.

St. 6: I felt like a lonely bird, because the music was sad.

St. 7: This music is blue for me, because it reminds me of the sea and waves.

T: Read the following sentences for general understanding before you listen to the tape for the first time.

1. This morning is a good morning to remember jazz trumpeter and singer Louis Armstrong.

2. I remember seeing Louis Armstrong one time years ago when I was in college.

3. With him, during this tour, were Jack teagarden and Velma Middleton.

4. I also saw Armstrong when I was in college – that was a little bit later. In fact it was in 1968 just before considerations of health forced him to virtually give up playing the trumpet.

5. In his long career, he played thousands of concerts around the world, made over a thousand recordings, appeared on Broadway, and acted in movies.

6. Satchmo should be remembered for his musical genius as well as his public personality.

7. Armstrong was enormously influential rhythmically.

8. Armstrong, along with Siudney Bechet, the great soprano saxophonist and clarinettist, began to create solo statements that stood apart from being an element in an ensemble.

T: Listen to the taped presentation on Louis Armstrong. Then refer back to the sentences and arrange them correctly in the outline below.

I. Introduction

II. Personal Remembrances

III. Career

IV. Contributions

T: Listen to the text once more and answer the following true/false questions.

___1. Millions of Americans referred to Louis Armstrong as "Pop".

___2. Satchmo is an abbreviation.

___3. J.R. Taylor is a professional jazz trumpeter.

___4. J.R. Taylor was in college in 1968.

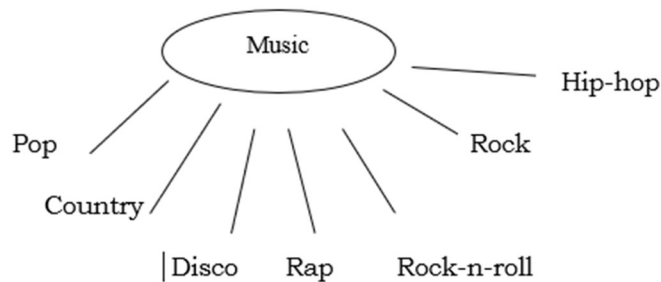
___5. Louis Armstrong greatly limited his trumpet playing later in life.

___6. Louis Armstrong is a representative of Traditional Dixieland jazz.

___7. Sidney Bechet played trumpet with Armstrong.

T: Is jazz popular in your country? What jazz musicians do you know?

T: Jazz is perfect. But what other styles in American music do you know? Fill in the word-rose for music.

St. 8: I like country music. Country music was created by the rural people of the Appalachian Mountain region who were by and large isolated from the industrial growth and urbanization of much of America. They began with the English and Scottish ballads of their immigrant ancestors and built upon them, often with instruments they made themselves. They sang about the things that touched them most intimately: their poverty, their God, their crops, their families. They found consolation and common ties in the music.

T: What country music singers do you know?

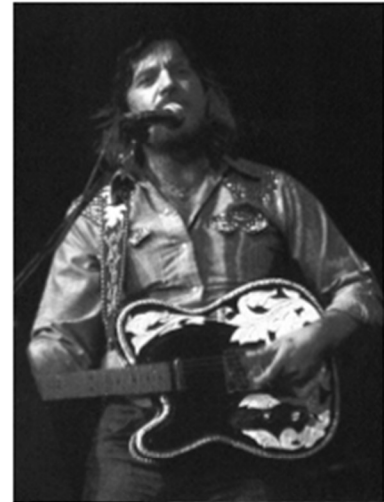
St. 9: The first recording of a country-music song was "Sally Good in", by a fiddle player named Eck Robertson, appeared in 1922.

St. 10: Dwight Yoakam, Randy Travis, Rodney Crowell and Steve Earle have created a generational change in country music which was called the "New Traditionalist", they probed the traditional subjects – hard times, faithless love and the unending highway.

St. 11: In the mid-1970s the "Outlaw" moment broke way from Nashville, the

centre of the country-music recording industry; two leaders of this movement were Willie Nelson and Waylon Jennings.

T: Look at the pictures of musicians and try to define what music they perform.

T: Listen to pieces of music and try to define what genre the singer is performing.

T: Listen to pieces of music and say which of them sound typically American to you. Account for your choice.

T: In groups, discuss the most popular American music bands and singers in your country.

T: You are going to read about American music. Look through the brief comments presented below and say

what main points are likely to be discussed in the text.

- Americans of different ages prefer different styles of music. Who should be thought it?

- Music fans in America demonstrate their love to their music in peculiar ways. Unbelievable!

- Undoubtedly, America gave the world many talented musicians.

T: Read the text and choose from it at least 3 facts that can illustrate each statement in the prediction task.

A Text

Music is an important part of American Life. Each generation tends to associate itself with a particular style of music. In this way certain kind of music becomes a characteristic of a whole group of people. However, only some people actually really like the music that is associated with their generation.

People in the United States tend to be very specific about the kind of music they like, and divide themselves up into small groups, depending on their taste in music. For example, right now in the US you can choose between pop, soul, jazz, blues, country, classical, classical rock, modern rock, heavy metal, punk, rap, hip-hop, r and b (rhythm and blues), folk, new age and many other kinds of music.

People identify themselves with the type of music they like, by the clothes they wear, the radio station they listen to and even sometimes by things they buy.

Most radio stations only play one type of music; so in a typical US city there is a heavy metal station, a classical music station, a country station and pop and rap stations.

Big cities all have a local music "scene" made up of small clubs, bars and theatres where local bands meet and play concerts, scouts from the large record companies will go to these small venues looking for talented bands that might be the next hit. These bands are sometimes offered a contract with the record company and may possibly become popular, rich and a successful part of the American music industry.

T: Read the beginning of the sentences, find them in the text and render the ideas into Ukrainian.

One generation grew up _____

However, _____

People in the USA _____

Within these large groups _____

The stereotypical lover of country music _____

Most radio stations _____

Schools recognize _____

At most universities _____

Big cities all have _____

These bands _____

T: What connection can you see between the following names and periods?

Frank Sinatra	60's
Elvis Presley	80's
Michael Jackson	90's
Louis Armstrong	
Madonna	

T: Here are some titles for different parts of the text. Decide which of them would be best for which part. Account for your choice.

- There is no accounting for tastes.
- Musical tastes should be developed.
- Music fans are devoted to their genre and see no other.

T: Look at this photo and try to guess the person and what style of music he presents.

St. 12: Elvis Presley. In the 1950s Elvis Presley became the King of rock-n-roll in the USA. The music traveled to Europe soon. It was especially popular among the teenagers. The parents were really shocked by the music their children adored. The young people disagreed with their parents, wore jeans and danced to their rock-n-roll records.

St. 13: Elvis Presley was known as "The King of Rock-n-roll". He was born in Mississippi in 1935. At the age of 13, Elvis and his family moved to Memphis, Tennessee. There Elvis recorded his first song in 1954. He sold millions of records, served in the army, moved to Hollywood and appeared in 33 films. Elvis brought together the musical sounds of the blacks in America and of country people. Elvis's songs are still popular today. People love to imitate him.

St. 14: President Carter said: "Elvis Presley changed the face of American

popular culture... He was unique and irreplaceable". His best songs are "Tender in the Night", "That's All Right", "Heartbreak Hotel", and "From Elvis in Memphis" and so on.

T: So, the king of rock-n-roll was Elvis Presley. But what Ukrainian rock-n-roll singer do you know?

T: Look at the title of the story "Jacko" and say what this story is about.

T: Listen to the story and try to guess what singer and what genre of music it presents.

T: Listen to the story and choose the appropriate answer to the questions.

Jacko

His album "Thriller" was the biggest selling LP of all time, with sales of over 56 million. On his last European tour his live shows were attended by nearly 2,5 million people. Monet is not a problem for Michael Jackson. Only a few people know exactly how much he earns, but it includes over 13m a year from shows, video, films and record sales in addition to the revenue that he receives from sponsorship deals. He made 15m from advertising Pepsi-Cola, which, it is said, Jackson himself never drinks.

Born one of nine children, the son of a crane driver, Jacko has come a long way from the two-bedroomed house in Indiana that he grew up in. Today he lives in a 15m ranch in California's Santa Ynez Valley. The house, which has 17 rooms downstairs and 16 rooms upstairs, stands in 2, 700 acres of ground. In addition to the house itself, the property includes guest's houses, a golf course, a swimming pool, tennis courts, a football pitch, stables, gardens, forests, lakes and a zoo. There's even a helipad so that Jackson can travel to and from his home by helicopter.

Jackson is famous for keeping his distance from the crowds and this has created some strange stories about him. It has been said that he takes female hormones to make his voice higher; that his jerky dance style was caused when a tarantula bite affected his nervous system; that he's had his whole face changed by plastic surgery. Fact or fiction? It's very difficult to find out, because he never gives

interviews and is rarely seen in public, except on stage. Jackson's manager, Frank Dileo, says that the superstar has only had two operations – one on his nose and one on his chin. He says all the other stories are just media fantasies.

Nevertheless, Jackson's behavior can be eccentric. They don't call him "Wacko Jacko" for nothing. In public he often wears a face mask to protect himself from germs and he has been photographed sleeping inside an oxygen capsule, which he believes will help him live longer. One of his best friends is a chimpanzee called Bubbles, who travels everywhere with him. It is also said that he has got a bedroom which is full of shop dummies.

Dileo says that Jackson isn't eccentric. He's just shy. He's been in show business since he was seven years old, when he sang with his brothers in the Jackson Five. He can't relate to ordinary people any more. Jackson himself says that he feels afraid in crowds and can only really be natural on stage. Off-stage he feels happiest with animals and children.

Whether he's crazy, eccentric or just shy, it must be said that Jacko is no fool. He has created a brilliantly successful image and he has learnt how to live with success. He hasn't suffered the nervous breakdowns or drug and alcohol problems that other rock stars have. He's made a lot of money and he spends it on the things that he wants, even if those things are a little unusual. And if we were honest, wouldn't we all like to be able to do the same?

1. Jacko comes from _____
 - a) a rich family
 - b) a working-class family
 - c) a royal family
2. Jacko is famous for his _____
 - a) jerky dance style
 - b) scientific research
 - c) operas
3. Jackson never _____
 - a) gives concerts
 - b) gives interviews
 - c) dances on the stage
4. Jackson's behaviour is often described as _____
 - a) serious
 - b) ordinary

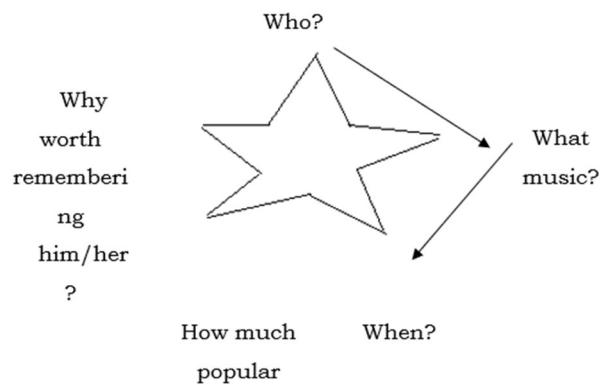
- c) eccentric
5. Jacko has been in show business since he was _____
a) fourteen
b) seven
c) twenty-one
6. Jacko's best friends are _____
a) animals
b) his managers
c) his fans
7. Jacko spends his money on _____
a) unusual things
b) charity
c) little trifles
8. The ranch, which costs – 15 Trillion, has got a house with _____
a) 17 rooms
b) 23 rooms
c) 33 rooms

9. According to Jacko's manager he undergone _____
a) five operations
b) one operation
c) two operations
10. Apart from his huge house, he owns _____
a) a zoo
b) a school
c) a mountain resort

T: Look at your answers again and tell us about Michael Jackson using your answers.

T: What Ukrainian pop musicians do you know?

T: Choose three names of famous American musicians and try to answer the questions at the points of the start map.

T: Your home task is write down an essay "America has its own peculiar musical culture due to the immigration of different nations to it".

Teacher: Our time is up. I think that you liked our lesson and you've learned a lot of interesting and useful information about American music and musicians. Next time we'll deal with the musical culture of Great Britain. Try to find as much information as you can about it.

Conclusions and research perspectives. The integration of music and innovative technologies into the sociocultural education of future primary school English teachers provides a dynamic and engaging learning experience. This approach not only improves language acquisition and

cultural competence but also develops essential lifelong learning skills and effective communication in a multicultural society. Through pedagogical interaction and the use of non-traditional teaching methods, educators can create a favorable and stimulating environment, enabling future teachers to become competent professionals with cultural awareness.

The article does not cover all aspects of the research problem. Further scientific interpretation is needed to define the conceptual foundations of this process in the outlined direction, the development of technologies, and the creation of appropriate teaching and methodological support for English language education in higher education institutions, as well as the study of international experience in its organization.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Bihych, O.B., Borysko, N.F., & Boretska, H.E. (2013). *Metodyka navchannia inozemnykh mov i kultur: teoriia i praktyka [Methods of teaching foreign languages and cultures: theory and practice]: pidruchnyk dlia stud. klasychnykh, pedahohichnykh i linhvistychnykh universytetiv*. Kyiv, 590 [in Ukrainian].
2. Chernous, T., Handzilevska, H., Balashov, E., & Ratinska, O. (2024). Development of Emotional Competence through Music and Movement: Comparative Analysis of the Professional Educational Programs of Prospective Primary School Teachers in Ukraine and Austria. *Journal of Education Culture and Society*, 15(2), 665-682. Retrieved from: <https://doi.org/10.15503/jecs2024.2.665.682> [in English].
3. *Zahalnoieuropeiski rekomendatsii z movnoi osvity: vyvchennia, vykladannia, otsiniuvannia [All-European Recommendations for language education: study, teaching, evaluation] / nauk. red. vydannia doktor ped. nauk, prof. S.Yu. Nikolaieva*. (2003). Kyiv: Lenvit, 273 [in Ukrainian].
4. Makhinov, V.M. (2008). Vykhovnyi ta sotsiokulturnyi potentsial uroku inozemnoi movy v pochatkovii shkoli [Educational and sociocultural potential of a foreign language lesson in primary school]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M.P. Drahomanova. Seriiia 17. Teoriia i praktyka navchannia ta vykhovannia – Scientific journal of the NPU named after M.P. Drahomanova. Series 17. Theory and practice of teaching and upbringing: zb. nauk. prats*, 7, 24-39 [in Ukrainian].
5. *Metodyka navchannia inozemnykh mov i kultur: pidruchnyk dlia stud. klasychnykh, pedahohichnykh i linhvistychnykh universytetiv [Methods of teaching foreign languages and cultures: a textbook for students. classical, pedagogical and linguistic universities] / Bihych, O.B. ta in.; za zahaln. red. S.Yu. Nikolaievoi*. (2013). Kyiv: Lenvit, 590 [in Ukrainian].
6. *Metodyka navchannia inozemnykh mov u zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladakh [Methods of teaching foreign languages in general educational institutions]: pidruchnyk / Panova, L.S. ta in.* (2010). Kyiv: VTs "Akademiia", 328 [in Ukrainian].
7. Kalinin, V.O. (2004). *Teaching Language and Culture*. Kharkiv: Vydav. hr. "Osnova", 96. (Seriiia "Biblioteka zhurnalu "Anhliiska mova ta literatura". Vyp. 5) [in English].
8. Kupchynska, O.V. (2014). Innovatsiini tekhnolohii u vyvchenni i vykladanni inozemnykh mov [Innovative technologies in foreign language learning and teaching]. *Aktualni problemy inshomovnoi komunikatsii: linhvistychni, metodychni ta sotsialno-psykholohichni aspekty – Actual problems of foreign language communication: linguistic, methodical and socio-psychological aspects: zb. materialiv vseukr. nauk.-metod. Internet-konf.*, 32-35 [in Ukrainian].
9. Palmer, T.-A., & Booth, E. (2024). The effectiveness of song and music as pedagogical tools in elementary school science lessons: A systematic review of literature. *International Journal of Education & the Arts*, 25(7). Retrieved from: <http://doi.org/10.26209/ijea25n7> [in English].
10. Panasenko, Yu. (2024). Pedahohichni umovy pidhotovky maibutnoho vchytelia muzychnoho mystetstva do aktyvnoi roboty z uchniamy pochatkovykh klasiv (naprykladi suchasnykh art-pedahohichnykh metodyk) [Pedagogical conditions for the preparation of the future teacher of musical art for active work with primary class students (examples of modern art-pedagogical methods)]. *Professional Art Education*, vol. 5(1), 68-73. Retrieved from: <https://doi.org/10.34142/27091805.2023.4.02.01> [in Ukrainian].

Received: July 31, 2024
Accepted: August 23, 2024

UDC 378.147:378.22

DOI 10.35433/pedagogy.3(118).2024.5

IMPLEMENTATION OF THE COMPETENCE APPROACH IN THE PEDAGOGICAL TRAINING OF FUTURE TEACHERS IN INSTITUTIONS OF HIGHER AND VOCATIONAL PRE-HIGHER EDUCATION

S. S. Vitvytska*

The article analyzes the concept of "competence", reveals the essence of the competence approach to the training of future teachers of higher and vocational pre-higher education in the process of studying higher school pedagogy. The interrelationship of the concepts of competence, competency, readiness of a master's degree graduate (a future teacher of higher and vocational pre-higher education) is considered. Competence of a Master of Education is defined as the ability to use knowledge, skills and abilities, personal qualities, attributes and experience in specific practical activities, as well as to be responsible for one's duties. Competence is considered as a range of attributes and requirements for a teacher at a higher education institution. Mastery of competencies by the future Master of Education ensures the implementation of a number of competencies that meet the requirements for professional activity and the fulfillment of the teacher's responsibilities and duties. The result of pedagogical training of specialists should be the readiness for innovative pedagogical activity, which is interpreted as a complex dynamic personal multi-component education, which includes a target component (professional-pedagogical orientation); basic (pedagogical abilities); operational (competencies). The main directions of implementation of the competence approach are characterized, which include: humanization, pedagogy, individualization, creation of an adaptive educational and developmental environment, activation of the educational and cognitive activity of applicants of the second (master's) level of higher education, increasing the level of responsibility for choosing a teaching profession and performing the functions of a higher education teacher and vocational pre-higher education; the content of each direction is revealed in the context of the modernization of pedagogical training of higher education graduates – master's students in the conditions of transformation, digitalization of Ukrainian society and education. Some aspects of the introduction of modern innovative technologies, implementation of interdisciplinary ties in the teaching of pedagogical disciplines are reflected.

Keywords: competence, competence approach, humanization, pedagogy, individualization, adaptive educational and developmental environment, pedagogy of higher education, Master of Education, teacher.

* Doctor of Sciences (Pedagogy), Professor
(Zhytomyr Ivan Franko State University)
vitvucka.svitlana@gmail.com
ORCID: 0000-0002-9541-2635

РЕАЛІЗАЦІЯ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ У ПЕДАГОГІЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ТА ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ

С. С. Вітвицька

У статті проаналізовано поняття "компетентність", розкрито сутність компетентнісного підходу до підготовки майбутніх викладачів вищої і фахової передвищої освіти у процесі вивчення педагогіки вищої школи. Розглянуто взаємозв'язок понять компетентність, компетенція, готовність випускника магістратури – майбутнього викладача вищої та фахової передвищої освіти. Компетентність магістра освіти визначено як здатність використовувати знання, уміння й навички, свої особистісні якості, властивості та досвід в конкретній практичній діяльності, відповідально ставитися до своїх обов'язків. Компетенцію розглянуто як коло повноважень та вимог до викладача закладу вищої освіти. Оволодіння компетентностями майбутнім магістром освіти забезпечує реалізацію низки компетенцій, які відповідають вимогам до професійної діяльності та виконанню повноважень наданих викладачу. Результатом педагогічної підготовки фахівців має бути готовність до інноваційної педагогічної діяльності. Готовність тлумачимо як складне динамічне особистісне багатокомпонентне утворення, що включає цільовий компонент (професійно-педагогічна спрямованість); базовий (педагогічні здібності); операційно-діяльнісний (компетентності). Схарактеризовано основні напрями реалізації компетентнісного підходу, до яких віднесено: гуманізація, педагогізація, індивідуалізація, створення адаптивного освітньо-розвивального середовища, активізація навчально-пізнавальної діяльності здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти, підвищення рівня відповідальності до обрання педагогічної професії та виконання функцій викладача вищої та фахової передвищої освіти; зміст кожного напрямку розкрито у контексті модернізації педагогічної підготовки здобувачів вищої освіти – магістрантів в умовах трансформації, цифровізації українського суспільства та освіти. Відображено окремі аспекти впровадження сучасних інноваційних технологій, реалізації міждисциплінарних зав'язків у викладанні педагогічних дисциплін.

Ключові слова: компетентність, компетентнісний підхід, гуманізація, педагогізація, індивідуалізація, адаптивне освітньо-розвивальне середовище, педагогіка вищої школи, магістр освіти, викладач.

Introduction of the issue. At the beginning of the XXIst century, Ukraine entered a complex process of its development. The rapid pace of scientific and technical progress, the informatization and digitization of society and education, the introduction of new computer technologies into production, education and everyday life, economic cataclysms, geopolitical instability, military aggression, high levels of population migration – all this exacerbates and actualizes the problem of training highly qualified personnel and, above all, future teachers of institutions of higher and vocational pre-higher education, since it is higher education that prepares the intellectual elite of Ukrainian society, which, in turn, must ensure the quality training of specialists in various professions, branches of science and production. The National Pedagogical School is an important element

Постановка проблеми. На початку XXI століття Україна вступила у складний процес свого розвитку. Стрімкий темп науково-технічного прогресу, інформатизація та цифровізація суспільства й освіти, впровадження у виробництво, освіту й побут нових комп'ютерних технологій, економічні катаклізми, геополітична нестабільність, військова агресія, високий рівень міграція населення – все це загострює і актуалізує проблему підготовки висококваліфікованих кадрів і, перш за все, майбутніх викладачів закладів вищої і фахової передвищої освіти, оскільки саме вища освіта готує інтелектуальну еліту українського суспільства, яка має, в свою чергу, забезпечити якісну підготовку фахівців різних професій, галузей науки і виробництва. Національна педагогічна школа – важливий елемент збереження і розвитку

of the preservation and development of the spiritual elite and the ethnic community. It should become a constructive factor in the evolution of Ukrainian society.

Since the education system in the information society is turning into the main generator of social development, the institutional and structural-functional changes in Ukraine can only be the result of the formation of a new culture, new morality, a new meaningful life orientation and the development of new culture-creating values. Thus, according to all above-mentioned, the task of education is to train literate, competent, competitive specialists with higher education, since the competitiveness of the state and a separate institution of higher education, of each of its graduates, is determined by the level of competence.

Current state of the issue. The works of N. Bibik, L. Vashchenko, O. Komar, V. Lozova, O. Lokshina, O. Ovcharuk, O. Pometun, T. Sorochan, H. Trotsko, and others are devoted to the problem of formation and development of the competence approach in pedagogical education.

Philosophical works of Ukrainian (V. Andrushchenko, I. Ziaziun, V. Kremen, V. Lutai) and foreign scientists (P. Bertalgen, H. Deiva, A. Delson, R. Kidd, Z. Faure, T. Huguen) form the theoretical basis of professional training of future specialists; the higher pedagogical education is studied by V. Lugovoi, V. Lozova, O. Pihota, S. Sysoeva, H. Trotsko, etc.; professional adaptation and moral and legal responsibility of the teacher are investigated by H. Vasyanovych, O. Moroz, E. Pavlyutenkov, R. Khmelyuk; psychological training of teachers is considered by G. Ball, S. Maksimenko, V. Semichenko, T. Yatsenko, etc.; organization of the educational process in institutions of higher education is highlighted by V. Kozakov, T. Sushchenko, etc.; andragogy is studied by N. Nychkalo, L. Turos, S. Vershlovskiy, S. Honcharenko, A. Kuzminskiy, B. Gershunskiy, I. Zyazyun, L. Lukyanova, V. Kremen, S. Sysoeva, L. Khomych, etc.

The problem of humanization of the

духовної еліти, етнічної спільноти. Вона має стати конструктивним фактором еволюції українського суспільства.

У зв'язку з тим, що система освіти в інформаційному суспільстві перетворюється на основний генератор соціального розвитку самі інституційні та структурно-функціональні зміни в Україні можуть стати лише наслідком формування нової культури, нової моралі, нової смисложиттєвої орієнтації та розвитку нових культурностворюючих цінностей. Звідси зрозуміла, що завданням освіти є підготовка грамотних, компетентних, конкурентоздатних фахівців з вищою освітою, оскільки конкурентоспроможність держави і окремого закладу вищої освіти, кожного її випускника визначається рівнем компетентності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми становлення та розвитку компетентнісного підходу в педагогічній освіті присвячені праці Н. Бібик, Л. Ващенко, О. Комар, В. Лозової, О. Локшиної, О. Овчарук, О. Пометун, Т. Сорочан, Г. Троцько та ін.

Теоретичну основу педагогічної підготовки магістрів становлять філософські праці українських (В. Андрущенко, І. Зязюн, В. Кремень, В. Лутай) та зарубіжних учених (П. Бертаген, Х. Дейва, А. Делсон, Р. Кідд, З. Фор, Т. Хюген); вищої педагогічної освіти (В. Луговий, В. Лозова, О. Пехота, С. Сисоєва, Г. Троцько та ін.); професійної адаптації й морально-правової відповідальності педагога (Г. Васянович, О. Мороз, Є. Павлютенков, Р. Хмелюк); психологічної підготовки педагогів (Г. Балл, С. Максименко, В. Семиченко, Т. Яценко та ін.); організації навчального процесу в закладах вищої освіти (В. Козаков, Т. Сущенко та ін.); андрагогіки (Н. Ничкало, Л. Турос, С. Вершловський, С. Гончаренко, А. Кузьмінський, Б. Гершунський, І. Зязюн, Л. Лук'янова, В. Кремень, С. Сисоєва, Л. Хомич та ін.)

Проблема гуманізації освітнього процесу як концептуального принципу модернізації змісту вищої освіти, який забезпечує підготовку фахівців з

educational process as a conceptual principle of modernization of the content of higher education, which ensures the training of specialists with developed moral qualities, a humanistic worldview, is reflected in the scientific works of the following scientists: H. Balla, S. Honcharenka, O. Huk, V. Dobrynina, M. Zyazyuna, N. Krasyska, D. Malyar, N. Mykhaylova, I. Smolyuk, I. Pokhilo, M. Romanenko, N. Rudnytska, E. Shiyanova, K. Chasova, S. Yatsenko and others.

Aim of the research is to analyze the essence of the concepts of "pedagogical competence", "competence", "readiness" of the future teacher of higher and vocational pre-higher education for pedagogical activity" and their relationship; characterize the main areas of implementation of the competence approach in the pedagogical training of future teachers of institutions of higher and pre-higher professional education.

Results and discussion. At the beginning of the XXI century and the third millennium, the problem of training pedagogical workers acquires special importance in the context of new changes taking place in the conditions of globalization and integration at the world, international, national and regional levels. The development of higher education in Ukraine is determined in the general context of European integration with an orientation to the fundamental values of global culture. The integration processes taking place in the educational space are characterized by the following trends: the growth of social responsibility of specialists with higher education; the need for the formation of global knowledge among graduates of higher education in order to solve the global problems of humanity; using intellectual potential for profit; improving the training of teaching staff; changing the nature of training and educational programs in higher education institutions; the growth of international mobility of specialists, the importance of higher education, the increase in requirements for the quality of education.

The concept of "quality of education" is broad and multifaceted. The problem of the

розвиненими моральними якостями, гуманістичним світосприйняттям, відображена в наукових працях учених: Г. Балла, С. Гончаренка, О. Гук, В. Добриніна, І. Зязюна, Н. Красицької, Д. Мальяр, Н. Михайлової, І. Смолюка, І. Похило, М. Романенка, Н. Рудницької, Є. Шиянова, К. Часової, С. Яценко та ін.

Мета статті: проаналізували сутність понять "педагогічна компетентність", "компетенція", "готовність майбутнього викладача вищої і фахової передвищої освіти до педагогічної діяльності" та їх взаємозв'язок; охарактеризувати основні напрями реалізації компетентнісного підходу у педагогічній підготовці майбутніх викладачів закладів вищої та передвищої фахової освіти.

Виклад основного матеріалу. На початку XXI століття і третього тисячоліття проблема педагогічних працівників набуває особливого значення у контексті нових змін, що відбуваються в умовах глобалізації й інтеграції на світовому, міжнародному, національному та регіональному рівнях. Розвиток вищої освіти України визначається у загальному контексті європейської інтеграції з орієнтацією на фундаментальні цінності загальносвітової культури. Інтеграційні процеси, що відбуваються в освітньому просторі характеризуються такими тенденціями: зростанням соціальної відповідальності фахівців з вищою освітою; потребою формування глобальних знань у випускників вищої освіти для розв'язання глобальних проблем людства; використанням інтелектуального капіталу з метою отримання прибутку; удосконаленням підготовки викладацьких кадрів; зміною характеру навчання та освітніх програм у закладах вищої освіти; зростанням міжнародної мобільності фахівців, значущості вищої освіти, підвищенням вимог до якості освіти.

Поняття «якість освіти» є широким і багатогранним. Проблема якості освіти досліджується багатьма українськими вченими (В. Андрущенко, В. Дзодз, М. Згуровський, В. Кремень, В. Куценко, В. Кушнір та ін.). Якість освіти науковцями досліджується у таких аспектах: якість навчального процесу,

quality of education is studied by many Ukrainian scientists (V. Andrushchenko, V. Dzodz, M. Zgurovsky, V. Kremen, V. Kutsenko, V. Kushnir, etc.). The quality of education is studied by scientists in the following aspects: the quality of the educational process, pedagogical activity, scientific and pedagogical personnel, material and technical base, professional and educational environment, scientific activity, etc.

We consider this problem in the context of training future Master of Education for professional activities.

Quality is a set of characteristics of products or services in terms of their ability to meet established and stipulated standards [4: 1647].

From our point of view, quality is balanced compliance with established standards (norms) of higher pedagogical education, needs, goals, results of direct consumers of educational services (applicants, employers), as well as society's requirements for graduates of higher education institutions (masters) not only for today, but also in the near future.

Modern approaches to the organization of higher education are becoming pragmatic. Many students seek to acquire not only academic knowledge but to master programs that allow them to quickly adapt to the demands of the labor market, be competitive in the economy, and feel confident in society. Some of them combine study and work, not even planning to get an academic degree upon graduation, limiting themselves to mastering certain knowledge, abilities, skills, and acquiring other abilities.

In turn, the state and education providers under such circumstances, first of all, are forced to direct their efforts to achieve the economic and social efficiency of higher education as the main factor in successful socialization and career growth of citizens, ensuring that every student receives a quality education. [3: 243].

Improving the quality of pedagogical training of future Master of Education (teachers of higher and professional pre-higher education) is directly related to the implementation of the competence approach in the educational process. A

педагогічної діяльності, науково-педагогічних кадрів, матеріально-технічної бази, професійно-освітнього середовища, наукової діяльності тощо.

Нами ця проблема розглядається в контексті підготовки майбутніх магістрів освіти до професійної діяльності.

Якість – сукупність характеристик продукції або послуг щодо її здатності задовольнити встановлені та передбачені норми [4: 1647].

З нашого погляду, якість – це збалансована відповідність установленим стандартам (норма) вищої педагогічної освіти, потребам, цілям, результатам безпосередніх споживачів освітніх послуг (здобувачів, роботодавців), а також вимогам суспільства до випускників закладів вищої освіти (магістрів) не лише на сьогодні, але й в найближчій перспективі.

Сучасні підходи до організації вищої освіти набувають прагматичності. Багато студентів прагнуть здобути не стільки академічні знання, скільки засвоїти програми, що дають змогу швидко адаптуватися до вимог ринку праці, бути конкурентноспроможними в економіці, почуватися впевнено у суспільстві. Деякі з них поєднують навчання і роботу, навіть не плануючи отримати по закінченні академічний ступінь, обмежившись опануванням певних знань, умінь, навичок, набуття інших здатностей.

У свою чергу, держава і провайдери освіти за таких обставин, передусім, змушені скерувати свої зусилля на досягнення економічної й соціальної ефективності вищої освіти як головного чинника успішної соціалізації та кар'єрного зростання громадян, забезпечення кожному здобувачеві отримання якісної освіти [3: 243].

Підвищення якості педагогічної підготовки майбутніх магістрів освіти – викладачів вищої та фахової передвищої освіти безпосередньо пов'язані з реалізацією компетентнісного підходу в освітньому процесі. Компетентнісний підхід забезпечує дотримання єдиних вимог до випускників закладів вищої освіти на світовому та європейському ринку праці, відповідність світовим

competent approach ensures compliance with uniform requirements for graduates of higher education institutions on the global and European labor market, compliance with global education standards.

We define the competence of a teacher of a higher and vocational pre-higher education institution as the specific ability of an individual to perform productive activities in a specific subject area, which includes specialized knowledge, abilities and skills, experience of their use in real life, a responsible attitude to the performance of production functions. Competencies that a future teacher should master ensure the implementation of a number of competencies.

In our opinion, the main competencies that master's degree seekers should possess include: psychological, which implements informational-psychological, communicative, perceptive competence; pedagogical, which ensures the implementation of information-pedagogical, operational-research, creative, control-evaluation, organizational, technological competence; professional, which realizes information-subject, operational-active, regulatory-corrective, control-motivational competence; methodical, which implements didactic, speech, procedural, research and search competences; social ensures the implementation of moral, legal, general cultural, worldview, communicative competences; life implements adaptive, deontological, life-creating competence.

The interrelationship of all these components constitutes the readiness of the master of education (MOE) for pedagogical activity at the level of state educational quotas. The readiness of a MOE for pedagogical activity is interpreted as a complex multi-component education, which has a dynamic structure and includes a professional and pedagogical orientation, developed pedagogical abilities, a system of scientific knowledge, abilities and skills, competences and competencies, the mastery of which allows a graduate of the master's degree to carry out productive pedagogical activity.

Implementation of the competency-based approach to the training of future teachers of higher and vocational pre-

стандартам освіти.

Компетентність викладача закладу вищої та фахової передвищої освіти нами визначено як специфічну здатність особистості до продуктивної діяльності у конкретній предметній галузі, яка включає спеціалізовані знання, уміння й навички, досвід їх використання у реальному житті, відповідальне ставлення до виконання виробничих функцій. Компетентності, якими має оволодіти майбутній викладач забезпечують реалізацію низки компетенцій.

На нашу думку, до основних компетентностей, якими мають оволодіти магістранти належать: *психологічна*, яка реалізує інформаційно-психологічну, комунікативну, перцептивну компетенції; *педагогічна*, яка забезпечує реалізацію інформаційно-педагогічної, операційно-пошукової, креативної, контрольної, оцінної, організаторської, технологічної компетенції; *фахова*, що реалізує інформаційно-предметну, операційно-діяльнісну, регулятивно-коригуючу, контрольну-спонукальну компетенції; *методична*, яка реалізує дидактичну, мовленнєву, процесуальну, дослідницько-пошукову компетенції; *соціальна* забезпечує реалізацію моральної, правової, загальнокультурної, світоглядної, комунікативної компетенцій; *життєва* реалізує адаптивну, деонтологічну, життєтворчу компетенції.

Взаємозв'язок всіх цих компонентів становить готовність магістра освіти до педагогічної діяльності на рівні державного замовлення. Готовність магістра освіти до педагогічної діяльності тлумачиться як складне багатокомпонентне утворення, що має динамічну структуру й включає професійну-педагогічну спрямованість, розвинені педагогічні здібності, систему наукових знань, умінь і навичок, компетенцій та компетентностей, оволодіння якими дозволяють випускнику магістратури здійснювати продуктивну педагогічну діяльність.

Реалізація компетентнісного підходу до підготовки майбутніх викладачів вищої та фахової передвищої освіти, на нашу

higher education, in our opinion, includes the following directions: humanization of the educational process; creating an adaptive educational and developmental environment; individualization and pedagogy of the learning process.

Humanization of education is a central component of the new pedagogical thinking, which involves reviewing and re-evaluating all components of the pedagogical process in terms of their humanizing function.

The principle of humanism is fundamental for a teacher, as well as the pedagogical morality. Humanism as a socio-political, pedagogical direction was formed during the Renaissance. According to the general definition of scientists, the first humanist was Francesco Petrarca – a brilliant Italian poet and thinker, a leader of the spiritual culture of the Renaissance. According to his views, humanism is a true belief in man, their capabilities, a new picture of the world, innovative attitude to the everything. Thus, humanism is a new worldview, awareness of the fullness of man's greatness, their ability to understand and reclaim for their own good all the cultural wealth and diversity of the environment, with which man is inextricably linked, they are "the node, the center of the world, the creator of their own life". Humanism is not just humanity, but everything the humanity inherent in an educated person. Such an educated person is a teacher-educator, whose calling is to form personalities, individualities, based on the principle of pedagogical humanism. Where this principle begins to act, the teacher's indifference and apathy ends. The principle of humanism implies love, respect for human rights and freedoms. A true teacher is always aware that a person-personality can only arise in freedom. Unfreedom, arbitrariness, creates slaves. This opinion was wisely and convincingly expressed by the Ukrainian thinker, teacher, poet Hryhorii Skovoroda: "What is freedom? What is the good in it? They say that it is golden? Because the knife is inexhaustible: after comparing all the gold against freedom, it is nothing more than a quagmire..." Therefore, freedom is considered of a higher value; it is a way of

думку, включає наступні напрями: гуманізація освітнього процесу; створення адаптивного освітньо-розвивального середовища; індивідуалізація та педагогізація процесу навчання.

Гуманізація освіти – центральна складова нового педагогічного мислення, яка передбачає перегляд, переоцінку всіх компонентів педагогічного процесу у світлі їхньої людинотворчої функції.

Принцип гуманізму є основним для педагога, педагогічної моралі. Гуманізм як соціально-політична, педагогічна течія сформувалася в епоху Відродження. За загальним визначенням науковців першим гуманістом був Франческо Петрарка – геніальний італійський поет і мислитель, велет духовної культури епохи Ренесансу. Згідно з його поглядами, гуманізм – це справжня віра в людину, її можливості, новий погляд на світ, нове ставлення до світу. Таким чином, гуманізм – це новий світогляд, усвідомлення повноти величі людини, її здатності зрозуміти і повернути собі на благо все культурне багатство і розмаїття довкілля, з яким людина пов'язана нерозривно, вона «вузол, центр світу, творець власного життя». Гуманізм – це не просто людяність, а людяність, що притаманна освіченій людині. Такою освіченою людиною і є викладач-педагог, який покликаний формувати особистості, індивідуальності, спираючись на принцип педагогічного гуманізму. Там, де починає діяти цей принцип, закінчується байдужість, апатія викладача. Принцип гуманізму передбачає любов, повагу прав і свобод людини. Справжній педагог завжди свідомий того, що людина-особистість може відбутися лише у свободі. Несвобода, свавілля, породжує рабів. Цю думку мудро і переконливо виразив український мислитель, педагог, поет Григорій Сковорода.

"Що є свобода? Добро в ній, яке є? Кажуть, неначе воно золотее є? Ніж бо незлотне: зрівнявши все золото проти свободи воно лиш болото".

Отже, свобода – це вища цінність, це спосіб буття і творчості людини. Принцип педагогічного гуманізму пронизує ідею, яку сформулював А. Макаренко у такій

being and creativity of a person. The principle of pedagogical humanism pervades the idea formulated by A. Makarenko in the following way: "...as many requirements as possible for a person, at the same time, as much respect for him as possible. It is obvious that the teacher's moral demands on students are not an end in themselves, but a means of spiritual formation of the student's personality, formation of his moral position, orientation towards positive moral activity..."

Pedagogical practice is rich in numerous examples of the unity of moral requirements and tact, the teacher's sensitive attitude towards students. Therefore, the subject-object approach, which has dominated for a long time in institutions of higher education, should be replaced by the subject-subject approach. The subject-subject nature of the organization of the educational process directs the attitude of the teacher and students to an active search for mutual understanding, penetration into the world of feelings and experiences. Under such conditions, according to V. Sukhomlynskyi, the focus of "man on man" takes place. The principle of humanism should work together with the principle of optimism. Pedagogical optimism is not compatible with any monotony, lethargy, passivity of the educational process. Real humor, emotions should be present in the teaching of all academic disciplines.

The problem of humanizing the educational environment in institutions of higher education is urgent and important in connection with a number of circumstances that have developed in Ukrainian society and in the world as a whole. Creating a humane environment in institutions of higher education is a necessary factor in the development of a harmonious personality.

The concept of "environment" is multidimensional, which is why we find several definitions of it in different sources. Thus, in the Great Explanatory Dictionary of the Modern Ukrainian Language, edited by V. Busel, the environment is defined as a set of people connected by common living conditions, occupations, and interests [4:

способ: якомога більш вимог для людини разом із тим, якомога більше поваги до неї. Очевидно, що моральна вимогливість викладача до здобувачів не самоціль, а засіб духовного становлення особистості здобувача, формування її моральної позиції, орієнтація на позитивну моральну діяльність.

Педагогічна практика багата чисельними прикладами єдності моральних вимог і тактовності, чуйного ставлення викладача до здобувачів. Отже, суб'єкт-об'єктний підхід, який домінує тривалий час у закладах вищої освіти, має бути замінений на суб'єкт-суб'єктний. Суб'єкт-суб'єктний характер організації освітнього процесу скеровує установку викладача й здобувачів на активний пошук взаєморозуміння, проникнення у світ почуттів і переживань. За таких умов і відбувається, за словами В. Сухомлинського, спрямованість людини на людину. Принцип гуманізму має діяти разом з принципом оптимізму. Педагогічний оптимізм не сумісний із будь-якою одноманітністю, в'ялістю, пасивністю освітнього процесу. Справжній гумор, емоції мають бути присутні у викладанні всіх навчальних дисциплін.

Проблема гуманізації освітнього середовища у закладах вищої освіти є актуальною й важливою у зв'язку з низкою обставин, що склалися в українському суспільстві і цілому в світі. Створення гуманного середовища у закладах вищої освіти є необхідним фактором розвитку гармонійної особистості.

Поняття "середовище" є багатовимірним, саме тому у різних джерелах знаходимо кілька його смислових визначень. Так, у Великому тлумачному словнику сучасної української мови за редакцією В. Бусела навколишнє середовище визначається як сукупність людей, пов'язаних спільністю життєвих умов, занять, інтересів [4: 1309]. У більш загальному розуміння середовище різними авторами розглядається як: навколишній соціальний простір; зона безпосередньої активності індивіда, його найближчого розвитку та діяльності У сучасній

1309]. In a more general understanding, the environment is considered by various authors as: the surrounding social space; the zone of immediate activity of the individual, their closest development and activity. In modern psychological and pedagogical literature, we often encounter the term "educational environment". The influence of the educational environment on the formation of personality, the essence of the concept, its structure is reflected by many domestic (N. Bakhmat, L. Sydoruk, V. Yagupov, O. Yaroshynska, etc.) and foreign scientists (E. Fromm, K. Jung, etc.). N. Bakhmat, L. Sydoruk claim that the adaptive educational environment of a higher education institution is an innovative pedagogical system purposefully created on the basis of modern pedagogical, information-communication and inclusive technologies, methods and integrations of computer-oriented tools with information-resource support, which is designed to adapt the modern educational process to the capabilities and needs of those seeking higher education, including for persons with disabilities. [1: 17-25]. In the context of our research, the definition of N. Hontarowska, which interprets the concept of "educational environment" as a set of objective external conditions, factors, and social objects necessary for the successful functioning of education, is the most applicable. This is a system of influences and conditions of personality formation, as well as opportunities for its development, which are contained in the social and subject environment [6].

From our point of view, an adaptive educational environment is a holistic, qualitative characteristic of the internal life of an educational institution, which is determined by a specific goal, tasks that the educational institution sets before itself and decides in its activities. It manifests itself in the choice of means by which this activity is carried out and meaningfully evaluated according to its effect on the personal, social, and intellectual development of the education seekers.

An adaptive educational environment should be considered as a set of information resources of an educational

психолого-педагогічній літературі частіше зустрічаємо термін "освітнє середовище". Вплив освітнього середовища на становлення особистості, сутність поняття, його структура відображена у багатьох вітчизняних (Н. Бахмат, Л. Сидорук, В. Ягупов, О. Ярошинська та ін.) та зарубіжних учених (Е. Фромм, К. Юнг та ін.). Н. Бахмат, Л. Сидорук стверджують, що адаптивне освітнє середовище закладу вищої освіти – це інноваційна педагогічна система, цілеспрямовано створена на основі сучасних педагогічних, інформаційно-комунікаційних та інклюзивних технологій, методів та інтеграцій комп'ютерно-орієнтованих засобів з інформаційно-ресурсним забезпеченням, яка призначена для адаптації сучасного освітнього процесу до можливостей і потреб здобувачів вищої освіти, у тому числі для осіб з інвалідністю [1: 17-25]. У контексті нашого дослідження найбільш застосовним є визначення Н. Гонтаровської, яка трактує поняття "освітнє середовище" як сукупність об'єктивних зовнішніх умов, факторів, соціальних об'єктів, необхідних для успішного функціонування освіти. Це система впливів і умов формування особистості, а також можливостей для її розвитку, які містяться у соціальному і предметному оточенні [6].

З нашого погляду, адаптивне освітнє середовище є цілісною, якісною характеристикою внутрішнього життя освітнього закладу, яка визначається конкретною метою, завданнями, що ставить перед собою заклад освіти і вирішує у своїй діяльності. Вона проявляється у виборі засобів, за допомогою яких ця діяльність здійснюється та змістовно оцінюється за її ефектом в особистісному, соціальному, інтелектуальному розвитку здобувачів.

Адаптивне освітнє середовище має розглядатися як сукупність інформаційних ресурсів освітнього закладу, технологій навчання і забезпечення освітнього процесу, реалізованих на основі єдиних принципів побудови та концепцій. Таким чином, освітнє адаптивне середовище у закладі вищої освіти є системою умов, впливів,

institution, learning technologies and provision of the educational process, implemented based on unified principles of construction and concepts. Thus, the educational adaptive environment in the institution of higher education is a system of conditions, influences, means of educational activity, as well as potential opportunities for the harmonious development of the individual.

An adaptive educational environment has its own structure. However, there is practically no unified approach to the definition of structural components. Based on the preliminary analysis of the developed scientific sources regarding the analysis of the educational environment of the institution of higher education, the following structural components can be distinguished:

1) value-targeted (a set of general goals and values of pedagogical education, as well as personal aspirations and values that are significant for achieving the established goal of education, primarily in the professional development of a higher education student);

2) material-technical (the totality of all material conditions, technical facilities, practice bases, laboratories, other premises, the totality of all technical means of education);

3) educational-methodological (educational programs, provisions, educational and methodological complexes, methods, means, forms);

4) technological (technologies and techniques, including information technologies, and software);

5) information-knowledge (a set of competencies that form a multidimensional system of professional competence of the future teacher);

6) subject-social (the system of relationships "recipient-teacher", "recipient-recipient", "recipient-administration", "teacher-teacher", "teacher-administration").

An adaptive educational environment (AEE) significantly affects the personality development of both the student and the teacher. AEE in institutions of higher education should be built on the basis of democratic, humane relationships between

засобів освітньої діяльності, а також потенційних можливостей для гармонійного розвитку особистості.

Адаптивне освітнє середовище має свою структуру. Проте, єдиного підходу до визначення структурних компонентів практично немає. Виходячи із попереднього аналізу опрацьованих наукових джерел щодо аналізу освітнього середовища закладу вищої освіти можна виокремити такі структурні компоненти:

1) ціннісно-цільовий (сукупність загальних цілей і цінностей педагогічної освіти, а також особистісних прагнень та цінностей, які є значущими для досягнення встановленої мети навчання, насамперед, у професійному становленні здобувача вищої освіти);

2) матеріально-технічний (сукупність усіх матеріальних умов, технічних споруд, баз практик, лабораторій, інших приміщень, сукупність усіх технічних засобів навчання);

3) освітньо-методичний (освітні програми, положення, навчально-методичні комплекси, методики, методи, засоби, форми);

4) технологічний (технології та техніки, в тому числі інформаційні технології, включаючи програмне забезпечення);

5) інформаційно-знаннєвий (комплекс компетентностей, які утворюють багатовимірну систему професійної компетентності майбутнього викладача);

6) суб'єктно-соціальний (система взаємостосунків "здобувач-викладач", "здобувач-здобувач", "здобувач-адміністрація", "викладач-викладач", "викладач-адміністрація").

Адаптивне освітнє середовище суттєво впливає на розвиток особистості як здобувача, так і викладача. Адаптивне освітнє середовище у закладах вищої освіти має будуватися на основі демократичних, гуманних взаємовідносин між усіма учасниками освітнього процесу, в основу яких покладено: активність, самодіяльність, творчу ініціативу, співпрацю та співтворчість, взаємодопомогу, взаємоповагу, взаєморозуміння. Адаптивне гуманне освітнє середовище – це взаємна повага суб'єктів освітнього процесу як по вертикалі (викладач-адміністрація,

all participants of the educational process, which are based on: activity, self-activity, creative initiative, cooperation and co-creation, mutual assistance, mutual respect, mutual understanding. It also implies formation of mutual respect of the subjects of the educational process both vertically (teacher-administration, administration-teacher, student-teacher, teacher-student) and horizontally (teacher-teacher; student-student). Adaptive humane educational environment in institutions of higher education is a coordinated interrelated activity of management structures (deans' offices and teachers) and their involvement in the organization of the teacher's working hours, composing class schedules and ensuring their correspondence with didactic and hygienic requirements, creating comfortable conditions for students and teachers, thereby ensuring the preservation of the health of the subjects of the educational process and quality training of future specialists for the performance of professional duties [5: 177-179].

An adaptive humane educational and developmental environment (AHEDE) involves the implementation of an individual approach, which involves: humanity, developmental nature of the learning process, dynamism, activation of cognitive activity. Criteria for the effectiveness of the individual approach are the following: the rate of advancement of the higher education seekers to a higher level of success and cognitive independence. The individualization of education involves the implementation of a flexible plan that allows achieving greater differentiation of master's education from the point of view of their functional orientation, taking into account their interests and intellectual and psychophysiological capabilities, ensures the influence of the environment on the quality of work, updating the content of education without increasing the volume of classroom classes, contributes to the development of students' independence, adequacy of self-assessment, responsibility for the quality of education received.

High-quality pedagogical training of

адміністрація-викладач, здобувач-викладач, викладач-здобувач), так і по горизонталі (викладач-викладач; здобувач-здобувач). Адаптивне гуманне освітнє середовище у закладах вищої освіти – це злагоджена взаємопов'язана діяльність управлінських структур (робочих органів – деканатів і викладачів), коли управлінські структури керуються в організації робочого часу викладача, у складанні розкладів занять дидактичними, гігієнічними вимогами, створюючи комфортні умови для здобувачів і викладачів, і тим самим забезпечують збереження здоров'я суб'єктів освітнього процесу і якісну підготовку майбутніх фахівців до виконання професійних обов'язків [5: 177-179].

Адаптивне гуманне освітньо-розвивальне середовище передбачає реалізацію індивідуального підходу. Індивідуальний підхід передбачає: гуманність, розвивальний характер процесу навчання, динамічність, активізацію пізнавальної діяльності. Критерії ефективності індивідуального підходу: темп просування здобувача до більш високо рівня успішності і пізнавальної самостійності. Індивідуалізація навчання передбачає реалізацію пластичного плану, який дозволяє досягати більшої диференціації навчання магістрантів з точки зору їх функціональної орієнтації, врахування їх інтересів та інтелектуальних і психофізіологічних можливостей, забезпечує вплив середовища на якість роботи, оновлення змісту освіти без збільшення об'єму аудиторних занять, сприяє розвитку самостійності здобувачів, адекватності самооцінки, відповідальності за якість отриманої освіти.

Якісна педагогічна підготовка магістрів має на меті не лише відповідність освітньому стандарту, але й підготовленість до виконання інноваційної діяльності. На нашу думку, специфічними особливостями інноваційного навчання магістрантів є формування у них здатності до передбачення на основі постійного аналізу освітянської дійсності та переоцінки цінностей, норм, еталонів; налаштування на прогнозування, конструювання педагогічних дій в

masters aims not only to meet the educational standard, but also to prepare them to perform innovative activities. In our opinion, the specific features of the innovative education of master students are the formation of their ability to predict based on the constant analysis of the educational reality and the reassessment of values, norms, standards. According to I. Dychkivska, the essence of innovative activity lies in the renewal of the pedagogical process, the introduction of new formations into the traditional system, which implies the highest level of creativity. Innovative activity is specific and quite complex, requiring special knowledge, skills, and abilities. With regard to the personal factor of pedagogical activity, this includes: 1) the teacher's openness to dialogic interaction with the pupil, which assumes the equality of the psychological positions of both parties; 2) openness to culture and society, which is manifested in the teacher's desire to change reality, investigate problems and choose optimal ways to solve them; 3) the openness of one's "I" and one's own inner world, that is, the organization of such a pedagogical environment that would contribute to the formation and development of the image of "I". The preparation of future Master of Education for innovative activities is conditioned by innovations in pedagogy, which, in turn, are related to the general processes of globalization and integration in society and education: "Now a new pedagogy is being created, the characteristic feature of which is innovation (the ability to update, openness to new)". The main goal of preparing master students for innovative education is the preservation and development of their creative potential, the development of harmonious thinking based on the combination of the individual's inner freedom and social responsibility, as well as tolerance for dissent. The specific features of innovative learning are its openness, the ability to predict based on the constant reassessment of values, and the readiness for constructive actions in updated situations.

Improvements in the preparation of master's students for innovative activities

оновлених нестандартних ситуаціях. На думку І. Дичківської, сутність інноваційної діяльності полягає в оновленні педагогічного процесу, внесенні новоутворень до традиційної системи, що передбачає найвищий рівень творчості. Інноваційна діяльність є специфічною і досить складною, потребує особливих знань, навичок, здібностей. Стосовно особистісного чинника педагогічної діяльності, то це означає: 1) відкритість вихователя до діалогічної взаємодії з вихованцем, яка передбачає рівність психологічних позицій обох сторін; 2) відкритість культурі і суспільству, яка виявляється у прагненні педагога змінити дійсність, дослідити проблеми та обрати оптимальні способи їх розв'язання; 3) відкритість свого "Я", власного внутрішнього світу, тобто організація такого педагогічного середовища, яке сприяло б формуванню і розвитку образу "Я". Підготовка майбутніх магістрів освіти до інноваційної діяльності зумовлена інноваціями в педагогіці, які, в свою чергу, пов'язані із загальними процесами глобалізації та інтеграції у суспільстві та освіті: "Нині створюється нова педагогіка, характерною ознакою якої є інноваційність – здатність до оновлення, відкритість до нового". Головна мета підготовки магістрантів до інноваційної освіти – збереження і розвиток їх творчого потенціалу, розвиток гармонійного мислення, заснованого на поєднанні внутрішньої свободи особистості і її соціальної відповідальності, а також терпимості до інакомислення. Специфічними особливостями інноваційного навчання є його відкритість, здатність до передбачення на основі постійної переоцінки цінностей, налаштованість на конструктивні дії в оновлюваних ситуаціях.

Удосконалення у підготовці магістрантів до інноваційної діяльності здійснюються за такими напрямками:

- введення нових принципів організації навчального процесу;
- створення принципово нових науково-методичних і навчально-дидактичних ресурсів;
- реструктуризація навчального процесу з метою раціоналізації використання

are carried out in the following areas:

- introduction of new principles of organization of the educational process;
- creation of fundamentally new scientific, methodological-educational and didactic resources;
- restructuring of the educational process in order to rationalize the use of educational time and increase its volume for independent work of the master's student;
- end-to-end computerization and informatization of the educational process;
- intensification of the educational process based on active learning methods;
- introduction of comprehensive diagnosis of master's students' knowledge using new technologies and diagnostic tools;
- introduction of modern innovative didactic systems, personally oriented, cultural, creative.

In the pedagogical training of teachers of institutions of higher and pre-higher vocational education, the educational component "Pedagogy of the higher school" plays a leading role.

In determining the content of the course "Pedagogy of the higher school", it is considered that in the conditions of fierce international competition for the mastery of technological and intellectual resources that ensure the development of society, the traditional content and forms of higher pedagogical education are not enough. The transition to a two-cycle system of education involves the concentration of material aimed at productive professional scientific-pedagogical and scientific-research activities, the implementation of a program of increased complexity to meet the educational needs of diligent and gifted students. Our experience confirms that the selection of material is determined not only by the need for master's students to acquire the knowledge and practical experience necessary for the performance of professional duties of an innovative nature, but also by the author's own position that the content of higher education pedagogy should contribute to the development of creative abilities of the individual, activation of deep sources of intellectual potential. We believe that the creative search for higher school pedagogy

навчального часу та збільшення його обсягу на самостійну роботу магістранта;

- наскрізна комп'ютеризація та інформатизація навчального процесу;
- інтенсифікація навчального процесу на основі активних методів навчання;
- введення комплексної діагностики знань магістрантів з використанням нових технологій і засобів діагностики;
- упровадження сучасних інноваційних дидактичних систем, зокрема особистісно зорієнтованої, культурологічної, креативної.

У педагогічній підготовці викладачів закладів вищої та передвищої фахової освіти провідну роль відіграє освітня компонента "Педагогіка вищої школи".

У визначенні змісту курсу "Педагогіка вищої школи" враховано, що в умовах жорсткої міжнародної конкуренції за оволодіння технологічними та інтелектуальними ресурсами, які забезпечують розвиток суспільства, традиційного змісту і форм вищої педагогічної освіти недостатньо. Перехід до двоциклової системи освіти передбачає концентрацію матеріалу, спрямованого на продуктивну професійну науково-педагогічну та науково-дослідницьку діяльність, реалізацію програми підвищеного рівня складності для задоволення освітніх потреб цілеспрямованих й обдарованих здобувачів. Наш досвід підтверджує, що добір матеріалу зумовлюється не лише необхідністю оволодіння магістрантами знаннями і практичним досвідом, необхідними для виконання професійних обов'язків інноваційного характеру, а й власною позицією автора, що саме зміст педагогіки вищої школи має сприяти розвитку творчих можливостей особистості, активізації глибинних джерел інтелектуального потенціалу. Вважаємо, що творчий пошук методики викладання педагогіки вищої школи має здійснюватися за такими напрямками, як генералізація, інтеграція, збагачення змісту курсу, концентрація уваги майбутніх фахівців на його провідних ідеях, уточнення змісту фундаментальних категорій педагогіки, її методологічних основ; формування у майбутніх викладачів і науковців педагогічної спрямованості;

teaching methods should be carried out in such directions as generalization, integration, enrichment of course content, concentration of attention of future specialists on its leading ideas, clarification of the content of fundamental categories of pedagogy, its methodological foundations; formation of pedagogical orientation in future teachers and scientists; mastering practical skills and the ability to apply knowledge in non-standard situations; arming future teachers with modern, personally-oriented learning and education technologies in institutions of higher education; organization of problem situations and independent search for creative solutions to problems; preparation of mini-speech, essays, conducting micro-research; use in the process of teaching dialogue, polylogue, business games; involvement of future masters of education in active participation in various types of lectures (conversation lecture, lecture with pre-planned mistakes, conference lecture, problem lecture, etc.); construction of the course according to the modular principle, etc.

Individual and research-oriented paradigms serve as the basis of master's training. The results of professional self-development should be the master's readiness for pedagogical activity, which includes the following components: **goal-motivational** (ensures focus on personal and professional changes, and above all, on the formation of a pedagogical orientation); **substantive** (presupposes the development of a system of personally appropriated knowledge regarding the mechanisms of professional and pedagogical activity and self-development: the future teacher must learn a system of concepts, concepts that reveal the essence of personally oriented technologies, personally professional reflection, so the product of his pedagogical training should be personalized pedagogical knowledge, skills and skills); **operational** (includes a system of ways, methods, techniques, implementation of pedagogical activities, research activities and self-improvement); **integrative** (presupposes the formation of the ability to design a program of self-improvement of one's personality and the student); **axiological** (includes the ability to form human and universal values); worldview (the ability to

оволодіння практичними навичками і вміннями застосовувати знання у нестандартних ситуаціях; озброєння майбутніх викладачів сучасними особистісно орієнтованими технологіями навчання і виховання у закладах вищої освіти; організація проблемних ситуацій і самостійного пошуку творчого розв'язання проблем; підготовка міні-виступів, рефератів, проведення мікро-досліджень; використання в процесі викладання діалогу, полілогу, ділових ігор; залучення майбутніх магістрів освіти до активної участі у різних видах лекцій (лекція-бесіда, лекція із заздалегідь запланованими помилками, лекція конференція, проблемна лекція та ін.); побудова курсу за модульним принципом та ін.

В основу підготовки магістрів мають бути покладені індивідуальна і дослідницько-орієнтована парадигми. Результатами професійного саморозвитку має стати готовність магістра до педагогічної діяльності, що включає такі компоненти:

цілемотиваційний (забезпечує спрямованість на особистісно-професійні зміни, і перш за все, на формування педагогічної спрямованості); **змістовий** (передбачає розробку системи особистісно привласнених знань щодо механізмів професійно-педагогічної діяльності та саморозвитку: майбутній педагог має засвоїти систему понять, концепцій, що розкривають сутність особистісно зорієнтованих технологій, особистісно професійної рефлексії, отже продуктом його педагогічної підготовки мають бути персоналізовані педагогічні знання, уміння і навички); **операційний** (включає систему шляхів, способів, прийомів, здійснення педагогічної діяльності, науково-дослідницької діяльності та самовдосконалення); **інтегративний** (передбачає формування уміння проектувати програму самовдосконалення своєї особистості та студента); **аксіологічний** (включає в себе вміння формувати людські та загальнолюдські цінності); **світоглядний** (вміння створювати власну педагогічну концепцію).

Отже, готовність майбутніх викладачів до інноваційної діяльності – це цілісне, складне особистісне утворення, що

create one's own pedagogical concept).

Therefore, the readiness of future teachers for innovative activities is a holistic, complex personal education, which includes professional and pedagogical orientation of mental processes, creative and non-standard thinking, systemic professional knowledge, the ability to overcome difficulties and critically evaluate pedagogical experience and the consequences of one's work, forecast and project own activity, constantly improve oneself and ensure a sufficient level of self-organization of pedagogical activity.

Training of future teachers of institutions of higher and vocational pre-higher education is based on the idea of professional-oriented organization of the entire educational process (pedagogy). Many researchers have turned to this idea (S. Antonenko, S. Kornienko, V. Korol, N. Poltavnikova, L. Smirnova, M. Chernysh, P. Shevchenko), but it has not yet received its theoretical justification and introduction in the practice of higher education institutions in the training of future teachers. In their works, scientists call the principle of pedagogy one of the main ones in the selection of educational material in the training of future teachers. In our opinion, classes in professional disciplines in institutions of higher education have at least two purposes - to provide scientific information (to help learn it), and to be a convincing example of masterful fulfillment of the requirements of scientific theory and methodology in the organization of the educational process (to show future teachers how to manage cognitive activity students, how to arouse their interest in a specific educational discipline, how to solve didactic and educational tasks in practice). Therefore, the pedagogy of training and education of future teachers should be seen from all points of view as a model in the pedagogical organization of the educational process problem makes it possible to determine separate directions of pedagogy of the educational process:

- consistent general pedagogical orientation of all educational activities in institutions of higher education (promoting the creation of a positive microclimate around the teaching profession);

- teaching higher education seekers the basics of pedagogical skills through the

включає професійно-педагогічну спрямованість психічних процесів, креативне і творче мислення, системні професійні знання, вміння долати труднощі і критично оцінювати педагогічний досвід та наслідки своєї праці, прогнозувати і проектувати власну діяльність, постійно самовдосконалюватися та забезпечувати достатній рівень самоорганізації педагогічної діяльності.

Здійснення підготовки майбутніх викладачів закладу вищої та фахової передвищої освіти має базуватися на ідеї професійно-орієнтованої організації всього освітнього процесу – педагогізації. До цієї ідеї зверталися і звертаються багато дослідників (С. Антоненко, С. Корнієнко, В. Король, Н. Полтавникова, Л. Смірнова, М. Черниш, П. Шевченко), але вона до цього часу не одержала свого теоретичного обґрунтування і запровадження в практику роботи закладів вищої освіти у підготовці майбутніх викладачів. У своїх роботах науковці принцип педагогізації називають одним із основних у доборі навчального матеріалу у підготовці майбутніх педагогів. На нашу думку, заняття з фахових дисциплін у закладах вищої освіти мають щонайменше два призначення – озброїти науковою інформацією (допомогти її засвоїти), і бути переконливим прикладом майстерного виконання вимог наукової теорії та методики в організації освітнього процесу (показати майбутнім викладачам як треба керувати пізнавальною діяльністю слухачів, як викликати у них інтерес до конкретної навчальної дисципліни, як розв'язувати на практиці дидактичні і виховні завдання. Отже, педагогізація навчання і виховання майбутніх викладачів має виявлятися з усіх поглядів як взірець у педагогічній організації освітнього процесу. Теоретичний аналіз наукових досліджень з цієї проблеми дає можливість визначити окремі напрями педагогізації освітнього процесу:

послідовна загальна педагогічна спрямованість усієї освітньої діяльності у закладах вищої освіти (сприяння створенню позитивного мікроклімату навколо професії педагога);

- навчання здобувачів основам

pedagogical direction of teaching profile and psychological-pedagogical disciplines;

- reflection in the purpose, content, methods, forms of organization of the educational process of all disciplines of the curriculum, each specific specialty of professional and pedagogical orientation (pedagogy).

Pedagogy can be considered as: professional and pedagogical orientation; a system of positive psychological attitudes, social orientations and professional expectations regarding the chosen profession of teacher-educator.

Thus, the professionally oriented training of future teachers of institutions of higher and professional pre-higher education can be defined as a system of organizing the educational process of the educational institution, which ensures the readiness of the student for various types of professional activity.

The following provisions are implemented in the preparation of future teachers of institutions of higher and vocational pre-higher education for pedagogical activity: the training system in the conditions of graduate pedagogical education should promote the development of mobility of both teachers and master's students, become one of the means of achieving European standards; taking into account the main provisions and the relationship between the theories of activity and personality; promotion of personal and professional development and self-development; the inclusion of theoretical and practical training for pedagogical and scientific research, creative, search activities, which involves mastering the skills to operate on the results of one's own research work and the scientific work of other teachers and scientists, to focus on innovative technologies. The combination of modern achievements of pedagogical science and the practice of training specialists implies continuity in the study of pedagogy and psychology (bachelor's – master's degree) and awareness of the importance of pedagogical knowledge, skills, and abilities. The training of the future teacher cannot be effective without the introduction of personally oriented technologies, its basis is the correspondence of the qualities and properties of the master's student to creative pedagogical activity, the

педагогічної майстерності через педагогічне спрямування викладання профільних та психолого-педагогічних дисциплін;

- відображення у меті, змісті, методах, формах організації освітнього процесу усіх дисциплін навчального плану, кожної конкретної спеціальності професійно-педагогічної спрямованості (педагогізації).

Педагогізацію можна розглядати як: професійно-педагогічну спрямованість; систему позитивних психологічних установок, соціальних орієнтацій та професійних очікувань щодо обраної професії викладача-педагога.

Таким чином, професійно-орієнтовану підготовку майбутніх викладачів закладів вищої та фахової передвищої освіти можна визначити як систему організації освітнього процесу закладу освіти, яка забезпечує готовність здобувача до різних видів професійної діяльності.

У підготовці майбутніх викладачів закладів вищої та фахової передвищої освіти до педагогічної діяльності реалізуються такі положення: система підготовки в умовах ступеневої педагогічної освіти має сприяти розвитку мобільності як викладачів, так і магістрантів, стати одним із засобів досягнення європейських стандартів; врахування основних положень та взаємозв'язок теорій діяльності й особистості; сприяння особистісно-професійному розвитку й саморозвитку; включення теоретичної і практичної підготовки до педагогічної й науково-дослідної, творчої, пошукової діяльності, що передбачає оволодіння уміннями оперувати результатами власної дослідницької роботи та науковим доробком інших педагогів і вчених, орієнтуватися на інноваційні технології. Поєднання сучасних досягнень педагогічної науки і практики підготовки фахівців передбачає спадкоємність у вивченні педагогіки і психології (бакалавр – магістр) та усвідомлення значущості педагогічних знань, умінь, навичок. Підготовка майбутнього викладача не може бути ефективною без впровадження особистісно орієнтованих технологій, її основою є відповідність якостей та властивостей магістранта творчій

presence of subject-subject interaction (dialogic communication, cooperation, community, empathy).

A master's degree graduate should be ready to solve a wide range of professional tasks, to cooperate with the teaching staff, higher education seekers, administration.

Conclusions and research perspectives.

Therefore, the success of the entire process of social modernization and state-building in Ukraine depends largely on the state of affairs in the national system of pedagogical education, since it is here that the value orientations and motives of people's activities should be formed, corresponding to those forms of social organization and practice that must be rebuilt in the process of reforms.

The new millennium is characterized by a wave of reforms of the system of professional and pedagogical training of future students in European countries, which is caused by the creation of a single educational space, the development of the information society and the need to prepare future specialists, in particular masters of education, to work in new socio-economic conditions, in conditions of strict competition and mobility, increased requirements for the quality of their professional and pedagogical knowledge, abilities, skills, ability to adapt in the educational space.

The development of a problem under investigation is related to: finding a ratio of goals, complexity, logic, variability of training; models of interaction between teachers and students; definition of the content of the pedagogical process, a combination of rational, emotional and empathic; modernization of teaching technology; taking into account the world experience of innovation and traditions in pedagogical education; the methodology and technology of designing the pedagogy of the process of training specialists at the subject level, the integral educational process in the institution of higher education; choosing the direction and principles of development of university education.

педагогічній діяльності, наявність суб'єкт-суб'єктної взаємодії (діалогічне спілкування, співпраця, співдружність, співпереживання).

Випускник магістратури має бути готовим до вирішення широкого спектру професійних завдань, до співпраці з педагогічним колективом, здобувачами, адміністрацією.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок.

Отже, від стану справ у національній системі педагогічної освіти значною мірою залежить успіх усього процесу соціальної модернізації та державотворення в Україні, оскільки саме тут повинні сформуватися ціннісні орієнтири та мотиви діяльності людей, адекватні тим формам соціального устрою та практики, що мають бути відбудовані у процесі реформ.

Нове тисячоліття характеризується хвилею реформ системи професійно-педагогічної підготовки майбутніх здобувачів в країнах Європи, що зумовлено створенням єдиного освітнього простору вищої освіти, розвитком інформаційного суспільства та необхідністю формування готовності майбутніх фахівців, зокрема магістрів освіти до діяльності в нових соціально-економічних умовах, в умовах жорсткої конкуренції та мобільності, підвищених вимог до якості їх професійно-педагогічних знань, умінь, навичок, здатності адаптуватися в освітньому просторі.

Розробка визначеної проблеми пов'язана з: пошуком співвідношення цілей, складності, логіки, варіативності навчання; моделей взаємодії викладачів і здобувачів; визначенням змісту педагогічного процесу, поєднання раціонального, емоційного й емпатійного; модернізацією технології навчання; врахуванням світового досвіду новаторства і традицій у педагогічній освіті; методологією і технологією проектування педагогізації процесу підготовки фахівців на рівні предмета, цілісного освітнього процесу у закладі вищої освіти; виборі спрямування і принципів розвитку університетської освіти.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Bakhmat, N., & Sydoruk, L. (2019). Formuvannia suchasnykh uiavlen pro adaptyvne osvitnie seredovyshe zakladu vyshchoi osvity [The formation of modern ideas about the adaptive educational environment of a higher education institution]. *Osvitnii prostir Ukrainy – Educational space of Ukraine*, vyp. 15, 17-25 [in Ukrainian].
2. Bibik, N.M. (2004). Kompetentnisnyi pidkhd: refleksyvnyi analiz zastosuvannia [Competency approach: reflective analysis of application]. *Kompetentnisnyi pidkhd u suchasni osviti: svitovyi dosvid ta ukraïnski perspektivy – Competent leadership in contemporary education: global experience and Ukrainian perspectives*. Kyiv: "K.I.S.", 45-50. (Biblioteka z osvitnoi polityky) [in Ukrainian].
3. *Bila knyha natsionalnoi osvity Ukrainy [White book of national education of Ukraine] / [za zah. red. akademika V.H. Kremenia; NAPN Ukrainy].* (2010). Kyiv: Inform. Systemy, 347 [in Ukrainian].
4. *Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukraïnskoi movy (z dod., dopov. ta CD) [A large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language (with supplement, supplement and CD)] / [uklad. i holov. red. V.T. Busel].* (2009). Kyiv–Irpın: VTF "Perun", 1736 [in Ukrainian].
5. Vitvytska, S.S. (2017). Seredovyshechnyi pidkhd u pedahohichnii pidhotovtsi mahistriv osvity do profesiinoi pedahohichnoi diialnosti [Environmental approach in pedagogical training of masters of education for professional pedagogical activity]. *Onovlennia zmistu, form ta metodiv navchannia i vykhovannia u zakladakh osvity: zb. nauk. prats. Naukovi zapysky Rivnenskoho derzhavnoho humanitarnoho universytetu – Scientific notes of the Rivne State Humanities University*, vyp. 15 (58). Rivne: RDHU, 177-179 [in Ukrainian].
6. Hontarovska, N.V. (2012). *Teoretychni ta metodychni zasady stvorennia osvitnoho seredovyshecha yak faktor rozvytku osobystosti shkoliara [Theoretical and methodological principles of creating an educational environment as a factor in the development of a students personality]*. Kyiv, 213 [in Ukrainian].
7. Dychkivska, I.M. (2004). *Innovatsiini pedahohichni tekhnolohii [Innovative pedagogical technologies]: navch. posib.* Kyiv: Akademydav, 352 [in Ukrainian].

Received: August 06, 2024

Accepted: August 30, 2024

ANDRAGOGY АНДРАГОГІКА

UDC 37.091.12-057.86:374.7

DOI 10.35433/pedagogy.3(118).2024.6

FEATURES OF IMPLEMENTATION OF LABOR FUNCTIONS AND PROFESSIONAL COMPETENCIES OF OUT-OF-SCHOOL EDUCATORS

Yu. P. Kesner*, **S. L. Yatsenko****

The article is devoted to the peculiarities of the implementation of labor functions and professional competencies of the teacher of out-of-school education. The relevance of the study is determined by the need to reform and modernize the out-of-school education sector in the context of transformational processes in Ukraine. The article analyzes scientific sources on the experience of the USA and EU countries in the study of this issue. In particular, emphasis is placed on the need to develop competencies in the field of transformational leadership, intercultural interaction, ICT, pedagogical diagnostics, and prognostics among out-of-school teachers. The legal framework for the functioning of out-of-school education in Ukraine and the requirements for the activities of out-of-school education institutions are outlined. The essence of the professional standard of the out-of-school teacher as a system of requirements for their competencies is considered. The personal qualities and professional competencies of the teacher of an out-of-school educational institution are characterized, in particular: transformative, communicative, and value-oriented components. The components of a teacher's readiness to work in an out-of-school institution are determined: motivational, cognitive, affective, and activity-based. The importance of the psychological competence of the teacher as a factor of suitability for work in an out-of-school institution is emphasized. A classification of the characteristics of the activity of a teacher of an out-of-school education institution according to the criteria of content, form, and structure is proposed. Promising areas of further scientific research are outlined, in particular: adaptation and approbation of effective models for the formation of competencies of out-of-school teachers, development of innovative technologies for their professional development, conducting comparative studies and substantiating the conceptual foundations for modernizing the system of professional training of out-

* Postgraduate Student

(Zhytomyr Ivan Franko state University)

Methodologist, Lecturer

(Zhytomyr Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education of the Zhytomyr Regional Council)

julia.kesner2020@gmail.com

ORCID: 0009-0003-3624-7654

** Candidate of Pedagogical Sciences (PhD in Pedagogy), Docent

(Zhytomyr Ivan Franko state University)

sl.yatsenko.gdu@gmail.com

ORCID: 0000-0002-9646-8841

of-school teachers, taking into account progressive foreign experience and the requirements of the modern information society in the context of paradigmatic changes in education.

Keywords: professional standard, out-of-school teacher, out-of-school education institution, professional competencies, labor functions.

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ТРУДОВИХ ФУНКЦІЙ І ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ПЕДАГОГІВ-ПОЗАШКІЛЬНИКІВ

Ю. П. Кеснер, С. А. Яценко

Стаття присвячена особливостям реалізації трудових функцій і професійних компетентностей педагогів-позашкільників. Актуальність дослідження обумовлена необхідністю реформування та модернізації позашкільної освітньої галузі в умовах трансформаційних процесів в Україні.

У статті проаналізовано наукові джерела щодо досвіду країн США та ЄС у дослідженні цієї проблематики. Зокрема, акцентовано увагу на необхідності формування у педагогів-позашкільників компетентностей у галузі трансформаційного лідерства, інтеграційної взаємодії, ІКТ, педагогічної діагностики та прогностики. Окреслено нормативно-правові засади функціонування позашкільної освіти в Україні та вимоги до діяльності закладів позашкільної освіти. Розглянуто сутність професійного стандарту педагогів-позашкільників як системи вимог до його компетентностей. Охарактеризовано особистісні якості та професійні компетентності педагогів закладу позашкільної освіти, зокрема: перетворюючу, комунікативну та ціннісно-орієнтаційну складові. Визначено компоненти готовності педагога до роботи в позашкільному закладі: мотиваційний, когнітивний, афективний та діяльнісний. Наголошено на важливості психологічної компетентності педагога як фактора придатності до роботи в закладі позашкільної освіти. Запропоновано класифікацію характеристик діяльності педагогів-позашкільників за критеріями змісту, форми та структури. Окреслено перспективні напрями подальших наукових розвідок, зокрема: адаптація та апробація ефективних моделей формування компетентностей педагогів-позашкільників, розробка інноваційних технологій їх професійного розвитку, проведення компаративних досліджень та обґрунтування концептуальних засад модернізації системи професійної підготовки педагогів-позашкільників з урахуванням прогресивного зарубіжного досвіду та вимог сучасного інформаційного суспільства в контексті парадигмальних змін в освіті.

Ключові слова: професійний стандарт, педагог-позашкільник, заклад позашкільної освіти, фахові (професійні) компетентності, трудові функції.

Introduction of the issue. Analysis of scientific sources shows that in the USA and the EU, considerable attention is paid to the study of the peculiarities of the implementation of labor functions and professional competencies of out-of-school educators. In particular, in the USA, emphasis is placed on the need to develop the ability to carry out transformative leadership in the out-of-school educators, which involves the skills to motivate and inspire students to achieve high results [1]. In addition, American scientists emphasize the importance of developing the skills of facilitation, mediation and moderation of the educational process as well [2]. In the EU countries, considerable

Постановка проблеми. Аналіз наукових джерел засвідчує, що в країнах США та ЄС значна увага приділяється дослідженню особливостей реалізації трудових функцій і професійних компетентностей педагогів-позашкільників. Зокрема, в США акцентується на необхідності формування у педагогів-позашкільників здатності до трансформаційного лідерства, що передбачає вміння мотивувати та надихати учнів на досягнення високих результатів [1]. Окрім того, американські науковці наголошують на важливості розвитку в педагогів-позашкільників навичок фасилітації, медіації та модерації

attention is paid to the formation of intercultural competence in out-of-school educators, which involves the ability to effectively interact with representatives of different cultures and ethnicities [3]. European researchers also highlight the need to stimulate the development of the competence(s) in the field of information and communication technologies (ICT), which allows for the effective use of modern technologies in the educational process [4]. It is worth noting that both in the USA and in the EU countries, considerable attention is given to the formation of competence in pedagogical diagnostics among out-of-school educators, which involves the ability to monitor and evaluate students' educational outcomes [5]. In addition, scientists emphasize the importance of developing competence in pedagogical forecasting, which allows for the prediction of potential problems and challenges in the educational process [6].

Thus, a scientific review of the literature shows that US and EU scientists investigate the specifics of the implementation of labor functions and professional competencies of out-of-school educators, including the competencies in the field of transformational leadership, intercultural interaction, ICT, pedagogical diagnostics, and prognostics.

Modern Ukraine, in the conditions of transformation of all spheres of life, which is complicated by martial law, requires reform, modernization and professionalization of the entire educational sector, particularly the sphere of out-of-school education. In this context, the transition to new standards of education should ensure the effectiveness of the activities of out-of-school educational institutions of various directions, as shown in Figure 1 (corrected by the author):

освітнього процесу [2]. У країнах ЄС значна увага приділяється формуванню в педагогів-позашкільників інтеркультурної компетентності, що передбачає здатність ефективно взаємодіяти з представниками різних культур та етносів [3]. Європейські дослідники також акцентують на необхідності розвитку в педагогів-позашкільників компетентності в галузі інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), що дозволяє ефективно використовувати сучасні технології в освітньому процесі [4]. Варто зазначити, що як в США, так і в країнах ЄС, значна увага приділяється формуванню в педагогів-позашкільників компетентності в галузі педагогічної діагностики, що передбачає здатність до моніторингу та оцінювання освітніх результатів учнів [5]. Крім того, науковці наголошують на важливості розвитку в педагогів-позашкільників компетентності в галузі педагогічної прогностики, що дозволяє передбачати потенційні проблеми та виклики в освітньому процесі [6].

Таким чином, науковий огляд літератури засвідчує, що в країнах США та ЄС значна увага приділяється дослідженню особливостей реалізації трудових функцій і професійних компетентностей педагогів-позашкільників. Зокрема, акцентується на необхідності формування в педагогів-позашкільників компетентностей в галузі трансформаційного лідерства, інтеркультурної взаємодії, ІКТ, педагогічної діагностики та прогностики.

Сучасна Україна в умовах трансформації усіх сфер життя, що ускладнене воєнним станом, потребує реформування, модернізації та професіоналізації всієї освітньої галузі, зокрема – позашкільної. У цьому контексті перехід на нові стандарти навчання має забезпечити ефективність діяльності закладів позашкільної освіти різних напрямів, що вказано на рисунку 1. (відкориговано автором):

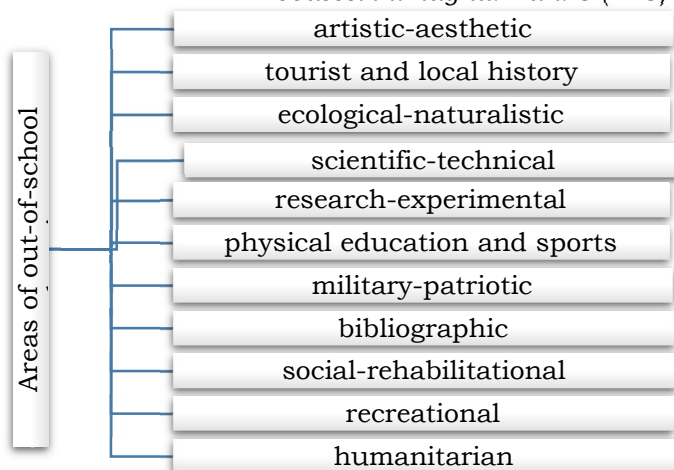

Fig. 1. Areas of out-of-school education

Regulatory documents such as the *Constitution of Ukraine* (1996), the laws of Ukraine "On Education" (2002), "On Out-of-school Education" (2021), as well as the "Regulations on Certification of Pedagogical Workers" (2022) emphasize that the professional competence of out-of-school educators is properly developed through constant participation in professional activities, during which knowledge, skills and abilities are integrated and deepened. In this context, the educator realizes and evaluates the level of their creative pedagogical work, analyzes their own experience and experiments with new methods and approaches. This process is based on the formation and effective implementation of the educators' creative abilities, which contribute to the maximum development of their professional abilities and personal potential.

One of the priority areas for the development of out-of-school institutions and a necessary condition for the effectiveness of the educational process is the development and use of professional competencies of out-of-school educators, which correlates with the labor functions of the educator, which are presented in Figure 2. (author's model):

У таких нормативних документах, як *Конституція України* (1996), закони України "Про освіту" (2002), "Про позашкільну освіту" (2021), а також "Положення про атестацію педагогічних працівників" (2022) акцентується увага на тому, що фахова компетентність педагогів-позашкільників належним чином розвивається через постійну участь у професійній діяльності, під час якої відбувається інтеграція та поглиблення знань, умінь і навичок. У такому контексті педагог усвідомлює та оцінює рівень своєї творчої педагогічної праці, аналізує власний досвід та експериментує з новими методами й підходами. Цей процес ґрунтується на сформованості та ефективній реалізації творчих здібностей педагога, що сприяє максимальному розвитку його професійних здібностей та особистісного потенціалу.

Одним із пріоритетних напрямів розвитку позашкільних установ і необхідною умовою ефективності освітнього процесу є розвиток і використання фахових (професійних) компетентностей педагогів-позашкільників, які корелюється з трудовими функціями педагога, що представлені на рис. 2. (авторська розробка):

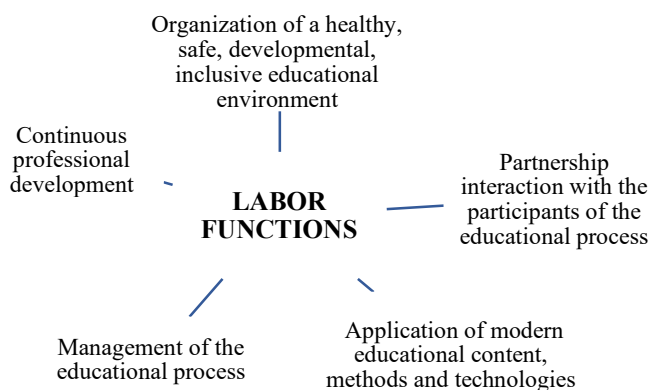

Fig. 2. Labor functions of an educator

The following requirements are imposed on the activities of out-of-school education institutions: accessibility of out-of-school education (economic and geolocation accessibility of out-of-school education institutions for all its participants); motivation of participants of the educational process to partake in out-of-school mass events of various directions; consideration of the inclusive component of the educational process [4].

Current state of the issue. The main aspect of research for many scientists is the problem of professional development of out-of-school educators. Thus, the study of the educational process in out-of-school education institutions, taking into account labor functions and professional competencies, is presented in the relevant studies of O. Bykovska, V. Verbytskyi, T. Sushchenko; historical progressions of the formation of out-of-school education is studied by V. Bereka, N. Kharinko, T. Tsvirov; theoretical and methodological foundations of education and upbringing in an out-of-school environment are investigated by H. Pustovit; the formation and development of a creative personality in the context of out-of-school education institutions are reviewed by L. Yaremenko.

Thus, despite the significant number of studies devoted to the outlined problem, the issue of professional competence of out-of-school educators has not found its full reflection in the scientific literature.

Outline of unresolved issues brought up in the article. However, the issue of creating and implementing the professional standard "Educator of an

До діяльності закладів позашкільної освіти висуваються такі вимоги: доступність позашкільної освіти (економічна та геолокаційна досяжність закладів позашкільної освіти для всіх його учасників); мотивація суб'єктів освітнього процесу до участі у позашкільних масових заходах різних напрямів; урахування інклюзивної складової освітнього процесу [4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Центральним аспектом досліджень для багатьох науковців являється проблема професійного розвитку педагогів-позашкільників. Так, вивчення освітнього процесу у закладах позашкільної освіти з урахуванням трудових функцій та професійних компетентностей, викладене у відповідних дослідженнях О. Биковської, В. Вербицького, Т. Суценок, історичні прогресії становлення позашкільної освіти – В. Берека, Н. Харінко, Т. Цвірова, теоретико-методологічні основи освіти та виховання в позашкільному середовищі – Г. Пустовіт, становлення та розвиток креативної особистості у контексті закладів позашкільної освіти – Л. Яременко.

Отже, не дивлячись на значну кількість досліджень, присвячених окресленій проблемі, питання професійної компетентності педагогів-позашкільників не знайшла свого повного відображення у науковій літературі.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується стаття. Проте

out-of-school education institution", which defines the main labor functions and professional competencies, requires detailed study and is of a relevant scientific and practical interest.

Aim of the research is to characterize peculiarities of the implementation of professional competencies and labor functions of out-of-school educators in conditions of uncertainty of professional standards, outlining practical ways of professional activity in the conditions of an out-of-school education institution.

Results and discussion. Given that the professional standard of an out-of-school educator is under development, we will consider its modern interpretation and content based on the approved professional standard of a teacher of a general secondary education institution.

A *professional standard* is a set of competence criteria established in a regulated manner that serves as the basis for the formation of professional qualifications. These criteria are determined in accordance with Article 39 of the Law of Ukraine "On Education" (2002).

A *specialist's competence* includes not only theoretical knowledge, but also practical skills, the ability to work in different situations and interact with other people. It also includes the ability to think critically, make decisions and solve problems. *Competence* is a key factor in achieving success in the professional field and career development.

Competencies, in turn, are specific manifestations of these *competences* in a specific field of activity of a specialist. These manifestations cover areas where the specialist has deep knowledge and authority. The difference between competence and competencies is that competence characterizes the specialist themselves, while competencies relate to a specific activity. Competence is not separated from knowledge, abilities, skills and personal qualities, but acts as their systemic synthesis. In modern pedagogical theory and practice, certain requirements are imposed on out-of-school educators, compliance with which ensures the effectiveness of their

проблема створення і впровадження професійного стандарту "Педагога закладу позашкільної освіти", що визначає основні трудові функції та професійні компетентності, потребує детального вивчення і становить науковий і практичний інтерес.

Мета статті: характеристика особливостей реалізації фахових компетентностей і трудових функцій педагогів-позашкільників в умовах невизначеності професійного стандарту, окреслення практичних шляхів професійної діяльності в умовах закладу позашкільної освіти.

Виклад основного матеріалу. Із огляду на те, що професійний стандарт педагога-позашкільника знаходиться в стані розробки, розглянемо його сучасне тлумачення та змістове наповнення спираючись на затверджений професійний стандарт вчителя закладу загальної середньої освіти.

Професійний стандарт є сукупністю встановлених у регламентованому порядку критеріїв компетентностей, що служать основою для формування професійних кваліфікацій. Ці критерії визначаються згідно із статтею 39 Закону України "Про освіту" (2002).

Компетентність фахівця охоплює не лише теоретичні знання, а й практичні навички, вміння працювати в різних ситуаціях та взаємодіяти з іншими людьми. Вона також включає в себе здатність до критичного мислення, прийняття рішень і вирішення проблем. Компетентність є ключовим фактором для досягнення успіху в професійній сфері та розвитку кар'єри.

Компетенції, у свою чергу, представляють собою конкретні прояви цих компетентностей у визначеній сфері діяльності фахівця. Ці прояви охоплюють області, де спеціаліст має глибокі знання та повноваження. Відмінність між компетентністю та компетенціями полягає у тому, що компетентність характеризує самого фахівця, тоді як компетенції стосуються конкретної діяльності. Компетентність не відокремлюється від знань, умінь, навичок та особистісних якостей, а представляє собою їх системний синтез.

pedagogical activity. Firstly, we outline the need for a high level of qualification, which should be provided in the system of professional training (in higher education institutions where there is such a master's program), as well as postgraduate pedagogical education (retraining courses, seminars, training). Secondly, within the framework of labor functions, the standard offers professional competencies that an educator must possess. All pedagogical competencies can be divided into two categories (Fig. 3) (author's model):

У сучасній педагогічній теорії та практиці до педагогів-позашкільників висуваються певні вимоги, дотримання яких забезпечує ефективність їхньої педагогічної діяльності. По-перше, йдеться про необхідність високого рівня кваліфікації, що має забезпечуватися в системі професійної підготовки (в ЗВО де є така магістерська програма), а також післядипломної педагогічної освіти (курси підвищення кваліфікації, семінари, тренінги). По-друге, у межах трудових функцій стандарт пропонує професійні компетентності, якими має володіти педагог. Усі педагогічні компетентності можна розділити на дві категорії (див. рис. 3.) (авторська розробка):

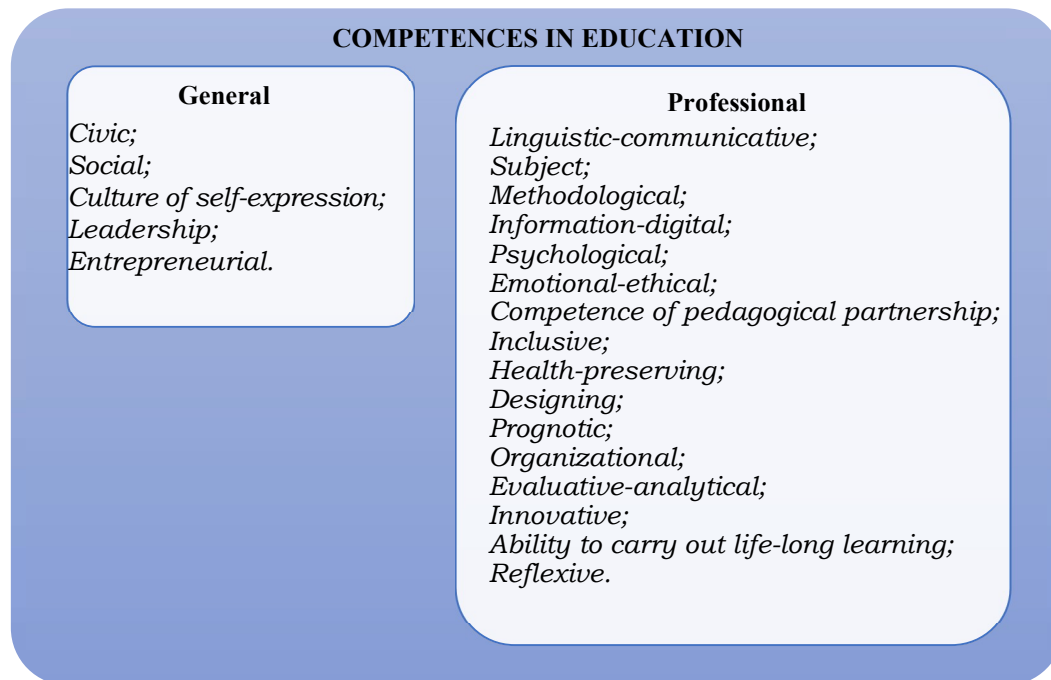

Fig. 3. Competences in education

Thirdly, an out-of-school educator should be characterized by such personal qualities as initiative, empathy, charisma, and benevolence.

Modern research defines the professional competence of an educator as the integration of three key components: subject-technological, psychological-pedagogical, and general-cultural. The main indicators of the pedagogical competence of an extracurricular teacher are concentrated in the proposed scheme (Fig. 4) (author's model):

По-третє, педагог-позашкільник має характеризуватися такими особистісними якостями як, ініціативність, емпатійність, харизматичність, доброзичливість.

Сучасні дослідження визначають професійну компетентність педагога як інтеграцію трьох ключових компонентів: предметно-технологічного, психолого-педагогічного та загальнокультурного. Основні показники педагогічної компетентності педагога-позашкільника зосереджені у запропонованій схемі (див. рис. 4) (авторська розробка):

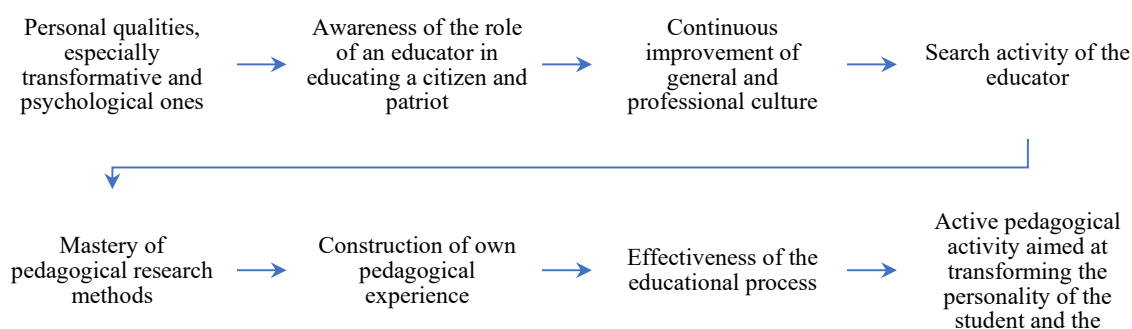

Fig. 4. Indicators of pedagogical competence of an educator

The professional competence of an out-of-school educator encompasses search activities based on deep knowledge, abilities, skills and a comprehensive understanding of one's own role in society. This activity involves constant self-improvement and self-development in order to optimize the educational process aimed at the formation of a creative personality. To achieve this goal, a deep understanding of the educational principles of out-of-school pedagogy, andragogy, acmeology, as well as considering the peculiarities of the child's psychological and social development is necessary.

The professional standard of an out-of-school education institution teacher should become a system of requirements for the competencies of the subject of activity, which determine their suitability for a specific position and achieving success in the professional field [6], as well as to comprehensively cover the personal characteristics of the educator, set the goals and objectives of pedagogical activity, motivate, stimulate the use of program and methodological support, ensure possession of information competence and consider the peculiarities of out-of-school education. The educational component, based on pedagogically appropriate approaches and values, ensures the full realization of the student's personal potential, determines the cooperation of all participants in the educational process and reflection on their own professional activities.

The introduction of monitoring of the compliance of the activities of out-of-school education institutions with the interests of the child at different levels demonstrates the effectiveness of state policy in a certain direction; management and financing

Професійна компетентність педагога-позашкільника охоплює пошукову діяльність, що ґрунтується на глибоких знаннях, вміннях, навичках та всебічному розумінні власної ролі у суспільстві. Ця активність передбачає постійне самовдосконалення та саморозвиток із метою оптимізації освітнього процесу, спрямованого на формування творчої особистості. Для досягнення цієї цілі необхідне проникливе осмислення освітніх принципів позашкільної педагогіки, андрагогіки, акмеології, а також урахування особливостей психологічного та соціального розвитку дитини.

Професійний стандарт педагога закладу позашкільної освіти має стати системою вимог до компетентностей суб'єкта діяльності, які визначають його придатність до конкретної посади та досягнення успіху в професійній сфері [6]. Всесторонньо охоплювати особистісні характеристики педагога, постановку мети та завдань педагогічної діяльності, мотивацію, програмно-методичне забезпечення, володіння інформаційною компетентністю та врахування особливостей позашкільної освіти. Освітній компонент, що ґрунтується на педагогічно доцільних підходах і цінностях, забезпечує повноцінну реалізацію особистісного потенціалу вихованця, детермінує співпрацю всіх учасників освітнього процесу та рефлексію щодо власної професійної діяльності.

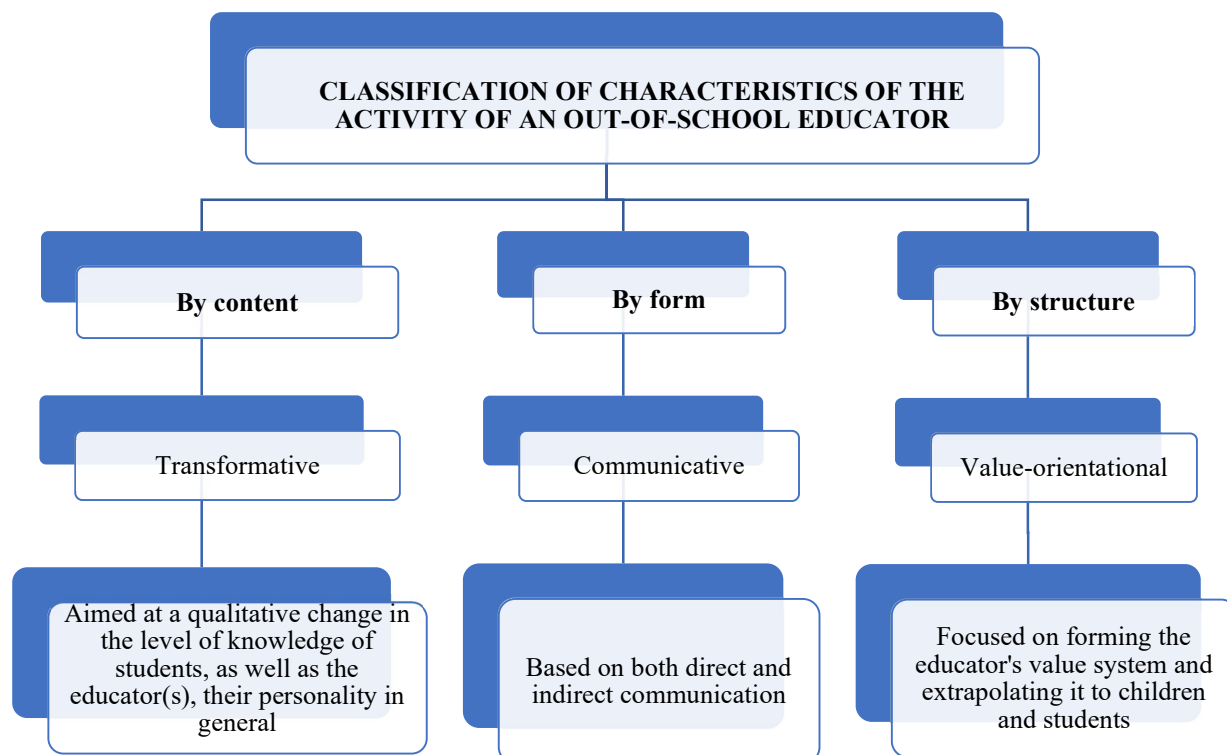
Запровадження моніторингу відповідності діяльності закладів позашкільної освіти інтересам дитини на різних рівнях засвідчує ефективність державної політики у визначеному

provide for a clear understanding of their role and responsibilities, cooperation with stakeholders, compliance with legislation and regulation of the educational process in accordance with modern conditions. Out-of-school education, in accordance with the main course of the development of the personality of children and youth, aims not only to form an integrated character, but also to promote their social adaptation, orientation, professional choice and satisfaction of cognitive needs. This area of education creates the necessary conditions for the formation and development of a creative personality, who has a fixed system of socially significant values and demonstrates the ability to constant self-improvement. Based on the theoretical analysis of sources, we can offer the following classification of the characteristics of the activities of a teacher of early childhood education (Table 2) (author's model).

напрямі, а управління та фінансування передбачає чітке розуміння ролі та обов'язків, співпрацю зі стейкхолдерами, дотримання законодавства та регулювання освітнього процесу відповідно до сучасних умов. Позашкільна освіта, відповідно до основного курсу розвитку особистості дітей та молоді, має на меті не лише формування інтегрованого характеру, але й сприяння їх соціальній адаптації, орієнтації, професійному вибору та задоволенню пізнавальних потреб. Ця сфера освіти створює необхідні умови для становлення та розвитку творчої особистості, яка має у себе закріплену систему соціально-значущих цінностей і демонструє здатність до постійного самовдосконалення. На основі теоретичного аналізу джерел можемо запропонувати наступну класифікацію характеристик діяльності педагога ЗПО (див. таб.2.) (авторська розробка).

Table 2.

Classification of characteristics of the activity of an out-of-school educator

The introduction of a professional standard for the training of an out-of-school educator involves not only

Упровадження професійного стандарту для педагога закладу позашкільної освіти передбачає не лише

considering various competencies of a specialist, but also focuses on the use of advanced technologies to create a systematic pedagogical process. The teacher must use their professional skills to stimulate students' interest in active educational and cognitive activity and have the necessary information resources for effective work. In addition, their ability to develop programs of pedagogical activity and make informed management decisions is of particular importance.

The information competence of an out-of-school teacher is clearly demonstrated in their ability to effectively select and use various programs (approved by the Ministry of Education and Science, adapted to a certain region, and users), master various teaching methods, analyze the characteristics of student groups and use information resources using modern technologies. The development of author's programs by an educator and their approval by the pedagogical council indicates high professional skills of such a teacher in creating methodological materials, their adaptation, choosing teaching aids and the ability to make informed decisions in various pedagogical situations, considering social, axiological and epistemological aspects. Therefore, the professional standard of a teacher in the system of out-of-school education performs the following functions:

- forms the basis for protecting the teacher from performing tasks that do not correspond to their main duties and may cause distraction from the main activity;
- encourages the search for non-standard solutions and ensures the right to a creative, innovative approach of the teacher to the educational process;
- contributes to overcoming the technocratic approach to evaluating the teacher's work;
- provides a balanced combination of freedom and responsibility of the teacher for the results of his activities;
- motivates the teacher to continuous self-improvement and increase professional qualifications.

The peculiarity and uniqueness of out-of-school education is manifested in the directed and voluntary use of free time by

урахування різноманітних компетенцій фахівця, але й акцентує свою увагу на використанні передових технологій для створення систематичного педагогічного процесу. Педагог має застосовувати свої професійні вміння стимулювати інтерес учнів до активної навчально-пізнавальної діяльності та володіти необхідними інформаційними ресурсами для ефективної роботи. Крім того, важливою є його здатність розробляти програми педагогічної діяльності та приймати обґрунтовані управлінські рішення.

Інформаційна компетентність педагога-позашкільника яскраво демонструється в його здатності ефективно підбирати і використовувати різні програми (затверджені МОН, адаптовані до певного регіону, авторські), майстерно володіти різними методиками навчання, проводити аналіз характеристик учнівських груп і використовувати інформаційні ресурси з використанням сучасних технологій. Розробка педагогом авторських програм та їх затвердження педагогічною радою демонструє високу фахову майстерності такого педагога щодо створення методичних матеріалів, їх адаптації, вибору навчальних засобів та здатність до прийняття обґрунтованих рішень у різноманітних педагогічних ситуаціях, враховуючи соціальні, аксіологічні та епістемологічні аспекти. Тому професійний стандарт педагога в системі позашкільної освіти виконує наступні функції:

- ✓ формує основу для захисту педагога від виконання завдань, які не відповідають його основним обов'язкам та можуть спричинити відволікання від основної діяльності;
- ✓ спонукає до пошуку нестандартних рішень та забезпечує право на творчий, інноваційний підхід педагога до навчально-виховного процесу;
- ✓ сприяє подоланню технократичного підходу до оцінки праці педагога;
- ✓ забезпечує збалансоване поєднання свободи та відповідальності педагога за результати його діяльності;
- ✓ мотивує педагога до постійного

students to reveal their potential opportunities and development. This form of education is characterized by flexibility in the choice of educational programs and types of activities, which allows children to effectively develop their interests and abilities. Involving pupils in the study of various areas of public activity contributes to their social adaptation and the formation of awareness for a conscious choice of a future profession. Out-of-school education provides children with the opportunity to choose a field of activity and interaction with a teacher, which contributes to the development of a creative personality with a conscious system of values and constant self-improvement.

An out-of-school educator must be a highly qualified specialist who is responsible for organizing and conducting various creative activities and events aimed at the development of children and youth. Their functions include the creation and management of selectives, sections, clubs, etc., the development and implementation of educational programs, as well as interaction with pupils and their socio-cultural environment.

It is important to note that the activities of an out-of-school teacher are focused on stimulating the cognitive activity of students, developing their creative abilities and supporting personal growth. An important element in the formation of civic and social competence of children is also an integral component of the professional activities of an out-of-school educator. It contributes to the development of creativity, independence and responsibility, which are important components in the process of their socialization and professional development.

The readiness of an educator to work in an institution of out-of-school education includes a deep understanding of educational and pedagogical processes, as well as possession of a wide range of professional skills. This includes not only knowledge of theoretical aspects of education and pedagogy, but also practical skills, such as planning and

самовдосконалення та підвищення професійної кваліфікації.

Особливість та унікальність позашкільної освіти проявляється у спрямованому та добровільному використанні вільного часу вихованцями для розкриття їх потенційних можливостей та розвитку. Ця форма освіти відрізняється гнучкістю у виборі навчальних програм та видів діяльності, що дозволяє дітям ефективно розвивати свої інтереси та здібності. Залучення дітей до вивчення різних областей громадської діяльності сприяє їх соціальній адаптації та формуванню обізнаності для свідомого вибору майбутньої професії. Позашкільна освіта надає дітям можливість вибору сфери діяльності та взаємодії з педагогом, що сприяє розвитку творчої особистості з усвідомленою системою цінностей та постійного самовдосконалення.

Педагог позашкільної освіти має бути висококваліфікованим фахівцем, який відповідає за організацію та проведення різноманітних творчих занять та заходів, спрямованих на розвиток дітей та молоді. Його функції включають в себе створення та керівництво гуртками, секціями, клубами тощо, розробку та впровадження навчальних програм, а також взаємодію з вихованцями та їхнім соціокультурним оточенням.

Важливо зазначити, що діяльність педагога-позашкільника орієнтована на стимулювання пізнавальної активності вихованців, розвиток їх творчих здібностей та підтримку особистісного зростання. Важливим елементом у формуванні громадянської та соціальної компетентності учнівської молоді також є складовим компонентом професійної діяльності педагога-позашкільника. Вона сприяє розвитку креативності, самостійності та відповідальності, що є важливими складовими в процесі їхньої соціалізації та професійного становлення.

Готовність педагогічного працівника до роботи в закладі позашкільної освіти включає в себе глибоке розуміння освітніх та педагогічних процесів, а також володіння широким спектром професійних навичок. Це охоплює не лише знання теоретичних аспектів освіти

implementing curricula, organizing group and individual work with students, effective communication with various participants in the educational process.

In addition, the readiness to work in such an institution involves the ability to adapt to the diverse educational needs of the student audience and quickly respond to changes in the educational environment. It also includes the ability to constantly improve professionally, focus on finding and implementing innovative pedagogical approaches and methods, as well as the ability to work in a variety of pedagogical situations.

Thus, the readiness to work in an institution of out-of-school education is a complex concept that encompasses both general pedagogical knowledge, skills and abilities, and specific requirements and features of this type of educational environment. Therefore, it is worth paying attention to the specific components of readiness to work in such an institution in the proposed scheme (Figure 5) (author's model):

та педагогіки, але й практичні навички, такі як планування та реалізація навчальних програм, організація групової та індивідуальної роботи з учнями, ефективна комунікація з різними учасниками освітнього процесу.

Крім того, готовність до роботи в такому закладі передбачає вміння адаптуватися до різноманітних освітніх потреб учнівської аудиторії та швидко реагувати на зміни в освітньому середовищі. Вона також включає в себе здатність до постійного професійного самовдосконалення, орієнтацію на пошук і впровадження інноваційних педагогічних підходів та методик, а також вміння працювати в умовах різноманітних педагогічних ситуацій.

Таким чином, готовність до роботи в закладі позашкільної освіти є комплексним поняттям, що охоплює як загальнопедагогічні знання, вміння та навички, так і специфічні вимоги та особливості даного типу освітнього середовища. Тому варто звернути увагу на конкретні компоненти готовності до роботи у такому закладі у запропонованій схемі (див. рис. 5) (авторська розробка):

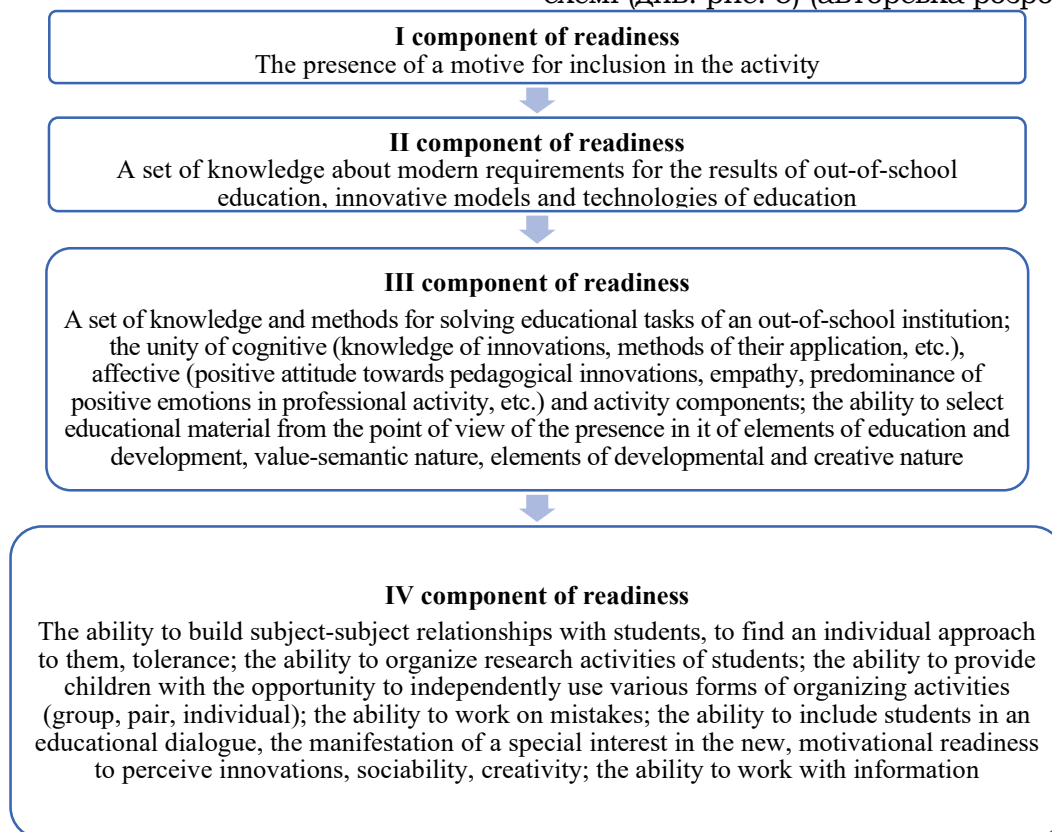

Fig. 5. Components of an out-of-school educator's readiness for work

Educational activities in an out-of-school institution are based on various aspects of personal development that determine the effectiveness and professional competence of a teacher. Assessment of readiness for work in this context determined by the considerations of the set of personal traits that define their ability to contribute to the development of pupils and find effective pedagogical solutions. Thus, it is important to consider the adequacy of self-esteem, the level of anxiety, flexibility of thinking and openness to new ideas. Particular attention should be paid to the ability to empathy and the ability to build constructive communication with pupils, which contributes to solving educational tasks. This approach allows you to determine the potential of a teacher in out-of-school education and influence the quality of the educational process in this direction.

The professional characteristics of an educator are deeply connected with the basic principles of their psychological and pedagogical activity, expressed in the interpretation of the postulates. According to the first principle, an educator must respect the person and personality in each child, using the golden rule of interaction. The second principle reflects the importance of continuous self-improvement for the teacher, which corresponds to their ability to implement professional developments in practice and inspire others to do so. The last principle emphasizes that the transfer of knowledge should be organized in such a way as to stimulate the desire and ability of students to assimilate them, use them in different situations and continue their own development. These principles determine that the development of the personality of an out-of-school educator and their students is closely linked, creating a basis for interaction and mutual influence. The professional level of an out-of-school teacher is determined by their ability to adapt to different learning conditions and effectively apply pedagogical methods and techniques. This includes a deep understanding of the age and individual characteristics of students,

Освітня діяльність в закладі позашкільної освіти побудована на різноманітних аспектах особистісного розвитку, які визначають ефективність та професійну компетентність педагога. Оцінка готовності до роботи в цьому контексті ґрунтується на міркуваннях щодо сукупності особистісних рис, які визначають його здатність сприяти розвитку вихованців та знаходити ефективні педагогічні рішення. Серед них важливо враховувати адекватність самооцінки, рівень тривожності, гнучкість мислення та відкритість до нових ідей. Особливу увагу слід приділити спроможності до емпатії та здатності будувати конструктивне спілкування з вихованцями, що сприяє вирішенню освітніх завдань. Цей підхід дозволяє визначити потенціал педагога в позашкільній освіті та впливати на якість навчально-виховного процесу в цьому напрямі.

Професійні характеристики педагога мають глибокий зв'язок з основними принципами його психолого-педагогічної діяльності, вираженими у трактуванні постулатів. Згідно з першим принципом, педагог повинен поважати у кожній дитині людину і особистість, використовуючи золоте правило взаємодії. Другий постулат відображає важливість постійного самовдосконалення для педагога, що відповідає його здатності втілювати професійні напрацювання в практику та надихати на це інших. Останній принцип наголошує на тому, що передача знань має бути організована так, щоб стимулювати бажання та здатність вихованців засвоювати їх, використовувати в різних ситуаціях і продовжувати свій власний розвиток. Ці принципи визначають, що розвиток особистості педагога-позашкільника і його вихованців тісно пов'язаний між собою, створюючи підґрунтя для взаємодії та взаємного впливу.

Професійний рівень педагога закладу позашкільної освіти визначається його здатністю адаптуватися до різних умов навчання та ефективно застосовувати педагогічні методи і прийоми. Це включає в себе глибоке розуміння

the ability to create a stimulating educational environment and promote their academic and personal growth.

Conclusions and research perspectives. Considering modern requirements for the educational sector, an important direction in the development of out-of-school education institutions is the implementation of a professional standard for pedagogical workers. This standard plays a key role in improving the quality of the educational process and developing the creative potential of not only teachers but also students.

The professional standard for out-of-school educators should define clear expectations regarding their competencies and level of professional training, which will contribute to creating conditions for continuous improvement of the educational process. The study emphasizes the importance of active participation of teachers in professional development, which allows them to adapt to new trends and the implementation of new teaching methods.

Based on the analysis of the need to implement a professional standard for out-of-school education institutions, it is worth conducting further research that will encourage the development of specific ways and recommendations for optimizing this process. This will allow for further improvement of the quality of out-of-school education and the development of the creative potential of children and youth. Such research can become the basis for developing new approaches to the management of out-of-school education institutions and will contribute to increasing their impact on the formation of the personality of students.

Further scientific research should be aimed at finding optimal ways to implement foreign experience in the implementation of labor functions and professional competencies of out-of-school teachers in Ukrainian realities. This involves the adaptation and testing of effective models for the formation of competencies of out-of-school teachers in the field of transformational leadership, intercultural interaction, ICT, pedagogical diagnostics and prognostics, as well as the

вікових та індивідуальних особливостей вихованців, вміння створювати стимулююче освітнє середовище і сприяти їхньому академічному та особистісному зростанню.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок. З урахуванням сучасних вимог до освітньої галузі важливим напрямком у розвитку закладів позашкільної освіти є впровадження професійного стандарту для педагогічних працівників. Цей стандарт відіграє ключову роль у підвищенні якості освітнього процесу та розвитку творчого потенціалу не лише педагогів а й вихованців.

Професійний стандарт для педагогів-позашкільників має визначити чіткі сподівання щодо їхніх компетенцій та рівня професійної підготовки, що сприятиме створенню умов для постійного вдосконалення освітнього процесу. Дослідження підкреслює важливість активної участі педагогів у професійному розвитку, що дозволяє їм адаптуватися до нових тенденцій та впровадження нових методик навчання.

На основі аналізу необхідності впровадження професійного стандарту для закладів позашкільної освіти, варто здійснити подальше дослідження, яке спонукатиме до розробки конкретних шляхів та рекомендацій щодо оптимізації цього процесу. Це дозволить подальшому покращенню якості позашкільної освіти та розвитку творчого потенціалу дітей та молоді. Такі дослідження можуть стати основою для розробки нових підходів до управління закладами позашкільної освіти та сприятимуть підвищенню їхнього впливу на формування особистості вихованців.

Подальші наукові розвідки мають бути спрямовані на пошук оптимальних шляхів імплементації зарубіжного досвіду реалізації трудових функцій і професійних компетентностей педагогів-позашкільників в українських реаліях. Це передбачає адаптацію та апробацію ефективних моделей формування компетентностей педагогів-позашкільників у галузі

development of innovative technologies, трансформаційного лідерства, their professional development інтеграційної взаємодії, ІКТ, considering the specifics of the педагогічної діагностики та functioning of the out-of-school education прогностики, а також розробку system in Ukraine [9]. інноваційних технологій, їх професійного розвитку з урахуванням специфіки функціонування системи позашкільної освіти в Україні [9].

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Zakon Ukrainy "Pro osvitu" [Law of Ukraine "On Education"]. (2002). *Vidomosti Verkhovnoi Rady – Information from the Verkhovna Rada*, № 20 [in Ukrainian].
2. Zakon Ukrainy "Pro pozashkilnu osvitu" [Law of Ukraine "On Extracurricular Education"]. (2001). *Osvita Ukrainy: normatyvno-pravovi dokumenty – Education of Ukraine: normative and legal documents: zb. normatyvnykh dokumentiv / za red. V.H. Kremenia*. Kyiv: Milenium, 229-251 [in Ukrainian].
3. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriya: "Pedagogika. Sotsialna robota"* [Scientific Journal of Uzhhorod University. Series: "Pedagogy. Social Work"]. (2021). Vyp. 1 (48). [in Ukrainian].
4. *Pozashkilna osvita: teoretyko-metodychni osnovy [Out-of-school education: theoretical and methodological foundations]: monohrafiia*. (2008) / O.V. Bykovska. Kyiv: IVTs ALKON, 336 [in Ukrainian].
5. Rybkina, L.V. (2019). *Formuvannia komunikatyvnoi vidkrytosti pedahoha zakladu pozashkilnoi osvity yak chynnyk yoho profesiinoho zrostannia [Formation of communicative openness of a teacher of an out-of-school education institution as a factor of his professional growth]*. Kyiv: KPNZ "TsDIuT Metalurhiinoho raionu" KMR [in Ukrainian].
6. Savrasova-Viun, T.O. (2015). *Zmist i struktura profesiino-psykholohichnoi kompetentnosti maibutnykh pedahohiv [Content and structure of professional and psychological competence of future teachers]*. *Osvitnyi dyskurs – Educational discourse*, № 2 (10) [in Ukrainian].
7. *Osvita i nauka Ukrainy v umovakh voiennoho stanu [Education and science in Ukraine in the conditions of martial arts]*. (2023). *Informatsiino-analitychnyi zbirnyk – Informational and analytical collection*. Kyiv, 64 [in Ukrainian].
8. Baylor, A.L., & Kim, Y. (2005). Pedagogical Agents as Learning Companions: The Role of Agent Competency and Type of Interaction. *Educational Technology Research and Development*, 53(3), 223-243 [in English].
9. García-Martínez, I., & Hernández-Serrano, M.J. (2021). Intercultural Competence in Teacher Education: A Comparative Study between Spain and Germany. *Revista Española de Educación Comparada*, (37), 63-80 [in English].
10. Smith, J.A., & Jones, K.L. (2018). The Role of Facilitation, Mediation, and Moderation in Out-of-School Time Programs. *Journal of Youth Development*, 13(1-2), 231-247 [in English].

Received: August 14, 2024

Accepted: September 09, 2024

UDC 378.111+155.2

DOI 10.35433/pedagogy.3(118).2024.7

MODEL FOR MANAGING THE DEVELOPMENT OF CREATIVE POTENTIAL OF TEACHERS OF UKRAINIAN LANGUAGE AND LITERATURE AS A DYNAMICS OF PERSONALITY TRANSFORMATION

T. V. Koroid*

The article deals with the problem of forming the creative potential of teachers, and identifies the main conditions for its development. The importance of this topic lies in the context of modern requirements for the quality of education services and the need to form competitive specialists is substantiated.

The article analyzes the scientific literature on marketing management and management of the development of teachers' creative potential in the system of general secondary education, philosophical, cultural and social nature of personality in the context of its formation, etc.

It is noted that creative potential is a dynamic state of a reflective attitude towards oneself as a self-creative personality and one's behavior in professional activities in accordance with the comprehension of pedagogical values and interaction with others.

The article identifies a number of contradictions that affect the development of teachers' creative potential, in particular: between tasks and results, efforts and results, personal dissatisfaction and the search for effective methods of teaching and education.

The peculiarities of managing the development of the creative potential of teachers of the Ukrainian language and literature, their creative activity in modern conditions are clarified.

The article reveals the essence of quality management by introducing a model for managing the development of creative potential of teachers of the Ukrainian language and literature in education institutions. The main purpose of this management is to predict, analyze and forecast further development (of a specific situation, creative development of teachers, education institution), efficiency and their competitiveness. It is determined that in order to manage quality, the manager needs the ability to work with people, to significantly change quality management due to the high level of creative potential of the individual and interpersonal and technical skills of quality management of this development, teachers' readiness for creative activity. Considering strengths and weaknesses and analyzing threats posed by the external environment, the manager determines a combined strategy for the GEI that leads to success.

The article presents the results of the study of aspects of managing the development of creative potential of teachers of Ukrainian language and literature, professional transformation as a way of adaptation in non-formal education.

The article may be useful for scholars, heads of general education institutions, teachers in particular of the Ukrainian language and literature and students.

* Postgraduate Student

(Education and Scientific Institute of Management and Psychology of the SHEI "University of Education Management" of the National Academy of Education Sciences of Ukraine, Kyiv)
koroidmetod@gmail.com

ORCID: 0000-0002-6390-4766

Keywords: teacher of Ukrainian language, head of a general education institution, acmeological competence, management of teachers' creative potential development, non-formal education, management model, subjects and objects, dynamics of personality transformation.

МОДЕЛЬ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ВЧИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І ЛІТЕРАТУРИ ЯК ДИНАМІКА ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

Т. В. Короїд

У статті розглянуто проблему формування творчого потенціалу вчителів, визначено головні умови його розвитку. Обґрунтовано важливість цієї теми в контексті сучасних вимог до якості освітніх послуг і необхідності формування конкурентоспроможних фахівців.

У роботі здійснено аналіз наукової літератури з питань маркетингового управління та управління розвитком творчого потенціалу педагогів у системі загальної середньої освіти, філософсько-культурологічної та соціальної природи особистості в контексті її формування тощо.

Зазначено, що творчий потенціал – динамічний стан рефлексивного ставлення до себе як самокреативної особистості та своєї поведінки у професійній діяльності відповідно до осмислення педагогічних цінностей і взаємодії з іншими.

Встановлено низку суперечностей, що впливають на розвиток творчого потенціалу педагогів, зокрема: між завданнями та результатами, затраченими зусиллями й результатом, власним незадоволенням та пошуками ефективних методів навчання та виховання.

З'ясовано особливості управління розвитком творчого потенціалу вчителів української мови і літератури, їх творчої діяльності за сучасних умов.

Розкрито сутність якісного управління шляхом впровадження моделі управління розвитком творчого потенціалу вчителів української мови і літератури в заклади освіти. Головна мета цього управління – передбачення, аналіз і прогнозування подальшого розвитку (конкретної ситуації, творчого розвитку вчителів, закладу освіти), результативність та їх конкурентоспроможність. Визначено, щоб управляти якістю, менеджеру потрібне вміння працювати з людьми, суттєво змінювати управління якістю через високий рівень творчого потенціалу особистості та міжособистісні й технічні навички якісного управління цим розвитком, готовністю вчителів до творчої діяльності. Розглядаючи сильні та слабкі сторони і виконуючи аналіз загроз, що створює зовнішнє середовище, менеджер визначає комбіновану стратегію ЗЗСО, яка призводить до успіху.

Представлено результати дослідження аспектів управління розвитком творчого потенціалу вчителів української мови і літератури, професійної трансформації як способу адаптації в умовах неформальної освіти.

Стаття може бути корисною для науковців, керівників ЗЗСО, учителів, зокрема української мови і літератури, студентів.

Ключові слова: учитель української мови, керівник закладу загальної середньої освіти, акмеологічна компетентність, управління розвитком творчого потенціалу вчителів, неформальна освіта, модель управління, суб'єкти й об'єкти, динаміка трансформації особистості.

Introduction of the issue. The study of the current state of management of the development of teachers' creative potential in the field of non-formal education in the world-wide and domestic practice is due to the need to identify its main trends, as well as to determine and overcome corresponding issues and to implement the lessons learned in general education institutions. The martial law in Ukraine,

decades of occupation, stress that lasts for years, socio-economic transformations as complex changes affect the education system and require the unification of a community of creative people in education institutions, ensuring productive management and democratization. The competitiveness of an individual is possible only if the organizational management structure is effective. Thus,

at the present stage it is necessary to introduce a model for managing the development of the creative potential of teachers of the Ukrainian language and literature in non-formal education.

In a broad sense, a model is a representation of an object, system or concept in some abstract form. In general, a management model has a structure, and the *quality of management* is the conditions for effective functioning, development and competitiveness through the selection, integration and combination of means of influencing certain factors. The modeling process itself includes several stages, because a model is a materially realized system that reproduces the object of study. The term «model» is used quite widely and has different interpretations. An innovative manager must set a goal and know about the goals of his or her subordinates whether they realize what knowledge they can gain from which modern platform they can replenish it and how they can improve and move forward.

Under the current requirements for education, administrators need to turn more often to the scientific concepts of strategic marketing and management. Such interest is caused by globalization as a determining factor in the development of the post-industrial world, which has dramatically intensified integration processes in the field of education.

Scientific sources indicate that the effectiveness of management depends on many factors, especially "mental and physical capabilities of a person, their ability to carry out managerial activities, the combined influence of factors enhanced by their integration" [16: 1].

The issues of the national education system, in particular, the study of the quality of the education process, adaptive management are covered in a monograph written by H. Yelnikova, T. Borova, H. Kravchenko, Z. Ryabova, etc. [5].

The issue of personal transformation through effective management is quite relevant. It is about readiness for professional self-transformation, when enrichment of personal internal capabilities leads to increased professional

performance and obtaining values from high interest in one's work and the desire for self-realization and continuous self-improvement. It is the management decision in this context that acts as a means of development, formation and transformation of the individual and is an assessment of the effectiveness of the management of the education institution.

In order for a manager to operate effectively, they need to learn to solve the problem of "qualitylessness" through readiness to manage in the new conditions, because self-awareness and development are self-regulation of the individual in his or her choices.

Without solving this problem it is impossible to create strategies for managing the development of teachers' creative potential and their creative activity. Self-awareness as a "product of development": by assessing themselves, creative teachers develop their creative potential, acquire skills and life experience. Understanding the technology of using the model of managing the development of teachers' creative potential provides updated information about the object of research: from quality management to quality management. Thus, the self-worth of the individual acts as a productive activity and a challenge to the requirements of time: the development of creative potential, creative activity as a consequence of its professional transformation.

Therefore, integrated management as a strategy, a driver that affects cooperation and management efficiency, aimed at resolving contradictions between: the relevance of quality management of teachers' creative potential development in modern conditions and managerial competence, professional transformation of educators and the level of managerial competence, technologies of using the model of management of teachers' creative potential development and adaptive personnel management and awareness of their importance [7].

This necessitates the need for basic definitions, namely: quality of management, transformation of the individual in view of external challenges,

management efficiency and internal resources, and the desired result. It is the traditional views of scientists on the problem of managerial competence in wartime, the activities of managers in the new conditions that need to be clarified in the Ukrainian realities.

Current state of the issue. Many modern scholars have paid attention to the problems of management and professional qualities of managers.

The issues of marketing management and management of the development of teachers' creative potential in the system of general secondary education, management of staff competitiveness were studied by O. Anufriieva, T. Rozhnova, Z. Ryabova, L. Spirin.

The philosophical, cultural, and social nature of personality in the context of its formation is highlighted in the works of V. Kremen, P. Saukh, V. Sukhomlynskyi, and others.

V. Moliako analyzed various aspects of the creative potential of the individual. The subject of special attention of the scientist was the connection of creative potential with abilities, which are derived from the makings.

The development of the creative personality and psychological and pedagogical factors that contribute to the formation of its qualities are highlighted in the fundamental research of O. Klepikov, I. Kucheriavyi, K. Rogers, S. Sysoieva, and others.

The mechanism of adaptation, experience in accordance with the set goals, prospects and expected results are described in the scientific works of N. Chepeliev, M. Smulson, O. Zazymko [13].

The problems of forming psychological readiness, adaptive management, application of an acmeological approach to management, problems of developing professionalism, skill, professional consciousness are covered in the studies of the following scientists: N. Bilyk, V. Hladkova, H. Yelnikova, D. Kostin, N. Mazhnyk, Z. Ryabova, T. Sorochan, etc.

O. Klepikov and I. Kucheriavyi paid attention to the activity of the individual,

the ability to self-realization, creative reserves, and creative attitude to work.

V. Zaika focuses on progressive personal transformation, initiation as self-development and self-improvement which encourage a person to change.

The integration of scientific achievements in education for quality management requires attention to the acquisition of competence, group work skills, team support, mutual respect, efficiency and competitiveness of teachers, stimulating their interest in personal and professional changes.

However, there is a need for further cultivation of theoretical concepts of the process of managing the development of creative potential, dynamics of personality transformation; the issue of transformation and development of creative potential of teachers of Ukrainian language and literature in non-formal education is not sufficiently represented.

Outline of unresolved issues brought up in the article.

Activation of creative abilities of an individual leads to a change in the value and meaning sphere, assessment of satisfaction of all members of the education process. Therefore, the identification of the development of creative potential with self-realization, even a mission in the profession, is the realization of the goal, solving problems, realizing one's own creative forces and abilities. Self-development and creative self-realization are the formation of professionalism, and high-quality management is productive self-realization, effective activity of a manager who, having the technology of managing the development of teachers' creative potential creates new spiritual values that meet the requirements of time and the challenges of professional activity. The process of professional transformation is continuous and persistent, the source of which is personal transformation.

It is the quality management of the development of teachers' creative potential, in particular teachers of the Ukrainian language and literature that provides for the creation of conditions

that promote the formation of professional competence and is an integrated indicator of their implementation. Let us recall: "potential" means sources, means that are available and should be mobilized in a person. Therefore, the change agent leader contributes to the achievement of a high level of professionalism of the school team through the dynamics of transformation of each person, carrying out "...the process of production planning, organization, motivation and control for maximum and rapid achievement of goals" [9: 1].

V. Hladkova, L. Danylenko, L. Karamushka and others paid attention to the development of managerial qualities and technologies for predicting the self-development of a specialist.

A manager is a profession of an innate leader whose main task is to manage others, which is expressed in his or her ability to achieve goals, meet the needs of all members of the education process and society and ensure their competitiveness. As you know, for a manager the problem of activating the "human factor" is one of the main ones, because people come first. If there is no reliable team, little can be done.

So, if we take into account an active personality that is focused on results, on the quality of work, and thus on the student's success, let's recall the definition of "quality management".

Quality management is an ongoing activity aimed at improving work processes and employee competencies in order for institutions to provide quality services to citizens [15].

It is the introduction of the model of management of the development of creative potential of teachers of the Ukrainian language and literature in general secondary schools that ensures quality management, including quality management to the extent that the level of development of managerial qualities of the head is high and what is his/her personal level of creative potential development [6].

Aim of the research. The article highlights the managerial aspect of the development of the creative potential of the

individual through the introduction in education institutions of a model for managing the development of the creative potential of teachers of the Ukrainian language and literature as quality assurance management and integrated quality management as a requirement of society and the state.

Results and discussion. The conditions for the functioning of the school involve the use of various forms of management: ways of organizing the interaction of the subject and the object, the relationship between people, their joint activities in the management process. In fact, the form of management determines the organizational framework in which certain actions are carried out.

The quality of management as a term does not yet have a clear definition, but is found in the works of researchers. Let's try to analyze the concepts of "quality of governance" and "quality management" in order to have a double impact on the restoration of the quality of education.

In world scientific literature the management of the development of teachers' creative potential is reflected in the works of such American scholars as: Mark Lombardo, Morgan McCall, Robert Eichinger. Working at the Center for Creative Leadership at the University of Bristol they developed the 70/20/10 model which explains how collaboration contributes to *personal* development.

The work of S. Sysoieva "Fundamentals of Pedagogical Creativity" deserves attention as pedagogical creativity occupies a special place among many types of creativity. The textbook is useful for those who are interested in the possibilities of applying pedagogical knowledge in the implementation of personal and professional strategies.

V. Sukhomlynskyi substantiated the model of the creative personality of a teacher and a student and considered the specifics of their creativity. Speaking about the role of the teacher in developing students' creative abilities, and thus the development of creative potential, researchers note that creativity as a complex socio-psychological phenomenon

manifests itself at the *personal* level but this phenomenon should be stimulated.

"Today's realities", says T. Makhynia, "require more and more informal contact with the target audience. If positive emotions are aroused it is possible to make the participants of the education process feel more satisfied and happy and as a result take an active part in the life and activities of the education institution. Thus, the participants of the education process form a strong loyalty to the education institution, which partially guarantees satisfaction with the quality of education services" [8: 82].

O. Hrechanyk and V. Hryhorash note that "...foreign studies develop a model of "worker competence", which focuses on that part of the spectrum of individual psychological qualities, which includes activity, independence, discipline, communication skills, and self-development needs" [3: 9].

In addition, let's recall Robert Shannon who suggested that the process of creating models will never stop – it will continue to evolve in accordance with the next level of understanding of the problems that the manager will be raised to. This is about personal responsibility for *quality management*, when an initiative employee

does not "annoy" the administrator, but the director consciously chooses the role of a researcher and observes such an employee for some time, drawing conclusions, because the term "management" literally means effective management through skillful quality management.

Thus, according to A. Feigenbaum, *comprehensive quality management* is an effective system, the concern of a special administrative unit that specializes exclusively in analyzing product quality and performs only the function of quality control by the relevant specialists... The main principle of management effectiveness was the fullest disclosure of the abilities of subordinates, which implied independence and excluded coercion. Quality was also seen as the single most important force in the organizational success and growth of the company [1].

Therefore, *the effectiveness* of management is equal to *the disclosure* of the abilities of subordinates by developing their creative potential and transitioning from administration to integrated quality management (Table 1).

Table 1

Endogenous factors in the development of personality's creative potential as a conscious *quality management*

The main factors					
Personal	Resource	Professional	Innovative	Investment	Organizational
Description of the factors					
Development of creative potential; productive development of acmeological competence	Level of development of creative potential; readiness to make managerial decisions under martial law and risk*.	High level of professionalism; predictability of the result	The level of specialization; quality of management of the development of the individual's creative potential	Lifelong learning; laws and patterns	Strategic planning; working conditions; methodological approaches to management
Criteria for personal transformation					
Cognitive	Conative	Conative	Social and psychological	Emotional	Social and psychological

Awareness of personal change	Activation of creative capabilities; creativity	Productive self-realization	The ability to self-disclose; expanding the circle of communication	Development of volitional qualities; self-regulation	Acceptance of others; deepening interpersonal relationships
------------------------------	---	-----------------------------	---	--	---

It is known that endogenous factors are factors of internal origin, caused by internal reasons, such as the transition to a fundamentally new technology, availability of resources, etc.

Therefore, the quality of managerial activity as the quality of managerial decisions is the constant development of managerial qualities of the manager, his/her ability to use management of teachers' creative potential development and adaptive personnel management. This is management as a system of established patterns, functions and methods of purposeful influence on the subjects and objects of management, which ensure productive activity and interconnection of synergistic effect through the interest of everyone.

The term "*managerial decision*" (*MD*) is used in two main meanings: as a *process* and as a *phenomenon*. As a process, the MD is the implementation of 8 basic

procedures: information preparation, development of options, coordination of options, selection of one option, approval, implementation, control of MD implementation, informing the decision maker. As a phenomenon, *MD* is a set of measures aimed at resolving the problem under consideration in the form of a resolution or order in oral and written form.

A *managerial decision* is a creative, volitional action of the subject of management based on knowledge of the objective laws of functioning of the managed system and analysis of information about its functioning, and the model of management of the development of teachers' creative potential, in particular teachers of the Ukrainian language and literature is also a methodological support of the system of risk resistance of the education institution, its image (Fig. 1):

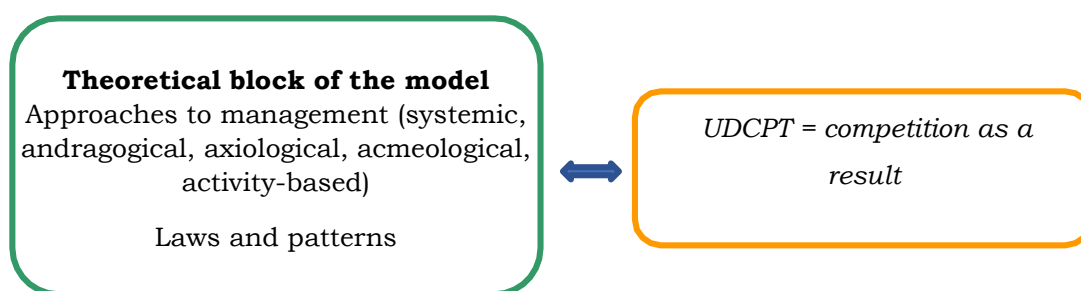

Fig. 1. Theoretical block of the DCP model of TULL as a professional competence of the head of an education institution

It is the process of adapting and customizing a product for a specific audience, united by certain features that can make education quality and competitive due to the competence of the manager and the system of actions of the education

institution because comparing the transformation of a person with his or

her adaptation, we find a certain interdependence (Table 2). Both adaptation and transformation are complex phenomena: *transformation* as personal responsibility for *personal growth*, professionalism, when quality is seen as the only and most important force in *organizing success*; *adaptation* is a *dynamic process*, the essence of which

is the stability of the individual in his or her activities, his or her desire for results and growth.

Table 2

Comparative Characterization of the Concepts of "Transformation" and "Adaptation" as a qualitative change in the education process

Adaptation	Transformation	Common /differentiating features	Strategies and tactics
<i>Adaptation</i> (from Latin – adaptation) – [14: 10]	<i>Transformation</i> is a process of personality development, during which it acquires integrity and completeness [10]	the subject of one’s own life is self – development; object – subject of change	managing your own semantic space; attitude; competence
<i>Adaptation</i> as the transformation of the environment in accordance with the needs, values, and ideals of the individual or his/her dependence on the environment	<i>Transformation</i> is a process that leads a person to harmony, greater self-understanding, and an adequate attitude toward oneself [10]	dedication; awareness is responsibility	a constant process of adaptation and the dynamics of professional transformation; values; innovations
<i>Adaptation</i> implies the activity of the individual to harmonize relations with the environment, to reproduce experience in their activities, because "...without psychological adaptation, social adaptation would be impossible" [4: 8]	The individual is the initiator of his or her own <i>transformation</i> , its positive dynamics: from the development of creative potential to professional realization	rethinking the experience gained in accordance with the prospects; team support – positive dynamics	the individual as a subject of his or her own development of creative potential; motives; practical development of the innovation

The process of customer satisfaction assessment is very important, which is necessary for every education institution, when a person is able to modify himself/herself to compensate for the loss of efficiency and gain new experiences from self-organization to interaction with all members of the school team. This is adaptability. One of the approaches to understanding the concept of "environment" is interpreted as a set of people connected by common living conditions, occupations, interests,

etc. *Collaboration* and *interaction* are the main principles of the developed variable models of the education process. The space created in the education institution for achieving a common goal, the possibility of choice, understanding and individual approach reflects the person’s specialty, his/her pedagogical experience, which meets the needs of society, because "...for a dynamically developing society in the face of growing labor market needs for competitive specialists, the issue of obtaining a

graduate with leadership qualities...development of leadership potential is relevant" [18: 1].

Self-improvement, development of creative potential, personal growth, professional competence, leadership qualities automatically turn a person into a subject of influence: colleagues

listen and trust. Therefore, through cooperation and interaction, team support through the acquisition of methods, self-confidence, effectiveness, and image, a positive transformation of teachers occurs (Fig. 2):

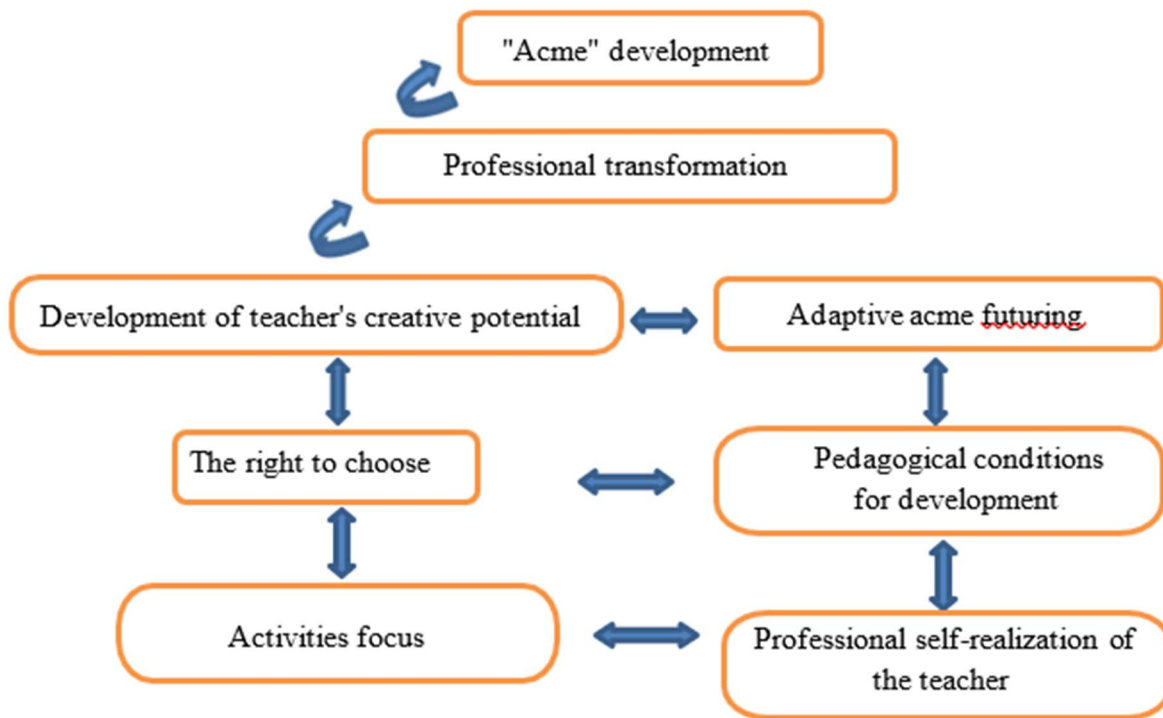

Fig. 2. Phenomenon of development of creative potential of teacher

Therefore, the topic of *developing the creative potential of teachers* is relevant for every education institution. Creativity is their property, and the development of their creative potential is the solution to their tasks. From self-development and professional self-improvement to achieving the goal by forming a personal and professional position, internal readiness to reach the heights of "Acme". The management of this development depends on pedagogical conditions, personal qualities of educators, situational problems and directions.

Under the pedagogical conditions of management of *DCP of TULL*, we understand a set of motivational, managerial, controlling forms, measures, and approaches. It is the acmeological competence that is an important condition for the professionalism of the

head of the GEI because "...the acmeological approach to management allows reorienting the education institution from mode functioning to the mode of development and achieving a significant improvement in the quality of education" [17: 6]. The problem of this particular competence of managers is in management and research of scientists [11].

Researchers equate competence with integral qualities of a person based on experience and knowledge, and the ability to perform effectively. The administrative competence of the administration is determined by the content of its activities: forecasting the development of teachers' creative potential, original solution of managerial tasks and efficiency.

Today, there is a lack of competence among many managers, which poses a problem of their self-improvement. V. Hladkova is convinced that professional self-improvement is "... a conscious purposeful process of increasing the level of one's own professional (managerial) competence and developing professionally significant qualities" [2]. Therefore, self-control is the awareness of a successful manager's own actions, which require professional skills, effective decision-making, and the ability to control oneself.

William Ross Ashby formulated the law of necessary diversity, named after him (Ashby's law), when management can be ensured only if the diversity of the manager's means or the entire management system is not less than the diversity of the situation being managed.

That is why the most important component of the quality of management is the management of the development of the creative potential of the individual, based on a generalized view of its purpose and place in the education institution. After all, a person has great creative capabilities, although he or she does not always believe in his or her own strength, so he or she should be encouraged to be creative, because "... innovation is the result of practical development of innovation; innovation is all innovations" [12: 4]. Therefore, the innovative activity of the head which involves the realization by teachers of its practical significance both at the personal and professional level, ensures a high result of everyone in achieving the goals, because the source of creativity is the cooperation of all members of the school team.

Thus, *comprehensive quality management* is an effective system that performs only the function of quality control by the relevant specialists. In order to balance the demand and improve the development of creative potential of teachers of Ukrainian language and literature, the model of *DCP of TULL* as a dynamic of personality transformation is proposed.

Conclusions and research perspectives.

In modern conditions, high-quality management of teachers' creative potential development plays a leading role in professional growth. The current trends in the development of education encourage both the manager and the teacher to increase the level of their creative potential and the dynamics of transformation. The principal turns into a subject of social relations, creating pedagogical conditions for quality management. This process is quite complex as it involves creativity, self-belief, intensive activity and requires professional competence of all members of the education process.

Managing the development of another personality is unrealistic when the administration lacks the organization of the team's functioning and the skills to turn it into a tool for professional growth. Its inability to create conditions for the development of personal self-realization and dynamic changes cannot lead to results, as they must be predictable. The goal, tasks, and predictable result are the result of ensuring the manager's strategic thinking and quality management of *the DCP of TULL*, because it is a plan of effective actions that affect the motivation of teachers. Therefore, motivation and control (self-control), *CP* development and creativity, professional interest and practical experience determine the active position of all school team members and their transformation.

Today, managers are too focused on the process of activity rather than the result. Therefore, the growth of the level of *CP* and professional achievements of teachers through the possibility of self-development, the right to choose and obtain a positive and objective result is a process of improving the development of managerial competence of the manager, his personal growth. Such a manager remembers about social adaptation, which is a condition for the processes of personal development. His/her readiness for changes and complete refocusing on strategic thinking, which requires the use of strategic management techniques and methods leads to the

competitiveness of the teacher and the reputation of the education institution.

Therefore, comprehensive quality management requires self-awareness as a holistic view and emotional attitude. By combining the concept of "management quality" with the style of activity, leadership, the manager comes to "quality management" which is the internal system of education quality that affects the education activities of the GEI. To implement and monitor this process, a system of indicators and procedures for the quality management of the creative potential of teachers of the

Ukrainian language and literature in non-formal education, readiness, skills and abilities is needed. The model of managing the creative potential of teachers of Ukrainian language and literature as a comprehensive quality management is a support, interaction, and mutual assistance to all participants in the education process.

Therefore, further work will be focused on developing other types of management models, programs, and training for the development of educators and their professional transformation.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Bezrodna, S. (2017). *Upravlinnya yakistyu [Quality Management]: a textbook for students of economic specialties*. Chernivtsi: PVKF Technodruk, 174 Retrieved from: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPIPress/34024/1/Bezrodna_Upravlinnia_yakistiu_2017.pdf [in Ukrainian].
2. Hladkova, V. (2020). *Adaptyvnyy akme-fyucherynh – tekhnolohiya prohozuvannya samorozvytku fakhivtsya KHKHI stolittya. Innovatsiyni pidkhody do rozvytku osobystosti [Adaptive acme-feedback – a technology for predicting the self-development of a specialist of the XXI century. Innovative approaches to personal development]: monohrafiya*. Odesa: Kupriienko S.V. Retrieved from: <https://dSPACE.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/b9c37a9c-565b-4c68-91d1-3a9724c81fb6/content> [in Ukrainian].
3. Hrechanyk, O., & Hryhorash, V. (2019). *Formuvannya akmeolohichnoyi kompetentnosti vchytelya v systemi pislyadyplomnoyi osvity [Formation of teacher's acmeological competence in the system of postgraduate education]: monohrafiya*. Kharkiv: Osnova Publishing Group, 144 [in Ukrainian].
4. *Entsyklopediya dlya fakhivtsiv sotsial'noyi sfery [Encyclopedia for specialists of the social sphere]* / ed. by I. Zvierieva. (2013). Kyiv–Simferopol: UniverSum, 536 [in Ukrainian].
5. Yelnikova, H., Borova, T., Ryabova, Z. et al. (2017). *Adaptyvne upravlinnya: mizhhaluzevi zv'yazky, naukovo-prykladnyy aspekt [Adaptive management: inter-sectoral relations, scientific and applied aspect]*. Machulin. 440 [in Ukrainian].
6. Koroid, T. (2023). Results of the expert evaluation of the effectiveness of the management model of the development of the creative potential of teachers as a self-esteem of the manager competence. *Zhytomyr Ivan Franko State University Journal. Pedagogical Sciences: scientific journal*, vol. 2 (113), 172-185. Retrieved from: <http://pedagogy.visnyk.zu.edu.ua/article/view/288900/282507> [in English].
7. Koroid, T. (2023). Tekhnolohiya vykorystannya modeli upravlinnya rozvytkom tvorchoho potentsialu vchyteliv ukrayins'koyi movy i literatury v umovakh neformal'noyi osvity [Technology of using the model of managing the development of creative potential of teachers of Ukrainian language and literature in non-formal education]. *Rozvytok humanistychnykh idey u neperervniy osviti: vid Hryhoriya Skovorody do suchasnoho pedahoha-novatora – Development of Humanistic Ideas in Continuing Education: from Hryhorii Skovoroda to Modern Teacher-Innovator*. elektron. nauk. kol. monohrafiya / ed. by N. Bilyk; ed.: V. Zeliuk, M. Kyrychenko, V. Pylypenko, Z. Ryabova, et al. Poltava–Kyiv: PANO named after M. Ostrohradskyi, 542. Retrieved from: http://pano.pl.ua/images/FILES/pidrozdily/kafedra_pedmaisternosti/biblioteka/mo_nografiia_skovoroda_2023.pdf [in Ukrainian].

8. Makhynia, T. (2019). Osvitniy kraudsorsynh yak nova upravlins'ka tekhnolohiya [Education crowdsourcing as a new management technology]. *Adaptyvni systemy upravlinnya v osviti – Adaptive management systems in education: zb. materialiv IV Vseukr. nauk. forumu* / ed. M. Rostoka; ed. by H. Yelnikova (chairman), H. Kravchenko, L. Luzan, M. Rostoka, Z. Ryabova. Kharkiv: FOP Ozerov G.V.P. 80-84 [in Ukrainian].
9. *Menedzher yak lyudyna, shcho zdiysnyuye profesiyne upravlinnya [Manager as a person who carries out professional management]*. Retrieved from: <https://ru.osvita.ua/vnz/reports/management/14473/> [in Ukrainian].
10. *Osobystist' yak sub'yekt podolannya kryzovykh situatsiy: psykholohichna teoriya i praktyka [Personality as a subject of overcoming crisis situations: psychological theory and practice]*: monohrafiya / ed. by S. Maksymenko, S. Kruzikova, V. Zlyvkov. (2017). Sumy: Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko, 540 [in Ukrainian].
11. Pudriy, N. (2015). Akmeolohichnyy pidkhid v upravlins'kiy diyal'nosti dyrektora shkoly [Acmeological approach in the management activities of the school principal]. *Upravlinnya shkolyu – School management*, № 34-36, 15-26 [in Ukrainian].
12. Rozhnova, T. (2020). Znachennya naukovykh pidkhodiv v upravlins'kiy diyal'nosti kerivnyka zakladu osvity [The importance of scientific approaches in the management activities of the head of an education institution]. *Pozytsionuvannya zakladu osvity zasobamy novitnikh tekhnolohiy menedzhmentu – Positioning of an education institution by means of the latest management technologies: zb. materialiv II Vseukr. nauk.-metodolohich. seminaru*. Kyiv-Boryspil: DZVO "Universytet menedzhmentu osvity", 144-146. Retrieved from: <https://is.gd/3suQA4> [in Ukrainian].
13. *Samoproektuvannya osobystosti u dyskursyvnomu prostori [Self-design of the personality in the discursive space]*: monohrafiya / N. Chepelieva, M. Smulson, O. Zazymko, S. Hutsol et al. (2016). Kyiv: Pedagogichna Dumka, 232 [in Ukrainian].
14. *Slovnnyk inshomovnykh sliv [Dictionary of foreign language words]* / ukl. O. Davydova. (2010). Ternopil: Pidruchnyky i posibnyky. 430 [in Ukrainian].
15. *Slovnnyk terminiv sfery upravlinnya kadrovymy resursamy u derzhavnomu sektori [Glossary of terms in the field of human resources management in the public sector]*. (2021). Retrieved from: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2021/4/pdf/210401-bi-gloss-hrmps-uk.pdf [in Ukrainian].
16. *Chynnyky, yaki vplyvayut' na efektyvnist' upravlinnya [Factors influencing the effectiveness of management]*. Retrieved from: https://pidru4niki.com/14821111/menedzhment/chinniki_yaki_vplyvayut_efektivnist_u_pravlinnya [in Ukrainian].
17. Shanskova, T. *Vprovadzhennya akmeolohichnoho pidkhodu v upravlinnya zakladamy osvity v suchasnykh umovakh reformuvannya osvitynoi haluzi [Implementation of the acmeological approach to the management of education institutions in modern conditions of reforming the education sector]*. Retrieved from: <http://eprints.zu.edu.ua/27017/1/%D0%A8%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0.pdf> [in Ukrainian].
18. Yallina, V., & Khitsan, D. (2023). Rozvytok lider's'kykh yakostey u zdobuvachiv vyshchoyi [Development of leadership qualities in higher education applicants]. *Psykhologo-pedahohichni problemy vyshchoyi i seredn'oyi osvity v umovakh suchasnykh vyklykiv: teoriya i praktyka – Psychological and pedagogical problems of higher and secondary education in the context of modern challenges: theory and practice: materialy VII Mizhnar. nauk.-prakt. konf.* Kharkiv, March 16-18. 2023. Kharkiv: KHNPU im. H.S. Skovorody, 1049-1051. Retrieved from: <https://dSPACE.hnpu.edu.ua/items/c025046b-f742-464b-9e3e-827438148568> [in Ukrainian].

INCLUSIVE PEDAGOGY ІНКЛЮЗИВНА ПЕДАГОГІКА

UDC 378.016:[373.3:376-056.36]

DOI 10.35433/pedagogy.3(118).2024.8

TRAINING OF THE FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHER TO WORK WITH CHILDREN WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS (SEN): A COMPETENCE APPROACH

I. M. Savchuk*

The article highlights the preparation of primary school teachers to work in inclusive classes. The development of inclusive competence, which includes knowledge of inclusive pedagogy, psychology and corresponding medical aspects, as well as the formation of empathy, communication skills and organizational abilities, are identified as the ones of primary importance.

Updating the content of educational programs and practical classes are key to ensuring quality training of future teachers. A teacher's professional competence includes pedagogical flexibility, knowledge of special methods, differentiation skills, continuous professional development and legal literacy. These aspects are critically important for successful work in the conditions of inclusive education and effective preparation of teachers for modern challenges of the educational system. Separately, the author considered theoretical approaches to the professional training of teachers, in particular, the competence approach and its influence on the modernization of educational programs.

The article emphasizes the dependence of the effectiveness of the educational process on the professional training of teachers, who must consider the age and individual characteristics of students, as well as ensure the adaptation of the educational process in accordance with new challenges. The role of inclusive education and the importance of relevant competencies in the preparation of teachers to work in inclusive classes are investigated.

The author analyzed modern educational programs and training practices of future primary school teachers, in particular, noted the flaws in existing practices and the need to improve curricula to ensure effective training in conditions of inclusion. Emphasis is placed on the importance of acquiring key competencies such as professional social adaptability, empathy and communication skills. It was determined that the "Fundamentals of Inclusive Pedagogy" course has a special role in training, which should cover both theoretical and practical aspects of working with children with special educational needs.

The article offers ways to improve educational programmes and teacher training practices to ensure their readiness to work in the conditions of inclusive education, focusing on the need to integrate new educational components and focuses.

* Postgraduate Student
(Zhytomyr Ivan Franko State University)
mazutkin1982@gmail.com
ORCID: 0009-0003-5346-3885

Keywords: inclusive education, competence, professional competence, inclusive competence, children with special educational needs (SEN), inclusive resource center, training of future primary school teachers.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО РОБОТИ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ: КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД

I. M. Savchuk

У статті особливу увагу приділено підготовці вчителів початкових класів до роботи в інклюзивних класах. Важливими є розвиток інклюзивної компетентності, що включає знання інклюзивної педагогіки, психології та медичних аспектів, а також формування емпатії, комунікативних навичок і організаторських здібностей.

Оновлення освітніх програм і практичних занять є ключовими для забезпечення якісної підготовки майбутніх педагогів. Професійна компетентність вчителя включає педагогічну гнучкість, знання спеціальних методик, навички диференціації, постійне підвищення кваліфікації та юридичну грамотність. Ці аспекти є критично важливими для успішної роботи в умовах інклюзивного навчання та ефективної підготовки вчителів до сучасних викликів освітньої системи. Окремо автором розглянуто теоретичні підходи до професійної підготовки педагогів, зокрема компетентнісний підхід та його вплив на модернізацію освітніх програм.

У статті підкреслено залежність ефективності освітнього процесу від професійної підготовки вчителів, які мають враховувати вікові та індивідуальні особливості учнів, а також забезпечувати адаптацію освітнього процесу відповідно до нових викликів. Досліджується роль інклюзивної освіти та важливість відповідних компетентностей у підготовці педагогів для роботи в інклюзивних класах.

Автором проаналізовано сучасні освітні програми і практики підготовки майбутніх учителів початкової школи, зокрема зазначено про недоліки в існуючих практиках та необхідність удосконалення навчальних планів для забезпечення ефективної підготовки в умовах інклюзії. Акцент зроблено на важливості набуття ключових компетентностей, таких як професійна соціальна адаптованість, емпатія та комунікативні навички. Визначено, що особливу роль у підготовці належить курсу "Основи інклюзивної педагогіки", який має охоплювати як теоретичні, так і практичні аспекти роботи з дітьми з особливими освітніми потребами.

У статті запропоновано пропозиції щодо вдосконалення освітніх програм і практик підготовки вчителів для забезпечення їх готовності до роботи в умовах інклюзивного навчання, акцентуючи увагу на необхідності інтеграції нових освітніх компонентів та практик.

Ключові слова: інклюзивне навчання, компетентність, професійна компетентність, інклюзивна компетентність, діти з особливими освітніми потребами, інклюзивно-ресурсний центр, підготовка майбутніх учителів початкової школи.

Introduction of the issue. Modern Ukrainian society is experiencing significant transformations and changes that affect all spheres of human life, which is a response to modern challenges. Reforms in the educational system of Ukraine cover various aspects. Emphasis is placed on improving the mobility and quality of education, on the formation of professional competencies of the applicant.

Reforming modern education includes compliance with European standards of

Постановка проблеми. Сучасне українське суспільство переживає значних трансформацій та змін, які стосуються всіх сфер людського життя, що є відповіддю на сучасні виклики. Реформи в освітній системі України охоплюють різні аспекти. Акцент робиться на поліпшення мобільності та якості навчання, на формування фахових компетентностей здобувача.

Реформування сучасної освіти включає дотримання європейських стандартів якості освіти, але зі

education quality, but with the preservation of one's own national identity, which is built on the basis of one's own historical educational theory and practice. The process of reforming education begins at a low level and is carried out gradually to a higher one. It covers the transformation of education standards from traditional to competency-based ones, with a focus on comprehensive development of students, on their creative initiative, independence, which in the future will ensure competitiveness, mobility, etc. Therefore, the competence approach in education becomes relevant, and the formation of key competencies is a promising direction in the science and practice of education. In this context, it is important to introduce them into the normative and practical component of education, which will allow a broader consideration of the spectrum of difficulties that arise in the process of training future teachers of higher education institutions, because, as practice shows, graduates of Ukrainian higher education institutions are inferior to European ones due to the fact that having broad knowledge, insufficiently formed skills of their practical application.

We support the point of view of such researchers as O. Antonova and L. Maslak regarding the need to reform the national education system in order to train personnel for the modern labor market maintaining appropriate level of knowledge and qualification, since, as the scientists note, the educational and qualification level of higher education in Ukraine only formally combines educational programs of both academic and professional orientation, thus it leads to the need to transform the content of education. On the one hand, the study time necessary for a deep understanding of the subjects of the socio-economic and natural-scientific cycle is reduced, on the other hand, the practical training of higher seekers lacks, as they do not receive full-fledged professional work skills [2: 81-109].

A new challenge for scientists is the need to update educational programmes that will ensure quality training of future

збереженням власної національної ідентичності, що побудована на основі власної історичної освітньої теорії і практики. Процес реформування освіти починається з низького рівня і здійснюється поступово до більш високого. Він охоплює перетворення стандартів освіти з традиційних на компетентнісні, з фокусом на всебічний розвиток здобувачів освіти, на їхню творчу ініціативу, самостійність, що у майбутньому забезпечить конкурентоспроможність, мобільність тощо. Тому актуальним стає компетентнісний підхід у освіті, а формування ключових компетенцій є перспективним напрямком у науці та практиці освіти. У цьому контексті важливим є введення їх у нормативну та практичну складову освіти, що дозволить ширше розглянути спектр труднощів, які виникають у процесі навчання майбутніх учителів закладів вищої освіти, бо, як показує практика, випускники українських вищих навчальних закладів поступаються європейським через те, що маючи широкі знання, недостатньо сформовані навички їх практичного застосування.

Долучаємось до думки науковців О. Антонової, Л. Маслак щодо потреби реформування національної системи освіти з метою підготовки кадрів для сучасного ринку праці на відповідному рівні освіти й кваліфікації, бо, як зауважують науковці, освітньо-кваліфікаційний рівень вищої освіти в Україні лише формально поєднує в програмах освіти як академічну, так і професійну спрямованості, а це, у свою чергу, призводить до необхідності трансформації змісту освіти. З одного боку, скорочується навчальний час, необхідний для глибокого розуміння предметів соціально-економічного та природничо-наукового циклу, з другого – страждає практична підготовка здобувачів, оскільки вони не отримують повноцінних навичок професійної роботи [2: 81-109].

Новим викликом для науковців є потреба оновлення освітніх програм, які забезпечать якісну підготовку майбутніх учителів початкової школи, що будуть

primary school teachers who will work in conditions of inclusion. The unity of theoretical and practical training of the future specialist to perform professional duties determines their professional competence, which characterizes not only professional activity, but also the specialist themselves as a subject of independent, responsible and proactive interaction with the social environment, that is, professional competence integrates both professional as well as personal qualities, directing them to the assimilation of knowledge and practical skills in prognosing, planning and implementation of professional activities. It also stimulates the specialist to develop personal abilities and the desire for self-realization in the professional field at the stage of studying at a higher education institution. The formed competence consists in the ability to apply the acquired experience and knowledge in specific situations. Competence is inseparable from the conditions in which it is implemented and involves the integration of knowledge, skills and behavioral strategies aimed at successful performance of tasks in a specific activity context. The modern professional competence of a primary school teacher is a kind of measure of his theoretical and practical readiness to perform their professional activity, which is related to the implementation of the educational process of children.

Ensuring the inclusiveness of the educational process in the conditions of a general secondary education institution (GSEIs) implies new demands on the teacher's professional competence, namely: pedagogical flexibility (the ability to adapt educational materials and teaching methods to the various needs of students, ensuring the availability of knowledge for all learners); knowledge of special methods (mastery of special pedagogical methods and technologies that contribute to the effective education of all learners, including different needs); development of emotional intelligence (capacity for empathy, patience and understanding of emotional and psychological characteristics of education

працювати в умовах інклюзії. Єдність теоретичної та практичної підготовки майбутнього фахівця до виконання професійних обов'язків визначає його професійну компетентність, яка характеризує не лише професійну діяльність, а й самого фахівця як суб'єкта самостійної, відповідальної та ініціативної взаємодії із соціальним середовищем, тобто, професійна компетентність інтегрує як професійні, так і особистісні якості, спрямовуючи їх на засвоєння знань і практичних навичок у прогнозуванні, плануванні та реалізації професійної діяльності. Вона також стимулює фахівця до розвитку особистих здібностей та прагнення до самореалізації у професійній сфері вже на етапі навчання у закладі вищої освіти. Сформована компетентність полягає у здатності застосовувати набутий досвід і знання в конкретних ситуаціях. Компетентність невіддільна від умов, в яких вона реалізується, і передбачає інтеграцію знань, навичок і поведінкових стратегій, спрямованих на успішне виконання завдань у певному контексті діяльності. Сучасна професійна компетентність учителя початкової школи є своєрідним мірилом його теоретичної і практичної підготовленості до виконання своєї професійної діяльності, яка пов'язана зі здійсненням освітнього процесу дітей.

Забезпечення інклюзивності освітнього процесу в умовах закладу загальної середньої освіти ставить нові вимоги до професійної компетентності вчителя, а саме: педагогічна гнучкість (вміння адаптувати навчальні матеріали та методи викладання до різних потреб учнів, забезпечуючи доступність знань для всіх здобувачів); знання спеціальних методик (опанування спеціальних педагогічних методик та технологій, які сприяють ефективному навчанню всіх здобувачів, включаючи різні потреби); розвиток емоційного інтелекту (здатність до емпатії, терпіння та розуміння емоційних і психологічних особливостей здобувачів з різними потребами, у тому числі освітніми); командна робота (вміння співпрацювати з асистентами вчителя, спеціалістами, батьками та іншими

seekers with various needs, including educational ones); teamwork (the ability to cooperate with teacher assistants, specialists, parents and other participants in the educational process to ensure comprehensive support for students); differentiation skills (the ability to develop and implement differentiated educational programs that take into account the individual capabilities and needs of each student); "lifelong education" (understanding the importance and striving for continuous professional development and updating of knowledge about modern approaches in inclusive education); legal literacy (understanding of the legal framework governing inclusive education, knowledge of the rights of students with special educational needs), etc.

The urgency of the problem of providing GSEIs with teachers who are able to carry out the educational process in conditions of inclusion, taking into account the needs of all students, necessitates the updating of educational standards, training programs, as well as the development and implementation of effective methods, tools and educational strategies.

Current state of the issue. The problem of formation of professional competence is reflected in the works of many domestic researchers and educators. Thus, O. Dubaseniuk defined the conceptual principles of professional and pedagogical education of future teachers [6]; O. Antonova focused her attention on preparing future teachers for the development of students' giftedness and creativity; general principles of adaptation and modification of the educational process taking into account new challenges [1]; N. Sydoruk studies the theoretical and methodological principles of training a future teacher, the formation of their creative personality, readiness for self-education, etc. [13]; N. Biruk analyzes the theory and methodology of training a future teacher for professional activity [4]; N. Myronchuk develops the problem of teacher self-organization in professional activity; conceptual foundations of the theory and methodology of pedagogical activity and

учасниками освітнього процесу для забезпечення комплексної підтримки здобувачів); навички диференціації (здатність розробляти та реалізовувати диференційовані навчальні програми, що враховують індивідуальні можливості та потреби кожного здобувача); "освіта впродовж життя" (розуміння важливості і прагнення до постійного підвищення кваліфікації та оновлення знань про сучасні підходи в інклюзивній освіті); юридична грамотність (розуміння нормативно-правової бази, що регулює інклюзивну освіту, знання прав здобувачів з особливими освітніми потребами) та ін.

Актуальність проблеми забезпечення закладів загальної середньої освіти вчителями, які здатні здійснювати навчальний та виховний процес в умовах інклюзії з урахуванням потреб усіх здобувачів, зумовлює необхідність оновлення освітніх стандартів, програм підготовки, а також розробки і впровадження ефективних методів, засобів та освітніх стратегій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема формування професійної компетентності знайшла відображення в працях багатьох вітчизняних педагогів. Так, О. Дубасенюк визначила концептуальні засади професійно-педагогічної освіти майбутніх учителів [6]; О. Антонова зосередила свою увагу на підготовці майбутніх учителів до розвитку обдарованості, креативності учнів; загальних принципах здійснення адаптації та модифікації освітнього процесу з урахуванням нових викликів [1]; Н. Сидорчук вивчає теоретико-методологічні засади підготовки майбутнього вчителя, становлення його творчої особистості, готовність до самоосвітньої діяльності та ін. [13]; Н. Бірук аналізує теорію і методику підготовки майбутнього вчителя до професійної діяльності [4]; Н. Мирончук розробляє проблему самоорганізації педагога у професійній діяльності; концептуальні основи теорії та методики педагогічної діяльності та професійної підготовки педагогічних фахівців [11].

Проблеми професійної діяльності педагогів у роботі з дітьми з особливими

professional training of pedagogical specialists [11].

A. Kolupaeva, V. Siniov and others consider the issue of the professional activity of teachers while working with children with SEN crucial for ensuring the accessibility of education since it requires understanding of the special needs of children, mastery of specific teaching methods, and the ability to work with various types of developmental limitations and deviations [8]. N. Bezliudna and N. Dudnyk deal with the issues of training future teachers for the implementation of inclusive education in distance learning [3]. I. Demchenko investigates the preparation of future primary school teachers for inclusive education [5].

The problem of the implementation of the competence approach in training the future specialist is considered in the works of leading scientists of Ukraine, namely: S. Sysoeva, O. Sukhomlynska, N. Nychkalo, S. Nikolayenko, and others.

Aim of the research is to characterize the peculiarities of training future primary school teachers to work with children with SEN in the context of acquiring professional competences.

Results and discussion. The complexity and importance of the problem is indicated in the State National Program "Education" ("Ukraine of the 21st century"), where the emphasis is on reforming education in the context of the modern problem of "training a new generation of teaching staff, raising their professional and general cultural level" (1993).

The relevance of training future primary school teachers to work with children with special educational needs is due to the fact that the effectiveness of the educational process largely depends on the professional training of teachers. The primary school teacher plays an important role in creating favorable conditions for the adaptation of students, ensuring the compliance of the educational process with the standards of primary education. This involves considering the educational needs, age and individual characteristics of students, as well as stimulating the development of their creative potential.

освітніми потребами як основну для забезпечення доступності освіти розглядають А. Колупаєва, В. Синьов та інші. Це вимагає розуміння особливих потреб дітей, володіння специфічними методами навчання та вміння працювати з різними типами обмежень і відхилень у розвитку [8]. Н. Безлюдна та Н. Дудник працюють над питаннями підготовки майбутнього вчителя до впровадження інклюзивної освіти в умовах дистанційного навчання [3]. І. Демченко досліджує підготовку майбутнього вчителя початкової школи до інклюзивного навчання [5].

Питання впровадження компетентнісного підходу у підготовку майбутнього фахівця описані у працях провідних науковців України, зокрема С. Сисоєвої, О. Сухомлинської, Н. Ничкало, С. Ніколаєнко та ін.

Мета статті: охарактеризувати особливості підготовки майбутнього вчителя початкової школи до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в контексті набуття фахових компетентностей.

Виклад основного матеріалу. Про складність і важливість проблеми зазначено у Державній національній програмі "Освіта" ("Україна ХХІ століття"), де акцентується на реформуванні освіти в контексті сучасної проблеми "підготовки нової генерації педагогічних кадрів, підвищення їх професійного та загальнокультурного рівня" (1993).

Актуальність підготовки майбутніх учителів початкової школи до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами зумовлена тим, що ефективність освітнього процесу значною мірою залежить від професійної підготовки педагогів. Вчитель початкової школи виконує важливу роль у створенні сприятливих умов для адаптації учнів, забезпечуючи відповідність освітнього процесу стандартам початкової освіти. Це передбачає врахування освітніх потреб, вікових та індивідуальних особливостей учнів, а також стимулювання розвитку їх творчого потенціалу.

Для забезпечення якісних умов навчання, особливо в інклюзивних

Thus, to ensure high-quality learning conditions, especially in inclusive classes, the teacher themselves must possess key and professional competencies that will help ensure a high-quality educational process, which will include in the active interaction of both average children and children with SEN. This raises the problem of modernization of educational programmes for training future primary school teachers.

Since the emphasis of modern education is shifting from the acquisition of knowledge and skills to the formation of competencies, there is a need to apply a competency approach. It is focused on achieving practical results, considers personal experience and the development of relationships, which leads to significant changes in the organization of the educational process. These changes are aimed at the formation of specific values necessary for professional activity and life, for students of higher education to acquire not only theoretical knowledge, but also practical skills that can be used in their future professional activities, to quickly and effectively solve problematic issues and situations.

In the process of reforming the educational system, emphasis is placed on competency-based education, which is decisive for the development of modern systems of technological training of future specialists in their field. A new challenge for scientists is the creation of a new model of education, which would be based on the assets of each student, which can be evaluated according to certain criteria. Attention is drawn to the acquisition of competencies that will ensure a quick and justified response to modern challenges.

The competence approach is a methodological basis for ensuring the goals, content and quality of higher education. O. Pometun and other educators consider "human competence as specially structured (organized) sets of knowledge, abilities, skills and attitudes that are acquired in the process of learning" [10]. The main value of any competence is a person's ability to apply it in practice.

Many scientists consider "competence

класах, учитель сам має володіти ключовими та фаховими компетентностями, що допоможуть забезпечити якісний освітній процес, який включатиме в активну взаємодію як нормотипових, так і дітей з особливими освітніми потребами. Це актуалізує проблему модернізації освітніх програм підготовки майбутніх учителів початкової школи.

Оскільки акцент сучасної освіти зміщується із набуття знань та вмінь до формування компетентностей, виникає потреба у застосуванні компетентнісного підходу. Він орієнтований на досягнення практичних результатів, враховує особистий досвід діяльності та розвиток взаємин, що призводить до суттєвих змін в організації освітнього процесу. Ці зміни спрямовані на формування конкретних цінностей, необхідних для фахової діяльності та життя, на отримання здобувачами вищої освіти не лише теоретичних знань, а й практичних навичок, які можна використовувати у своїй майбутній професійній діяльності, швидко і ефективно вирішувати проблемні питання та ситуації.

У процесі реформування освітньої системи акцент робиться на освіту компетентнісну, що є визначальною для розроблення сучасних систем технологічної підготовки майбутніх фахівців у своїй царині. Новий виклик для науковців – створення нової моделі освіти, яка б опиралася на надбання кожного здобувача, які можливо оцінити за певними критеріями. Увага звертається на опанування компетентностей, які забезпечать швидке та виправдане реагування на сучасні виклики.

Компетентнісний підхід є методологічною основою для забезпечення цілей, змісту та якості вищої освіти. О. Пометун та інші педагоги розглядають "компетентність людини як спеціально структуровані (організовані) набори знань, умінь, навичок і ставлень, що їх набувають у процесі навчання" [10]. Основною цінністю будь-якої компетентності є здатність людини застосовувати її на практиці.

as the ability to establish a connection between knowledge and the situation; or, in a broader sense, as the ability to find, identify a procedure (knowledge and action) that is suitable for solving a problem. To be competent means to be able to mobilize acquired knowledge and experience in a certain situation" [9].

The further logic of the presentation of the material involves clarifying the essence of the basic concept of "competence".

Competence (from Latin *competens* (*competentis*) – appropriate, suitable), means informedness, awareness, authority [15].

More broadly, the concept of *competence* in the context of properties is given in the explanatory dictionary of the Ukrainian language: "Competence as a property means competent, i.e.:

1) an individual who has sufficient knowledge in any field; well versed in something; clever; possesses corresponding knowledge; qualified;

2) an individual who has certain powers; full-fledged (according to the explanatory dictionary of the Ukrainian language [16].

Domestic scientists M. Auzina, A. Vozna, H. Golub, O. Mykhaylov, O. Antonova, L. Maslak, S. Bondar, S. Vitvytska, O. Dubasenyuk, I. Ziazun, O. Pometun, N. Sydoruk, and others argue that competence is the ability of an individual to effectively use their own competencies, which is based on their personal attitude towards them and the field of activity as a whole. According to this approach, competencies are considered as a set of interrelated personal qualities, such as knowledge, skills, abilities, which relate to a certain field of subjects or processes and are necessary for successful activity in these fields. Competence is revealed through the manifestation of competencies, and is considered an internal, potential or hidden psychological formation such as knowledge, ideas, programs or algorithms of actions, systems of values and relationships, manifested through the activity of the individual.

In scientific community there is another

Значна частина науковців розглядає "компетентність як можливість установлення зв'язку між знаннями й ситуацією або, у більш широкому розумінні, як здатність знайти, виявити процедуру (знання і дію), яка підходить для вирішення проблеми. Бути компетентним – означає вміти мобілізувати в певній ситуації отримані знання і досвід" [9].

Подальша логіка викладу матеріалу передбачає уточнення сутності базового поняття "компетентність".

"Компетентність" (від лат. *competens* (*competentis*) – належний, відповідний), за матеріалами словника іншомовних слів, означає *поінформованість, обізнаність, авторитетність*" [15].

Більш широко поняття компетентність у контексті властивостей, подано у тлумачному словнику української мови: "Компетентність як властивість за значенням компетентний, тобто:

1) такий, що має достатні знання в якій-небудь галузі; який з чим-небудь добре обізнаний; тямущий; який ґрунтується на знанні; кваліфікований;

2) який має певні повноваження; повноправний, повновладний – вживається у тлумачному словнику української мови" [16].

Вітчизняні науковці такі як: М. Аузіна, А. Возна, Г. Голуб, О. Михайлов, О. Антонова, Л. Маслак, С. Бондар, С. Вітвицька, О. Дубасенюк, І. Зязун, О. Пометун, Н. Сидорчук та ін. стверджують, що компетентність – це здатність особистості ефективно використовувати власні компетенції, що базується на її особистісному відношенні до них та до сфери діяльності в цілому. Згідно з цим підходом, компетенції розглядаються як сукупність взаємопов'язаних особистісних якостей, таких як знання, навички, уміння, які стосуються певної сфери предметів або процесів і є необхідними для успішної діяльності у цих сферах. Компетентність виявляється через прояв компетенцій, та вважається внутрішнім, потенційним або прихованим психологічним утворенням - знаннями, уявленнями, програмами або алгоритмами дій, системами цінностей і відносин, що проявляються через

understanding of competence. Thus, it's identified as a system that includes specially structured (organized) sets of knowledge, abilities, skills and attitudes that are acquired in the process of learning. They allow a person to determine, that is, to identify and solve problem situations that are characteristic of a certain field of activity. Management of one's own activity leads to an increase or modification of the level of human competence [9].

The theoretical analysis of the problem made it possible to establish the direct dependence of the level of professionalism of a specialist on the level of acquisition of professional competences, the achievement of which occurs through the assimilation of a wide range of professional competences.

The purpose of modern professional training of future primary school teachers, who will work with children with SEN in a general secondary education institution, is to provide them with the appropriate competencies that will help in building effective interaction between teachers and students in the conditions of an inclusive class. An important component of the general professional competence of the future primary school teacher to work with children with special educational needs is their acquisition of inclusive competence.

While studying at a HEI, the higher education seeker must achieve a high level of development of such key characteristics as professional social adaptability, personal stability, empathy, reflexivity and pronounced perceptive, communicative and organizational abilities. A future primary school teacher must possess deep humanistic values and ideals.

One of the main requirements for modern educational programs is prompt response to new challenges. Qualitatively new principles of inclusive education should be incorporated into educational programs for training future teachers by including special disciplines, practices, etc., which will ensure their readiness for broad partnership interaction and creative cooperation, taking into account new

активність особистості.

У наукових колах існує ще одне розуміння "компетентності як системи, що включає спеціально структуровані (організовані) набори знань, умінь, навичок і ставлень, що їх набувають у процесі навчання. Вони дозволяють людині визначати, тобто ідентифікувати і вирішувати проблемні ситуації, що характерні для певної сфери діяльності. Управління власною діяльністю веде до підвищення або модифікації рівня компетентності людини" [9].

Теоретичний аналіз проблеми дозволив говорити про пряму залежність рівня професіоналізму фахівця від рівня набуття фахових компетентностей, досягнення яких відбувається шляхом засвоєння широкого спектру фахових компетенцій.

Мета сучасної професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи, що працюватимуть з дітьми з особливими освітніми потребами у закладі загальної середньої освіти, полягає у забезпеченні їх відповідними компетентностями, що допоможуть у побудові ефективної взаємодії вчителя та учнів в умовах інклюзивного класу. Важливою складовою загальної фахової компетентності майбутнього вчителя початкової школи до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами є набуття ним інклюзивної компетентності.

Під час навчання у закладі вищої освіти здобувач має досягти високого рівня розвитку таких ключових характеристик як професійна соціальна адаптованість, особистісна стабільність, емпатія, рефлексивність та виражені перцептивні, комунікативні та організаторські здібності. Майбутній учитель початкової школи повинен володіти глибокими гуманістичними цінностями та ідеалами.

Однією з головних вимог до сучасних освітніх програм є оперативне реагування на нові виклики. Якісно нові принципи інклюзивної освіти мають вбудовуватись в освітні програми підготовки майбутніх учителів шляхом включення спеціальних дисциплін, практик тощо, що забезпечить їх готовність до широкої партнерської

educational requirements and tasks.

The main tasks of forming the professional competence of future primary school teachers, considering the focus on inclusive education, are shown in Fig. 1.

взаємодії і творчої співпраці, враховуючи нові освітні вимоги та завдання.

Основні завдання формування професійної компетентності майбутніх учителів початкової школи, враховуючи орієнтацію на інклюзивне навчання, відображено на рисунку 1.

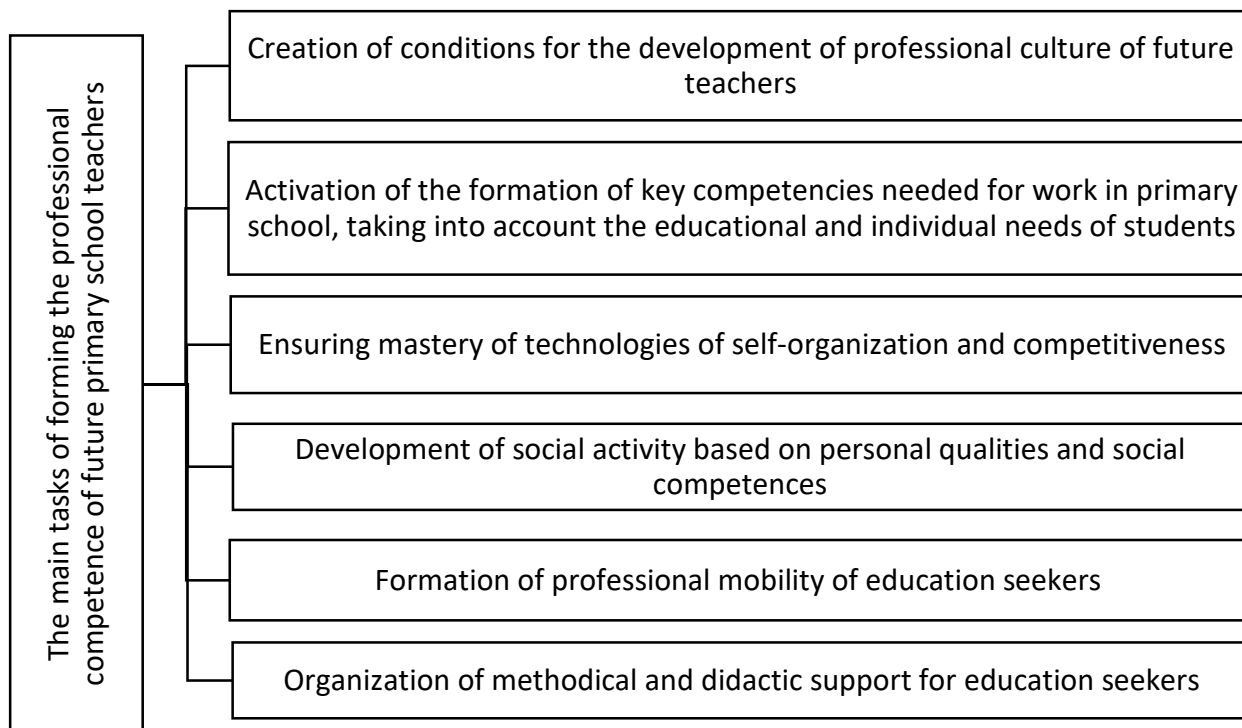

Fig. 1. Formation of professional competence of primary school teachers to work with children with normative and special educational needs.

The effectiveness of the process of professional training of the future primary school teacher in the context of the competence approach to work with children with SEN in the system of graduate training largely depends on the completeness of the implementation of all its components.

Therefore, we agree with the opinion of the foreign scientist H. Stangvik that the successful implementation of the concept of inclusion in school education depends on the readiness of teachers to adapt to new European requirements, that is, the idea of inclusion should become an integral part of the professional perception of teachers. It requires not only theoretical knowledge, but also professional competences, which will allow them to qualitatively perform the relevant professional roles for the successful

Ефективність процесу професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи в контексті компетентнісного підходу до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами в системі ступеневої підготовки значною мірою залежить від повноти реалізації всіх його складових.

Долучаємось до думки зарубіжного вченого Г. Стангвіка (G. Stangvik) про те, що успішна імплементація концепції інклюзії у шкільній освіті залежить від готовності вчителів пристосовуватися до нових європейських вимог, тобто ідея інклюзії має стати інтегральною частиною професійного уявлення педагогів. Це вимагає від них не лише теоретичних знань, але й фахових компетентностей, що дозволить якісно виконувати відповідні професійні ролі для успішної реалізації інклюзивного

implementation of inclusive education. At the same time, it is worth noting that the process of acquiring relevant competencies includes several stages: "from overt or hidden opposition through passive acceptance to active acquisition" [17].

The preparation of the future primary school teacher to work with children with normative and special educational needs does not require the elimination of the already formed educational system, but its expansion in accordance with the new results of research in the field of education. At the same time, it is necessary to take into account new needs, to determine strategic directions, which, in turn, needs to be filled with deeper knowledge of special (corrective) education. The educational process should be structured in such a way as to ensure that students acquire the appropriate professional competences and have the opportunity to work with children with special educational needs during educational and industrial practices. The purpose of practical training is to acquaint education seekers with the work of a teacher and their assistant in an inclusive classroom, with basic documentation, curricula and their modifications. This allows considering the specific educational needs of children, provides an opportunity to work in practice in an inclusive class, acquire practical skills of effective interaction and cooperation with a team of specialists in a general secondary education institution.

We analyzed the educational programmes of the specialty "Primary Education" and singled out those educational components that are decisive for the formation of the inclusive competence of the future teacher. Among them there are such components as: "Psychology", aimed at providing future teachers with knowledge about the peculiarities of the psyche and the ability to create optimal conditions for personality development, taking into account special educational needs; "Pedagogy", aimed at the formation of a complete system of knowledge on the theory and practice of education and

навчання. При цьому варто зазначити, що процес набуття відповідних компетентностей охоплює кілька етапів: "від явної або прихованої протидії через пасивне прийняття до активного прийняття" [17].

Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до роботи з дітьми нормотиповими та з особливими освітніми потребами вимагає не ліквідації вже сформованої освітньої системи, а розширення її відповідно до нових результатів досліджень у сфері освіти. При цьому необхідно враховувати нові потреби, визначати стратегічні напрями, що, у свою чергу, потребує наповнення більш глибокими знаннями зі спеціальної (корекційної) освіти. Освітній процес має бути побудований таким чином, щоб забезпечити набуття здобувачами відповідних фахових компетентностей, набуття ними можливостей працювати з дітьми з особливими освітніми потребами під час навчальних та виробничих практик. Метою практичної підготовки є ознайомлення здобувачів із роботою вчителя та його асистента в інклюзивному класі, зокрема з основною документацією, навчальними програмами та їх модифікаціями. Це дозволяє враховувати конкретні освітні потреби дітей, надає можливість на практиці попрацювати в інклюзивному класі, набутти практичних навичок ефективної взаємодії та співпраці з командою фахівців у закладі загальної середньої освіти.

Нами було проаналізовано освітні програми спеціальності "Початкова освіта" та виокремлено ті освітні компоненти, які є визначальними для формування інклюзивної компетентності майбутнього педагога. Серед них "Психологія", спрямована на озброєння майбутніх учителів знаннями про особливості психіки та уміннями створювати оптимальні умови для розвитку особистості, враховуючи особливі освітні потреб; "Педагогіка", що спрямована на формування цілісної системи знань з теорії та практики навчання та виховання, розвиток професійних якостей та творчих

upbringing, the development of professional qualities and creative abilities of the teacher; "Fundamentals of medical knowledge and protection of vital activities", which is focused on the provision of pre-medical care and preventive health measures among both normal children and children with special educational needs; "Age and pedagogical psychology", which is aimed at understanding the psychological aspects of children's development and creating optimal conditions for their education and upbringing.

In fact, the training of future primary school teachers within the scope of inclusive education and the development of their inclusive skills includes the following components: assimilation of knowledge that helps create a realistic view of the world and the methodology of one's own educational and practical activities; development of intellectual and practical skills, which are the basis for building a specific pedagogical interaction with students; stimulation of creative thinking, which allows applicants to prepare for solving new tasks and adapting to changes; formation of a worldview and behavioral qualities based on humanistic values and ideals and forming the basis for their professional activity.

In the process of investigating the problem of preparing a future primary school teacher to work with children with SEN, we came to the conclusion that the basic educational component for the formation of inclusive competence of future teachers is the "Fundamentals of inclusive pedagogy", which covers the study of key aspects of the theory and practice of inclusive education. Its study involves understanding the main tasks of inclusive pedagogy, its methods and tools, as well as the organization of pedagogical work with primary school students, in particular those with special educational needs. The main goal of this educational component is to form future teachers' holistic ideas about social interaction without discrimination and segregation, as well as to build individual life trajectories for each child. "Fundamentals

здібностей вчителя; "Основи медичних знань та охорона життєдіяльності", що орієнтована на надання домедичної допомоги та профілактично-оздоровчі заходи серед дітей як нормотипових, так і з особливими освітніми потребами; "Вікова та педагогічна психологія", яка спрямована на розуміння психологічних аспектів розвитку дітей та створення оптимальних умов для їх навчання та виховання.

Фактично навчання майбутніх учителів початкової школи в межах інклюзивної освіти та розвитку їх інклюзивних навичок містить такі компоненти: *засвоєння знань*, які допомагають створити реалістичне уявлення про світ та методологію власної навчальної та практичної діяльності; *розвиток інтелектуальних та практичних навичок*, які є основою для побудови конкретної педагогічної взаємодії з учнями; стимулювання творчого мислення, яке дозволяє здобувачам готуватися до вирішення нових завдань та адаптації до змін; *становлення світогляду та поведінкових якостей*, що базуються на гуманістичних цінностях та ідеалах і формують основу для їхньої професійної діяльності.

У процесі дослідження проблеми підготовки майбутнього вчителя початкової школи до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами ми дійшли висновку, що базовою освітньою компонентою для формування інклюзивної компетентності майбутніх учителів є "Основи інклюзивної педагогіки", яка охоплює вивчення ключових аспектів теорії та практики інклюзивної освіти. Її вивчення передбачає усвідомлення основних завдань інклюзивної педагогіки, її методів та засобів, а також організацію педагогічної роботи з учнями початкових класів, зокрема тими, що мають особливі освітні потреби. Основна мета цієї освітньої компоненти полягає у формуванні у майбутніх учителів цілісних уявлень про соціальну взаємодію без дискримінації та сегрегації, а також в побудові індивідуальних життєвих траєкторій для кожної дитини. "Основи інклюзивної педагогіки" пов'язані з

of inclusive pedagogy" is connected with other educational components important in this context, namely: "Introduction to the specialty", "Psychology", "Pedagogy", "Age and pedagogical psychology", "Pediatrics with the basics of age physiology and valeology" and "Theory and methods of education in primary school", aimed at ensuring students' mastery of theoretical and methodological aspects of inclusive education, as well as acquiring practical skills of organizing the educational process taking into account the various educational needs of students. The educational process should be structured in such a way that there is a close connection between theory and practice. Future teachers must understand that their profession requires constant and systematic development, improvement through self-education, professional development, participation in professional seminars and trainings, etc.

The educational and professional program "Primary Education" at Zhytomyr Ivan Franko State University is focused on the implementation of a number of tasks, namely: formation of the readiness of future teachers of the new Ukrainian school (NUS) to organize pedagogical activities of inclusive content with students with SEN; the ability to solve complex specialized tasks and practical problems in the field of development, upbringing and education of children of primary school age with special educational needs; work autonomously, show purposefulness and persistence in relation to assigned tasks and responsibilities; ability to work in a team while supporting individuals with special educational needs; ability to support the values of inclusion, social integration of people with disabilities, ensuring their autonomy, rights and freedoms; ability to ensure holistic mental development of students with special educational needs; to the development of creative potential, individual achievements of children with special educational needs in various types of educational, artistic and productive, physical activities; ability to conduct the organization and pedagogical support of educational, game, music-theatrical

іншими важливими у цьому контексті освітніми компонентами, а саме: "Вступ до спеціальності", "Психологія", "Педагогіка", "Вікова та педагогічна психологія", "Педіатрія з основами вікової фізіології та валеології" та "Теорія та методика виховання у початковій школі", спрямованими на оволодіння студентам теоретичними та методологічними аспектами інклюзивної освіти, а також практичними навичками організації навчального процесу з урахуванням різних освітніх потреб учнів. Освітній процес має вибудовуватись таким чином, аби був тісний зв'язок теорії і практики. Майбутні вчителі ще під час навчання мають зрозуміти, що їхня професія потребує постійного та систематичного розвитку, вдосконалення шляхом самоосвіти, підвищення кваліфікації, участі в професійних семінарах та тренінгах тощо.

Освітньо-професійна програма "Початкова освіта" у Житомирському державному університеті імені Івана Франка орієнтована на реалізацію низки завдань, а саме: формування готовності майбутніх учителів нової української школи до організації педагогічної діяльності інклюзивного змісту з учнями з особливими освітніми потребами; здатності розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в галузі розвитку, виховання і навчання дітей молодшого шкільного віку з особливими освітніми потребами; працювати автономно, виявляти цілеспрямованість і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків; працювати в команді супроводу осіб з особливими освітніми потребами; здатності до підтримки цінностей інклюзії, соціальної інтеграції людей з інвалідністю, забезпечення їх автономії, прав і свобод; здатності забезпечення цілісного психічного розвитку учнів з особливими освітніми потребами; до розвитку творчого потенціалу, індивідуальних досягнень дітей з особливими освітніми потребами в різних видах навчальної, художньо-продуктивної, фізичної видів діяльності; до організації та педагогічної підтримки навчальної, ігрової, музично-театральної

activities of students with special educational needs; ability to establish the creation of a developmental and barrier-free environment for younger schoolchildren with special educational needs and methodical provision of the educational process [12].

The analysis of the curriculum of the educational and professional programme of the specialty "Primary Education" in the context of the acquisition of competencies (activity aspect) showed that only one of the educational practices (educational practice on the organization of inclusive education in primary grades) introduces future teachers to the peculiarities of the educational process in conditions of inclusion and allows to provide proper assistance in the process of formation of relevant professional competences. The aim of this practice is to form the competencies of the future primary school teacher, necessary for work in an inclusive class of a secondary education institution, to motivate students of higher education to further perform multifunctional pedagogical activities in the conditions of inclusive education in a GSEI, to familiarize themselves with individual educational programs for children with SEN, development of interaction and cooperation skills with a team of school specialists. The main tasks are familiarization with the architecture of the school, namely: reconstruction of the entrance, wardrobe, school corridors, library, dining room, offices taking into account the needs of children with SEN; familiarization with the special educational and material support of the class (the features of tables and desks, with computer equipment, didactic handouts, etc.); study of the teacher's work system with students with special educational needs, inclusive education (thematic lesson planning, development of a corresponding programme and an individual curriculum for a student with special educational needs); familiarization with the work system of a team of specialists, including a psychologist, a social worker/officer, and others; observation of the work of teachers of primary classes of inclusive education (the

видів діяльності учнів з особливими освітніми потребами; до створення розвивального й безбар'єрного середовища для молодших школярів з особливими освітніми потребами та методичного забезпечення освітнього процесу [12].

Аналіз навчального плану освітньо-професійної програми спеціальності "Початкова освіта" в контексті набуття компетентностей (діяльнісний аспект) показав, що лише одна з навчальних практик – навчальна практика з організації інклюзивного навчання у початкових класах – знайомить майбутніх учителів з особливостями освітнього процесу в умовах інклюзії і дозволяє допомогти у процесі формування відповідних фахових компетентностей. Метою цієї практики є формування компетентностей майбутнього вчителя початкових класів, необхідних для роботи в інклюзивному класі закладу середньої освіти, мотивування здобувачів вищої освіти до подальшого виконання поліфункціональної педагогічної діяльності в умовах інклюзивної освіти у закладі середньої освіти, ознайомлення з індивідуальними навчальними програмами для дітей з особливими освітніми потребами, вироблення навичок взаємодії та співпраці з командою фахівців школи. Головними завданнями є ознайомлення з архітектурою школи: перебудовою входу, гардеробу, шкільних коридорів, бібліотеки, їдальні, кабінетів з урахуванням потреб дітей з особливими освітніми потребами; ознайомлення зі спеціальною навчальною та матеріальною базою класу: з особливостями столів і парт, із комп'ютерною технікою, дидактичним роздавальним матеріалом тощо; вивчення системи роботи вчителя з учнями з особливими освітніми потребами, інклюзивного навчання: тематичного, поурочного планування, розроблення програми розвитку та індивідуальної навчальної програми для учня з особливими освітніми потребами; ознайомлення з системою роботи команди фахівців: психолога, соціального педагога/працівника та інших; спостереження за роботою вчителів початкових класів інклюзивного

process of conducting lessons, coordinating with the teacher's assistant, parents and other team members); observation of the activity in the lessons of the teacher's assistant (if available), as well as the teacher in the inclusive class; assistance to the teacher in preparing and conducting lessons, individual development programs and individual educational programmes for students with special educational needs (as agreed with the teacher), etc. Due to some real-life issues (pandemics, full-scale war, the prohibition of parents of children with special educational needs regarding private information, the desire of teachers to preserve their work as intellectual property, etc.), access to high-quality modern experience of teachers (so-called "good practices"), is rarely available for trainees.

Also, the educational-professional program of the specialty "Primary Education" does not provide practice in inclusive resource centers, which would be useful, since this center is an important institution designed to help teachers working in inclusive classes and is a monitoring and regulatory institution that ensures the implementation of the rights of children with special educational needs. Inclusive resource centers monitor the process of obtaining education for children with SEN at all its levels, including professional (vocational-technical) education institutions and other EI that provide general secondary education" [7]. Specialists of the inclusive resource center have accumulated experience and developed a material and technical base for working with children with special educational needs. We believe that the opportunity to gain practical experience in centers where inclusive education is implemented would be useful for future primary school teachers. This will allow them to develop their inclusive competence more holistically, thanks to saturation with practical experience.

Conclusions and research perspectives. The results of the theoretical analysis of the problem of preparing future primary school teachers to work with children with special

навчання: проведенням уроків, координацією з асистентом учителя, батьками та іншими членами команди; спостереження за діяльністю на уроках асистента вчителя (за наявності), вчителя в інклюзивному класі; допомога вчителю у підготовці та проведення уроків, індивідуальних програм розвитку та індивідуальних навчальних програм учнів з особливими освітніми потребами (за домовленістю з учителем) тощо. У зв'язку з сучасними умовами життя, доступ до якісного сучасного досвіду вчителів, так званих «добрих практик», для здобувачів-практикантів буває малодоступним. Причини різні, серед них: пандемії, повномасштабна війна, заборона батьків дітей з особливими освітніми потребами щодо приватної інформації, бажання вчителів зберегти свої напрацювання як інтелектуальної власності та ін.

Також освітньо-професійна програма спеціальності «Початкова освіта» не передбачає практики в інклюзивно-ресурсних центрах, яка була б корисною, оскільки цей центр є важливою інституцією, покликанною допомогти вчителям, які працюють в інклюзивних класах і є контролюючою та регулюючою установою, що забезпечує реалізацію права дітей з особливими освітніми потребами. Інклюзивно-ресурсні центри контролюють процес здобуття освіти дітьми з особливими освітніми потребами на всіх її рівнях, у тому числі, у закладах професійної (професійно-технічної) освіти та інших навчальних закладах, які забезпечують здобуття загальної середньої освіти» [7]. Фахівцями інклюзивно-ресурсного центру накопичено досвід та напрацьована матеріально-технічна база для роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Вважаємо, що можливість здобувати практичний досвід у центрах, де реалізується інклюзивна освіта, було б корисним для майбутніх учителів початкової школи. Це дозволить розвинути їхню інклюзивну компетентність більш цілісно, завдяки насиченню практичним досвідом.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок. Результати теоретичного аналізу

educational needs confirmed the relevance of updating the content, forms and methods of their training. The formation of inclusive competence, which includes knowledge of inclusive pedagogy, age and pedagogical psychology, as well as presence of practical experience of working with children with SEN, is important. Effective training of teachers should include practice in educational institutions and inclusive resource centers, and educational programmes should be improved based on new research, which will contribute to increasing the readiness of teachers to work in an inclusive environment.

Educational programmes must be constantly improved on the basis of new scientific research and practical experiences, and therefore further scientific research is needed to study the effectiveness of existing models of teacher training, search and development of new strategies that will contribute to increasing the readiness of teachers to work in an inclusive educational environment.

проблеми підготовки майбутніх учителів початкової школи до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами підтвердили актуальність оновлення змісту, форм та методів їх підготовки. Важливим є формування інклюзивної компетентності, що включає знання інклюзивної педагогіки, вікової та педагогічної психології, а також практичний досвід роботи з дітьми з особливими освітніми потребами. Ефективна підготовка вчителів повинна включати практику в освітніх закладах та інклюзивно-ресурсних центрах, а освітні програми – вдосконалюватися на основі нових досліджень, що сприятиме підвищенню готовності педагогів до роботи в інклюзивному середовищі.

Освітні програми повинні постійно вдосконалюватися на основі нових наукових досліджень і практичних напрацювань, а тому подальших наукових розвідок потребує дослідження ефективності існуючих моделей підготовки вчителів, пошук та розробка нових стратегій, які сприятимуть підвищенню готовності педагогів до роботи в інклюзивному освітньому середовищі

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Antonova, O.Ye. (2017). Pedagogichni umovy pidhotovky vchytelia do tvorchoi profesiinoi diialnosti [Pedagogical conditions of teacher training for creative professional activity]. *Teoretychni i metodychni zasady rozvytku i samovdoskonalennia osobystosti pedahoha-novatora v konteksti modernizatsii novo ukraïnskoi shkoly [Theoretical and methodological principles of the development and self-improvement of the personality of the innovative teacher in the context of the modernization of the new Ukrainian school]: zb. nauk.-metod. prats / za red. O.A. Dubaseniuk. Zhytomyr: Vyd-vo Evenok O.O. [in Ukrainian].*
2. Antonova, O.Ye., & Maslak, L.P. (2011). *Profesiina pedahohichna osvita: kompetentnisnyi pidkhid [Professional pedagogical education: competence approach]: monohrafiia / za red. O.A. Dubaseniuk. Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. I. Franka, 81-109 [in Ukrainian].*
3. Bezliudna, N.V., & Dudnyk, N.V. (2023). Pidhotovka maibutnoho vchytelia do vprovadzhennia inkliuzyvnoi osvity v umovakh dystantsiinoho navchannia [Preparation of the future teacher for the implementation of inclusive education in the conditions of distance learning]. *Akademichni vizii. – Academic visions, vyp. 20/2023. Retrieved from: https://academy_vision.org/ [in Ukrainian].*
4. Biruk, N.P. (2023). Rozvytok krytychnoho myslennia maibutnikh vchyteliv pochatkovykh klasiv u protsesi pidhotovky [Development of critical thinking of future primary school teachers in the process of training]. *Materialy mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii "Tsyfrova transformatsiia ta dydzhytal tekhnolohii dlia staloho rozvytku vsikh haluzei suchasnoi osvity, nauky i praktyky" – Materials of the international scientific and practical conference "Digital transformation and digital technology for the*

sustainable development of all branches of modern education, science and practice", t. 1, 112-114 [in Ukrainian].

5. Demchenko, I.I. (2014). *Hotovnist uchytelia pochatkovykh klasiv do roboty v umovakh inkluzyvnoi osvity: struktura ta diahnostyka [Readiness of elementary school teachers to work in the conditions of inclusive education: structure and diagnostics]: navch.-metod. posib.* Uman: Vydavets "Sochinskyi M.", 160 [in Ukrainian].

6. Dubaseniuk, O.A. (2011). *Pidhotovka maibutnykh uchyteliv do realizatsii pedahohichnoi dii [Preparation of future teachers for the implementation of pedagogical action]. Teoriia i praktyka pidhotovky maibutnykh uchyteliv do pedahohichnoi dii – Theory and practice of the pidnotovskiy maybutnykh teachers to pedanonic dii: zb. materialiv konf.* Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. Ivana Franka, 13-18 [in Ukrainian].

7. *Inkluzyvno-resursnyi tsestr [Inclusive resource center]*. Retrieved from: <https://mon.gov.ua/ua/dlya-batkiv/karta-irc-ta-zakladiv> [in Ukrainian].

8. Kolupaieva, A. (2009). *Inkluzyvna osvita: realii ta perspektyvy [Inclusive education: realities and prospects]: monohrafiia.* Kyiv: "Sammit – Knyha", 721 [in Ukrainian].

9. Maksymovych, O. (2011). *Kompetentnisnyi pidkhid pry pidhotovtsi maibutnykh uchyteliv do profesiinoi diialnosti [A competent approach in preparing future teachers for professional activity]. Visnyk Prykarpatskoho universytetu: Pedahohika – Journal of the Carpathian University: Pedagogy, vyp. XL, ch. 2, 87-89 [in Ukrainian].*

10. *Metodyka navchannia istorii v shkoli [Methods of teaching history at school] / O.I. Pometun, H.O. Freiman. (2006). Kyiv: Heneza, 328 [in Ukrainian].*

11. Myronchuk, N.M. (2014). *Pidhotovka maibutnykh uchyteliv do praktychnoi vykhovnoi diialnosti u protsesi vyvchennia kursu "Teoriia i metodyka vykhovnoi roboty" [Preparation of future teachers for practical educational activities in the process of studying the course "Theory and Methodology of Educational Work"]. Profesiina pedahohichna osvita: stanovlennia i rozvytok pedahohichnoho znannia – Professional pedagogical education: formation and development of pedagogical knowledge: monohrafiia / za red. prof. O.A. Dubaseniuk. Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. I. Franka, 363-379 [in Ukrainian].*

12. *Osvitnia prohrama spetsialnosti "Pochatkova osvita" [Educational program of the specialty "Primary education"]*. Retrieved from: <https://zu.edu.ua> [in Ukrainian].

13. Sydoruk, N.H. (2000). *Rol samostiinoi navchalnoi diialnosti u pidhotovtsi maibutnykh uchyteliv do profesiinoi samoosvity [The role of independent educational activity in the preparation of future teachers for professional self-education]. Profesiina pidhotovka pedahohichnykh pratsivnykiv – Professional training of pedagogical workers: nauk.-metod. zb. / za red. O.A. Dubaseniuk, L.P. Pukhovskoi. Kyiv-Zhytomyr: Zhytomyr. derzh. ped. un-tet, 254-262 [in Ukrainian].*

14. Synov, V.M., & Shulzhenko, D.I. (2017). *Psykhohohiia inkluzyvnoi osvity uchniv zi spektrom intelektualnykh ta autystychnykh porushen [Psychology of inclusive education of students with a spectrum of intellectual and autistic disorders]. Aktualni pytannia korektsiinoi osvity (pedahohichni nauky) – Current issues of correctional education (pedagogical sciences), vyp. № 9. Retrieved from: https://aqce.com.ua/vipusk-n9-2017/sinov-vm-shulzhenko-di-psiologija-inkluzivnoi-osviti-uchniv-zi-spektrom-intelektualnih-ta-autistichnih-porushen.html [in Ukrainian].*

15. *Slovnnyk inshomovnykh sliv [Dictionary of foreign words] / ukklad.: S. Morozov, M. Shkaraputa. (2000). Kyiv: Naukova dumka, 680 [in Ukrainian].*

16. *Slovnnyk ukrainskoi movy: v 11 t. [Dictionary of the Ukrainian language: in 11 volumes] / [red. koleh. I.K. Bilodid (holova) ta in.]. (1970-1980). Kyiv: Naukova dumka, T. 4: I – M / [red. A.A. Buriachok, H.M. Hnatiuk, P.P. Dotsenko], 1973, 840 [in Ukrainian].*

17. Stanhvyk, H. (1997). *The policy of integrated education in Norway. Integrated learning: global experience / ed. S. Peila, K. Meiera, S. Kheharty. London, 156 [in English].*

Received: July 31, 2024
Accepted: August 19, 2024

UDC 378.147:37.091.2:376-056.36
DOI 10.35433/pedagogy.3(118).2024.9

PREPARATION OF THE TEACHER FOR THE SUPPORT OF A CHILD WITH LEARNING DIFFICULTIES: ANALYSIS OF FOREIGN EXPERIENCE

O. S. Shembaretska*

The article outlines the regulatory framework (Regulations on the Inclusive Resource Center (Resolution of the Cabinet of Ministers, July 21, 2021, No. 765 (Appendix 4)) according to which a typology of categories of learning difficulties has been established, namely: intellectual, physical, physiological, educational, socio-adaptive. It is outlined that the concept of "difficulties" is related to one or several types of activities that are included in the "learning" category. Author's own classification of the studied category is proposed and disclosed in detail according to the type of activity in which the child feels the need for help or facilitation of the task: dyslexia, which implies presence of the issues with reading; dyscalculia, which includes difficulties with arithmetic; dysmusia, which deals with the issue of mastering notes; dyspraxia, which deals with the motor mobility issues: dyspensia, which includes problems regarding producing/dealing with the visual arts. The issue of appearance of the above-mentioned problems has been studied, namely the concept of neurodiversity (neurological variations that must be respected and recognized). Research of British scholars indicates that learning difficulties are genetic in nature, thus the probability of inheriting them from parents varies from 20 to 40%. Scientists from Germany, USA, Czech Republic, Italy, and Austria have characterized the peculiarities of each type of learning difficulties and their major indicators. Moreover, researchers from different countries unanimously state that difficulties with a specific type of activity persist even in adulthood, but the degree of their manifestation will depend on properly organized educational support in childhood (primary and secondary school), as well as on the well-chosen corrective classes and measures. Therefore, an important condition for the progressive professional activity of a teacher in the process of their preparation for the support of a child with learning difficulties lies in the process of acquiring corresponding educational competencies.

Keyword: educational difficulties, category of learning difficulties, support, dyslexia, dyscalculia, dysgraphia, dysmusia, dyspraxia, dyspensia.

* Postgraduate Student
Zhytomyr Ivan Franko State University
osikolichka81@gmail.com
ORCID: 0009-0007-2103-0195

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ ДО СУПРОВОДУ ДИТИНИ З НАВЧАЛЬНИМИ ТРУДНОЦЬМИ: АНАЛІЗ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ

О. С. Шембарецька

У статті окреслено нормативну базу ("Положення про інклюзивно-ресурсний центр" (Постанова Кабінету Міністрів від 21 липня 2021 року № 765 (Додаток 4)) згідно якої розроблено типологію категорій освітніх труднощів: інтелектуальні, фізичні, фізіологічні, навчальні, соціоадаптаційні. Окреслено, що до категорії "навчальні" відносять труднощі пов'язані з одним або декількома видами діяльності. Запропоновано і детально розкрито власну класифікацію досліджуваної категорії відповідно до виду діяльності, при виконанні якої дитина відчуває потребу у допомозі або полегшенні завдання: дислексія – з читанням, дискалькулія – з рахунком, дисграфія – з письмом, дисмузія – з опануванням нот, диспраксія – з руховою мобільністю, диспінсія – з образотворчим мистецтвом та зображувальною діяльністю. Зазначено, що навчальні труднощі можуть бути поодинокими та поширеними (декілька видів труднощів у одній дитині). Проаналізовано можливі причини виникнення навчальних труднощів, зокрема поняття – нейрорізноманіття (неврологічні варіації, які потрібно поважати і визнавати). Дослідження науковців з Великобританії зазначають, що навчальні труднощі мають генетичний характер, тобто вірогідність успадкування їх від батьків становить від 20 до 40%. Дослідниками Німеччини, США, Чехії, Італії, Австрії охарактеризовано особливості кожного з видів навчальних труднощів та їх ознаки. Науковці різних країн одностайні у рішенні, що труднощі з конкретним видом діяльності зберігаються і у дорослому віці, але ступінь їх прояву буде залежати від правильно організованого освітнього супроводу у дитячому віці (початкова і середня школа), а також від вдало підібраних корекційних занять. Тому важливою умовою прогресивної професійної діяльності вчителя є його підготовка до супроводження дитини з навчальними труднощами у процесі здобуття освітніх компетенцій.

Ключові слова: освітні труднощі, категорія навчальні труднощі, супровід, дислексія, дискалькулія, дисграфія, дисмузія, диспраксія, диспінсія.

Introduction of the issue. Inclusive education, having undergone rapid development, requires pedagogical workers to improve their competence related to providing support to the children with special educational needs (SEN) and learning difficulties (LD).

According to the Regulation on the Inclusive Resource Center (Cabinet of Ministers Resolution No. 765 of July 21, 2021 (Appendix 4), educational difficulties are divided into five categories: intellectual, physical, physiological, educational, and socio-adaptive. Within the scope of this article, we will consider one of these categories, namely the learning difficulties.

In Ukraine, the specified category is insufficiently studied. The analysis of scientific research conducted by domestic scientists indicates that the issue under investigation is revealed superficially and one-sidedly. Inadequate study of the problem leads to a lack of necessary competences among teachers, and therefore makes it impossible for them to

Постановка проблеми. Інклюзивна освіта, набувши швидкого розвитку, вимагає від педагогічних працівників підвищення компетентності, пов'язаної з супроводом дітей з особливими освітніми проблемами в освітній діяльності, зокрема дітей з освітніми труднощами.

Згідно "Положення про інклюзивно-ресурсний центр" (Постанова Кабінету Міністрів від 21 липня 2021 року № 765 (Додаток 4)), освітні труднощі поділяють на п'ять категорій: інтелектуальні, фізичні, фізіологічні, навчальні та соціоадаптаційні. У межах цієї статті розглянемо одну із цих категорій – навчальні труднощі.

В Україні зазначена категорія є недостатньо вивченою. Аналіз наукових досліджень вітчизняних вчених дає розуміння того, що окреслене питання розкрито поверхово, однобічно або з позиції вторинного ускладнення. Недостатня вивченість проблеми призводить до відсутності потрібних компетенцій у вчителів, а отже,

fulfill their professional duties by providing adequate support to the children with learning difficulties in the educational process.

On the other hand, Western countries have vast experience in this area, which led to the need to analyze both theoretical and practical foreign achievements of working with the above-mentioned category of children.

Current state of the issue. The problems of the emergence, development and correction of learning difficulties have been widely studied by scientists from Great Britain, Brazil, Italy, Canada, Belgium, Germany, USA and other countries.

The National Dyslexia Epidemiology Committee Workgroup (Chiara Barbiero, Isabella Lonciari, Marcella Montico and others) reveal levels of dyslexia diagnosis. Moore D. and Jefferson J. studied people who have difficulties with numbers and arithmetic manipulations. British neurophysiologist Professor Brian Butterward investigated the prevalence of dyscalculia, Lorenzini M.V proposed a dysgraphia measurement scale, Monica Teixeira Borges, Luana Celly Silva Aprigio, Cintia Alves Salgado Azoni and Patricia Abreu Pinheiro Crenitte investigated the symptoms of dysgraphia.

Outline of unresolved issues brought up in the article. Since the problem of providing an educational support to a child with learning difficulties is relevant for analysis, development and implementation in Ukraine, it requires the study of foreign experience regarding the theoretical and practical features of diagnosis, principles, methods and techniques of the teacher's pedagogical activity aimed at ensuring the fulfillment of educational needs of the defined categories of children.

Aim of research is to conduct the analysis of foreign experience regarding the understanding of the "learning difficulties" category, its key features and characteristics, as well as to distinguish the specifics of teacher training aimed at fulfilling their professional duties in the process of providing educational aid and support to the children with learning

унеможливає повноцінне виконання ними своїх професійних обов'язків щодо супроводу дітей з навчальними труднощами в освітньому процесі.

Натомість західні країни набули більшого розвитку в зазначеній царині, що зумовило потребу аналізу як теоретичного, так і практичного зарубіжного досвіду роботи з цією категорією дітей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематику виникнення, перебігу та корекції навчальних труднощів широко вивчали науковці Великобританії, Бразилії, Італії, Канади, Бельгії, Німеччини, США та інших країн.

Робоча група Національного комітету з епідеміології дислексії (Chiara Barbiero (К'яра Барб'єро), Isabella Lonciari (Ізабелла Лончіарі), Marcella Montico (Марселла Монтіко) та інші) розкривають рівні діагностування дислексії. D. Moore і J. Jefferson (Д. Мур і Дж. Джефферсон) досліджували людей, які мають труднощі з числами та маніпулювання ними. Британський професор нейрофізіолог Брайан Баттерворд досліджував поширеність явища дискалькулії. M.V. Lorenzini (М.В. Лорензіні) запропонував шкалу виміру дисграфії, Monica Teixeira Borges (Моніка Тейшейра Борхес), Luana Celly Silva Aprigio, (Луана Челлі Сільва Aprigio), Cintia Alves Salgado Azoni (Сінтія Алвес Сальгадо Азоні) та Patricia Abreu Pinheiro Crenitte, (Патрісія Абреу Пінейро Кренітт) – досліджували ознаки дисграфії.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується стаття. Оскільки проблема супроводу дитини з навчальними труднощами у процесі освітньої діяльності є актуальною для аналізу, опрацювання і впровадження в Україні, вона потребує вивчення зарубіжного досвіду щодо теоретичних і практичних особливостей діагностики, принципів, методів і прийомів педагогічної діяльності вчителя, що спрямована на забезпечення освітніх потреб окресленої категорії дітей.

Метою статті є аналіз зарубіжного

difficulties.

Results and discussion. In our research, we use the "Regulation on the Inclusive Resource Center" Resolution of the Cabinet of Ministers of July 21, 2021 No. 765 (Appendix 4) on the typology of learning difficulties, which states that "...the learning difficulties of children with SEN consist in a limitation or a certain peculiarity of the course of voluntary types of activities of various degrees of manifestation...", thus we conclude that these *difficulties* arise and manifest themselves in the process of studying certain educational discipline(s) (mathematics, reading, writing, etc.) [1].

The **British Dyslexia Association** introduced the term Specific Learning Difficulties (SpLD) that is currently being used to refer to any identified learning difficulties. Based on the analysis of publications on the website of the association [2] and a number of other studies, as well as using the above-mentioned provisions, we can offer our own classification of learning difficulties according to the type of activity in which the child feels the need for assistance, support or facilitation of the task (author's model):

досвіду щодо розуміння категорії "навчальні труднощі", її ключових особливостей і ознак, а також особливості підготовки вчителя до виконання своїх професійних обов'язків щодо супроводу дітей окресленої категорії у процесі навчання.

Виклад основного матеріалу. У нашому дослідженні послуговуємося "Положенням про інклюзивно-ресурсний центр" Постанова Кабінету Міністрів від 21 липня 2021 року № 765 (Додаток 4) щодо типології освітніх труднощів, де вказано, що навчальні труднощі дітей з особливими освітніми потребами полягають в обмеженні або певній своєрідності перебігу довірливих видів діяльності дитини різних ступенів прояву. Тобто, ті, що виникають у процесі вивчення певної навчальної дисципліни (математики, читання, письма тощо) [1].

Британська Асоціація Дислексії (British Dyslexia Association), зазначає термін Specific Learning Difficulties, SpLD (специфічні навчальні труднощі). На основі аналізу публікацій сайту асоціації [2], та ряду інших досліджень, а також того послуговуючись зазначеним вище положенням, можемо запропонувати власну класифікацію навчальних труднощів відповідно до виду діяльності, при виконанні якої дитина відчуває потребу у допомозі або полегшенні завдання (авторська розробка):

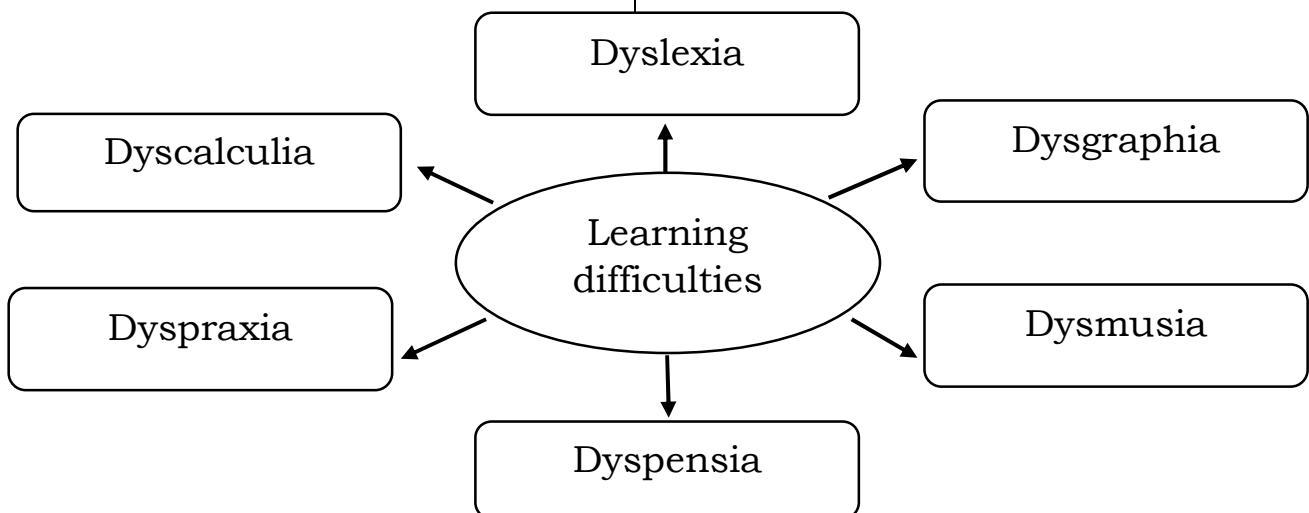

Fig. 1. Types of learning difficulties

Children with learning difficulties, | Діти з навчальними труднощами,

along with students of other categories of SEN and SpLD, need psychological and pedagogical support. Its main goal is to create the most comfortable conditions and environment for adaptation to school and the perception of educational material, as well as to reduce the consequences of a specific characteristic of a child.

According to A. Hall (an honorary consultant in child and adolescent psychiatry at the Emanuel Miller Center and the Royal London Hospital, Great Britain), each of the learning difficulties is a result of the genetic makeup of an individual, which often remained unrecognized and unidentified in the past. Learning difficulties of parents usually coincide with the ones of their children. For example, son of the parents with dyslexia has almost 40% risk of having the same issue, at the same time, the daughter has a 20% risk of inheriting similar disorders [9].

It should be noted that the number of children with learning difficulties constantly grows, thus the formation of additional competencies in the teacher is required to ensure the successfulness of the learning support provided to such students. This gives a major understanding of the need for the teacher to possess the information about the special characteristics of each type of learning difficulty.

Thus, an expert group of the National Committee on the Epidemiology of Dyslexia in the research article "The Submerged Iceberg of Dyslexia: How Many School-Age Children Are Undiagnosed?" conclude that two out of three children aged 8-10 with dyslexia in Italy remain undiagnosed [4]. Therefore, before marking the student a potentially "lazy" individual, the teacher must pay attention to the presence of the indicators of learning difficulties and contact the psychologist of the educational institution as well as the inclusive resource center for a more detailed examination which is called *screening*.

Let's consider the main indicators of learning difficulties, based on foreign experience.

нарівні з учнями інших категорій особливих освітніх труднощів, потребують психолого-педагогічного супроводу. Його основна мета: створення максимально комфортних умов для адаптації до школи та сприйняття навчального матеріалу, а також послаблення наслідків, до яких призводить притаманна певній дитині особливість.

Якість організованого супроводу дитини окресленої категорії залежить від обізнаності вчителя з видом, рівнем, специфікою труднощів конкретної дитини, тобто потребує реалізації особистісного підходу до організації навчально-пізнавальної діяльності, що, в свою чергу, вимагає особливої підготовки педагогічних працівників. Але передовсім, важливою є обізнаність вчителів щодо загальних характеристик навчальних труднощів. Адже, як зазначає А. Холл, **(Елісон Холл** – почесний консультант дитячої та підліткової психіатрії в Центрі Емануеля Міллера та Королівському Лондонському госпіталі, Великобританія), існує сильний генетичний внесок у кожному з них. У минулому вони часто залишалися нерозпізнаними. Батьки можуть пригадувати свої труднощі в школі, які стали причиною раннього закінчення навчання і помічати їх у своїй дитині. Син батька чи матері з дислексією має майже на 40% ризик присутності дислексії, а донька – 20% [9].

Зазначимо, що кількість дітей зазначеної категорії зростатиме і вимагатиме від вчителя додаткових компетенцій у процесі супроводу. Це дає розуміння необхідності володіння вчителем інформацією про особливі характеристики кожного з видів навчальних труднощів.

Так, робоча група Національного комітету з епідеміології дислексії у статті-дослідженні "Занурений айсберг дислексії: скільки дітей шкільного віку не мають діагнозу?" роблять висновок, що двоє з трьох дітей 8-10 років з дислексією в Італії залишаються не діагностованими [4]. Тому вчителю, перш ніж поставити діагноз "лінь", необхідно звернути увагу на наявність ознак навчальних труднощів

Developmental dyslexia (specific reading disability) is defined as an unexpected, specific, and persistent inability to acquire effective reading skills despite adequate intelligence and sociocultural opportunities. According to the British Dyslexia Association (BDA), symptoms vary depending on the age of the child (early, primary school and middle school).

For the younger school age the markers of dyslexia can be the following: slow reading progress; difficulties when decoding combination of letters; difficulties with dividing the word into syllables; incorrectly placing the emphasis; lack of expression when reading and poor comprehension of the text read; hesitant and difficult reading, especially aloud; skipping words while reading or adding extra words; loss of meaning of reading or writing history; difficulties with highlighting the most important points from the passage; low level of written work compared to oral; crossing and repeating words several times, for example wippe, wupe, wier, wipe (cow, crown, crow, gate), which results in chaotic reading performance; confusing letters that look similar, including b/d, p/g, p/q, n/u, m/w (b/v, l/m, n/p, etc.);

Daniel Franklin (Ph.D. in Education, UCLA, Certified Educational Therapist) notes that children with *dysgraphia* have difficulty with most aspects of writing. It develops along a similar trajectory to reading, starting with basic skills such as letter recognition and progressing to more complex skills such as understanding them. From an early age, the child begins to form individual letters, write simple words. Correct writing requires well-developed self-control, as well as other necessary skills [8].

Dr. Peter Chung and Dr. Dilip R Patel (University of California, Los Angeles) point out that writing is a complex process that requires motor coordination, planning and execution. Preschool level of education acquaints the child with the movements necessary for writing letters (for example, primary level – with the elements of writing). By the third grade,

та звернутися до психолога закладу освіти, інклюзивно-ресурсного центру для більш детального обстеження – скрінінгу.

Розглянемо основні ознаки навчальних труднощів, спираючись на зарубіжний досвід.

Дислексія розвитку, або специфічна вада читання, визначається як несподівана, специфічна та стійка нездатність набути ефективних навичок читання, незважаючи на адекватний інтелект і соціально-культурні можливості. Згідно даних Британської асоціації дислексії ознаки різняться, залежно від віку дитини (ранній, молодший шкільний і середній вік).

Якщо взяти за основу молодший шкільний вік, то маркерами дислексії можуть бути: повільний прогрес читання; важке поєднання букв; труднощі з поділом слова на склади; неправильне наголошення; відсутність експресії при читанні та погане розуміння; нерішуче і важке читання, особливо вголос; пропуск слів під час читання або додавання зайвих; втрата сенсу читання або написання історії; труднощі з виділенням найважливіших моментів з уривку; низький рівень письмової роботи порівняно з усним; створення безладної роботи з багатьма закресленнями та повторенням слів кілька разів, наприклад wipre, wure, wier, wure (корова, корона, ворона, ворота); плутання букв, які виглядають схожими, зокрема b/d, p/g, p/q, n/u, m/w (б/в, л/м, н/п тощо);

Daniel Franklin (Деніел Франклін, доктор філософії у галузі освіти Каліфорнійського університету в Лос-Анджелесі, сертифікований педагогічний терапевт) зазначає, що діти з *дисграфією* відчувають труднощі з більшістю аспектів письма. Воно розвивається за схожою траєкторією, як і читання, починаючи з базових навичок, таких як розпізнавання літер, і до складних – до їх розуміння. З раннього віку дитина починає формувати окремі букви, писати прості слова. Правильне письмо вимагає добре розвинутого контролю над собою, а також наявності інших потрібних навичок [8].

Peter Chung and Dilip R Patel (доктор Пітер Чанг і доктор Діліп Р. Пател

the writing of most children is reduced to automaticity, which, unfortunately, is uncharacteristic for a child with dysgraphia.

Virginia Berninger (professor emeritus of the UW College of Education) notes that writing difficulties affect 10-30% of children. They can be perceived by teachers as the markers of "laziness" and "untidiness" [7].

There is no consensus regarding the criteria for diagnosing dysgraphia, but there are signs and indicators that the teacher should pay attention to, namely: illegible handwriting; reduced writing speed; discrepancy between verbal IQ and spelling literacy. In addition, the grip of the pencil, the force of pressure, and the presence of tremors should be considered as well.

Liane Kaufmann (UMIT – Private University of Health Sciences, Medical Informatics and Technology, Institute of Applied Psychology in Tyrol, Austria) and Michael von Aster (Department of Child and Adolescent Psychiatry, DRK-Kliniken Berlin Westend and MR-Center, University Children's Hospital Zurich, Switzerland) identify *dyscalculia* as a difficulty in acquiring basic arithmetic skills that is not explained by low intelligence or insufficient schooling. Scientists indicate that almost 5% of elementary school students show signs of *dyscalculia*.

Stefan Haberstroh and Gerd Schulte-Körne (Department of Child and Adolescent Psychiatry, Psychosomatics and Psychotherapy, University Hospital, LMU Munich) estimate the prevalence of *dyscalculia* at the level of 3-7% and note that it increases the risk occurrence of concomitant mental disorders. The researchers also highlight the characteristic features of the outlined type of disorder: difficulties in processing numbers and values; difficulties with basic arithmetic operations (addition, subtraction, multiplication, division, comparison, etc.) and with complex mathematical tasks [13].

Dyspraxia is identified as a specific disorder of dexterity, coordination of movements and actions. Affected children are slow, clumsy, inept, do not like

Каліфорнійський університет Лос Анджелес) зазначають, що письмо - це складний процес, який потребує моторної координації, планування і виконання. Дошкільна ланка освіти знайомить дитину з рухами, необхідними для написання букв, початкова ланка – з елементами письма. До третього класу письмо більшості дітей доводиться до автоматизму, що не притаманне дитині з дисграфією.

V.W. Berninger (Вірджинія Бернінгер, почесний професор UW College of Education) зазначає, що проблеми труднощів письма поширюються на 10-30% дітей. Вони можуть сприйматися вчителями не тільки "лінивими", але й "неохайними" [7].

Щодо критеріїв діагностики дисграфії єдиної думки немає, але існують ознаки, на які варто звернути увагу вчителю: нерозбірливий почерк; знижена швидкість письма; розбіжність між вербальним IQ і орфографічною грамотністю. Окрім того, слід враховувати хватку олівця, силу натиску, наявність тремору.

Liane Kaufmann та Michael von Aster (Ліана Кауфман UMIT — Приватний університет наук про здоров'я, медичної інформатики та технологій, Інститут прикладної психології в Тіролі, Австрія та Майкл фон Астер відділення дитячої та підліткової психіатрії, DRK-Kliniken Berlin Westend та MR-Center, Університетська дитяча лікарня Цюріха, Швейцарія) відзначають *дискалькулію* як труднощі з набуттям основних арифметичних навичок, які не пояснюються низьким інтелектом або недостатньою шкільною освітою. Науковці зазначають цифру 5%, коли говорять про поширеність *дискалькулії* серед учнів початкової школи.

Stefan Haberstroh та Gerd Schulte-Körne (Штефан Хаберштро та Герд Шульте-Керне, відділення дитячої та підліткової психіатрії, психосоматики та психотерапії, Університетська лікарня, LMU Мюнхена) оцінюють поширеність *дискалькулії* на рівні 3-7%, а також зазначають, що вона підвищує ризик виникнення супутніх психічних розладів. Також дослідники виділяють характерні ознаки окресленого

manual labor and physical activity. Manifestations of impaired motor function are reflected in reading, writing, drawing and speaking (delayed speech development). Since dyspraxia involves clumsiness in the coordination of movements, its manifestation is clearly observed in sports and active games (throwing and catching a ball, assembling Legos and other blocks), as well as in physical activities such as buttoning, tying shoelaces, riding a bicycle, getting dressed, putting on shoes, etc.

Dysmusia manifests itself as a difficulty in perceiving musical notation. Czech researchers M. Bartonova and M. Vitkova stated that this is a disorder of perception and acquisition of musical skills. A child with *dysmusia* experiences issues maintaining and reproducing a rhythm, remembering a melody, and distinguishing between tones. Difficulties in writing and reading notes in music notebooks are associated with *dysgraphia* and *dyslexia* [6].

This disorder can remain unnoticed during life if the individual doesn't interact with music-related paperwork. However, the presence of *dysmusia* does not mean that the world of music is forever closed for a person. A child with *dysmusia* will never be able to play notes, but can sing, play instruments that do not require notes (for example, drums).

A student with *dysmusia* may also become a keyboardist or guitarist, despite the need to use notes. This is mainly facilitated by the desire of both the child him/herself and the teacher, who can provide adequate learning support despite the complexity of the goals. Thus, a child can perceive and reproduce the sequences of actions by eye, without the necessity to understand the notes/corresponding specific documentation.

Czech scientists have described such a type of learning difficulties as *dyspensia*, which is identified as a specific drawing disorder. The affected individual experiences problems with the light motor activity, including issues with sensory and spatial perception. *Dyspnea* has a lot in common with *dysgraphia*. Clumsiness is

виду особливостей: труднощі в опрацюванні чисел і величин; труднощі з основними арифметичними операціями (додавання, віднімання, множення, ділення, порівняння тощо) та з подальшими математичними завданнями (посилаються зі збільшенням складності) [13].

Диспраксія це специфічне порушення спритності, координації рухів і дій. Такі діти повільні, незграбні, невмілі, не люблять праці та фізичної активності. Прояви порушення рухової функції відображаються на читанні, письмі, малюванні та говорінні (сповільнений розвиток мовлення). Оскільки диспраксія передбачає незграбність у координації рухів, недоліки виявляються в спортивних змаганнях та іграх (кидання та ловля м'яча, збирання лего та інших кубиків), а також у такій фізичній діяльності як застібання гудзиків, зав'язування шнурків, катання на велосипеді, одягання, взування тощо.

Дисмузія – проявляється як складність сприйняття нотної грамоти. Чеськими дослідниками М. Бартоновою і М. Вітковою зазначено, що це порушення сприйняття та набуття музичних навичок. Дитині з дисмузією важко підтримувати та відтворювати ритм, запам'ятовувати мелодію та розрізняти тони. Труднощі запису нот у нотних зошитах і їх читання пов'язані з дисграфією і дислексією [6].

Ця "особливість" може бути непоміченою протягом життя, якщо не спробувати займатися музикою. Та наявність дисмузії не означає, що світ музики для людини зачинений назавжди. Дитина з цією особливістю ніколи не зможе грати по нотах, але може співати, грати на інструментах, які не вимагають нот (наприклад на барабанах).

Дитина з дисмузією може також бути музикантом-клавішником чи гітаристом, не дивлячись на потребу користуватися нотами. Головним чином цьому сприяє бажання, як самої дитини, так і вчителя, який розуміючи усю складність буде йти до мети. Маленький музикант може сприймати все на око, тобто неодноразове повторення програвання потрібного музичного твору.

especially manifested in the transfer of colors, as well as in the projection of a visually perceived image into a cartoon expression. The drawing is simple, poor, full of clumsy expressions and combinations of colors in the picture [6].

The British Dyslexia Association uses the term "neurodiversity" to define the causes of learning difficulties. Its purpose is to point out the neurological variations that need to be respected and recognized, as well as to counteract negative social perception, and establish self-awareness of people of different neurotypes as they are.

Pupils with learning difficulties need a special approach to educational activities. It is scientifically proven that such children don't have any intellectual issues and/or disorders, but at the same time, they cannot complete the full scope of educational programs in all subjects and require support and assistance.

Learning difficulties can be isolated or widespread (several types of difficulties in one child). Dyslexia and dysgraphia, dysgraphia and dyscalculia are often combined, and all of them can become secondary difficulties with dyspraxia.

The presence of dyslexia and dyscalculia leads to misunderstanding of the teacher's explanations, a large number of errors, and, in some cases, even complete inability to perform certain educational tasks. Insufficient formation of the child's psyche can cause fears, inattention, quick fatigue, low self-esteem and motivation to study [12].

Research conducted in the UK stated that 70-90% of graduates with learning difficulties dropout of high school, which results in lack of their self-realization and poor future employment prospects. Children with learning difficulties are twice as likely to develop depression in adulthood than those without them (according to the National Center for Research and Development of Adult Literacy and Numeracy, London) [10].

Conclusions and research perspectives. The result of our research allows us to draw conclusions that, according to the laws of Ukraine and corresponding legal framework, "learning

Також чеськими науковцями описано такий вид навчальних труднощів як *диспінсія* – це специфічне порушення малювання. У дитини існують проблеми з незначним розладом моторики, сенсорного та просторового сприйняття. Диспінсія має багато спільного з дисграфією. Незграбність проявляється особливо в передачі кольорів, перенесенні візуально сприйнятого зображення в мультяшний вираз. Креслення просте, бідне, сповнене незграбних виразів і поєднань кольорів у малюнку [6].

Визначаючи причини освітніх труднощів, Британська Асоціація Дислексії вживає термін – *нейрорізноманіття*. Його призначення – вказати на неврологічні варіації, які потрібно поважати і визнавати, протидіяти негативному соціальному сприйняттю, самоусвідомленню людей різних нейротипів такими, якими вони є.

Учні з навчальними труднощами потребують спеціального підходу до здійснення освітньої діяльності. Варто зазначити відсутність інтелектуальних труднощів у цих дітей, але водночас повний обсяг освітніх програм з усіх навчальних предметів вони не можуть виконувати і потребують супроводу, допомоги.

Навчальні труднощі можуть бути поодинокі і поширені (декілька видів труднощів у однієї дитини). Часто поєднуються дислексія і дисграфія, дисграфія і дискалькулія і всі вони можуть стати вторинними труднощами при диспраксії.

Наявність дислексії та дискалькулії призводить до нерозуміння пояснень вчителя, великої кількості помилок, а іноді й повної нездатності виконання певних завдань. Недостатня сформованість психіки дитини може породжувати страхи, неухважність, швидко втомлюваність, занижену самооцінку і мотивацію до навчання [12].

Проведене у Великобританії дослідження засвідчило, що 70-90% випускників, що мають навчальні труднощі, залишають навчання по закінченню середньої школи. Наслідком цього є недостатня реалізованість, відсутність кращої роботи у подальшому.

difficulties" are identified as one of the five categories of educational difficulties that arise in a child during the learning process. They consist in limiting the perception of one or more educational subjects. We justified the classification of the outlined category into 6 types: dyslexia, dysgraphia, dyscalculia, dyspraxia, dysmusia and dyspnesia, and provided a brief description, markers and signs of each type of learning difficulties based on research conducted by the scientists in Europe and the USA. It is noted that affected children do not suffer any intellectual disabilities, and therefore, they are capable of achieving corresponding educational goals if they are provided with properly selected learning methods, technologies and supplementary educational means.

Analysis of foreign sources proved that learning difficulties do not disappear with age, but their impact can be mitigated by application of corresponding knowledge of their specific features and characteristics, as well as considering all the individual peculiarities of every particular child.

Comparing the Ukrainian and foreign experience, we can conclude that our country occupies a disadvantageous position regarding the study of the peculiarities of learning difficulties. Based on these assumptions, the development of methodological recommendations for supporting children with learning difficulties during the educational process and their implementation in educational institutions of Ukraine is included in the prospects for further research.

У дітей з навчальними труднощами удвічі зростає імовірність розвитку депресій у дорослому віці ніж у тих, що їх не мають (за даними Національного центру досліджень і розвитку грамотності та лічби дорослих, Лондон) [10].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок.

Здійснене нами дослідження дозволяє зробити висновки про те, що згідно Законодавства України "навчальні труднощі" є однією з п'яти категорій освітніх труднощів які виникають в дитини у процесі навчання. Вони полягають в обмеженні сприймання одного або декількох навчальних предметів. Нами обґрунтовано класифікацію окресленої категорії на 6 видів: дислексія, дисграфія, дискалькулія, диспраксія, дисмузія і диспінсія та наведено коротку характеристику і ознаки кожного виду навчальних труднощів на основі досліджень науковців країн Європи та США. Зазначено, що ці діти не мають інтелектуальних порушень, а тому за умови правильно підібраних методів і технологій навчання, збільшення часу, впровадження корекційних занять вони можуть досягати гарних результатів.

Аналіз зарубіжних джерел довів, що навчальні труднощі не зникають з віком, але їх можливо послабити. Для цього потрібно знати характеристику кожного з них і враховувати усі аспекти особливостей конкретної дитини.

Порівнюючи український і закордонний досвід можемо зробити висновок, що Україна займає не вигідну позицію щодо дослідження особливостей навчальних труднощів. Виходячи з цих міркувань, до перспектив подальших розвідок віднесено розробку методичних рекомендацій щодо супроводу дітей з навчальними труднощами у процесі навчання і їх впровадження в закладах освіти України.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. *Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 21 lypnia 2021 r. № 765 "Pro vnesennia zmin do deiakyykh postanov Kabinetu Ministriv Ukrainy shchodo orhanizatsii navchannia osib z osoblyvymy osvithnyimi potrebamy"* [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated July 21, 2021, No. 765 "On Amendments to Certain Resolutions of the Cabinet of Ministers of Ukraine Regarding the Organization of Training of Persons with Special Educational Needs"]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/765-2021-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

2. British Dyslexia Association. Retrieved from: <https://www.bdadyslexia.org.uk/dyslexia> [in English].
3. American Psychiatric Association. (1994). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders*, 4th edn. APA. [in English].
4. Barbiero, C., Lonciari, I., Montico, M., Monasta, L., Penge, R., Vio, C., et al. (2012). The Submerged Dyslexia Iceberg: How Many School Children Are Not Diagnosed? *Results from an Italian Study*. PLoS ONE 7(10): e48082. Retrieved from: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0048082> [in English].
5. Bartonova, M. (2012). *Specifické poruchy učení. Text k distančnímu vzdělávání*. 342.publikace. Brno: Paido, ISBN 978-80-7315-232-1 [in German].
6. Bartonova, M., & Vitkova, M. (2007). Strategie ve vzdělávání dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. *Texty k distančnímu vzdělávání*. 268.publikace. Brno: Paido, ISBN 978-80-7315-158-4 [in German].
7. Berninger, V.W. (2008). Defining and differentiating dysgraphia, dyslexia, and language learning disability within a working memory model. In: Mody, M, Silliman, E.R., eds. *Brain, behavior, and learning in language and reading disorders*. New York: Guilford, 103-134 [in English].
8. Daniel Franklin. *PhD Helping Your Child with language-based learning disabilities. Strategies to succeed in school and life with Dyslexia, Dysgraphia, Discalculia, ADHD and Processing disorders* [in English].
9. Hall, A. (2008). Specific learning difficulties. *Psychiatry*, 7(6), 260-265. Retrieved from: <https://doi.org/10.1016/j.mppsy.2008.04.009> [in English].
10. Parsons, S, Bynner, J. (2005). *National Research and Development Centre for Adult Literacy and Numeracy*. London: Does numeracy matter more? [in English].
11. Ramirez, C. (2011). Learning problems at school. *Pedagogical Horizons*, 3(1), 43-51. Retrieved from: <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=4777933> [in English].
12. Schulte-Körne, G. (2010). The prevention, diagnosis, and treatment of dyslexia. *Dtsch Arztebl Int.*, 107, 718-727 [in English].
13. Stefan Haberstroh, Gerd Schulte-Körne. (2019). *The Diagnosis and Treatment of Dyscalculia*. DOI: 10.3238/arztebl.2019.0107 [in Ukrainian].
14. Schulte-Körne, G. (2016). Mental health problems in a school setting in children and adolescents. *Dtsch Arztebl Int.*, 113, 183-190 [in Ukrainian].

Received: July 31, 2024
Accepted: August 16, 2024

MODERN TEACHING TECHNOLOGIES СУЧАСНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ

UDC 378.093.5:796.5]:[37.091.33-027.22:796]

DOI 10.35433/pedagogy.3(118).2024.10

PRACTICAL EXPERIENCE OF USING GAME TECHNOLOGIES IN THE TRAINING OF YOUTH TOURISM SPECIALISTS

Ya. M. Herashchenko*

The article covers the issue of the application of game technologies in the training of specialists in the tourism industry for the organization of youth tourism. Scientific investigations of Ukrainian and foreign scientists regarding the use of game methods and technologies in higher education were analyzed.

Game situations, cognitive games, didactic games were studied. Students were invited to participate in educational games, such as: intellectual quiz game "Researcher"; intellectual game "Missing words"; exercise "Zaporizhzhia excursion"; practical training exercise "I am the organizer"; intellectual game "Game Labyrinth". The situational exercise "Preparation for a tourist event" and the research exercise "Youth tourism" were implemented. Performing situational exercises and research exercises, future specialists in the organization of youth tourism formed skills in production activities.

Game technologies, educational cafe, edutainment, and gamification are considered. The concept of "Knowledge café" consists of defining a topic, choosing "custodians", holding several measures with alternate movement of students, discussing and completing tasks and summarizing the results of the meeting. Themes for the "Knowledge café" game – "Ukraine – a youth tourist country" have been determined. Formulated questions for discussion: "Tourist locations/activities that can be used for youth tourism". The research exploited the "edutainment" technology through the use of the board tourist game "Travel to Europe". The new "gamification" technique was applied in the training of future specialists in the tourism industry for the organization of youth tourism, which is the process of adding games or game elements to the educational task in order to increase the motivation of students in the education process. Implemented using the educational platform Kahoot! gamified pairs aimed at testing students' knowledge through online testing in the form of quizzes and quizzes.

Keywords: *game method in higher education; edutainment; gamification; gaming technologies; youth tourism; Knowledge café; Kahoot.*

* Senior Lecturer
(Zaporizhzhia National University)
yarinagerashchenko@ukr.net
ORCID: 0000-0003-1327-2497

ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ МОЛОДІЖНОГО ТУРИЗМУ

Я. М. Геращенко

У статті висвітлено питання застосування ігрових технологій у підготовці фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму. Проаналізовано наукові розвідки українських та зарубіжних вчених щодо застосування ігрових методів та технологій у вищій освіті.

Досліджено ігрові ситуації, пізнавальні ігри, дидактичні ігри. Запропоновано студентам брати участь в пізнавальних іграх, таких як: інтелектуальна гра-вікторина "Дослідник"; інтелектуальна гра "Пропущені слова"; вправа "Запоріжжя екскурсійне"; практично-тренувальна вправа "Я – організатор"; інтелектуальна гра "Ігровий лабіринт". Була впроваджена ситуаційна вправа "Підготовка до туристичного заходу" та вправа-дослідження "Молодіжний туризм". Виконуючи ситуативні вправи та вправи-дослідження майбутні фахівці з організації молодіжного туризму формували навички виробничих дій.

Розглянуто ігрові технології освітнє кафе, ед'ютеймент та гейміфікація. Концепція "Knowledge café" складається з визначення теми, вибору "хранителів", проведення декількох тактів з почерговим переміщенням студентів, обговорення і виконання завдань та підведення підсумків зустрічі. Визначено тематики для проведення гри "Knowledge café" – "Україна – молодіжна туристична країна". Сформульовані питання для обговорення: "Туристичні локації/заходи, які можна використовувати для молодіжного туризму". В дослідженні використовували технологію "edutainment" через застосування настільної туристичної гри "Подорож Європою". Застосовано нову техніку "gamification" у підготовці майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму, яка являє собою процес додавання ігор або ігрових елементів до навчального завдання з метою підвищення мотивації студентів у процесі освіти. Впровадили, за допомогою навчальної платформи Kahoot! гейміфіковані пари, які спрямовувались на перевірку знань студентів шляхом проведення онлайн тестування у вигляді квізів та вікторин.

Ключові слова: ігровий метод у вищій освіті; ед'ютеймент; гейміфікація; ігрові технології; молодіжний туризм; освітнє кафе; квіз.

Introduction of the issue. Ukrainian society in the conditions of military aggression against Ukraine must adapt to modern challenges, in particular, in matters of professional training of tourism specialists. The search for new opportunities and the introduction of innovative teaching methods and technologies is one of the most important tasks of teachers. The use of gaming technologies during education in institutions of higher education is a common trend. However, game methods in the training of youth tourism specialists, given the sources analyzed by us, were not actively used. Therefore, we proposed and introduced not only classic educational games, but also innovative ones in the training of youth tourism organizers.

Current state of the issue. Ukrainian and foreign scientists highlight the issue of the application of game methods in higher education in their scientific works:

Постановка проблеми. Українське суспільство в умовах воєнної агресії проти України мусить пристосовуватись до викликів сучасності, зокрема, й в питаннях професійної підготовки фахівців туризму. Пошуки нових можливостей та впровадження інноваційних методів й технологій навчання є одним з найважливіших завдань викладачів. Застосування ігрових технологій під час навчання у закладах вищої освіти є поширеною тенденцією. Але ігрові методи у підготовці фахівців молодіжного туризму, з огляду на проаналізовані нами джерела, активно не застосовувались. Отже, нами запропоновано та впроваджено у підготовку організаторів молодіжного туризму, не лише класичні навчальні ігри, а й інноваційні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання застосування ігрових методів у вищій освіті висвітлюють у своїх наукових роботах

A. Semenova [19]; Ya. Krupskyi & V. Mikhalevich [10]; N. Flegontova [8]; M. Artyushina, O. Kotykova & G. Romanova [2]; J. Yang, K. Chien & T. Liu [21]; F. Andrioni [1]; J. Moreno-Murcia, E. Hernández & L. Ruiz [15]. Edutainment game technology was studied by: M. Zorica [23]; D. Buckingham & M. Scanlon [3]; K. Rapeepisarn, K. Wong, C. Fung & A. Depickere [18]; H. Zin & N. Zain [22]; C. Crook [5]. Scientific explorations of the application of gamification in higher education are highlighted among the works of scientists: S. Deterding, D. Dixon, R. Khaled & L. Nacke [7]; O. Makarevich [12]. Experience of using the service "Kahoot!" in a higher school can be analyzed among the works of the following scientists: R. Dellos [6]; C. Plump & J. LaRosa [17]; J. Guardia, J. Del Olmo, I. Roa & V. Berlanga [9].

However, there is insufficient theoretical justification and coverage of the practice of using game technologies in the training of youth tourism organizers in the array of scientific works of practicing educators that we have analyzed.

The aim of the research is to present one's own practical experience of using game technologies in the preparation of future specialists in the tourism industry for the organization of youth tourism.

Results and discussion. The game method in education is aimed primarily at the activation of learning, according to the definition of A. Semenova [19: 191], which occurs through the complex development of personal and professional skills and abilities [10: 45] in a game form. It engages students in exciting activities that involve overcoming preconceived professional situations.

Game situations, which include various types of games (didactic, intellectual, mobile, and others) as defined by Ya. Krupskyi & V. Mykhalevych, is one of the methods of increasing interest in learning [10: 21].

Scientists N. Flegontova, M. Artyushina, O. Kotykova, G. Romanov's didactic game is interpreted as a method of imitative management decision-making through clearly

українські та зарубіжних науковців: А. Семенова [19]; Я. Крупський та В. Михалевич [10]; Н. Флегонтова [8]; М. Артющина, О. Котикова і Г. Романова [2]; J.C. Yang, K.H. Chien та T.C. Liu [21]; F. Andrioni [1]; J.A. Moreno-Murcia, E.H. Hernández і L. Ruiz [15]. Ігрову технологію edutainment досліджували: М.В. Зорика [23]; D. Buckingham та М. Scanlon [3]; K. Rapeepisarn, K.W. Wong, C.C. Fung та A. Depickere [18]; Н.М. Зін та N.Z. Zain [22]; С. Crook [5]. Наукові розвідки застосування гейміфікації у вищій освіті висвітлені серед робіт науковців: S. Deterding, D. Dixon, R. Khaled і L. Nacke [7] **Ошибка! Источник ссылки не найден.**; О. Макаревич [12] **Ошибка! Источник ссылки не найден.**. Досвід застосування у вищій школі сервісу "Kahoot!" можна проаналізувати серед робіт таких науковців: R. Dellos [6]; С.М. Plump та J. LaRosa [17]; J.J. Guardia, J.L. Del Olmo, I. Roa & V. Berlanga [9].

Проте, теоретичного обґрунтування та висвітлення практики застосування ігрових технологій у підготовці організаторів молодіжного туризму, в проаналізованому нами масиві наукових доробок педагогів-практиків є недостатнім.

Метою статті є презентувати власний практичний досвід застосування ігрових технологій у підготовці майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму.

Виклад основного матеріалу. Ігровий метод в освіті спрямований, насамперед, на активізацію навчання, за визначенням А. Семенової [19: 191], що відбувається через комплексний розвиток особистих та професійних навичок й умінь [10: 45] в ігровій формі. Він залучає студентів у захоплюючу діяльність, яка передбачає подолання попередньо вигаданих професійних ситуацій.

Ігрові ситуації, до яких належать різні види ігор (дидактичні, інтелектуальні, рухливі та інші) за визначенням Я. Крупського та В. Михалевича, є одним з методів підвищення інтересу до навчання [10: 21].

Науковці Н. Флегонтова, М. Артющина, О. Котикова, Г. Романова дидактичну гру

established rules of the game [2; 8] that "immerse" students in a professional atmosphere. The use of didactic games in higher education allows students, through the prism of entertainment, to acquire professional skills and knowledge through simulated practical experience.

We are impressed by the statement of scientists O. Sikora & R. Pazyuk [20: 64], who came to the conclusion that the modern educational environment must necessarily use game technologies, which became an integral part of the process of training future specialists for professional activities. The integration of game technologies into the educational process is an important and necessary step for the development of motivation, the formation of skills and the improvement of the educational process.

Let's take a closer look at the game technologies that we used in training future specialists in the tourism industry to organize youth tourism. Along with classic game methods, such as cognitive and business games, we introduced innovative game methods and technologies into the training of youth tourism specialists.

We invited students to participate in educational games, such as: intellectual game-quiz "Researcher" (conducted in the context of studying the discipline "History of Tourism"); intellectual game "Missing words" (discipline "Tourist resources of Ukraine"); exercise "Zaporizhzhia excursion" (subject "Organization of excursion services"); practical training exercise "I am the organizer" (subject "Active and health tourism"); intellectual game "Game Labyrinth" (subject "Organization of youth health tourism"). Such professionally oriented games develop professional imagination, contribute to the assimilation of specific professional knowledge, and create situations of search and research. The situational exercise "Preparation for a tourist event" prompts the participants to look for a regulatory and legal solution to the simulated situation. We conducted it during the study of the subject "Legal regulation of tourist activity". To conduct an analysis of the activities of tourist

трактують, як метод імітаційного прийняття управлінських рішень шляхом чітко встановлених правил гри [2; 8], що "занурюють" студентів у професійну атмосферу. Використання дидактичних ігор у вищій освіті дозволяє студентам через призму розваги засвоювати професійні навички та знання шляхом імітаційного практичного досвіду.

Нам імпонує твердження науковців О. Сікора та Р. Пазюк [20: 64], які прийшли до висновку, що сучасне освітнє середовище обов'язково має послуговуватись ігровими технологіями, що стало невід'ємною частиною процесу підготовки майбутніх фахівців до професійної діяльності. Інтеграція ігрових технологій в освітній процес є важливим та необхідним кроком для розвитку мотивації, формування навичок й покращення навчального процесу.

Розглянемо ігрові технології, які були застосовані нами у підготовці майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму, більш детально. Поряд з класичними ігровими методами, такими, як пізнавальні та ділові ігри, нами було впроваджено в підготовку фахівців молодіжного туризму інноваційні ігрові методи та технології.

Нами було запропоновано студентам брати участь в пізнавальних іграх, таких як: інтелектуальна гра-вікторина "Дослідник" (проводилась в контексті вивчення дисципліни "Історія туризму"); інтелектуальна гра "Пропущені слова" (дисципліна "Туристичні ресурси України"); вправа "Запоріжжя екскурсійне" (предмет "Організація екскурсійних послуг"); практично-тренувальна вправа "Я – організатор" (предмет "Активно-оздоровчий туризм"); інтелектуальна гра "Ігровий лабіринт" (предмет "Організація молодіжного оздоровчого туризму"). Такі професійно-орієнтовані ігри розвивають професійну уяву, сприяють засвоєнню конкретних фахових знань, створюють ситуації пошуку і дослідження. Ситуаційна вправа "Підготовка до туристичного заходу" спонукає учасників шукати нормативно-правове вирішення змодельованої ситуації проводилась нами під час вивчення предмету "Правове

complexes, for example, encourages the research exercise "Youth tourism", which was organized by us as part of learning topics from the discipline "Organization of leisure in a tourist and health complex". By performing situational exercises and research exercises, future specialists in the organization of youth tourism form skills in production activities, self-determining the direction of professional activity.

The development of game learning, according to foreign researchers (J. Yang, K. Chien & T. Liu; F. Androni; J. Moreno-Murcia, E. Hernández & L. Ruiz [1; 15; 21]), provided changes in the traditional styles of higher education. Game teaching methods activate students' participation in the educational process, develop information and communication literacy, and contribute to high quality and sustainable educational activities. In addition, it is worth paying attention to the definition of the concept of "game learning", which is highlighted by the Ukrainian researcher K. Mehed. According to her definition, game learning is a type of active learning in a game environment that has specific goals and measurable results. This is a type of activity in the conditions of situations aimed at the reproduction and assimilation of educational experience [14: 20].

Therefore, we implemented one of the popular game techniques in foreign educational institutions, which is the "Knowledge café", which we, taking the experience of our colleagues, introduced into classroom training. The concept of "Knowledge café" consists of defining a topic, choosing "custodians", conducting several measures with alternate movement of students, discussing and completing tasks and summing up the results of the meeting.

To conduct the game, we determined the theme of our "Knowledge café" – "Ukraine – a youth tourist country". Formulated a question for discussion: "Tourist locations/activities that can be used for youth tourism". Four tables were prepared, each of which corresponded to the geographical sides of Ukraine (south, north, west and east). Students, according

регулювання туристичної діяльності". Проводити аналіз діяльності туристичних комплексів, наприклад, заохочує вправу-дослідження "Молодіжний туризм", яка була організована нами у рамках засвоєння тем з дисципліни "Організація дозвілля в туристсько-оздоровчому комплексі". Виконуючи ситуативні вправи та вправи-дослідження майбутні фахівці з організації молодіжного туризму формують навички виробничих дій, самовизначаються щодо напряму професійної діяльності.

Розвиток ігрового навчання, на переконання зарубіжних дослідників (J.C. Yang, K.H. Chien і T.C. Liu; F. Androni; J.A. Moreno-Murcia, E.H. Hernández та L. Ruiz [1; 15; 21]), забезпечив зміни у традиційних стилях вищої освіти. Ігрові методи навчання активізують участь студентів у навчальному процесі, розвивають інформаційно-комунікаційну грамотність, сприяють якійсній та стійкій освітній діяльності. Також, варто звернути увагу, на визначення поняття "ігрового навчання", яке висвітлює українська дослідниця К. Мехед. За її визначенням, ігрове навчання – це тип активного навчання в ігровому середовищі, який має конкретні цілі і вимірні результати. Це вид діяльності в умовах ситуацій, спрямованих на відтворення і засвоєння навчального досвіду [14: 20].

Так, нами було впроваджено одну з популярних ігрових технік у закордонних освітніх закладах, яким є "Knowledge café", яке ми, переймаючи досвід колег, ввели в аудиторне навчання. Концепція "Knowledge café" складається з визначення теми, вибору "хранителів", проведення декількох тактів з почерговим переміщенням студентів, обговорення і виконання завдань та підведення підсумків зустрічі.

Для проведення гри ми визначили тему нашого "Knowledge café" – "Україна – молодіжна туристична країна". Сформулювали питання для обговорення: "Туристичні локації/заходи, які можна використовувати для молодіжного туризму". Підготували чотири столи, кожен з яких відповідав географічним

to the group list, were divided into four subgroups and had to take their seats at the tables. Each subgroup chose its "guardian" within 5 minutes. The "guardian" was a person who remained at the table without moving, recorded the main theses and, upon completion of the movements, summarized the discussion at the corresponding table. After the "guardian" was chosen, students discussed the topic, offering their theses (15 minutes). Each group moved four times (corresponding to the main geographical directions of the country).

The "Knowledge café" ended with summing up in the form of a presentation by four "guardians" of the name and description of locations/events that can be used for youth tourism. The custodian student also indicated which type of youth tourism prevailed in his part of the country and presented the thesis of group discussions on ways to popularize this promising type of tourism.

This game method activated the educational and professional motivation of students through an interactive approach to solving a range of issues, active joint interaction of participants, and contributed to the involvement of students in the exchange of thoughts, ideas, and own experience.

In our opinion, an interesting modern form of the educational process is the game technology "edutainment", which combines education and entertainment. The use of educational elements in entertainment and the integration of an educational element into an entertainment program is determined by researcher M. Zorica, as two directions in educational activity [23: 4090].

According to scientists D. Buckingham & M. Scanlon [3], K. Rapeepisarn, K. Wong, C. Fung & A. Depickere [18: 29], edutainment is an informal and less didactic method of learning that requires a specific combination of "game – education – result" components that rely on the use of visual material, based on a story or a game computer format.

Researchers H. Zin & N. Zain [22] determined that edutainment has already been integrated into formal education and

сторонам України (південь, північ, захід та схід). Студенти, згідно зі списком групи, були поділені на чотири підгрупи та мали зайняти місця за столами. Кожна підгрупа, протягом 5 хвилин, обирала свого "хранителя". "Хранителем" була особа, яка лишалась за столом без переміщень, фіксувала основні тези та, по завершенні тактів переміщення, підводила підсумки обговорення за відповідним столом. Після того, як був обраний "хранитель", студенти обговорювали тему, пропонуючи свої тези (15 хвилин). Кожна група переміщувалась чотири рази (що відповідає основним географічним напрямкам країни).

Завершувався "Knowledge café" підведенням підсумків у вигляді представлення чотирма "хранителями" назви та опису локацій/заходів, що можна використовувати для молодіжного туризму. Також студент-хранитель зазначав, який саме вид молодіжного туризму переважав у його частині країни та представляв тези групових обговорень щодо шляхів популяризації цього перспективного виду туризму.

Цей ігровий метод активізував навчально-професійну мотивацію студентів інтерактивним підходом до вирішення кола питань, активною спільною взаємодією учасників, сприяв залученню студентства до обміну думками, ідеями, власним досвідом.

Цікавою сучасною формою навчального процесу, на наш погляд, є ігрова технологія "edutainment", яка поєднує в собі освіту та розваги. Використання навчальних елементів у розвагах та інтеграція освітнього елемента в розважальну програму визначається дослідницею М.В. Зорика, як два напрями в навчальній діяльності [23: 4090].

На думку науковців D. Buckingham та M. Scanlon [3], K. Rapeepisarn, K. Wong, C. Fung і A. Depickere [18: 29], edutainment – це неформальний та менш дидактичний метод навчання, що зумовлює специфічне поєднання компонентів "гра – освіта – результат", які спираються на використання візуального матеріалу, на основі розповіді або

is an evolutionary alternative to the traditional method of education, thus we unquestionably agree with this point of view.

It is worth noting that edutainment, according to researcher C. Crook [5], is designed to form skills that a modern competitive specialist of the 21st century should possess, namely: critical thinking, quick response and solving industry problems, communication and the ability to cooperate.

We used the "edutainment" technology to accumulate basic knowledge of future specialists, in order to motivate them for educational and professional activities in the field of tourism. The tourist board game "Journey to Europe" diversified the process of assimilation of professional knowledge, developed intellectual abilities, independence, confidence, and speed of reaction. The goal of the games is the following: to lay the longest possible continuous route through the countries of Europe, which fell to the participant on his route map and to acquire the highest number of points among all students. The board game includes: playing field "map of Europe"; chips of different colors for laying the route; chips for counting points; station chips; game tickets (which include tickets for various types of transport and universal tickets); route maps (long and short).

We have proposed and described the course of the game "Journey to Europe", where each student receives chips for laying out a route, chips for stations and a chip for counting points of the same color. Next, it is necessary to spread the chips on the playing field, shuffle the game tickets and distribute them to the students, it is also necessary to separate the cards of long and short routes (according to color). Before the first turn of the game, each of the students had the opportunity to receive additional cards (no more than four) routes. The next step in the game is the drawing of lots, which determines the sequence of moves. In one move, the student had the opportunity to take the following actions: take a game ticket (ordinary or universal), lay out a section (if the student has a sufficient

ігрового комп'ютерного формату.

Дослідники Н.М. Zin та N.Z. Zain [22], визначають, що edutainment вже проник у формальне навчання та є еволюційною альтернативою традиційному методу освіти, з цією думкою науковців ми беззаперечно згодні.

Варто зазначити, що edutainment за переконанням дослідника С. Crook [5], покликаний формувати навички, якими має володіти сучасний конкурентоспроможний фахівець XXI століття, а саме: критичне мислення, швидке реагування та вирішення поточних галузевих проблем, комунікація та вміння співпрацювати.

Для накопичення базових знань майбутніх фахівців, з метою мотивування їх до навчально-професійної діяльності у галузі туризму, ми використовували технологію "edutainment". Настільна туристична гра "Подорож Європою" урізноманітнювала процес засвоєння фахових знань, розвивала інтелектуальні здібності, самостійність, впевненість, швидкість реакції. Мета гри: прокладання якомога довшого безперервного маршруту країнами Європи, який випав учаснику на його карті маршруту та набуття найбільшої кількості балів серед усіх студентів. У настільній грі присутні: ігрове поле "карта Європи"; фішки різного кольору для прокладання маршруту; фішки для підрахунку балів; фішки вокзалів; ігрові квитки (до яких відносяться квитки на різні види транспорту та універсальні квитки); карти маршрутів (довгих та коротких).

Нами запропоновано та описано хід гри "Подорож Європою", де кожен студент отримує фішки для прокладання маршруту, фішки вокзалів та фішку для підрахунку балів одного кольору. Далі необхідно на ігровому полі розкласти фішки, перетасувати ігрові квитки та роздати їх студентам, також необхідно розділити карти довгих та коротких маршрутів (відповідно кольору). Перед першим ходом гри кожен зі студентів мав можливість отримати додаткові карти (не більше чотирьох) маршрутів. Наступним кроком у грі є жеребкування, що визначало послідовність ходів. За один

number of modes of transport indicated on the route map), take a route map or stop at the station.

According to the rules of the board game, participants had to follow the route shown on their route maps. Routes consist of sections - distances between cities that must be covered by one of the modes of transport. The corresponding colors and signs (a number that shows the required number of tickets to overcome the section) indicate sections on the routes. Areas of white color can be covered by any chosen mode of transport. There is also a universal ticket in the game, which aims to replace a ticket for any other type of transport. After moving the chips on the playing field, the points obtained by the student during the game are counted.

The end of the game and the calculation of the received points took place when one of the students ran out of chips to overcome the routes. Note that all players have the right to make a final move to complete a full round. The calculation included the points earned by the students for covering the section and adding points for covering the routes. When the route was not covered, the corresponding number of points was subtracted from the total number of points received, and then points are added for unused station chips (three points for one). In addition, ten additional points were added to the student for overcoming the longest route. The winner of the "Journey to Europe" game is the student who scores the most points.

In order to increase the effectiveness of the game with a focus on youth tourism, we suggested that with each turn of the participant, namely his stop, to talk about youth tourism in one or another city or country in Europe.

Thus, the development of the edutainment environment aims to introduce technological innovations in education and use them in educational programs. Visualization of the educational task through its game, educational and effective elements motivates future specialists to professional self-determination, develops general and

хід студент мав можливість зробити такі дії: взяти ігровий квиток (звичайний або універсальний), прокласти ділянку (якщо у студента є достатня кількість вказаних на карті маршруту виду транспорту), взяти карту маршруту або зупинитися на вокзалі.

Згідно правилам настільної гри, учасники мали прокласти маршрут, що є на їх картах маршрутів. Маршрути складаються з ділянок – відстаней між містами, які потрібно долати одним з видів транспорту. Ділянки на маршрутах зазначаються відповідними кольорами та знаками (цифра, яка показує необхідну кількість квитків для подолання ділянки). Ділянки білого кольору можна долати будь-яким обраним видом транспорту. Також у грі присутній універсальний квиток, який має на меті замінити квиток на будь-який інший вид транспорту. Після пересування фішок по ігровому полю підраховуються бали отримані студентом у ході гри.

Кінець гри та підрахунок отриманих балів відбувався тоді, коли у одного зі студентів завершувались фішки подолання маршрутів. Зазначимо, що усі гравці мають право зробити завершаючий хід, щоб завершити повне коло. Підрахунок включав бали, що були зароблені студентами за подолання ділянки та додавання балів за подолання маршрутів. Коли маршрут не був подоланий, то відповідна кількість балів віднімалась від загальної кількості отриманих балів, потім додаються бали за невикористані фішки вокзалів (три бали за одну). Також за подолання найдовшого маршруту студенту додавалось додатково десять балів. Переможцем гри "Подорож Європою" стає той студент, який набирає найбільшу кількість балів.

Для підвищення ефективності гри з орієнтацією на молодіжний туризм нами було запропоновано, при кожному ході учасника, а саме його зупинці, розповідати про молодіжний туризм в тому чи іншому місті чи країні Європи.

Таким чином, розвиток середовища edutainment має на меті впроваджувати технологічні інновації в освіту та використовувати їх у навчальних програмах. Візуалізація навчальної задачі

professional competencies.

The next technique that we use in the training of future specialists in the tourism industry for the organization of youth tourism is "gamification". It is a process of adding games or game elements to the educational process in order to encourage students' participation in the educational process and thus increase their motivation to complete the assigned tasks. The "gamification" technique can be considered an environment that stimulates student learning and diversifies the process of teaching the material of the discipline for the teacher. These components of the educational process help to attract the "digital generation" to new informational and communicative learning opportunities through exciting functions and game methods. Of course, the motivation to acquire new skills and knowledge can be different for each participant in the educational process, so it is necessary to define them and create an environment of holistic learning.

Therefore, next, we consider it expedient to consider the theoretical background of our chosen technique, namely its essence and basic principles. In studying this issue, we used the theoretical research of our Ukrainian scientists. K. Nekhayenko & O. Kryvonos, note that the main principle of "gamification" is motivation. Using the "gamification" technique in the learning process, the student expects constant feedback. According to researchers, four main aspects [16] define "gamification", such as:

- dynamics, which means the use of scenarios that require users' attention in real time;
- mechanics is about the use of scenario elements, such as virtual awards, statuses, virtual goods;
- aesthetics is an aspect of creating a general gaming impression, which contributes to the user's emotional immersion in the process;
- social interaction, which defines a wide range of techniques that provide user interaction characteristic of games.

через її ігрові, освітні та результативні елементи мотивує майбутніх фахівців до професійного самовизначення, розвиває загальні та професійні компетенції.

Наступна техніка, яку ми застосовуємо у підготовці майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму є "gamification". Вона являє собою процес додавання ігор або ігрових елементів до навчального процесу з метою заохочення участі студентів у процес освіти і таким чином, підвищити їх мотивацію до виконання поставлених завдань. Техніку "gamification" можна вважати середовищем, яке стимулює навчання студентів і урізноманітнює процес викладання матеріалу дисципліни для викладача. Ці складові освітнього процесу допомагають залучати "цифрове покоління" до нових інформаційно-комунікативних можливостей навчання шляхом захоплюючих функцій та методів гри. Звісно, мотивація до отримання нових навичок та знань у кожного учасника освітнього процесу може різнитись, тож необхідно визначити їх та створити середовище цілісного навчання.

Отже, наступним, вважаємо за доцільне розглянути теоретичне підґрунтя обраної нами техніки, а саме її суть та основні принципи. У вивченні цього питання ми послуговувались теоретичним розвідкам наших українських учених. К. Нехаєнко та О. Кривонос зазначають, що основний принцип "gamification" це мотивація. Використовуючи у процесі навчання техніку "gamification" студент чекає постійного зворотного зв'язку. На думку дослідників "gamification" визначається чотирма основними аспектами [16], такими як:

- динаміка, що означає використання сценаріїв, які вимагають уваги користувачів в реальному часі;
- механіка це про використання сценарних елементів, таких як віртуальні нагороди, статуси, віртуальні товари;
- естетика це аспект про створення загального ігрового враження, що сприяє емоційній заглибленості користувача в процес;
- соціальна взаємодія, яка визначає широкий спектр технік, що

In view of the above, having elaborated and based on the scientific work of K. Bugaichuk [4] we should also define the levels of "gamification" in higher education:

- the first level can be considered the use of a point system, which marks the student's achievements and includes him in the rating among the participants of the educational process;

- we consider the second level to be the introduction of plot into the game from the point of view of the gradual provision of educational information and the complication of each new task;

- the third level can be considered the use of different storylines, which will be determined in view of the complexity of the actions and the level of the student who is involved in an individual or group educational game;

- the fourth level is a combination of learning and entertainment through the creation of specialized educational games.

The widespread use of gamification in higher education made it necessary to define the essence of this concept. So, based on the research of scientists, we came to the conclusion that "gamification" is the application of a game element in a non-game context, as noted in their research by S. Deterding, D. Dixon, R. Khaled & L. Nacke [7: 10]. "Gamification" is a process of game thinking and mechanics to engage participants in solving applied educational tasks. "Gamification", as defined by O. Makarevich, is a tool that facilitates the learning of educational content [12: 277]. We consider the "gamification" technique to be an innovative approach to engaging in the educational process and motivating students and ensuring a sustainable learning experience.

In the current context, marked by the growth of "gamification", new educational tools not only rethink the way we teach, but also have a far-reaching impact on the social and ethical aspects of the involvement of students and teachers, in particular those who use information technology systems [13].

забезпечують взаємодію користувачів, характерну для ігор.

З огляду на вищенаведене, опрацювавши та спираючись на науковий доробок К. Бугайчук [4] маємо визначити також і рівні "gamification" у вищій освіті:

- першим рівнем можна вважати використання балової системи, що позначає досягнення студента та внесення його до рейтингу серед учасників навчального процесу;

- другим рівнем ми вважаємо впровадження сюжетності в гру з погляду поступового надання навчальної інформації та ускладнення кожного нового завдання;

- третім рівнем можна вважати застосування різних сюжетних ліній, які будуть визначатись з огляду на складність дій та рівень студент, який залучений в індивідуальну чи групову навчальну гру;

- четвертим рівнем є комбінація навчання та розваги через створення спеціалізованих освітніх ігор.

Широке застосування gamification у вищій освіті викликало необхідність визначити сутність цього поняття. Отже, спираючись на дослідження науковців ми дійшли висновку, що "gamification" – це застосування елементу гри в неігровому контексті, як зазначають у своїх дослідженнях S. Deterding, D. Dixon, R. Khaled та L. Nacke [7: 10]. "Gamification" є процесом гри мислення та механіки для залучення учасників до вирішення прикладних навчальних завдань. "Gamification", за визначенням О. Макаревич, це інструмент, який полегшує засвоєння навчального контенту [12: 277]. Техніку "gamification" вважаємо інноваційним підходом щодо залучення до освітнього процесу та мотивації студентів й забезпечення стійкого навчального досвіду.

У нинішньому контексті, позначеному зростанням "gamification", нові освітні інструменти не лише переосмислюють те, як ми навчаємо, але також мають далекосяжний вплив на соціальні та етичні аспекти залучення студентів і викладачів, зокрема тих, хто використовує системи інформаційних технологій [13].

Отже, за переконанням дослідників

Therefore, according to the conviction of researchers C. Plump & L. Julia [17], with whom we definitely agree, some online games are turning into interactive educational platforms. They allow educators to create quizzes and learning activities in a playful way, to engage students in the learning process through fun. Students can answer questions in real-time using their mobile devices or computers and receive instant feedback on their answers. These tools encourage friendly competition among students and provide an effective way to assess student knowledge and performance.

We believe that the "Kahoot!" service is a creative and effective gamified tool for educational and professional motivation in higher education. Based on the experience of foreign scientists, practicing teachers, such as: R. Dellos [6], C. Plump & J. LaRosa [17], S. Licorish, H. Owen, B. Daniel & J. George [11], J. Guardia, J. Del Olmo, I. Roa & V. Berlanga [9]. We used the service "Kahoot!" to increase the effectiveness of educational and professional motivation in the preparation of future specialists in the tourism industry for the organization of youth tourism.

Using the educational platform "Kahoot!" we conducted gamified pairs to test students' knowledge, namely, online testing in the form of quizzes. Basic access to the service gives the opportunity to: involve up to fifty students in a gamified pair; create questions or use ready-made ones from the question bank; use the function of shuffling answers; visualize questions and answers through the image bank or self-uploaded pictures; limit the time spent by the student on the answer; adjust points for correct and speedy answers to each question; build progress scales for group students; students to see each other's results.

Due to the basic access to the educational platform, we created two types of questions for students – with "multiple choice" (quiz-quiz) and comparative definition – "true-false" (response option with exclusion).

It is also worth noting that you can use

C. Plump та L. Julia [17] з якими ми, беззаперечно погоджуємось, деякі онлайн-ігри перетворюються на інтерактивні навчальні платформи. Вони дозволяють педагогам створювати вікторини та навчальні заходи в ігровій формі, для залучення студентів у навчальний процес через веселоці. Студенти можуть відповідати на запитання в режимі реального часу за допомогою своїх мобільних пристроїв або комп'ютерів і отримувати миттєвий зворотній зв'язок щодо їх відповідей. Ці інструменти заохочують дружнє змагання серед студентів і забезпечують ефективний спосіб оцінювання знання та успішність студентів.

На наше переконання – творчий та ефективний гейміфікований інструмент для навчально-професійної мотивації у вищій школі є сервіс "Kahoot!". Спираючись на досвід закордонних науковців, педагогів-практиків, таких як: R. Dellos [6], С.М. Plump & J. LaRosa [17], S.A. Licorish, H.E. Owen, B. Daniel і J. George [11], J.J. Guardia, J.L. Del Olmo, I. Roa та V. Berlanga [9], ми застосували сервіс "Kahoot!" для підвищення ефективності навчально-професійної мотивації у підготовці майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму.

За допомогою навчальної платформи "Kahoot!" ми проводили гейміфіковані пари на перевірку знань студентів, а саме, он-лайн тестування у вигляді квізів. Базовий доступ до сервісу дає можливість: залучати до гейміфікованої пари до п'ятдесяти студентів; створювати питання або використовувати готові, з банку питань; використовувати функцію перемішування відповідей; візуалізувати запитання та відповіді через банк зображень або самостійно завантажені картинки; обмежувати час, який витрачається студентом на відповідь; корегувати бали за правильну та швидкісну відповідь по кожному питанню; будувати шкали прогресу студентів групи; студентам бачити результати один одного.

Через базовий доступ до навчальної платформи ми створювали для студентів два типи питань – з "множинним

"Kahoot!" in two ways. "Virtual audience" is the first method of testing, which is broadcast through a projector screen. It shows questions, answer options and a timer. Students join the virtual audience using a pin code and select an answer option on their smartphones.

"Self-study" is the second method where students take quizzes on their own. The questions, answer options and a timer are displayed on their smartphones. For this method, it is possible to choose the date and time of the test.

As an example, here are several Kahoot! created by us for the disciplines: "Organization of youth health tourism" and "Regional lore". The educational game "Kahoot!: organization of youth health tourism" contains eight multiple-choice questions, using pictures and photos. The educational game "Kahoot!: local history of the region" contains ten questions with quiz questions and a comparative true-false definition. Pictures, photos, maps and diagrams were used to create this quiz. This game was also conducted by using a virtual audience.

Therefore, we used the gamification technique to train future specialists in youth tourism, which provided students with an interesting interactive environment. The use of gamification in the teaching of tourism disciplines gave us the opportunity to carry out individual training of students and collective work in a student group, to encourage independent and creative activity, to motivate future specialists to self-evaluation and self-education as a guide in professional activity.

Conclusions and research perspectives. Therefore, we consider game technologies in education as an additional stimulus in the activation of training and training of future specialists in the tourism industry for the organization of youth tourism. The game method provides comprehensive development of personal and professional skills through the game. It engages students in exciting activities that involve overcoming preconceived professional situations. Professionally oriented and situational games and

вибором" (квіз-вікторина) та порівняльним визначенням – "вірно-невірно" (варіант відповіді з виключенням).

Також варто зазначити, що застосовувати "кахути" можна двома способами. "Віртуальна аудиторія" – перший спосіб тестування, який транслюється через екран проектора. На ньому показано запитання, варіанти відповіді і таймер. Студенти приєднуються до віртуальної аудиторії за допомогою пін-коду та обирають варіант відповіді на своїх смартфонах.

"Самостійне навчання" – другий спосіб, де студенти самостійно проходять вікторини. Запитання, варіанти відповідей і таймер висвічуються на їх смартфонах. Для цього способу можливо обрати дату та час проведення тестування.

До прикладу, наведемо декілька створених нами кахутів для дисциплін: "Організація молодіжного оздоровчого туризму" та "Краєзнавство регіону". Навчальна гра "Кяхут: організація оздоровчого молодіжного туризму" містить вісім запитань з множинним вибором, з використанням малюнків і фотографій. Навчальна гра "Кяхут: краєзнавство регіону" містить десять запитань з квізовими питаннями та порівняльним визначенням "вірно-невірно". Для створення цієї вікторини було використано картинки, фотографії, карти та схеми. Ця гра також була проведена шляхом застосування віртуальної аудиторії.

Отже, підготовці майбутніх фахівців з молодіжного туризму нами була застосована техніка gamification, яка забезпечувала студентам цікаве інтерактивне середовище. Застосування gamification у викладанні дисциплін туристичного спрямування дало можливість нам здійснювати індивідуальне навчання студентів і колективну роботу в студентській групі, заохотити до самостійної і творчої активності, спонукати майбутніх фахівців до самооцінювання і самоосвіти, як орієнтира у професійній діяльності.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок. Отже, ігрові технології в освіті розглядається нами, як додатковий

exercises develop professional imagination, contribute to the assimilation of specific professional knowledge, and create search and research situations. Game technologies activate students' participation in the educational process, develop information and communication literacy, and contribute to high quality and sustainable educational activities.

In our further research, we consider it necessary to more thoroughly study the issue of the application of game technologies in the professional training of tourism specialists.

стимул в активізації навчання та підготовці майбутніх фахівців туристичної галузі до організації молодіжного туризму. Ігровий метод забезпечує комплексний розвиток особистих та професійних навичок через гру. Він залучає студентів у захоплюючу діяльність, яка передбачає подолання наперед вигаданих професійних ситуацій. Професійно-орієнтовані та ситуаційні ігри й вправи розвивають професійну уяву, сприяють засвоєнню конкретних фахових знань, створюють ситуації пошуку та дослідження. Ігрові технології активізують участь студентів у навчальному процесі, розвивають інформаційно-комунікаційну грамотність, сприяють якійсній та стійкій освітній діяльності.

В подальших своїх дослідженнях, вбачаємо за необхідне ґрунтовніше вивчати питання застосування ігрових технологій у професійній підготовці фахівців туризму.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Andrioni, F. (2018). Cross-European perspective in social work education: A good blended learning model of practice. *Sustainability*, 10(5), 1539 [in English].
2. Artiushyna, M.V., Artiushyna, M.V., Kotykova, O.M., Romanova, H.M., Romanova, A.N., Aksonova, O.V., ... & Fedorenko, N.Y. (2007). *Psykhologho-pedahohichni aspekty realizatsii suchasnykh metodiv navchannia u vyshchii shkoli [Psychological and pedagogical aspects of the implementation of modern teaching methods in higher education]* [in Ukrainian].
3. Buckingham, D., & Scanlon, M. (2005). Selling learning: towards a political economy of edutainment media. *Media, Culture & Society*, 27(1), 41-58 [in English].
4. Bugaichuk, K.L. (2015). *Gamification in education: essence, advantages, disadvantages. Distance education of Ukraine 2015: coll. materials of the International science and practice conference* (Kharkiv, November 19-20, 2015). Kharkiv: Khadi, 39-43 [in English].
5. Crook, C. (2008). What are web 2.0 technologies, and why do they matter. *Education*, 2, 6-9 [in English].
6. Dellos, R. (2015). Kahoot! A digital game resource for learning. *International Journal of Instructional technology and distance learning*, 12(4), 49-52 [in English].
7. Deterding, S., Dixon, D., Khaled, R., & Nacke, L. (2011, September). From game design elements to gamefulness: defining "gamification". In *Proceedings of the 15th international academic MindTrek conference: Envisioning future media environments*, 9-15 [in English].
8. Flehontova, N.M. (2008). *Slovnnyk-dovidnyk terminiv pedahohichnoho marketynhu [Dictionary-handbook of pedagogical marketing terms]* [in Ukrainian].
9. Guardia, J.J., Del Olmo, J.L., Roa, I., & Berlanga, V. (2019). Innovation in the teaching-learning process: the case of Kahoot! *On the horizon*, 27(1), 35-45 [in English].
10. Krupskyi, Ya.V., & Mykhalevych, V.M. (2010). *Tlumachnyi slovnnyk z informatsiino-pedahohichnykh tekhnolohii [Explanatory dictionary of information and pedagogical technologies]* [in Ukrainian].

11. Licorish, S.A., Owen, H.E., Daniel, B., & George, J.L. (2018). Students' perception of Kahoot!'s influence on teaching and learning. *Research and Practice in Technology Enhanced Learning*, 13(1), 1-23 [in English].
12. Makarevych, O.O. (2015). Heimifikatsiia yak nevidiemnyi chynnyk pidvyshchennia efektyvnosti elementiv dystantsiinoho navchannia [Gamification as an integral factor in increasing the effectiveness of distance learning elements]. *Molodyi vchenyi – Young scientist* [in Ukrainian].
13. Maraza-Quispe, B., Traverso-Condori, L.C., Torres-Gonzales, S.B., Reyes-Arco, R.E., Tinco-Túpac, S.T., Reyes-Villalba, E., & Carpio-Ventura, J.R. (2024). Impact of the Use of Gamified Online Tools: A Study with Kahoot and Quizizz in the Educational Context. *International Journal Inf. Education Technol.*, 14, 132-140 [in English].
14. Mehed, K.M. (2020). *Gamification of education as an innovative means of implementing the competence approach in higher education institutions* [in English].
15. Moreno-Murcia, J.A., Huéscar Hernández, E., & Ruiz, L. (2018). Perceptions of controlling teaching behaviors and the effects on the motivation and behavior of high school physical education students. *International journal of environmental research and public health*, 15(10), 2288 [in English].
16. Nekhayenko, K.O., & Kryvonos, O.M. (2023). *Gamification in education: an innovative approach to student engagement and motivation* [in English].
17. Plump, C.M., & LaRosa, J. (2017). Using Kahoot! in the classroom to create engagement and active learning: A game-based technology solution for eLearning novices. *Management Teaching Review*, 2(2), 151-158 [in English].
18. Rapeepisarn, K., Wong, K.W., Fung, C.C., & Depickere, A. (2006, December). Similarities and differences between "learn through play" and "edutainment". In *Proceedings of the 3rd Australasian conference on Interactive entertainment*, 28-32 [in English].
19. Semenovoi, A.V. (2006). *Slovnyk-dovidnyk z profesiinoi pedahohiky [Dictionary-handbook of professional pedagogy]* [in Ukrainian].
20. Sikora, O.V., & Pazyuk, R.I. (2024). Formation of positive motivation for learning by means of game techniques. *Taurian Scientific Herald. Series: Technical Sciences*, (3), 62-69. <https://doi.org/10.32782/tnv-tech.2024.3.7> [in English].
21. Yang, J.C., Chien, K.H., & Liu, T.C. (2012). A digital game-based learning system for energy education: An energy Conservation PET. *Turkish Online Journal of Educational Technology-TOJET*, 11(2), 27-37 [in English].
22. Zin, H.M., & Zain, N.Z.M. (2010). The effects of edutainment towards students' achievements. In *Regional Conference on Knowledge Integration in ICT*, vol. 129, 2865 [in English].
23. Zorica, M.B. (2014). Edutainment at the higher education as an element for the learning success. In *EDULEARN14 Proceedings*, 4089-4097 [in English].

Received: August 16, 2024

Accepted: September 11, 2024

UDC 378.147:004.738.5-057.87(621)
DOI 10.35433/pedagogy.3(118).2024.11

METHODOLOGICAL RECOMMENDATIONS ON THE USE OF THE TEAMS DIGITAL PLATFORM FOR PROFESSIONAL TRAINING OF QUALIFIED WORKERS IN THE MACHINE-BUILDING INDUSTRY

O. D. Humennyi*

The article provides an in-depth analysis of the use of the Microsoft Teams digital platform as a universal and multifunctional tool for organizing professional training for qualified workers in the machine-building industry. With its extensive capabilities, this platform not only enables effective management of the educational process but also fosters interactivity, flexibility, and access to a wide range of educational resources. Its integration into professional training facilitates the creation of a modern and innovative learning environment that meets the current demands of the industry, contributing to the effective development of essential professional competencies among workers.

Microsoft Teams offers significant opportunities for organizing distance learning, which has become increasingly relevant in the context of globalization and digital transformation. The platform creates conditions for structuring the learning process to support group collaboration, multimedia content integration, and detailed monitoring of learners' progress. A key advantage is the ability to adapt educational materials to the individual needs of participants, thereby fostering a flexible and personalized learning environment.

Particular attention in the article is devoted to how Microsoft Teams supports the development of key professional competencies essential for modern professional activities. The platform's functional capabilities allow the combination of synchronous and asynchronous learning formats, significantly expanding the toolkit available for the educational process. Microsoft Teams integrates traditional teaching methodologies with innovative digital tools such as virtual whiteboards, automated tests, integration with other educational software, and real-time collaborative work. This enables workers to acquire new knowledge at a comfortable pace while receiving necessary support from instructors and peers.

The study's findings also highlight the importance of using such platforms to enhance educational practices in professional training, particularly in the machine-building sector. The recommendations presented in the article will be valuable for educators seeking to effectively incorporate digital technologies into training programs, improving their relevance and efficiency. Thus, Microsoft Teams serves as a critical tool in the modernization of professional education, addressing contemporary educational and industrial challenges.

* Candidate of Pedagogical Sciences (PhD in Pedagogy), Senior Researcher
(Institute of Vocational Education of the National Academy
of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv)
gumennyi7@gmail.com
ORCID: 0000-0001-6596-3551

Keywords: Microsoft Teams, vocational education, digital platforms, machine-building, employee evaluation, professional training, task management, collaboration tools, digital literacy, educational innovations.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВОЇ ПЛАТФОРМИ TEAMS ДЛЯ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ КВАЛІФІКОВАНИХ ПРАЦІВНИКІВ У ГАЛУЗІ МАШИНОБУДУВАННЯ

О. Д. Гуменний

У статті детально розглядається використання цифрової платформи Microsoft Teams як універсального та багатофункціонального інструменту для організації професійного навчання кваліфікованих працівників у галузі машинобудування. Завдяки своїм можливостям, ця платформа забезпечує не лише ефективне управління навчальним процесом, але й сприяє розвитку інтерактивності, гнучкості та доступу до різноманітних освітніх ресурсів. Її впровадження у професійну підготовку дає змогу створити сучасне інноваційне навчальне середовище, яке відповідає актуальним вимогам промисловості, сприяючи більш ефективному формуванню необхідних професійних компетенцій працівників.

Microsoft Teams відкриває широкі можливості для організації дистанційних занять, які є актуальними в умовах глобалізації та цифрової трансформації. Платформа створює умови для налаштування навчального процесу таким чином, щоб забезпечити групову роботу, інтеграцію мультимедійного контенту, а також детальний моніторинг успішності здобувачів освіти. Важливою перевагою є можливість адаптації навчальних матеріалів до індивідуальних потреб учасників навчального процесу, що сприяє створенню гнучкого та персоналізованого навчального середовища.

Окрему увагу в статті приділено тому, як Microsoft Teams сприяє розвитку ключових професійних компетенцій, що є невід'ємною частиною сучасної професійної діяльності. Функціональні можливості Microsoft Teams дають змогу поєднувати синхронні та асинхронні форми навчання, що значно розширює інструментарій освітнього процесу. Платформа інтегрує традиційні методики навчання з інноваційними цифровими інструментами, такими як віртуальні дошки, автоматизовані тести, інтеграція з іншими освітніми програмами та спільна робота в реальному часі. Завдяки цьому працівники можуть опановувати нові знання в комфортному темпі, отримуючи необхідну підтримку від викладачів та колег.

Результати дослідження також демонструють важливість використання таких платформ для вдосконалення освітніх практик у професійній підготовці, зокрема у галузі машинобудування. Викладені в роботі рекомендації будуть корисними для педагогів, які прагнуть ефективно інтегрувати цифрові технології в навчальні програми, підвищуючи їхню актуальність і ефективність. Таким чином, Microsoft Teams виступає важливим інструментом у процесі модернізації професійної освіти, сприяючи вирішенню сучасних освітніх і виробничих викликів.

Ключові слова: Microsoft Teams, професійна освіта, цифрові платформи, машинобудування, оцінювання працівників, професійне навчання, управління завданнями, інструменти співпраці, цифрова грамотність, інновації в освіті.

Introduction of the issue. In the context of Russia's full-scale invasion of Ukraine, which has caused significant changes across all spheres of social life, including education and production, the issue of professional training has become increasingly relevant. The machine-building industry, as one of the critical sectors for the national economy and defense complex, requires not only highly qualified workers

Постановка проблеми. У контексті повномасштабного вторгнення Росії в Україну, яке спричинило значні зміни у всіх сферах суспільного життя, включно з освітньою та виробничою, питання професійного навчання набуло ще більшої актуальності. Машинобудівна галузь, як одна з критичних для національної економіки та оборонного комплексу, потребує не лише

but also adaptation to new conditions, particularly through the use of modern digital technologies. Under martial law, maintaining the continuity of the educational process is of utmost importance, which can be achieved through the implementation of distance learning formats that ensure the safety of both learners and educators.

Given the necessity of ensuring the continuity of the educational process under martial law, the implementation of distance learning formats emerges as a key solution that safeguards the security of both learners and educators. One of the most effective tools for organizing such learning is Microsoft Teams, a digital platform that not only facilitates remote education but also creates conditions for professional collaboration and the development of qualified workers in the machine-building industry, particularly under today's challenging circumstances.

Microsoft Teams, as a digital platform for organizing distance learning and collaboration, plays a critical role in ensuring professional training for qualified workers in the machine-building sector under such complex conditions. The use of this platform enables not only the delivery of educational activities remotely but also the effective management of tasks, progress monitoring, and evaluation of workers, thereby supporting their adaptation to new challenges.

Current state of the issue. The fundamental principles regarding the use of digital platforms in professional education, particularly in the machine-building industry, are governed by both international and national legislative acts and scientific research. The main legal documents providing the regulatory framework for the digitalization of the educational process in Ukraine include the *Constitution of Ukraine* [10], which guarantees the right to education, and the *Law of Ukraine "On Education"* [7], which outlines the principles for integrating innovative technologies into education. Additionally, the *Law of Ukraine "On Vocational Education"* [8] plays a crucial role, regulating the development of educational standards based on a competency-based approach.

At the international level, significant

висококваліфікованих працівників, але й адаптації до нових умов, зокрема через використання сучасних цифрових технологій. В умовах воєнного стану особливо важливим є підтримка безперервності освітнього процесу, що можливо завдяки впровадженню дистанційних форм навчання, які забезпечують безпеку здобувачів освіти та викладачів.

Ураховуючи необхідність безперервності освітнього процесу в умовах воєнного стану, впровадження дистанційних форм навчання стає ключовим рішенням, яке сприяє збереженню безпеки здобувачів освіти та викладачів. Одним з найбільш ефективних інструментів для організації такого навчання є Microsoft Teams, цифрова платформа, яка не тільки дає змогу забезпечити дистанційне навчання, але й створити умови для професійної співпраці та розвитку кваліфікованих працівників у галузі машинобудування, особливо у складних умовах сьогодення.

Microsoft Teams як цифрова платформа для організації дистанційного навчання та співпраці має вирішальне значення для забезпечення професійного навчання кваліфікованих працівників у галузі машинобудування в таких складних умовах. Використання цієї платформи дозволяє не тільки проводити освітні заходи на відстані, але й здійснювати ефективне управління завданнями, моніторинг прогресу та оцінювання працівників, забезпечуючи їхню адаптацію до нових викликів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Базові положення щодо використання цифрових платформ у професійній освіті, особливо в галузі машинобудування, регламентуються як міжнародними, так і національними законодавчими актами та науковими дослідженнями. Основними правовими документами, які забезпечують нормативно-правову базу для цифровізації освітнього процесу в Україні, є Конституція України [10], яка гарантує право на освіту, та Закон України "Про освіту" [7], який визначає

contributions to the development of digital platforms for professional education have been made by researchers from various countries. For instance, a study [1] examines the impact of digital platforms on the evaluation of workers in Polish educational institutions. In Germany, H. Weber [4] highlights the specificities of the competency-based approach to personnel evaluation through the use of digital platforms. In Finland, P. Virtanen [3] explores the influence of employee well-being on their professional performance, emphasizing the importance of using digital tools for personnel assessment and development.

These studies underscore the relevance of digital platforms as critical tools for enhancing the quality and efficiency of professional education, particularly in industries with high demands for technical skills and adaptability.

In Ukraine, the implementation of digital platforms in professional education is extensively explored in the works of N. Humeniuk [6] and I. Karaban [9]. N. Humeniuk emphasizes that digital technologies enhance the level of professional training and simplify the evaluation process for learners. I. Karaban examines digital platforms as tools for automating evaluation processes, increasing their transparency and efficiency. The research by O. Mykhailov and A. Kramarenko [11] highlights the role of digital tools in developing both professional and personal competencies of learners.

According to studies by international experts, digital platforms such as Microsoft Teams significantly improve learning efficiency and facilitate the monitoring and management of educational projects. These platforms are recognized as essential for modernizing educational practices and aligning them with current technological advancements.

Aim of the research is to substantiate methodological recommendations for the effective use of the Microsoft Teams digital platform in the professional training of qualified workers in the machine-building industry, focusing on improving communication, collaboration, and

основи впровадження інноваційних технологій у навчання. Важливим джерелом також є Закон України "Про професійну (професійно-технічну) освіту" [8], який регулює питання створення освітніх стандартів на основі компетентнісного підходу.

На міжнародному рівні значний вклад у розвиток цифрових платформ для професійної освіти зроблено науковцями з різних країн. Зокрема дослідження [1] розкриває вплив цифрових платформ на оцінювання працівників у польських освітніх установах. У Німеччині H. Weber [4] висвітлює особливості компетентнісного підходу до оцінювання персоналу через використання цифрових платформ. P. Virtanen [3] вивчає вплив добробуту працівників на їхню професійну ефективність у Фінляндії, що підкреслює важливість використання цифрових інструментів для оцінювання та розвитку персоналу.

В Україні впровадження цифрових платформ у професійній освіті детально розкрито у працях Н. Гуменюк [6] та І. Карабан [9]. Н. Гуменюк акцентує увагу на тому, що цифрові технології дають змогу підвищити рівень професійної підготовки і спрощують процес оцінювання здобувачів освіти. І. Карабан розглядає використання цифрових платформ як інструмент автоматизації оцінювальних процесів, що підвищує їх прозорість та ефективність. Дослідження О. Михайлова і А. Крамаренка [11] підкреслює роль цифрових інструментів у розвитку як професійних, так і особистісних компетенцій здобувачів освіти.

Згідно з дослідженнями міжнародних експертів, цифрові платформи, такі як Microsoft Teams, сприяють підвищенню ефективності навчання та полегшують моніторинг й управління освітніми проектами.

Мета статті у розробці методичних рекомендацій щодо ефективного використання цифрової платформи Microsoft Teams для професійного навчання кваліфікованих працівників у галузі машинобудування, з акцентом на

monitoring of educational activities.

Results and discussion. The study of implementing digital platforms to enhance the efficiency of professional performance evaluation is relevant for both European countries and Ukraine. In Europe, significant changes in approaches to professional training and personnel evaluation have occurred due to the intensive integration of digital technologies. Researchers from Poland, Germany, Finland, and the United Kingdom emphasize innovative evaluation approaches that contribute to improving the efficiency of the educational process and fostering the professional development of workers. These advancements highlight the critical role of digital platforms in modernizing traditional practices, ensuring adaptability, and meeting the evolving demands of the labor market.

In Poland, according to T. Kaczmarek [1], digital tools are actively integrated into educational institutions for the evaluation of teaching staff. Platforms such as Moodle and Microsoft Teams ensure transparent assessment processes and promote interactive interaction between educators and learners.

The use of these platforms automates the evaluation process, helping to eliminate subjectivity and errors. Educators can design standardized tests and assignments, the results of which are automatically processed by the system. This streamlines access to performance data for learners and enables comparative analysis of results across different periods or groups. Additionally, Microsoft Teams facilitates real-time communication, allowing educators to provide feedback and adjust the learning process according to the individual needs of the learners. This combination of transparency, automation, and adaptability significantly enhances the effectiveness and efficiency of the evaluation process.

The use of digital platforms also fosters collaborative work, enabling educators and learners to jointly engage in projects and discuss complex issues. This approach enhances the depth of material comprehension and improves overall learning efficiency.

In Germany, H. Weber [4] emphasizes

покращення комунікації, співпраці та моніторингу освітнього процесу.

Виклад основного матеріалу. Дослідження впровадження цифрових платформ для підвищення ефективності оцінювання професійної діяльності є актуальним як для європейських країн, так і для України. В Європі важливі зміни в підходах до професійного навчання та оцінювання персоналу відбулися завдяки інтенсивному впровадженню цифрових технологій. Учені з Польщі, Німеччини, Фінляндії та Великої Британії акцентують увагу на інноваційних підходах до оцінювання, які сприяють підвищенню ефективності освітнього процесу та професійного розвитку працівників.

У Польщі, згідно з дослідженням Т. Казьмарек [1], цифрові інструменти активно впроваджуються в освітні установи для оцінювання педагогічного складу. Використання платформ, таких як Moodle та Microsoft Teams, забезпечує прозоре оцінювання та сприяє інтерактивній взаємодії між викладачами та здобувачами освіти.

Застосування цих платформ робить процес оцінювання більш автоматизованим, що допомагає уникнути суб'єктивності та помилок. Викладачі можуть створювати стандартизовані тести та завдання, результати яких автоматично обробляються системою. Це спрощує доступ до даних про успішність здобувачів освіти і дає можливість проводити порівняльний аналіз результатів за різними періодами або групами. Крім того, Microsoft Teams забезпечує комунікацію в режимі реального часу, що дасть змогу викладачам надавати зворотний зв'язок та коригувати навчальний процес відповідно до індивідуальних потреб здобувачів.

Використання цифрових платформ сприяє також розвитку спільної роботи, це допомагає викладачам та здобувачам освіти разом працювати над проектами та обговорювати складні питання, сприяє глибшому засвоєнню матеріалу та підвищенню ефективності навчання.

У Німеччині Н. Вебер [4] акцентує

the importance of a competency-based approach to evaluation, which facilitates better alignment of professional training with labor market demands through the application of digital technologies. This approach focuses not only on assessing theoretical knowledge but also on evaluating practical skills essential for real-world professional activities. Such a strategy ensures that professional training meets both educational objectives and the evolving requirements of the workforce, thereby enhancing the relevance and effectiveness of the learning process.

The use of digital tools enables a more objective assessment of learners' competencies, simplifying the process of tracking their progress and learning outcomes. This allows educators to focus on actual achievements, analyzing not only theoretical knowledge but also practical skills and problem-solving abilities demonstrated by learners during the educational process.

Digital platforms also create opportunities for more flexible adaptation of the learning process to the individual needs of each learner. This is particularly relevant in the context of a dynamic labor market that is constantly evolving. Consequently, the competency-based approach, combined with digital technologies, enhances the alignment of professional training with the current demands of employers and ensures the preparation of competitive specialists equipped to meet modern workforce challenges.

The study by P.Virtanen [3] demonstrates that the implementation of digital platforms, such as MS Forms, provides a more flexible system for personnel evaluation and development in educational organizations. These technologies enable continuous monitoring of employees' competency levels, timely feedback, and adjustments to development strategies.

The use of digital solutions facilitates a structured approach to evaluation, simplifying the tracking of staff progress and ensuring prompt responses to potential issues. This allows managers of educational organizations to identify the need for additional training or support in a timely

увагу на важливості компетентнісного підходу до оцінювання, який сприяє кращій адаптації професійної підготовки до вимог ринку праці завдяки застосуванню цифрових технологій. Такий підхід орієнтується не лише на перевірку теоретичних знань, а й на оцінку практичних навичок, необхідних для реальної професійної діяльності.

Використання цифрових інструментів уможливає об'єктивніше оцінювати рівень компетенцій здобувачів освіти, спрощуючи процес відстеження їхнього прогресу та результатів навчання, дає можливість викладачам зосередитися на реальних досягненнях, аналізуючи не лише теоретичні знання, а й практичні навички та рішення, які здобувачі освіти демонструють у ході навчання.

Цифрові платформи також створюють умови для гнучкішого адаптування навчального процесу до індивідуальних потреб кожного здобувача освіти. Це особливо актуально в умовах динамічного ринку праці, що постійно змінюється. У результаті компетентнісний підхід у поєднанні з цифровими технологіями підвищує відповідність професійної підготовки сучасним вимогам роботодавців та забезпечує підготовку конкурентоспроможних фахівців.

Дослідження P. Virtanen [3] демонструє, що впровадження цифрових платформ, таких як MS Forms, забезпечує більш гнучку систему оцінювання та розвиток персоналу в освітніх організаціях. Використання цих технологій дає змогу постійно моніторити рівень компетентності працівників, своєчасно надавати зворотний зв'язок і коригувати стратегії їхнього розвитку.

Застосування цифрових рішень сприяє структурованому підходу до оцінювання, що полегшує відстеження прогресу персоналу та оперативне реагування на можливі проблеми. Це дає можливість керівникам освітніх організацій своєчасно виявляти потребу в додатковому навчанні або підтримці, а також вдосконалювати професійні

manner, as well as to enhance the professional competencies of their employees. Regular feedback fosters continuous improvement by enabling employees to promptly address recommendations and refine their skills. This approach not only increases individual performance but also contributes to the overall effectiveness of the organization.

Thus, the implementation of digital platforms facilitates more efficient personnel development management, enhancing their adaptability to new challenges and labor market demands.

In the United Kingdom, J. Smith [2] emphasizes that the digitalization of the evaluation process not only improves operational efficiency but also creates a favorable environment for motivating employees toward self-improvement. This is achieved through the introduction of regular feedback, which becomes a continuous and timely element of professional development. Digital platforms enable managers to quickly access up-to-date information on each employee's performance, allowing for the provision of personalized recommendations to enhance their professional competencies. This personalized approach strengthens the alignment of employee development with organizational goals and market expectations, fostering a culture of continuous learning and professional growth.

J. Smith notes that one of the key aspects of successful digitalization lies in the creation of a transparent evaluation system, where employees can clearly see their achievements and identify areas for improvement. Such a system reduces subjectivity in assessments, as digital platforms automate data collection and evaluation processes. This fosters trust between employees and managers, ultimately enhancing employee satisfaction with their work.

One of J. Smith's recommendations is the regular use of digital tools to develop personalized development plans for employees. These plans can include individualized training programs based on evaluation results, helping employees recognize their weaknesses and actively work on improving them. Digitalization

компетенції працівників. Регулярний зворотний зв'язок створює умови для безперервного вдосконалення, оскільки працівники мають змогу оперативно реагувати на зауваження та покращувати свої навички.

Таким чином, упровадження цифрових платформ сприяє ефективнішому управлінню розвитком персоналу, що підвищує його адаптивність до нових викликів та потреб ринку праці.

У Великій Британії J. Smith [2] підкреслює, що цифровізація процесу оцінювання не лише підвищує ефективність роботи, але й створює сприятливе середовище для мотивації працівників до самовдосконалення. Це досягається через упровадження регулярного зворотного зв'язку, який стає постійним і своєчасним елементом професійного розвитку. Завдяки цифровим платформам керівники мають змогу швидко отримувати актуальну інформацію про результати роботи кожного працівника, що уможливає надавати персоналізовані рекомендації для покращення їхніх професійних компетенцій.

J. Smith зазначає, що один із ключових аспектів успішної цифровізації полягає у створенні прозорої системи оцінювання, де працівники можуть чітко бачити свої досягнення та сфери, які потребують покращення. Така система зменшує суб'єктивність оцінювання, оскільки цифрові платформи дозволяють автоматизувати процеси збору даних і формування оцінок. Це сприяє формуванню довіри між працівниками та керівниками, що, в кінцевому результаті, підвищує рівень задоволеності працівників своєю роботою.

Однією з рекомендацій J. Smith є регулярне використання цифрових інструментів для формування особистих планів розвитку працівників. Це може включати індивідуальні навчальні програми, засновані на результатах оцінювання, що допомагає працівникам розуміти свої слабкі сторони та активно працювати над їх вдосконаленням.

creates an environment for continuous learning, where employees have access to resources and materials that support their professional growth [5]. This approach not only strengthens individual competencies but also aligns employee development with organizational objectives, promoting a culture of accountability and ongoing improvement.

J. Smith also recommends implementing systems for automated feedback. This can take the form of regular reports on achieved results or suggestions for skill improvement. Such practices encourage employees to engage in self-reflection and boost their motivation for continuous development, as they are provided with clear, actionable steps to enhance their performance.

Additionally, J. Smith advises using digital platforms to establish a competitive evaluation system, where employees can compare their results with those of their colleagues. This approach fosters healthy competition and contributes to overall productivity improvements within the organization. By enabling employees to not only view their own outcomes but also draw inspiration from the successes of their peers, this system further motivates them toward professional growth and development. Such a framework creates a dynamic environment that encourages both individual and collective progress, driving the organization toward higher performance standards.

Thus, J. Smith emphasizes that the digitalization of the evaluation process is not merely a tool for enhancing efficiency but also a powerful mechanism for fostering continuous professional development and self-improvement among employees. Regular feedback, personalized recommendations, and a transparent evaluation system enable employees to reach new heights in their professional endeavors. This approach creates an environment that supports ongoing growth, aligning individual aspirations with organizational goals and driving sustained excellence.

Ukrainian researchers have also made significant contributions to the development of digital approaches to evaluating professional activities. According to N. Humeniuk [6], the implementation of

Цифровізація дає можливість створити середовище для безперервного навчання, де працівники мають доступ до ресурсів і матеріалів, які сприяють їхньому професійному зростанню [5].

J. Smith також рекомендує впроваджувати системи автоматизованого зворотного зв'язку. Це може бути регулярна звітність про досягнуті результати або пропозиції щодо вдосконалення навичок. Така практика стимулює працівників до саморефлексії та підвищує їхню мотивацію до постійного розвитку, оскільки вони бачать конкретні кроки, які можуть зробити для поліпшення своєї ефективності.

Крім того, J. Smith радить використовувати цифрові платформи для створення конкурсної системи оцінювання, де працівники можуть бачити свої результати порівняно із колегами. Це може підвищити рівень здорової конкуренції та сприяти загальному покращенню продуктивності в організації. Такий підхід дає змогу працівникам не лише бачити свої результати, а й надихатися успіхами колег, що додатково мотивує їх до професійного зростання.

Таким чином, J. Smith [2] підкреслює, що цифровізація процесу оцінювання є не просто інструментом підвищення ефективності, але й потужним засобом для стимулювання постійного професійного розвитку та самовдосконалення працівників. Регулярний зворотний зв'язок, персоналізовані рекомендації та прозора система оцінювання допомагають працівникам досягати нових висот у своїй професійній діяльності.

Українські науковці також зробили значний внесок у розвиток цифрових підходів до оцінювання професійної діяльності. За дослідженнями Н. Гуменюк [6], упровадження цифрових технологій у професійну освіту України дає змогу підвищити рівень підготовки здобувачів освіти та полегшити процес оцінювання викладачів. У роботах І. Карабан [9] зазначено, що використання цифрових

digital technologies in Ukraine's vocational education system enhances the level of training for learners and simplifies the evaluation process for educators. In I. Karaban's works [9], it is noted that the use of digital platforms creates opportunities for automating evaluations, reducing subjectivity, and increasing transparency in assessment processes.

Tools such as Microsoft Teams and Moodle enable educational institutions to integrate modern evaluation methodologies aimed at the continuous development of professional competencies. The use of gamification plays a significant role in enhancing employee engagement, as digital platforms facilitate the development of both professional skills and personal competencies.

The methodological framework for the effective application of Microsoft Teams under martial law focuses on improving the quality of education for qualified workers in the machine-building industry, addressing the unique challenges of the current context and supporting the continuity and adaptability of the educational process.

The article addresses issues that have previously received insufficient attention in scientific research, focusing on the integration of modern digital platforms into professional training processes. In particular, the following aspects remain underdeveloped: the methodological support for using the Microsoft Teams digital platform in the professional training of qualified workers, especially in the machine-building industry; and the adaptation of educational content to the individual needs of learners through the tools provided by the digital platform, enabling a combination of traditional learning methods with innovative technologies.

Under the conditions of martial law in Ukraine and the necessity to adapt educational processes to distance learning formats, the use of digital platforms such as Microsoft Teams becomes crucial for ensuring the continuity of professional education. This is particularly relevant for the machine-building industry, where qualified workers play a key role in maintaining strategic economic stability and advancing the country's development. The proposed methodological framework takes into account the challenges faced by

платформ створює можливості для автоматизації оцінювання, що знижує суб'єктивність у процесах оцінки та підвищує прозорість.

Такі інструменти, як Microsoft Teams і Moodle, дозволяють навчальним закладам інтегрувати сучасні методики оцінювання з метою постійного розвитку професійних компетенцій. Важливу роль відіграє використання гейміфікації для підвищення залученості працівників, адже цифрові платформи уможливають розвиток як професійних навичок, так і особистісних компетенцій.

Методична база для ефективного застосування Microsoft Teams в умовах воєнного стану: підвищення якості освіти для кваліфікованих працівників у машинобудівній галузі.

У статті висвітлюються проблеми, які раніше не отримали достатньої уваги в наукових дослідженнях і стосуються інтеграції сучасних цифрових платформ у процес професійного навчання. Зокрема, недостатньо розробленими залишаються наступні аспекти: методичне забезпечення використання цифрової платформи Microsoft Teams для професійної підготовки кваліфікованих працівників, особливо в галузі машинобудування; адаптація навчального контенту до індивідуальних потреб здобувачів освіти з використанням інструментів цифрової платформи, що дозволяє поєднувати традиційні форми навчання з інноваційними технологіями.

В умовах воєнного стану в Україні та необхідності адаптації навчальних процесів до дистанційних форм навчання, використання цифрових платформ, таких як Microsoft Teams, стає життєво важливою для забезпечення безперервності професійної освіти. Особливо це стосується машинобудівної галузі, де кваліфіковані працівники відіграють ключову роль у підтримці стратегічної економічної стабільності та розвитку країни. Методична база, яку пропонується розробити, враховує всі виклики, з якими стикаються освітні заклади у воєнний час, та спрямована

educational institutions during wartime and focuses on preparing competitive specialists in the machine-building sector, specifically through the following objectives:

1. Enhancing Communication

Under martial law, effective communication between educators and learners, as well as among workers themselves, is essential for maintaining the educational process. Microsoft Teams provides tools that enable the creation of efficient communication channels, specifically:

– Creating channels for specific groups.

Microsoft Teams allows the creation of dedicated channels for each group of learners or work teams, enabling structured communication, the sharing of educational materials, and the organization of effective discussions. This is particularly important in the machine-building industry, where each group may be engaged in different stages of production processes or learning specialized skills.

The use of channels in Microsoft Teams facilitates well-organized communication and collaboration between learners and educators. It ensures a clear division of tasks and resources, allowing groups to focus on specific projects or topics relevant to their training. For the machine-building sector, this capability is invaluable, as it supports group work on distinct production stages or specialized assignments, fostering efficiency and teamwork. This approach not only promotes structured interaction but also enhances the individualization of learning, allowing each group to focus on specific educational goals. The implementation of channels creates conditions for task organization tailored to the needs of each group. Learners can utilize these spaces to work on various aspects of projects, such as designing components or preparing technical documentation. This enables them to master specialized skills more effectively by distributing tasks among team members.

Educators, in turn, can monitor the progress of each group, providing timely feedback and support. The functionality of channels also contributes to clearer communication structuring. Instead of general chats that may lead to misunderstandings, each group has its dedicated space for discussing specific

на підготовку конкурентоспроможних фахівців машинобудівної галузі, а саме:

1. Покращення комунікації. В умовах воєнного стану комунікація між викладачами та здобувачами освіти, а також між самими працівниками, має важливе значення для підтримки навчального процесу. Microsoft Teams надає інструменти, які дають змогу створити ефективні канали зв'язку, а саме:

– створення каналів для окремих груп.

У Microsoft Teams можна створювати канали для кожної групи здобувачів освіти або робочих команд, що дає змогу структурувати комунікацію, розділяти навчальні матеріали та організовувати ефективні дискусії. Це особливо важливо для машинобудівної галузі, де кожна група може працювати над різними етапами виробничих процесів або навчатися різних спеціалізацій. Застосування каналів у Microsoft Teams уможливорює ефективно організувати комунікацію та співпрацю між здобувачами освіти та викладачами. Це особливо актуально для машинобудівної галузі, де кожна група може працювати над окремими етапами виробничих процесів або виконувати спеціалізовані завдання. Такий підхід сприяє не лише структурованій взаємодії, а й підвищує індивідуалізацію навчання, даючи змогу кожній групі зосередитися на конкретних освітніх цілях. Упровадження каналів створює умови для організації завдань відповідно до потреб кожної групи. Здобувачі освіти можуть експлуатувати ці простори для роботи над різними аспектами проєктів, такими як проєктування деталей або підготовка технічної документації. Це допомагає їм глибше опанувати спеціалізовані навички, розподіляючи завдання між учасниками команд. Викладачі, у свою чергу, можуть моніторити прогрес кожної групи, забезпечуючи своєчасний зворотний зв'язок. Функціонування каналів також сприяє чіткому структуруванню комунікації. Замість загальних чатів, де можуть виникати непорозуміння, кожна група має свій простір для обговорення

issues related to the learning process. This setup fosters more efficient interaction among learners, facilitating the exchange of materials and ideas, ultimately enhancing work productivity.

By creating well-defined collaborative environments, channels in Microsoft Teams ensure that all participants remain aligned with their tasks and objectives. This structured approach supports not only academic achievement but also the development of teamwork and problem-solving skills critical for the machine-building industry.

Thus, the implementation of Microsoft Teams capabilities through the use of channels ensures organized learning, improved communication, and effective collaboration among learners. This approach is essential for preparing highly qualified specialists in the machine-building industry, aligning with the modern demands and challenges of the sector.

– Utilizing Chatbots for Instant Consultations. The use of automated chatbots in Microsoft Teams for addressing common queries from learners significantly alleviates the workload on educators and ensures timely support. Chatbots function as virtual assistants capable of responding to frequently asked questions that arise during task completion or material study. This tool is particularly valuable in the context of distance learning and the high volume of routine inquiries encountered in the educational process.

Automated chatbots streamline the process by handling typical queries, allowing educators to focus on more complex and individualized issues. Their ability to provide instant responses is especially critical for learners in the machine-building industry, where many questions pertain to technical aspects, equipment specifications, or software usage. By offering immediate support, chatbots ensure uninterrupted learning and help maintain the flow of the educational process.

The integration of chatbots into Microsoft Teams fosters an efficient and learner-centered environment, supporting students' needs while optimizing educators' time and resources. This contributes to a more dynamic and responsive educational framework, aligned with the demands of modern professional training. For example,

конкретних питань, пов'язаних із навчальним процесом. Це створює умови для більш ефективної взаємодії між здобувачами освіти, обміну матеріалами та ідеями, що підвищує продуктивність роботи.

Таким чином, реалізація можливостей Microsoft Teams через застосування каналів забезпечує організоване навчання, покращену комунікацію та ефективну співпрацю між здобувачами освіти. Це є важливим для підготовки висококваліфікованих фахівців у машинобудівній галузі, що відповідає сучасним вимогам і викликам галузі;

– використання чат-ботів для миттєвих консультацій. Використання автоматизованих чат-ботів у Microsoft Teams для вирішення типових запитань здобувачів освіти розвантажує викладачів і забезпечує своєчасну підтримку. Застосування

автоматизованих чат-ботів у Microsoft Teams є важливим інструментом для підтримки здобувачів освіти, особливо в умовах дистанційного навчання та великої кількості рутинних запитів, які виникають під час освітнього процесу. Автоматизовані чат-боти функціонують як віртуальні помічники, що здатні відповідати на типові питання, які часто виникають у здобувачів освіти під час виконання завдань чи вивчення матеріалу. Це дозволяє значно розвантажити викладачів, які можуть зосередитися на більш складних та індивідуальних питаннях. Функціонування чат-ботів забезпечує миттєву реакцію на запити, що особливо важливо для здобувачів освіти в машинобудівній галузі, де багато питань можуть стосуватися технічних аспектів, специфікацій обладнання або використання програмного забезпечення. Наприклад, здобувач освіти може мати питання щодо налаштування верстатів із числовим програмним управлінням (ЧПУ) або правил безпеки під час роботи з ними. Чат-бот, налаштований на такі типові запити, надає потрібну інформацію негайно, без необхідності очікування на відповідь від викладача. Упровадження автоматизованих чат-ботів також

a learner may have questions about configuring CNC machines or safety protocols when working with them. A chatbot programmed to address such typical queries can provide the necessary information instantly, eliminating the need to wait for a response from an instructor. The implementation of automated chatbots also facilitates more personalized interaction. Chatbots can be tailored to specific courses or learning modules, delivering responses aligned with the topics being studied at any given time.

This approach enhances the efficiency of the learning process, as learners gain access to relevant information precisely when it is needed for completing practical tasks or preparing for assessments. By addressing context-specific queries in real-time, chatbots contribute to a more streamlined and responsive educational experience, ensuring that learners in the machine-building industry are better equipped to meet the practical and technical demands of their training.

The use of such tools also allows for the automation of learning processes for acquiring new technical skills. For instance, when learners encounter challenges while working with complex software for modeling or simulating mechanisms, a chatbot can provide step-by-step instructions or links to relevant educational materials. This enables learners to work independently without waiting for an instructor, which is particularly valuable in the machine-building industry, where speed and accuracy in learning are critical.

Moreover, the use of chatbots facilitates the monitoring of learners' progress. Chatbots can automatically record the queries they respond to, analyze the frequency of questions on specific topics, and provide instructors with insights into the areas where learners most frequently require assistance. This feedback allows educators to adjust the learning process more effectively, focusing on aspects that generate the most questions.

By combining automation with tailored support, chatbots not only streamline the learning experience but also empower both learners and educators to address challenges proactively, enhancing the overall effectiveness of professional education in the machine-building field.

The integration of automated chatbots

створює умови для більш персоналізованої взаємодії. Чат-боти можуть бути налаштовані під конкретні курси або навчальні модулі, надаючи відповіді відповідно до тем, які вивчаються у той чи інший період. Це підвищує ефективність навчального процесу, оскільки здобувачі освіти отримують доступ до релевантної інформації саме тоді, коли вона потрібна для виконання практичних завдань або підготовки до контрольних робіт.

Застосування таких інструментів також дає змогу автоматизувати процес навчання нових технічних навичок. Наприклад, у випадках, коли здобувачі освіти стикаються з проблемами під час роботи зі складними програмами для моделювання або симуляції механізмів, чат-бот може надати покрокові інструкції або посилання на навчальні матеріали. Це дає змогу здобувачам освіти працювати самостійно, не чекаючи на викладача, що в умовах машинобудівної галузі є особливо цінним, оскільки швидкість і точність у навчанні відіграють важливу роль. Крім того, використання чат-ботів полегшує моніторинг прогресу здобувачів освіти. Вони можуть автоматично фіксувати запити, на які відповідають, аналізувати частоту запитів на певні теми та надавати викладачам інформацію про те, де здобувачам освіти найчастіше потрібна допомога. Це допомагає викладачам більш ефективно коригувати навчальний процес, звертаючи увагу на ті аспекти, які викликають найбільше запитань.

Завдяки інтеграції автоматизованих чат-ботів у навчальний процес у машинобудівній галузі здобувачі освіти отримують можливість швидкого доступу до необхідної інформації, що значно прискорює навчання, підвищує його ефективність і знижує навантаження на викладачів. Це дозволяє не лише покращити загальну організацію навчального процесу, а й зробити його більш гнучким та адаптивним до вимог сучасних виробничих технологій..

2. Покращення співпраці. Одним із

into the educational process in the machine-building industry provides learners with quick access to essential information, significantly accelerating learning, enhancing its efficiency, and reducing the workload on educators. This approach not only improves the overall organization of the educational process but also makes it more flexible and adaptive to the demands of modern production technologies.

2. Enhancing Collaboration. One of the key aspects of improving education quality is teamwork, especially in technological fields like machine-building. Microsoft Teams offers tools to enhance collaboration even under the challenging conditions of martial law:

– *Collaborative Document Editing.* Microsoft Teams enables real-time collaborative work on documents, which is essential for group projects. For instance, learners can simultaneously edit technical documentation, streamlining the development process and allowing for immediate discussions on proposed changes. This feature fosters efficiency and ensures that all team members remain aligned on project objectives.

– *Virtual Labs and Simulators.* The integration of Microsoft Teams with virtual laboratories and simulators provides opportunities to model real-world production processes. This allows learners to practice their skills in a virtual environment, which is critically important when access to physical production facilities is restricted due to wartime conditions. Such simulations help bridge the gap between theoretical learning and practical application, ensuring that learners are prepared for real-world challenges.

These features not only support the continuity of the educational process but also equip learners with essential collaborative skills and practical experience, contributing to the development of highly qualified specialists capable of addressing the demands of the modern machine-building industry.

3. Monitoring Educational Activities. Continuous monitoring of learners' performance and progress is a crucial component of the educational process. Under martial law, this process requires a well-structured system of control and evaluation. Microsoft Teams offers several

головних аспектів підвищення якості освіти є командна робота, особливо в технологічних сферах, таких як машинобудування. Microsoft Teams надає інструменти для покращення співпраці в умовах воєнного стану:

– *спільна робота над документами.* Microsoft Teams дає змогу спільно працювати над документами в реальному часі, що є важливим для колективних проєктів. Наприклад, здобувачі освіти можуть одночасно редагувати технічну документацію, що спрощує процес розробки та дозволяє оперативно обговорювати зміни;

– *віртуальні лабораторії та симулятори.* Інтеграція Microsoft Teams з віртуальними лабораторіями та симуляторами дає змогу моделювати реальні виробничі процеси. Це надає можливість здобувачам освіти тренувати свої навички у віртуальному середовищі, що є надзвичайно важливим в умовах, коли доступ до реальних виробничих потужностей обмежений через воєнні дії.

3. Моніторинг освітніх заходів. Постійний моніторинг успішності та прогресу здобувачів освіти є важливою складовою навчального процесу. В умовах воєнного стану цей процес потребує чіткої системи контролю та оцінювання. Microsoft Teams надає кілька важливих інструментів для цього:

– *відстеження виконання завдань.* Викладачі можуть призначати завдання через Microsoft Teams і бачити статус їх виконання. Це дає змогу контролювати, чи виконуються поставлені завдання вчасно, а також швидко реагувати на можливі труднощі;

– *аналітика успішності.* За допомогою Microsoft Teams можна генерувати звіти щодо прогресу здобувачів освіти, що надає можливість отримувати точні дані про рівень їхніх знань і навичок. Це особливо корисно в умовах, коли регулярні зустрічі неможливі, а дистанційний моніторинг стає єдиним засобом контролю за якістю навчання.

4. Інтерактивні лекції та вебіари. Microsoft Teams надає можливість

essential tools to support this:

– *Task Completion Tracking*. Educators can assign tasks through Microsoft Teams and monitor their completion status. This feature allows instructors to ensure that assignments are submitted on time and to quickly address any difficulties learners may encounter.

– *Performance Analytics*. Microsoft Teams provides the ability to generate detailed reports on learners' progress, offering accurate data on their knowledge and skill levels. This is particularly valuable in situations where regular in-person meetings are not feasible, making remote monitoring the primary means of maintaining educational quality.

These tools enable educators to maintain a clear and consistent overview of the learning process, ensuring timely intervention when needed and upholding the standards of professional education. For learners in the machine-building industry, where precision and accountability are critical, such monitoring systems contribute to a more structured and results-oriented educational experience.

4. Interactive Lectures and Webinars.

Microsoft Teams provides the capability to organize interactive lectures and webinars, which is particularly vital under martial law, when traditional forms of education may not always be available:

– *Lecture Recordings*. The lecture recording feature allows learners, who may be unable to participate in real-time due to the war, to access the materials later at their convenience. This ensures that no one is left behind in the learning process, maintaining continuity of education.

– *Interactive Q&A Sessions*. Microsoft Teams enables the organization of real-time Q&A sessions, where learners can ask questions during lectures or webinars. This enhances interaction between instructors and the audience, fostering a more engaging and responsive educational experience.

By incorporating these features, Microsoft Teams ensures that the learning process remains flexible, accessible, and interactive, addressing the unique challenges of remote education in times of crisis while maintaining a high standard of engagement and knowledge transfer.

To ensure a clear and systematic presentation of recommendations for using Microsoft Teams in the professional training

організовувати інтерактивні лекції та вебінари, що є надзвичайно важливим в умовах воєнного стану, коли традиційні форми навчання не завжди доступні:

– *записи лекцій*. Функція запису лекцій дає змогу здобувачам освіти, які через війну не можуть брати участь у реальному часі, переглядати матеріали пізніше, у зручний для них час;

– *інтерактивні сесії питань і відповідей*. Microsoft Teams дозволяє організувати сесії для здобувачів освіти, де вони можуть ставити питання в режимі реального часу, що покращує взаємодію між викладачем та аудиторією.

5. Розвиток цифрової грамотності.

Підвищення цифрової грамотності здобувачів освіти є критично важливим в умовах війни. Microsoft Teams надає різноманітні інструменти для розвитку цифрових компетенцій:

– *навчальні матеріали та курси*. Педагогічні працівники відіграють ключову роль у впровадженні цифрових технологій в освітній процес, зокрема у використанні Microsoft Teams для організації навчальних курсів. Завдяки можливостям цієї платформи викладачі можуть створювати різноманітні навчальні матеріали, які допомагають здобувачам освіти опанувати нові технології та розвивати важливі цифрові навички. Інтерактивні завдання, що інтегровані в курси, дають змогу створити умови для ефективного засвоєння теоретичних знань і їх практичного застосування у виробничій діяльності. Педагоги мають можливість використовувати Microsoft Teams для моніторингу прогресу здобувачів освіти, що дозволяє ефективніше організувати навчальний процес. Платформа дає змогу викладачам контролювати виконання завдань, надавати зворотний зв'язок та коригувати індивідуальні плани навчання відповідно до успіхів або труднощів здобувачів освіти. Завдяки цьому, викладачі можуть краще адаптувати свій підхід до кожного здобувача освіти, забезпечуючи

of qualified workers in the machine-building industry, it is proposed to present them in a tabular format. This approach not only structures the main directions for implementing the platform but also provides a detailed description of the expected outcomes and benefits for participants in the educational process. The table also facilitates the practical use of the article's materials as a guide for educators and training organizers.

The methodological recommendations are presented systematically below.

5. Development of Digital Literacy.

The enhancement of digital literacy among learners is critically important in wartime conditions. Microsoft Teams offers a wide range of tools for developing digital competencies, including educational materials and structured courses.

Role of Educators in Digital Skill Development. Educators play a pivotal role in integrating digital technologies into the educational process, particularly through the use of Microsoft Teams for organizing learning courses. Leveraging the platform's capabilities, instructors can create diverse educational materials that enable learners to master new technologies and develop essential digital skills. Interactive assignments embedded in these courses facilitate the effective acquisition of theoretical knowledge and its practical application in production activities.

Monitoring and Feedback. Microsoft Teams provides tools for educators to monitor learners' progress, making the organization of the educational process more efficient. Through the platform, instructors can track task completion, provide feedback, and adjust individual learning plans according to each learner's successes or challenges. This adaptive approach ensures that instructors can tailor their teaching strategies to meet the specific needs of each learner, maximizing the effectiveness of the learning experience.

максимально ефективне навчання. Педагогічні працівники використовують Microsoft Teams для організації практичних занять і тренінгів, що моделюють реальні виробничі процеси. Це дає змогу здобувачам освіти здобувати не лише теоретичні знання, а й практичні навички, необхідні для роботи в машинобудівній галузі. Майстри виробничого навчання можуть організовувати групові проекти та симуляції виробничих завдань, що сприяє розвитку вміння працювати в команді та оперативно вирішувати технічні проблеми.

Для забезпечення чіткого та системного викладу рекомендацій щодо використання Microsoft Teams у професійному навчанні кваліфікованих працівників у галузі машинобудування, пропонується представити їх у форматі таблиці. Такий підхід дозволяє не лише структурувати основні напрями впровадження платформи, але й детально описати очікувані результати та переваги для учасників освітнього процесу. Таблиця також сприяє зручному використанню матеріалів статті як практичного посібника для викладачів та організаторів навчання.

У таблиці подано методичні рекомендації у системному вигляді.

Table 1

Methodological Recommendations for Using Microsoft Teams in Professional Training in the Machine-Building Industry

Area of Use	Description	Expected Outcome
Organizing the Educational Process	Using Microsoft Teams to create structured channels for each study group or project.	Improved management of the educational process, enhanced communication between instructors and

Area of Use	Description	Expected Outcome
		learners.
Developing Educational Materials	Integrating multimedia content, virtual laboratories, and interactive tasks into educational modules.	Improved assimilation of theoretical knowledge and development of practical skills.
Monitoring Learner Progress	Using performance analytics tools and task tracking features in Microsoft Teams.	Ensuring transparent evaluation, timely adjustments to the educational process.
Interactive Learning Formats	Conducting interactive lectures, webinars, and Q&A sessions with recorded lessons for later review.	Development of communication skills and flexible access to educational materials.
Enhancing Digital Competencies	Training learners and instructors to use digital tools such as virtual whiteboards, automated tests, and chatbots.	Improved digital literacy, fostering self-directed learning skills.
Group Work and Collaboration	Leveraging features for collaborative document editing, group projects, and simulations of production tasks.	Development of teamwork skills, practical collaboration, and problem-solving in real-time.
Supporting Adaptation to Change	Utilizing the platform to flexibly tailor educational materials to individual learners' needs.	Adapting the learning process to labor market demands and learners' requirements.

Practical Training and Simulations. Educators utilize Microsoft Teams to conduct practical lessons and training sessions that simulate real production processes. This approach enables learners to acquire not only theoretical knowledge but also practical skills essential for working in the machine-building industry. Vocational trainers can organize group projects and simulations of production tasks, fostering teamwork and the ability to solve technical problems efficiently.

By integrating these tools and strategies, Microsoft Teams contributes significantly to the development of digital literacy among learners, preparing them to meet the demands of modern production technologies and ensuring their competitiveness in the rapidly evolving job market.

Conclusions and research perspectives. The application of the Microsoft Teams platform in professional education ensures the continuity of the educational process in the face of modern challenges, particularly during wartime, and creates conditions for effective

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок.

Застосування платформи Microsoft Teams у професійному навчанні забезпечує безперервність освітнього процесу в умовах викликів сучасності, зокрема воєнного стану, та створює умови для ефективної взаємодії між усіма учасниками навчального процесу. Використання можливостей платформи сприяє якісному моніторингу виконання завдань, аналітиці успішності здобувачів освіти, а також своєчасному коригуванню освітньої діяльності відповідно до потреб і викликів галузі.

Інтеграція цифрових інструментів, таких як спільна робота над документами, інтерактивні лекції та використання мультимедійного контенту, підвищує ефективність навчання. Це дає змогу здобувачам освіти не лише опанувати теоретичні знання, але й розвивати практичні навички, які відповідають сучасним

interaction among all participants in the learning process. The platform's capabilities contribute to high-quality task monitoring, learner performance analytics, and timely adjustments to educational activities in response to the needs and challenges of the industry.

The integration of digital tools, such as collaborative document editing, interactive lectures, and multimedia content, enhances the efficiency of learning. This enables learners not only to acquire theoretical knowledge but also to develop practical skills that meet the modern requirements of the machine-building industry.

Furthermore, the creation of conditions for group work, interaction with instructors, and access to integrated educational resources promotes the development of professional competencies among learners. The implementation of Microsoft Teams has proven effective in fostering workers' ability to adapt to new technologies and the changing demands of the labor market.

Prospects for Further Research.

Future research should focus on refining methodological approaches to utilizing Microsoft Teams in professional education, including the development of personalized learning models tailored to the needs of learners in the machine-building industry. Additionally, evaluating the long-term impact of digital platforms on the formation of professional competencies is a crucial area for exploration. Investigating the integration of Microsoft Teams with other educational technologies will also be valuable for enhancing the efficiency and adaptability of the learning process, ensuring that it aligns with the evolving demands of modern industries.

вимогам машинобудівної галузі.

Окрім того, створення умов для групової роботи, взаємодії з викладачами та доступу до інтегрованих освітніх ресурсів сприяє формуванню у здобувачів освіти професійних компетентностей. Впровадження Microsoft Teams доводить свою ефективність у розвитку здатності працівників адаптуватися до нових технологій і змінних вимог ринку праці.

Перспективи подальших досліджень включають удосконалення методичних підходів до використання Microsoft Teams у професійній освіті, розробку моделей персоналізованого навчання для здобувачів освіти в машинобудівній галузі та оцінку довгострокового впливу цифрових платформ на формування професійних компетентностей. Також доцільно дослідити інтеграцію Microsoft Teams з іншими освітніми технологіями для підвищення ефективності навчального процесу.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Kaczmarek, T. (2018). *Employee Performance Evaluation in Polish Educational Institutions*. Warsaw: University of Warsaw Press [in English].
2. Smith, J. (2019). *Modern Approaches to Human Resources Evaluation in the UK*. London: Cambridge University Press [in English].
3. Virtanen, P. (2020). *The Impact of Employee Well-being on Performance Evaluations in Finland*. Helsinki: Finnish Academy Press [in English].
4. Weber, H. (2020). *Competency-Based Employee Evaluation Systems in Germany*. Berlin: Springer Verlag [in English].
5. Humennyi, O.D. (2024). *Rozvytok tsyfrovoy kultury kerivnykiv zakladiiv profesiinoy osvity [Development of digital culture of heads of vocational education institutions]: monohrafiia / Instytut profesiinoy osvity NAPN Ukrainy, m. Kyiv, Ukraina. Retrieved from: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/740517> [in Ukrainian].*

6. Humeniuk, N. (2021). *Vykorystannia tsyfrovyykh tekhnolohii u profesiinii pidhotovtsi [Use of digital technologies in professional training]*. Kharkiv: Vydavnytstvo KhNU imeni V.N. Karazina [in Ukrainian].

7. *Zakon Ukrainy "Pro osvitu" [Law of Ukraine "On Education"]*. (2017). Verkhovna Rada Ukrainy. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> [in Ukrainian].

8. *Zakon Ukrainy "Pro profesiinu (profesiino-tekhnichnu) osvitu" [Law of Ukraine "On Professional (Vocational and Technical) Education"]*. (1998). Verkhovna Rada Ukrainy. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103/98-vr> [in Ukrainian].

9. Karaban, I. (2020). *Tsyfrovi platformy v profesiinii osviti Ukrainy [Digital platforms in professional education of Ukraine]*. Kyiv: Vydavnytstvo Kyivskoho universytetu [in Ukrainian].

10. *Konstytutsiia Ukrainy [Constitution of Ukraine]*. (1996). Verkhovna Rada Ukrainy. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr> [in Ukrainian].

11. Mykhailov, O., & Kramarenko, A. (2022). *Tsyfrovizatsiia osvitnoho protsesu v umovakh suchasnykh vyklykiv [Digitalization of the educational process in the context of modern challenges]*. Lviv: Vydavnytstvo LNU [in Ukrainian].

Received: August 21, 2024

Accepted: September 09, 2024

UDC 378.147'81:243

DOI 10.35433/pedagogy.3(118).2024.12

FRAME HYPOTHESIS AND ITS IMPLEMENTATION IN THE METHODOLOGY OF TEACHING FOREIGN LANGUAGES

O. E. Mozharovska*

The article raises the issue of implementing the frame hypothesis in foreign language teaching methods. The necessity of using frames and the frame approach in teaching essays and congratulatory texts, as well as creating own texts is emphasized. It is proved that the frame approach is becoming increasingly popular in the methodology of teaching foreign languages. The definitions of frames and their aspects in the works of foreign scientists who laid the foundations of this scientific direction are considered. The features of a frame are highlighted. It is established that a frame is a conceptual structure for the declarative representation of knowledge about a thematic situation, which contains slots interconnected by thematic relations. The emphasis is placed on the need to link frame scenarios with the most typical issues that are usually associated with situations. It is noted that the use of a text frame allows students to present the results of their research and describe the process of working on their projects quite concisely. Attention is focused on the need to develop writing skills for communicative purposes. The algorithm for learning to write ordinary and academic essays, as well as congratulatory texts, is described in detail. The advantages of writing an academic essay are revealed. The author emphasizes that the ability to compose congratulatory texts brings individual cognitive meanings to the speech act. It is stressed that the training frame models the learning situation on the material of the discipline and allows you to effectively form students' lexical and grammatical speech skills. It also helps to learn the basic information of the topic, develops skills in all types of speech activities, and increases motivation to learn.

Keywords: frames, knowledge, foreign language teaching, concept, cognitive, congratulatory texts, essay.

ФРЕЙМОВА ГІПОТЕЗА ТА ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЯ У МЕТОДИЦІ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

O. E. Можаровська

Стаття піднімає питання реалізації фреймової гіпотези в методиці викладання іноземних мов. Наголошується на необхідності застосування фреймів і фреймового підходу під час навчання написання есе та привітань, а також створення власних текстів. Доведено, що фреймовий підхід стає все більш затребуваним у методиці викладання

* Candidate of Pedagogical Sciences (PhD in Pedagogy), Senior Lecturer
(Vinnytsia National Agrarian University)
mozharovskaya1968@gmail.com
ORCID: 0000-0002-1095-3142

іноземних мов. Розглядаються визначення фреймів та їхні аспекти у працях зарубіжних вчених, які заклали основи цього наукового напрямку. Виокремлено особливості фрейму. Встановлено, що фрейм є концептуальною структурою для декларативного представлення знань про тематичну ситуацію, що містить слоти, пов'язані між собою тематичними відношеннями. Увагу зосереджено на необхідності зв'язування фреймових сценаріїв з найбільш характерними питаннями, які зазвичай асоціюються із ситуаціями. Зазначається, що використання текстового фрейму дозволяє студенту представляти результати проведеного дослідження і досить лаконічно описувати процес роботи над своїм проектом. Акцентовано увагу на необхідності формування навичок письма в комунікативних цілях. Детально описується алгоритм навчання написання звичайних та академічних есе, а також вітальних тестів. Розкриваються переваги вміння писати академічне есе. Автор робить акцент на тому, що вміння складати вітальні тексти привносить у мовленнєвий акт індивідуальні когнітивні смисли. Підкреслюється, що навчальний фрейм моделює навчальну ситуацію на матеріалі дисципліни і дозволяє ефективно формувати лексичні та граматичні мовленнєві навички студентів. Він також допомагає засвоювати основну інформацію теми, розвиває навички в усіх видах мовленнєвої діяльності, підвищує мотивацію до навчання.

Ключові слова: фрейми, знання, навчання іноземних мов, концепт, когнітивний, тексти вітання, есе.

Introduction of the issue. At the modern stage of studying human beings and their consciousness, scientists have laid the foundation for a new anthropocentric paradigm of scientific knowledge. The representation of knowledge about the world is carried out with the help of various cognitive structures – mental models, propositional and conceptual structures, images, frames – and proves fruitful in explaining the mechanisms of human understanding of natural language, the principles of speech-thought activity and the systemic organization of consciousness. Researchers Charles J. Fillmore (1977, 1982), Robert Paul Abelson (1977, 1982, 1984), Roger C. Schank (1977), Teun Adrianus van Dijk (1988, 1989) and others suggest building knowledge about the world in the form of frames. Their works in the scientific literature have been called frame hypothesis studies.

In today's multicultural, multilingual open society, knowledge of a foreign language becomes one of the necessary conditions and requirements for a specialist. In order to get a job, obtain a certain position, successfully realize and achieve professional success, a specialist is obliged to know at least one foreign language. In this aspect, the success of the methods and approaches used by the university teacher in the process of

teaching foreign languages is of crucial importance. Linguodidactics has a number of both traditional and experimental methods used in various types of work: in selecting the necessary lexical material, syntactic structures to fill a particular topic, selecting appropriate texts, etc. One of such approaches of knowledge modelling is the frame approach.

Current state of the issue. Analyzing the works of domestic and foreign scientists, we came to the conclusion that it is possible to distinguish five main scientific directions of frame study: linguocognitive (Marvin Lee Minsky, Charles J. Fillmore, Teun Adrianus van Dijk, George Lakoff, Avram Noam Chomsky, etc.), linguocultural and psycholinguistic (Robert Paul Abelson, Erving Goffman, Roger C. Schank, etc.), methodological and linguodidactic (Oksana Litvinko, Maria Fedorova, etc.). Marvin Lee Minsky in his work "A Framework for Representing Knowledge" considered frames as a data structure to represent a stereotypical situation [6: 249]. The description of the linguistic units meaning as the result of processing knowledge about the world was dealt with by Charles J. Fillmore [1], Teun Adrianus van Dijk [11], Stephan Kornmesser [4].

The scientific novelty of the study is due to the author's approach to

considering the issues of using the frame methodology in the foreign language professional training of students in higher educational establishments.

The aim of research is to investigate the essence of the frame hypothesis and the areas of its use, to demonstrate the practical application of frames in foreign language training.

Results and discussion. There are many definitions of the cognitive category "frame". Let us consider the definitions of frames in the works of scientists who laid the foundations of this scientific direction. Charles J. Fillmore considers a frame as "a system of linguistic means selection related to the concept of scene", "a case frame and structure reflecting the speaker's linguistic consciousness", "a system of categories structured in accordance with the motivating context", as "a set of concepts" and simultaneously as "a categorization of experience", as "a structure capable of explaining the relationship between the text and its understanding" [1: 111]. He distinguishes a single frame of interpretation, which is defined as "a conceptual framework for a fairly substantial corpus of lexical material". At the same time, he attributes frames to the long-term memory of an individual and believes that a frame is made up of some sequence of simple actions and procedures belonging to short-term memory.

Erving Goffman for the first time associates a frame with a situation. By a frame he understands the so-called analytical scaffolding with the help of which we cognize our own experience. Frames can be identified within situations that reflect social events and regulate human participation in them. "Definitions of a situation are built up in accordance with principles of organization which govern events – at least social ones" [2: 10].

Marvin Lee Minsky explains that the frame theory, or the frame hypothesis, was proposed to explain the speed of human perception and thinking, since mental phenomena and processes in human consciousness are not

observable. Different types of information are associated with each frame. One relates to the use of a given frame; another warns of what might happen next; and another prescribes what might happen if these expectations are not confirmed [6]. The scientist interprets the concept of "frame" as a data structure for representing a stereotypical situation. According to Marvin Lee Minsky, a frame is a network of nodes and relations between them. The scientist distinguishes two levels of a frame. The upper levels of the frame are fixed. They include things that are always true in the assumed situation. The lower levels of the frame are represented by a set of terminals (slots), which are filled with concrete data, describe the subject, setting its specific features. In natural language, terminals serve to store questions related to the situation. Creating his classification of frames, which is based on the function and scope of frames, the scientist distinguishes:

1) syntactic frame (verb forms, word order, rules about prepositions and word order);

2) semantic frame (semantic representation);

3) thematic frame (representation of stereotypical events – "topics");

4) narrative frame (the way information is presented in stories, dialogues, etc.)

Teun Adrianus van Dijk points out that knowledge is organised into conceptual systems, which can be described in terms of frames" [11: 73]. Unlike Charles J. Fillmore, Teun Adrianus van Dijk believes that frames are detached from context. They are elements of social memory and contain basic, possible information associated with some concept.

Scientists highlight the similarity and difference in the definitions of the category "frame" in the works of Marvin Lee Minsky, Teun Adrianus van Dijk, Charles J. Fillmore. The differences are found in relation to what a frame represents. Marvin Lee Minsky and Teun Adrianus van Dijk believe that a frame is

an object, a concept, a situation; according to Charles J. Fillmore, it is a case frame of a verb, a category, a lexical material. We conclude that researchers agree that a frame is a structure of consciousness, is stored and created in long-term memory, contains the most general information, is not isolated from the context of general knowledge about the world, is conditioned situationally and socially, organizes understanding, categorizes experience and materializes in a text.

The analysis of frame definitions shows that the concept of "frame" has not received an unambiguous interpretation. From the position of its functional significance a frame can be considered as a structure of experience organization and means of cognition, means of memory organization and research of all information about the studied phenomenon. A frame is a unit of knowledge organized around some concept [4]. It contains knowledge about the essential, typical and possible to represent a stereotypical situation. We can think of a frame as a scheme of semantic supports abstracted from the actions of an individual and materialized in a text. The frame in this case has no restrictions on complexity and can be constructed both for a single sentence and for the whole text.

Since frame (and this is what distinguishes it from a situation) is a mental category, there are no frames in the external world. In the psychological aspect, a frame is a relatively generalized structure of past experience, with the help of which the consciousness predicts changes in the state of objects of the surrounding world, the development and content of events, their interrelation. A frame can also be defined as a cognitive structure that, unlike other ways of organizing knowledge in the human cognitive system, is not always "bound" to the vocabulary. At the same time, a frame contains all the information relevant for a particular word, including extralinguistic data. In the aspect of applied linguistics, a frame is a conceptual structure for declarative

representation of knowledge about a typified, thematically unified situation, containing slots connected with each other by thematic relations.

According to the above, we can say that the frame turns out to be a maximally generalized and therefore universal representation system of the most diverse information and assumes that the researcher himself sets its specific structure and content filling of superordinate nodes. A frame is a cognitive structure with hierarchical organization, usually of pyramidal shape. It consists of the top – the name of the topic of a stereotypical situation, as well as slots and terminals of the lower level, filled with propositions – variant components. At the same time, the slots of the lower level, filled with groups of words, reflect the national-specific features of this or that linguoculture.

That is, a frame is a mental interpretative and predictive model of a stereotypical situation, reflecting a concept of some entity and emitting a network of associative links uniting different concepts into one mental space. Consequently, we can emphasize the following features of frames:

a) a frame is not an immediate visual impression, but is stored in memory as a typified thought representation, a stereotype of an object or situation;

b) when referring to frames, the whole complex of knowledge about an object or situation existing in a given historical period in a given society is considered, and an encyclopedic approach to words is provided: vocabulary is closely connected with general human knowledge and is inseparable from it;

c) frames are not isolated from each other, but are interrelated and are in relations of intersection and inclusion;

d) a frame has such properties as profiling parts of the cognitive context or focusing of attention on a separate element of the frame; within one and the same frame a person can approach or distance from himself any fragments of the general situation;

e) frames, while having a common categorical meaning, have their own

characteristics for each linguistic culture; they are models of culturally conditioned knowledge that is common to part of the speaking community, i.e. social situations are culturally conditioned.

It is obvious that there is still no unambiguous definition of the concept of "frame" in frame studies, since the differences in the interpretation of this concept by scientists can be explained, on the one hand, by emphasizing one or another characteristic and, on the other hand, by the existence of both different stereotypical situations and forms of their representation. We believe that this issue relates to the subjective perception of the frame construct itself by scientists. In our opinion, what unites the above definitions is that the category "frame" in them is understood as a cognitive structure consisting of hierarchically related components, the main property of which is manifested in the ability to reflect a conceptual domain or a fragment of extra-linguistic reality in the world picture. A frame is similar to a module of a technical device as with a frame in a film, in that the module can be viewed in different forms, including a pyramidal structure. Frame can not only have a pyramidal structure, but can also be presented in the form of a series of questions.

The main provisions of Marvin Lee Minsky's frame theory were further developed in the works related to the research of frame-scenarios: Roger C. Schenk [9], Robert Paul Abelson [9], Jean Matter Mandler [5]. They distinguish a frame-script (script) as a type of frame, which means stereotypical episodes occurring in time and space. According to them scripts are the same frame, but reflecting the denotative situation in motion, development, sequential unfolding of its elements in time and space. A frame proper is a thought image in statics. Scientists agree that the frame-scenario has a dual character: static and dynamic. Static cognitive structures are represented by frames proper, while dynamic ones are represented by frame-scenarios [6].

According to Marvin Lee Minsky, a frame-scenario is a typical structure for some action, concept, event, including their characteristic elements. For example, a frame-scenario for the event "Child's Birthday Celebration" includes elements that can be interpreted as frame nodes: "clothes" – festive, Sunday, the best; "gift" – must be liked, etc.

Implementing the above into the scope of our study, we propose to identify the frame-scenario terminals with the most characteristic questions usually associated with situations. In order to understand the action that is narrated or observed, one is forced to ask questions such as: *Who performs the action (agent)?, What is the purpose of the action (intention)?, What are the consequences?, Who is affected by the action (recipient)?, How is it produced (instrument)?* The answers to these questions provide clues to understanding the situation. As an example to the above scenario frame, the questions are: *What should the guests wear? Has a gift been chosen for the child? Will the child like the gift? Where to buy a gift? Where to get money? etc.* Thus, the scholar presents a frame-scenario as a series of questions to be asked about some hypothetical situation and ways to answer them. As each question is answered, new frames can be recalled from memory, corresponding to the situations that arise as a result of answering the questions. In speculating about the process of activating new frames in a person's mind, it is probably safe to assume that there will be many such questions. However, as practice shows, to understand a situation, it is enough to ask 7-8 questions.

Researchers Roger C. Schenk and Robert Paul Abelson define a frame-script as a cognitive structure that describes a normal sequence of events in a private context. Context in this view appears in the cognitive sense, and comprehension as the process by which people compare what they see and hear with what is already present in their experience. A scenario is organized as a list of events that sets up a stereotypical episode. It is such a representation of the

data structure that controls the process of comprehension and allows linking into unified meaning blocks the phenomena perceived in objective reality [9: 73]. According to scientists, events of reality are perceived and compared with one or more events from a scenario (list of events) already present in memory. In other words, Researchers Roger C. Schenk and Robert Paul Abelson postulate the conventional character of frames-scenarios, which is manifested in the knowledge associated with a person's prior experience. In doing so, they believe that scenario frames can activate all other scenario events as well as the scenario as a whole.

Along with conventionality, foreign scientists Teun Adrianus van Dijk, Walter Kinch, Jean Matter Mandler and others note the limitedness and rigidity of the structure of the scenario. The studies emphasize that due to its rigidity, the frame theoretical construct is capable of producing analyses of simple, stereotypical in structure "stories-knowledge" formed on the basis of repeated experience. These properties allow the frame-script to be used as a model for analyzing texts (Teun Adrianus van Dijk [11], Walter Kinch [3], Jean Matter Mandler [5: 97]).

As noted earlier, a frame is characterized by abstraction from the actions of an individual, which is understood as the ability to analyze and interpret both an individual sentence and a whole text based on the frame-scenario model. Consequently, frame-scenario has conventional, stereotypical, rigid and abstract characteristics that determine its demand in different domains. In cognitive science, a frame is considered as a relatively independent structure for organizing a person's knowledge and experience of a stereotypical situation. In linguoculturology it is seen as a structure for distinguishing concepts: it is either organized around the core of the represented concept or is completely identified with it. The most recognized in psycholinguistics is the understanding of a frame as a kind of gestalt, combining

logical and sensual-imaginative representations. In teaching methodology, a frame is considered as a cognitive structure for representing knowledge in various academic disciplines. In linguodidactics, a frame is understood as a learning frame (LF) around which all kinds of speech activities are organized. At the same time, the frame is studied both in the methodology of teaching foreign languages and in educational lexicography (development of frame dictionaries). The linguodidactic frame is considered as a cognitive structure for organizing educational information, as a description tool and a way to organize vocabulary in a dictionary, as a structure for organizing and representing a communicative-speech situation.

According to Marvin Lee Minsky, the linguodidactic frame is culturally conditioned and nationally orientated, as it is a construct of non-verbal thinking about typical fragments of extra-linguistic reality in a particular national community.

As we see, it is expedient to study and use cognitive constructs in teaching communicative skills and abilities, because the process of communication cannot be adequately described without understanding the cognitive processes that take place in the minds of the participants of communication during the generation and perception of speech. The need to study, in addition to the linguistic and relevant external parameters of communication, their mental representations becomes obvious.

The practical use of the frame has a half-century history. At present, its applied relevance is not only not weakening, but, on the contrary, is increasing due to the actualization of cognitive research in various fields. The analysis of scientific and methodological literature shows that the frame is in demand in teaching such subjects as physics, mathematics, biology, chemistry, foreign languages. The frame method of systematization and display of educational information is based on the identification of essential and

stereotypical links between knowledge elements. In the course of complex analytical and synthetic activity of both the learner and the learner, verbal information is collapsed into concise, capacious verbal texts, verbal information is translated into non-verbal (figurative) information, and an integral system of knowledge elements is synthesized.

We highlight the most successful, from our point of view, frame models of knowledge representation:

1) frame-frame (a certain amount of information is enclosed in a frame, i.e. it is extracted from the general mass of information);

2) frame – logical and semantic scheme (a certain structure is established around the selected meaningful core of educational information);

3) frame-scenario (a sequence of certain actions, situations, procedures in given conditions is established).

Frame structures are also actively used in foreign language teaching methodology. In order to establish the relationship of the temporal forms of English verbs in the frame logic and meaning scheme, knowledge about time and aspect can be extracted. As a result, the frame representation of grammatical categories contributes to better learning of the grammatical topic. The content of foreign language teaching can be represented as a system of frames, as a separate concentrated intellectual component of learning, a structural information base. Thus, we can note that a training frame of any kind, modelling a learning situation on the material of the discipline, allows to effectively form lexical and grammatical speech skills of students, to assimilate the main information of the topic. We can confidently state that the use of training frames helps to develop skills in all types of speech activity, as well as to significantly increase the motivation for learning.

The results of our experimental training show that the introduction of frame representation of learning content

at the initial stage of training is relevant for the formation of fundamental ideas about the organization of the linguistic picture of the world in terms of naming objects, quality, quantity, ways of expressing actions and states.

For students of economic profile the frames on the following situations are relevant: joint and foreign enterprises, exhibitions, fairs, auctions; prices, delivery and payment terms; insurance, banks, stock exchange activity, taxes. At the same time, the coefficient of understanding of the authentic text ranged from 90 to 100 %.

Frame approach is becoming more and more demanded in foreign language teaching methodology. Such interest in frames in foreign language teaching is dictated by their effectiveness. Nowadays, due to the accelerated pace of life, there is a need to acquire certain knowledge in a short time. This state of affairs is also true for foreign language classes in higher education, where there is an increase in the amount of knowledge to be learnt without increasing the teaching time. One of the options for solving this problem is to present the learnt material in a foreign language in a compressed form. The cognitive model of knowledge – a frame allows to do this. Proceeding from the fact that a frame is a data structure for representing a stereotypical situation in speech, as well as taking into account the principles of framing units, it can be argued that when learning a foreign language there is a gradual formation of cognitive structures (frames) that form a unique representational system of diverse information. This connects them, on the one hand, with the verbal tools of language and, on the other hand, with the cognitive domain of consciousness.

How frames are formed and find their verbal expression can be demonstrated by the example of the speech act of congratulation in English. The choice to analyze this type of speech act is due to the fact that today one of the most important conditions for the development of professional personality is the development of communicative

competence in the field of etiquette. At the same time, the text is presented here as a linguistic correlate of a speech act realizing the communicative intention to congratulate in real-life situations. Finally, the schematic transfer of the communicative situation of congratulation should allow concentrating all the main parameters (verbal, structural, extra linguistic) of the communicative situation of congratulation and becoming a universal formula for the etiquette speech act of congratulation in English.

Based on the analysis of the greeting texts in English from the point of view of the frame theory, the organization of educational material on etiquette speech in foreign language classes in our view should be built according to the following scenario:

1. Acquaintance with texts in a foreign language on a given topic, comparing them with each other and with texts of a similar genre in the native language. Identification of visible similarities and differences in structure and ways of linguistic design.

2. Searching for the main information (main conceptual meanings). Building a frame (scheme, semantic framework) of a speech act.

3. Identification of verbal filling peculiarities of the frame semantic nodes depending on extralinguistic factors. Classification of invariant verbal means and study the possibilities of situational variability of the presented etiquette speech act.

Let us demonstrate the functioning of this scenario on the example of teaching the principles of greeting texts in English.

The first step involves comparing a number of congratulatory texts (speech acts). The structure and verbal content of congratulatory texts may retain common features within not only one linguoculture, but also show similarities within different linguocultures. At the same time, the process of text comprehension includes activation of frames number that are available in the cognitive base of an individual at the

moment of the text perception beginning, construction of a frame network correlated with the text on their basis, and often modification of previously available frames. This process allows us to identify the main differences that characterize Ukrainian and English texts of congratulations. Comparing authentic texts of congratulations in English, the learner can identify such characteristic components of congratulations texts as address, congratulation, wish, designation of the date and place of congratulations. The actualization of these conceptual meanings in most of the congratulations, and in the given sequence, indicates the possibility of other congratulations.

Therefore, from here we move on to the next stage – the construction of the congratulation frame. As mentioned above, based on the analysis of congratulatory texts, students can find the main meanings that are always relevant for this kind of texts. These meanings are contained in the invariant slots of the frame congratulation and are as follows:

Who says congratulations? (Who?)

Who is being congratulated? (Whom?)

Congratulations.

Wish.

The occasion for congratulation (For what reason?).

Place of congratulation (Where?).

Congratulations date (When?).

The frame of the speech act of congratulation in English is closed by the variant slot *How?*, which brings additional individual cognitive meanings to the speech act.

In the course of their independent research of congratulatory texts in English, students establish an important condition under which the speech act of congratulation can be realized: the event that serves as a reason for congratulation must have a positive character. Otherwise, we may be dealing with a speech act with a different communicative purpose than congratulation. The last step in the study of this type of speech act is to consider the possibilities of its realization. For this

purpose, the texts of congratulations are studied again in order to find those of them in which the invariant structure of the frame of the congratulation speech in English is fully realized. The examples show that this is the case with official style congratulatory texts. Thus, the students establish the extra-linguistic factors that determine the specificity of the realization of the congratulation frame in speech. They are social, psychological and gender characteristics of communicators, which in turn determine the choice of speech style in which the congratulatory text is executed (official-business, everyday), and the written form of realization of the congratulatory text (postcard, letter, SMS).

Since etiquette speech is mostly aimed at the official style of communication, the teacher should focus on congratulatory texts of an official nature. This style implies the preferential use of such a communicative form as a letter, as well as compliance with the invariant structure in the design of the congratulatory text. Besides, special attention should be paid to grammatical and verbal means of high style used in congratulations in the conditions of official business style communication: forms of address (*Dear*), forms of farewell (*Best regards*), strict observance of the English sentence framework construction, strict linear sequence of address, congratulations, wishes happiness, stating the place and date of congratulations, etc.

Any recomposition of micro-speech acts and addition of new micro-speech acts (implementation of variant slots), use of congratulatory clichés of everyday style (*Congratulations*, *Best wishes*, etc.) within the framework of the official business style communication indicate a change in the status of communication. In this regard, the following possible combinations of relations between communicants can be distinguished: role distant (subordinate-superior, superior-subordinate, politician-scientist), role friendly (superior-subordinate),

equidistant (colleagues), equal friendly (close colleagues, friends, relatives).

The task of students is to find the pragmatic core of the congratulation script in English culture, which is the conceptual meaning "wish". The invariant terminal slots may not be verbally expressed (for example, the reason for congratulation may not be indicated, assuming that it is known what the speech is about). However, in any case, the speech act is perceived as a speech act of congratulation. Thus, the learner, systematizing linguistic, grammatical, stylistic means for constructing a congratulatory text in English depending on the conditions, gets a complete picture of the functioning of etiquette congratulations in English. This stage of familiarization and reproduction of the established speech formulas reflects the reproductive side of the learning process, which must necessarily be followed by the productive stage, when students, using the acquired knowledge and skills, independently compose texts of congratulations in the given conditions.

The introduction of research and project activities into teaching practice poses an important task of creating the format texts. This puts before pedagogical science the task of developing a methodology for teaching speech activity (primarily meaningful reading and academic writing) in the process of carrying out an academic research or project. The methodology of writing development based on the use of text frames can be proposed as such a methodology for teaching academic writing. Writing skills are essential to the development of critical thinking because they allow you to capture an unformed thought or image, to examine it from all angles. Thus, the transition from someone else's to your text can be described as a series of sequential steps: reading-comprehending the text – creating a secondary text based on what you read.

Let us focus on the original text, the creation of which needs to be taught to the student. We are faced with two tasks:

to determine the genre of written work, within which you can prove yourself with the greatest completeness, and teach how to write in this genre. For that, we turn to the essay genre. For its successful writing, we will put forward the following conditions:

1. An essay can be considered valid only when it contains insight to some degree. Insight can vary depending on the genre task. In an artistic or journalistic essay, they have a successfully found image; in critical – a deep understanding or original interpretation of the object of judgments (books, paintings, films, etc.); in scientific – a discovery, even if it has only educational value. That is, in any case, the essay solves the cognitive problem.

2. Essay solves a cognitive problem that leads to the need to study various materials, and this, in turn, forms a certain knowledge base.

Diffing the concept of an essay we can say that it is a text in which one's own (and not others!) ideas are put forward and substantiated, which were born on the basis of the information received and caused an appropriate emotional reaction in the learner. Based on the above, we can conclude that the result of research or project implementation, which can be presented to external experts at the defense, is a work done in the genre of scientific (academic) essay. Academic essay has long been included in the practice of teaching in foreign universities and has firmly begun to enter the practice of teaching in Ukrainian educational establishments. In European educational practice, there are Opinion Essay (expressing and arguing one's opinion on a controversial issue), Response (Reaction) Essay (review of a literary work / film), Research Essay (essay-research close to the purpose and tasks of a term paper or thesis), Persuasive Essay (persuasion), Argumentative Essay (essay-argument), Compare and Contrast Essay (essay-comparison or comparison), Argumentative Essay (essay-argument), Analysis (Interpretation) Essay (essay-interpretation), etc.

We need to eliminate the practice of pseudo-project and quasi-research activities, when the result of research and project is an abstract, often made by copy-paste from various kinds of google texts. The emphasis is on the independent work of students, on knowledge that is not learnt reproductively, but is obtained as a result of their own cognitive activity.

The learner should master the format of written work, which, on the one hand, will be a natural outcome of the work and not artificial, as it happened with the traditional essay, which was offered every time at the final stage of studying a topic. External experts, in their turn, can adequately assess the learner's competences in writing. It remains to add to the above: the domestic educational tradition is characterized by the absence of textbooks in which the methodology of teaching how to create a written text in the essay genre is prescribed at the algorithm level, as it is done, for example, in a foreign higher education.

All this makes it necessary to create a methodology for teaching and writing academic essays. Why an academic rather than just an essay? We think this name is more accurate, firstly, because it is connected with learning, with educational and scientific creativity: mastering the skills of creating an academic essay, the student comprehends the basics of scientific discourse, learns more deeply the language of the subject area within which the research is carried out, rather than learning actual literary creation. Secondly, it allows you to distinguish the proposed type of writing task in a foreign language, performing which the student must choose some point of view on the problem and argue your choice. (**Discuss the extent to which you agree or disagree with the opinion stated below.** *The only vehicle worth buying is, since it is the only transport vehicle that has proven its popularity over the course of time.*)

We also believe that students need to master the genre of academic, rather

than mastering the genre of essay-reasoning, because in the latter, he can today only create a text. Obviously, in the genre of academic essay he/she can create a study or describe a project. And most importantly: the student will be able to master the genre of written text necessary for life and further education, and not a rather artificial composition on a (literary) topic, which will not be in demand anywhere and never outside the educational establishment.

If we compare in terms of features, the essay has a small volume. An academic essay has: 1) a given volume; 2) academic style of presentation – accuracy, precision, clarity, clarity, intelligibility, logicity and simplicity of presentation of thoughts; 3) the main purpose – to express an opinion on the problem, to give convincing arguments in its defense. We present a comparative table:

	Essay	Academic essay
Topic	The presence of a specific (given) topic or question topic or issue	Chosen/formulated by the learner
<i>Text structure/composition</i>		
Introduction	1) an initial statement; 2) additional, information, necessary to move to the subject of discussion (3-4 sentences); 3) introduction of the subject discussion; the main thesis/main idea of the essay (2-3 sentences). The thesis can be simple, with a concession, with an explanation, with explanation and concession	1) general introduction (the essence of the topic and the rationale for its choice); 2) context or brief information background; 3) the question to be answered by the research
Main part	Thoughts related to the main idea of the essay; talking points developing/concretizing the basic ideas, arguments, examples (5-6 paragraphs)	Arguments are built from the main to the secondary, from more important to less important. There should be at least three arguments (ideally, the representation of each of them should be highlighted with a subtitle)
Conclusion	Conclusions based on reflections (3-4 sentences)	Summary of the topic with a brief listing of the main arguments. The last sentence should be linked to the title – it is the conclusion.
Bibliography	Absent	A full list of sources consulted is given

It is also important for us to note that the essay as a genre of written work can be correlated with the examination format (essay part), and the academic essay with the format of presentation/defense of research and project. It seems to us that the development of a methodology for teaching academic essay writing can be framed within the framework of the frame approach to the organization of

writing instruction. The frame approach to text analysis and creation will be the second foundation on which the proposed methodology is based. The notion of text frame is conditioned by the fact that in the educational process, primarily in foreign language teaching, texts, including authentic ones, of different frames have been used: concept and its definition, comparison and contrast, purpose-action-result

(statement/narrative), problem and its solution, judgement/argumentation, cause and effect. In general, writing instructions is a particular challenge because there is no singular, linear solution to teaching students to write well. We identify these frames on the basis of analyzing the purposes of the text: - to inform about something interesting; - to present the information sought; - to present a number of ideas; - to suggest ways of doing things; - to persuade the reader; - to involve the reader in the content of the text.

It seems to us that the frame approach is applicable not only to the analysis of texts, which is carried out in the course of the research project, but also to the creation of one's own text, which is presented at the final stage and represents a description of the result. After all, the structure of any research or project work is built on the type of a scenario frame: defining the goal – breaking it down into tasks – outlining/describing the work done – summarizing/result – reference to the literature used. We believe that the frame approach provides a vision of the object structure, stimulates the generation of ideas, and facilitates finding different ways of solving the problem. Frame shows the researcher what to do and where to move.

The use of a text frame allows the learner to present the results of the conducted research and to describe the process of working on the project quite succinctly. After all, a frame is a structure for representation in a stereotypical situation. A frame can also be interpreted to some extent as a reference scheme for describing the object or process under study.

The frame approach to work with text allows the learner to accumulate a certain number of frame outlines/graph-schemes which are created in the process of analytical reading of sources, to identify terminal nodes (for example, in the form of a discussed problems list) and slots that the learner fills with information important for him/her.

As a rule, in the process of performing, one reads someone else's text of the frame "Judgement and its reasoning". The following questions can be asked to it questions:

- *What is the topic of the text?*
- *What judgement (point of view, theory, hypothesis, new idea, etc.) is presented?*
- *How is this judgement supported? Can/should or cannot it be accepted?*
- *What examples, data (experimental, statistical, etc.), expert opinions support it?*
- *Does the proposed reasoning support the judgement? How convincing are the arguments? Are possible counter arguments presented?*
- *Are the conclusions valid? Are they based on objective data? What is this data?*

We highlight the parameters for evaluating the text: 1) Topic and problem (what is the text about); 2) Facts; 3) Data statistics; 4) Examples (how many there are in the text); 5) Nature of arguments.

It is now necessary to summarize what we have read by identifying problems from the analyzed material that can be understood within the framework of different approaches and solved in different ways. Based on work with the collected material it is possible to create a text/outline of a discussion type text. We believe that a text outline of such a frame is an important step on the way of an academic essay creation, because it helps to summarize and systematize information on the problem drawn from different sources. A graph-chart can also be a draft for such a work:

Problem (*briefly formulated*) _____
Reasons for the problem (*briefly formulated*) _____
Proposed solution that seemed most convincing _____
Arguments for _____
(*at least three arguments from different sources (with references to them) are given; arguments are presented with the help of reliable facts, statistical data, examples, expert opinions*).
Arguments against _____

(at least three arguments are also provided)

Conclusion (author)_____

We explain once again why we consider it necessary to offer students to create a discussion-type essay before starting to write an academic essay, in which the new knowledge acquired by the student is verbalized. The subject and result of research is scientific knowledge. The student researcher seeks and finds solution to the problem. In other words, the learner constructs new knowledge that builds on existing research. From a philosophical point of view, we interpret the concept of "knowledge" as an experience that is largely comprehended and incorporated into the contents of memory. Thus, by creating a sketch of the text of the given frame the student learns to enter the received information into the matrix of his/her own knowledge.

An academic essay is created at the stage of documenting the results of research activities. To facilitate the creation of a text image (result), we offer the following graph graph-scheme:

Formulation of the problem under investigation:_____

Causes/preconditions of its occurrence: _____

Thesis:_____

Arguments:_____

(at least three, developed through facts, statistics, opinions of experts, examples)

Conclusion:_____

(with access to the formulation of the topic).

We propose a five-step algorithm for creating a quick draft essay based on this graph-scheme:

1. Write down the wording of the topic, analyze it and select key words.

2. Write an introduction, putting forward a thesis and indicating the plan of the essay.

3. Systematize your notes: a) main evidence (clearly highlight) and their evaluation (why convincing); b) alternative viewpoint (why unconvincing).

4. Draw conclusions.

5. Write a conclusion, the last sentence of which is an exit to the topic.

After creating a quick draft, the learner submits it to the tutor / supervisor for checking. After that, he/she, focusing on the requirements to the composition academic essay, starts to finalize and edit the design of the work.

In conclusion, let us emphasize once again that in writing the thinking process becomes visible. The writer is always active. He always thinks independently and uses all the knowledge he has. He builds a decent argumentation for his opinion. A good writing contains a search for a solution to a problem and offers the found answer to the readers. It seems to us that this attitude to writing can be formed within the framework of the frame approach to the creation of written statements in the process of teaching and research activities.

Conclusions and research perspectives. Hence, the following conclusions can be drawn:

1. There is still no single definition of a frame, as different attributes and properties are taken into account when defining a frame. However, in general, the frame is understood both as a cognitive structure of consciousness and as a categorization of human experience. In addition, the category frame acts as a structure for representing knowledge about stereotypical situations.

2. In modern science five main scientific directions of frame study (including applied) have been formed as a methodological means of teaching academic disciplines, including foreign languages. This indicates the relevance of the frame hypothesis in the applied aspect. The analysis of scientific and methodological literature shows that such terms as methodical, didactic, linguodidactic and educational frames are used in the applied meaning.

We can assert that the frame model of knowledge representation is unified for any learning environment. The frame component is absolutely independent of the nature of the environment – it can be presented to the learner on paper or as hypertext. It is the structural information

basis of any type of learning environment. Based on this, we can conclude that nowadays the application of frame models in foreign language teaching methodology is becoming relevant and gaining momentum. We can state that the use of the training frames in foreign language teaching helps to develop skills in all types of speech

activity, as well as to increase the motivation for learning.

We see the prospects for subsequent research in studying the further use of frame approach and frame modelling for the formation of various abilities and skills of foreign language communication.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Fillmore, Charles. (1982). Linguistics in the Morning Calm. The Linguistic Society of Korea (ed.). *Hanshin Publishing Company*. Seoul, Korea, 110-137 [in English].
2. Goffman, Erving. (1974/1986). Frame analysis: An Essay on the Organization of Experience. *Northern University Press*, 600 [in English].
3. Kintsch, Walter. (1988). The role of knowledge in discourse comprehension: A construction-integration model. *Psychological Review*, 95(2), 163-182. Retrieved from: <https://doi.org/10.1037/0033-295X.95.2.163> [in English].
4. Kornmesser, Stephan. (2023). Conceptual change and conceptual enrichment: a frame-based reconstruction of Austin's theory of speech acts. *Synthese* № 1. *Springer Science and Business Media LLC*. Retrieved from: <https://doi.org/10.1007/s11229-023-04417-7> [in English].
5. Mandler, Jean Matter. (2014). Stories, Scripts and Scenes: Aspects of Scheme Theory. *Psychology Press*. 1st Edition. 144. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781315802459> [in English].
6. Minsky, Marvin Lee. (1975). A Framework for Representing Knowledge. In P.H. Winston (ed.). *The Psychology of Computer Vision*. New-York: McGraw-Hill, 211-277 [in English].
7. Moskiene, L., & Rackeviciene, S. (2021). Frame semantics methodology for teaching terminology of specialized domains. *Journal of Teaching English for Specific and Academic Purposes*, vol. 9, № 4, Special Issue, 765-773 DOI: <https://doi.org/10.22190/JTESAP2104765S> [in English].
8. Olijnik, I.V. (2018). Viktoristannya frejmovoyi tehnologiyi u procesi formuvannya doslidnickoyi kompetentnosti u majbutnih doktoriv filosofiyi v umovah aspiranturi. [The Use of Frame Technology in the Process of Forming Research Competence of Future Doctors of Philosophy in Postgraduate Studies]. *Visnik universitetu imeni Alfreda Nobelya. Seriya "Pedagogika i psihologiyi"*. *Pedagogichni nauki – Bulletin of the Alfred Nobel University. Series "Pedagogy and Philosophy"*. *Pedagogical sciences*, № 1 (15), 175-179 [in Ukrainian].
9. Schank, Roger C. & Abelson, Robert Paul. (2013). Scripts, Plans, Goals, and Understanding. An Inquiry Into Human Knowledge Structures. *Psychology Press*, 266 [in English].
10. Tan, Yi & Römer, Ute. (2022). Using Phrase-frames to trace the language development of L1 Chinese learners of English. *System. An International Journal of Educational Technology and Applied Linguistics*. Volume 108 (8). 2022. DOI: [10.1016/j.system.2022.102844](https://doi.org/10.1016/j.system.2022.102844) [in English].
11. Van Dijk, Teun Adrianus. (2005). Contextual Knowledge Management in Discourse Production. A CDA Perspective. In R. Wodak and P. Chilton (eds). *A New Agenda in (Critical) Discourse Analysis*, 71-100 [in English].
12. Xia, Detong., Sulzer, Mark A. & Pae, Hye K. (2023). Phrase-frames in business email: a contrast between learners of business English and working professionals. *Text & Talk. An Interdisciplinary Journal of Language, Discourse & Communication Studies*. Retrieved from: <https://doi.org/10.1515/text-2022-0027> [in English].

Received: August 20, 2024

Accepted: September 11, 2024

UDC 373.6:81'276.6373.8+811.11.7
DOI 10.35433/pedagogy.3(118).2024.13

THE USE OF COOPERATIVE LEARNING METHOD IN TEACHING FOREIGN LANGUAGE FOR SPECIAL PURPOSES

M. V. Podoliak*

The cooperative learning method has long been known worldwide and is widely used by leading universities and schools. In the USA, the cooperative learning method was started by D. Johnson, R. Johnson, and R. Slavin in the 1980s. There is also much evidence of the successful use of this method in Asian and African countries. Many websites have been created, such as <https://www.jigsaw.org/>, <http://www.co-operation.org/>, and others designed to help teachers learn and improve cooperative learning techniques. The importance of introducing the cooperative learning method into the higher education system consists of forming critical social skills and abilities in graduates, among which is teamwork. Many international and domestic studies have shown that tasks performed in a team are of higher quality, are performed faster, and require less costs than those performed alone. In Ukraine, employees of state institutions and private firms do not have enough skills to work in a team and jointly perform tasks and solve problems. Cooperative Learning aims to remedy this problem as students and future professionals gain valuable skills in communication and teamwork to complete tasks. The article seeks to investigate the effectiveness of using the cooperative learning method in teaching a professionally oriented foreign language to students of higher education institutions. The cooperative learning method involves dividing pupils or students into groups whose goal is to learn new material or new skills. A group of students is given a specific task or problem, which they must solve independently or with the help of a teacher. It was determined that the cooperative learning method is quite effective in studying a foreign language by students of higher education institutions. However, in addition to the advantages of this method, there are also disadvantages and problems in its implementation in the educational process. It has been demonstrated that cooperative Learning of a foreign language is practical, engaging, and motivating for students. Students will better assimilate educational materials and acquire practical skills using this method. Based on students' feedback, practical recommendations on the implementation of the method of cooperative Learning in the process of learning a foreign language are proposed.

Keywords: foreign language learning, cooperative Learning, professional foreign language communicative competence.

* Candidate of Pedagogical Sciences (PhD in Pedagogy), Docent
(Stepan Gzhytskyi National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies, Lviv)
misha.podol@gmail.com
ORCID: 0000-0003-1482-488X

ВИКОРИСТАННЯ КООПЕРАТИВНОГО МЕТОДУ У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ

М. В. Подоляк

У статті визначено, що метод кооперативного навчання давно відомий у світі, зокрема з моменту його започаткування Д. Джонсоном, Р. Джонсоном, Р. Славіном у 1980-х роках. Продемонстровано успішне використання цього методу в країнах Азії та Африки, а також через створення багато веб сайтів, на кшталт <https://www.jigsaw.org/>, <http://www.cooperation.org/> та інших, які покликані допомогти вчителю опанувати та покращити методіку кооперативного навчання. У статті підкреслено важливість впровадження методу кооперативного навчання у систему ЗВО, який сприяє формуванню у випускників важливих соціальних навичок і вмінь, серед яких є командна робота. В статті показано, що завдання, виконані в команді, є якіснішими, виконуються швидше і потребують менше затрат аніж ті, які виконуються поодиночі, що відображено у багатьох світових та вітчизняних досліджень. Наголошено, що в Україні працівники державних інституцій та приватних фірм не мають достатньо навичок працювати в команді і спільно виконувати завдання та вирішувати проблеми. В дослідженні продемонстровано, що завдяки використанню методу кооперативного навчання студенти та майбутні фахівці отримують корисні навички спілкування та роботи в команді над виконанням завдань. Мета статті полягає у дослідженні ефективності використання кооперативного методу навчання у процесі викладання професійно-орієнтованої іноземної мови студентам ЗВО. В статті експериментально продемонстровано приклад використання методу кооперативного навчання у процесі викладання іноземної мови. Визначено, що метод кооперативного навчання є досить ефективним при вивченні іноземної мови студентами ЗВО. Окреслено переваги, недоліки та проблеми при його впровадженні у навчальний процес. Продемонстровано, що метод кооперативного навчання іноземної мови є не лише ефективний, а й цікавий та мотивуючий для студентів. З використанням цього методу студенти краще засвоюватимуть навчальні матеріали та отримуватимуть необхідні практичні навички. На основі відгуків студентів запропоновано практичні рекомендації щодо впровадження методу кооперативного навчання в процес вивчення іноземної мови.

Ключові слова: навчання іноземної мови, кооперативне навчання, професійна іншомовна комунікативна компетентність.

Introduction of the issue. It is commonly known that in Ukraine, employees of state institutions and private firms do not have enough skills to work in a team and jointly perform tasks and solve problems. Employees try to independently complete their assigned tasks, mostly not entrusting part of their work to anyone. An even bigger problem is employee communication to solve specific problems or perform tasks. They often do not agree on the scope of work, responsibility for particular sectors' implementation methods, etc. This is a wrong approach because the more people working on a task, the faster and better they will complete it. This problem is caused by the fact that studies at school and university take place according to an individualized or independent approach; that is, each student or student works independently to master new material. As

Постановка проблеми. Досвід показує, що в Україні працівники державних інституцій та приватних фірм не мають достатньо навичок працювати в команді і спільно виконувати завдання та вирішувати проблеми. Працівники стараються самостійно виконати покладене на них завдання, здебільшого не довіряючи частини своєї роботи нікому. Ще більшою проблемою є комунікація між працівниками, з метою вирішення певних проблем або виконання завдань. Вони часто не узгоджують між собою об'єми роботи, відповідальності за певні сектори та методи виконання тощо. Це помилковий підхід, оскільки чим більше осіб працює над завданням, тим швидше та якісніше вони його виконають. Ця проблема спричинена тим, що навчання в школі та в університеті відбуваються за індивідуалізованим або самостійним підходом, тобто кожний студент або учень

a result, the state receives good specialists who cannot work as a team and are more efficient. Many international and domestic studies have shown that tasks performed in a team are of higher quality, are performed faster, and require less costs than those performed alone. Cooperative Learning aims to remedy this problem as students and future professionals gain valuable skills in communication and teamwork to complete tasks. The importance of introducing the method of cooperative Learning into the system of higher education lies in the formation of critical social skills and abilities in graduates, among which is teamwork.

Current state of the issue. Scholars have been studying the issue of cooperative Learning for a long time. We find especially many studies in the homeland of this method, namely in the United States of America, where it became the object of research by the following scientists: D. Johnson, R. Johnson, R. Slavin, N. Davidson, R. Brent, R. Felder, and others. In addition, the method of cooperative Learning has become the object of research and scientists from all over the world, in particular: K. Jeong, K. Yoshitaka, H. Watari, S. Kaya, M. Laal, S. Hosseini, C. Ahmed, V. Larsari, J. Kiyari, et al. The cooperative learning method in Ukraine has recently become popular, so few studies exist. The following are noteworthy: O. Pometun, O. Kostyuchenko, A. Yurzhenko, T. Rudnytska, N. Hupan, and others.

Aim of the research is to investigate the effectiveness of using the cooperative learning method in teaching a professionally oriented foreign language to students of higher education institutions.

Results and discussion. The cooperative learning method has long been known worldwide and is widely used by leading universities and schools. In the USA, the cooperative learning method was initiated by D. Johnson, R. Johnson, and R. Slavin in the 1980s [29: 152]. The cooperative learning method came to Europe from the United States in the early 1990s. Since then, it has been used

працює самостійно в освоєнні нового матеріалу. В результаті держава отримує хороших фахівців, які, проте, не можуть працювати командно, а отже, і ефективніше. Чимало світових та вітчизняних досліджень продемонструвало, що завдання, виконані в команді, є якіснішими, виконуються швидше і потребують менше затрат аніж ті, які виконуються поодиночці. Кооперативне навчання покликане виправити цю проблему, оскільки студенти та майбутні фахівці отримають корисні навички спілкування та роботи в команді над виконанням завдань. Важливість впровадження методу кооперативного навчання у систему ЗВО полягає у формуванні у випускниках важливих соціальних навичок і вмінь, серед яких є командна робота.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питання кооперативного навчання науковці займаються давно. Особливо багато досліджень знаходимо на батьківщині цього методу, а саме в Сполучених Штатах Америки, де він став об'єктом дослідження таких науковців: Д. Джонсон, Р. Джонсон, Р. Славін, Н. Давідсон, Р. Брент, Р. Фелдер та інших. Також метод кооперативного навчання став об'єктом дослідження і науковців зі всього світу, зокрема: К. Джеонг, К. Йошітака, Х. Ватарі, С. Кая, М. Лааль, С. Хосейні, Ч. Ахмед, В. Ларсарі, Дж. Кіярі та ін. В Україні метод кооперативного навчання став популярним відносно недавно, тому і досліджень цієї проблематики не так багато. Варто відзначити такі: О. Пометун, О. Костюченко, А. Юрженко, Т. Рудницька, Н. Гупан та інші.

Мета статті полягає у дослідженні ефективності використання кооперативного методу навчання у процесі викладання професійно-орієнтованої іноземної мови студентам ЗВО.

Виклад основного матеріалу. Метод Кооперативного навчання давно відомий у світі та широко застосовується провідними університетами та школами. У США метод кооперативного навчання був започаткований Д. Джонсоном, Р. Джонсоном, Р. Славіном у 1980-х роках [29: 152]. В Європу метод кооперативного

in schools in Germany, Italy, Great Britain, Switzerland, the Netherlands, etc. In northern Italy, primary and secondary school teachers were trained in this method free of charge between 2012 and 2015. There are also many reports of successful use of this method in countries in Asia and Africa. Many websites have been created, such as <https://www.jigsaw.org/>, <http://www.cooperation.org/>, etc., which are designed to help the teacher master and improve the method of cooperative Learning.

The founders of the cooperative learning method, D. Johnson and R. Johnson, explain it as follows: Cooperative learning uses small groups so that students work together to maximize their Learning and each other's learning [12]. S. Ledlow notes that most researchers and practitioners of cooperative Learning point out that it is a formal learning model in which teachers carefully design lessons and activities suitable for use by teams. These teams are small, stable, heterogeneous, and prepared adequately for joint work [23]. S. Ehr and B. Atac note that cooperative Learning is a method by which students have a common goal. They work in small groups to achieve this goal and realize they will have an expected result [8: 109]. R. Felder and Rue Brent explain that the term cooperative learning is an active method and refers to students working in teams on an assignment or project under conditions that meet specific criteria, including that team members take personal responsibility for the entire content of the assignment or project [9: 1]. K. Jeong asserts that cooperative Learning is a successful learning and teaching strategy in which small groups, each with students of different ability levels, use a variety of learning activities to improve their understanding of subjects [18: 77]. S. Hosseini considers cooperative Learning in a broad sense as any classroom learning situation in which students of all performance levels work together in structured groups for shared or shared learning goals [30: 3].

It is worth noting that cooperative Learning, according to its founders

навчання прийшов зі Сполучених Штатів на початку 1990-их років. З того часу його застосовують в школах Німеччини, Італії, Великої Британії, Швейцарії, Нідерландів та ін. У північній Італії вчителів початкової та середньої школи навчали цьому методові безкоштовно в період 2012-2015 рр. Існує також чимало свідчень успішного використання цього методу в країнах Азії та Африки. Створено багато веб сайтів, на кшталт <https://www.jigsaw.org/>, <http://www.cooperation.org/> та ін., які покликані допомогти вчителю опанувати та покращити методику кооперативного навчання.

Засновники методу кооперативного навчання Д. Джонсон та Р. Джонсон пояснюють його так: кооперативне навчання – це використання невеликих груп у навчанні, щоб учні працювали разом, щоб максимізувати власне навчання та навчання один одного [12]. С. Ледлов зауважує, що більшість дослідників і практиків кооперативного навчання зазначають, що це формальна навчальна модель, у якій вчителі ретельно розробляють уроки та види діяльності, які підходять для використання командами. Ці команди є невеликими, стабільними та різнорідними, та належним чином підготовленими до спільної роботи [23]. С. Ер та Б. Атак зазначають, що кооперативне навчання – це спосіб, за допомогою якого учні мають спільну мету. Щоб досягти цієї мети, вони працюють у малих групах і усвідомлюють, що вони матимуть спільний результат [8: 109]. Р. Фелдер та Р. Brent пояснюють, що термін кооперативне навчання є активним методом та відноситься до студентів, які працюють у командах над завданням або проектом за умов, за яких задовольняються певні критерії, включаючи те, що члени команди несуть особисту відповідальність за повний зміст завдання або проекту [9: 1]. К. Джеонг стверджує, що кооперативне навчання – це успішна стратегія навчання та викладання, за якої невеликі групи, у кожній з яких є студенти різного рівня здібностей, використовують різноманітні навчальні дії, щоб покращити розуміння предметів [18: 77]. С. Хосеїні розглядає

D. Johnson and R. Johnson, is based on the previously formulated theory of "Social Interdependence." It exists when individuals share common goals, and the results of each individual are affected by the actions of others [14: 16]. P. Rao also notes that cooperative Learning is based on two fundamental principles: learning in the work process and a group [25: 336]. In addition, S. Ledlow emphasizes that six aspects should be considered when using cooperative Learning: setting up a learning climate, team formation, team building, development of collaborative skills, lesson planning, and classroom management [23].

O. Elkin notes that cooperative Learning is based on the concepts of teams, students' desire to cooperate, and principles [6]. Among the principles of cooperative Learning according to D. Johnson and R. Johnson, we highlight five elements:

- positive interdependence – students are related to each other in such a way that the work of each depends on the work of the members of the entire team;
- individual accountability – exists when the result of each student is evaluated and presented to the group and the student;
- face-to-face motivating interaction – involves participants motivating, encouraging, helping, and supporting each other;
- social skills – success involves interpersonal interaction in small groups;
- group discussion – group members discuss their results and the effectiveness of working relationships.

Researchers note that awareness of these essential elements allows teachers to adapt cooperative Learning to a unique learning environment, set up an effective learning process, and solve problems that arise for students during collaborative Learning [13: 71].

When using the cooperative learning method, R. Felder and R. Brent recommend dividing students into groups of 3-4 each and with different levels of student knowledge. Students who are more robust and weaker are equally represented in each group. In addition,

кооперативне навчання в широкому сенсі як будь-яку навчальну ситуацію в класі, в якій учні з усіма рівнями продуктивності працюють разом у структурованих групах для спільних або спільних навчальних цілей [30: 3].

Варто зазначити, що кооперативне навчання, за словами його основоположників Д. Джонсоном та Р. Джонсоном, базується на раніше сформульованій теорії "Соціальної взаємозалежності". Вона існує, коли індивіди поділяють спільні цілі, і на результати кожного індивіда впливають дії інших [14: 16]. Також П. Рао зазначає, що кооперативне навчання базується на двох ключових принципах: навчання в процесі роботи та навчання в групі [25: 336]. Окрім цього С. Ледлов наголошує, що при використанні кооперативного навчання варто брати до уваги шість аспектів: влаштування навчального клімату, формування команди, побудова команди, розвиток кооперативних навичок, планування заняття та менеджмент класу [23].

О. Елькін зазначає, що кооперативне навчання базується на таких концептах: команди, бажання учнів співпрацювати та принципи [6]. Серед принципів кооперативного навчання за Д. Джонсоном та Р. Джонсоном виділимо п'ять елементів:

- позитивна взаємозалежність – студенти пов'язані один з одним таким чином, що робота кожного залежить від роботи членів усієї команди;
- індивідуальна підзвітність – існує, коли результат кожного студента оцінюють та представляють їх групі та студентові;
- очна мотивуюча взаємодія – передбачає, що учасники мотивують, заохочують, допомагають та підтримують один одного;
- соціальні навички – успіх передбачає міжособистісну взаємодію у малих групах;
- групове обговорення – члени групи обговорюють результати, які вони досягли та ефективність робочих відносин.

Дослідники зазначають, що усвідомлення цих базових елементів дозволяє викладачам адаптувати кооперативне навчання до унікального навчального середовища, налаштувати

researchers express the opinion that the teacher, when forming a group, should consider students' ability to perform independent tasks together in time [9: 7]. We also find something similar in the study of P. Rao, who suggests grouping students by 4-5 people [25: 332]. T. Roger and D. Johnson, R. Slavin, and T. Chowdhury emphasize that learning groups in cooperative Learning should be small [4: 91; 27; 29: 152].

However, the very division of students into groups and setting them a specific educational goal cannot be considered the implementation of cooperative Learning. D. Johnson and R. Johnson note that students who do independent individual tasks in groups cannot be regarded as cooperative Learning; other students do not help each other in the educational process; to assign a task to a group, where one student will do all the work, and the others will only write their names on the result [12].

In this context, researchers introduce the term "pseudo learning groups," in which students are not interested in joint work and joint results. Another essential term of group learning introduced by D. Johnson and R. Johnson is "traditional learning groups," in which students work and study together. Still, their results are evaluated individually and do not teach each other [13: 68].

It is important to note that there is a certain misunderstanding among scientists in interpreting the term cooperative learning. Often, this concept is confused with the term collaborative learning. Thus, K. Jeong, comparing both teaching methods, explains that cooperative Learning involves using small groups of students for joint Learning; collaborative Learning is based on the idea that participants should talk to each other during the learning process [18: 77].

Comparing the methods of cooperative and collaborative Learning, J. Kato, F. Bolstad, and H. Watari single out two differences: cooperative Learning is more structured and centered on the teacher, and collaborative Learning is less structured and student-centered [16: 24]. Instead, in T. Chowduri's research, we

ефективний навчальний процес та вирішити проблеми, які виникають у студентів під час спільного навчання [13: 71].

Р. Фелдер та Р. Brent рекомендують при використанні методу кооперативного навчання ділити студентів на групи по 3-4 у кожній та з різним рівнем знань студентів. Тобто сильніших та слабших студентів порівну у кожній групі. Також дослідники висловлюють думку, що викладачу, при формуванні групи, варто брати до уваги можливість студентів у часі виконувати самостійні завдання разом [9: 7]. Подібне знаходимо також і в дослідженні П. Рао, який пропонує групувати студентів по 4-5 осіб [25: 332]. Т. Роджер та Д. Джонсон, Р. Славін, Т. Човдурі наголошують на тому, що навчальні групи у кооперативному навчанні мають бути невеликими [4: 91; 27; 29: 152].

Проте самий поділ студентів на групи та встановлення їм певної навчальної цілі не можна вважати впровадженням кооперативного навчання. Д. Джонсон та Р. Джонсон зазначають, що кооперативним навчанням не можна вважати студентів, які у групах роблять самостійні індивідуальні завдання; інші студенти не допомагають один одному у навчальному процесі; призначати завдання групі, де один студент виконає усю роботу, а інші лише впишуть свої імена на результаті [12].

В цьому контексті дослідники впроваджують термін "псевдо навчальні групи" в яких студенти не зацікавлені у спільній праці та спільному результаті. Інший важливий термін групового навчання, який впроваджують Д. Джонсон та Р. Джонсон є "традиційні навчальні групи", в яких студенти працюють та навчаються разом, проте їх результати оцінюють індивідуально та вони не навчають один одного [13: 68].

Важливо зазначити, що існує певне непорозуміння серед науковців у трактуванні терміна кооперативне навчання. Часто це поняття плутають з терміном колаборативне навчання. Так, К. Джеонг порівнюючи обидва методи навчання пояснює, що кооперативне навчання передбачає використання малих

find the opposite opinion regarding the cooperative learning method, namely that it is student-centered. Moreover, the researcher equates these two terms [4: 88-89]. Similar identifications of cooperative and collaborative Learning can be found in S. Hossein, Y. Chen [30: 2; 2: 1].

Our research shows that cooperative and collaborative learning concepts are the same. The idea of cooperative Learning, which we considered above, coincides with the explanation of collaborative Learning.

M. Laal and S. Godsey explain collaborative Learning as cooperation between students for learning, performing tasks, training, and achieving a common goal [19: 486; 20: 491]. We also find something similar in the research of P. Rao, who notes that collaborative Learning involves the involvement of groups of students who together search for solutions to problems and tasks, learn or create a new thing [25: 331]. As we can see, the definition of collaborative Learning is very similar to the concept of cooperation.

It is also worth noting that if we take the translation of the names of these teaching methods, namely cooperation and collaboration, then the Ukrainian version of these names will be the same, namely cooperation. Thus, we will consider these two terms identical and use cooperative Learning in the future.

Using a cooperative learning method has many advantages for students and teachers. In particular, the effectiveness of using the cooperative learning method in learning a foreign language can be found in the studies of P. Rao [25: 331], S. Hosseini [30: 2], S. Siyahrir [31: 155], T. Chowdury [4: 89] and others.

S. Er and B. Atac note that cooperative Learning promotes students' independent and joint Learning with their classmates. In particular, researchers note the following advantages of cooperative Learning in learning a foreign language: increasing motivation, improving students' self-esteem, reducing the level of anxiety experienced by insecure students, and creating life language situations [8:

груп студентів для спільного навчання; колаборативне навчання він основує на ідеї, що учасники мають говорити між собою в процесі навчання [18: 77].

Порівнюючи методи кооперативного та колаборативного навчання, Й. Като, Ф. Болстад та Х. Ватарі виокремлюють дві відмінності: кооперативне навчання більш структуроване та має в центрі викладача, натомість колаборативне навчання менш структуроване та студентоцентричне [16: 24]. Натомість в дослідженні Т. Човдурі знаходимо протилежну думку стосовно кооперативного методу навчання, а саме, що воно студентоцентроване. Більше того дослідник ототожнює ці два терміни [4: 88-89]. Подібні ототожнення кооперативного та колаборативного навчання знаходимо у С. Хосеїні, Ю. Чен [2: 1; 30: 2].

У нашому дослідженні ми дотримуємося думки, що поняття кооперативного та колаборативного навчання є однаковими. Оскільки саме поняття кооперативного навчання, пояснення якого ми розглянули вище, збігається з поясненнями поняття колаборативного навчання.

Колаборативне навчання М. Лааль та С. Годсі пояснюють як співпрацю між студентами для навчання, виконання завдань, тренувань та досягнення спільної мети [19: 486; 20: 491]. Подібне знаходимо також і в дослідженні П. Рао, який зазначає, що колаборативне навчання передбачає залучення груп студентів, які разом шукають рішення проблем та задач, навчаються або створюють нову річ [25: 331]. Як бачимо визначення поняття колаборативного навчання є дуже подібним з поняттям кооперативного.

Також варто зазначити, що якщо взяти переклад назв цих методів навчання, а саме cooperation та collaboration – то український варіант цих назв буде однаковим, а саме – співробітництво. Таким чином вважатимемо ці два терміни тотожними та використовуватимемо в подальшому термін кооперативне навчання.

Використання кооперативного методу навчання має багато переваг для студентів та викладачів. Зокрема ефективність використання методу кооперативного навчання при вивченні іноземної мови знаходимо у дослідженнях П. Рао [25: 331],

109-110].

Similar positive effects can also be found in the research of Y. Chen, who notes that cooperative Learning mainly contributes to the development of oral communication among students: summarizing information, expressing one's opinion, and sharing one's knowledge and ideas [2: 1-2]. F. Patanpichet also discussed developing students' oral speech using cooperative foreign language learning. The researcher notes that the cooperative learning method contributes to developing students' oral speech, especially in classes with many students [26: 7]. K. Low, J. Chang, and L. Leung also concluded that cooperative Learning is effective in learning a foreign language, especially for developing interpersonal communication skills [22: 93, 96].

M. Laal and S. Godsey single out four groups of advantages of using the method of cooperative Learning, in particular:

- social benefits (understanding of students, arrangement of a positive learning atmosphere, communication between students, development of learning communities);
- psychological benefits (increasing students' self-esteem, reducing students' anxiety level, positive impact on well-being);
- academic advantages (increasing the level of critical thinking, active participation of students in Learning, a model in which students solve tasks independently, and large lectures can be personalized);
- alternative methods of assessing students' achievements [19: 487].

N. Basyah, A. Muslem, and B. Usman investigated such a cooperative learning strategy as a puzzle in studying economics students. As a result, the researchers concluded that this cooperative learning strategy was practical and significantly improved students' knowledge of economics because students could share knowledge and opinions and discuss educational materials [1: 36]. Similar high results of using the puzzle strategy can be found in the study of S. Syahrir, in which the

С. Хосеїні [30: 2], С. Сяхрір [31: 155], Т. Човдурі [4: 89] та інших.

С. Ер та Б. Атак зазначають, що кооперативне навчання сприяє самостійному навчанню студентів та спільному навчанню зі своїми одногрупниками. Зокрема дослідники відзначають такі переваги кооперативного навчання на вивченні іноземної мови: підвищення мотивації, вдосконалення самооцінки студентів, зменшення рівня переживання невпевненим студентам, створення життєвих мовних ситуацій [8: 109-110].

Подібні позитивні ефекти знаходимо також і у дослідженнях Ю. Чена, який зазначає, що кооперативне навчання особливо сприяє розвитку усного мовлення у студентів: узагальнення інформації, висловлення власної думки та ділитися власними знаннями та ідеями [2: 1-2]. Також щодо розвитку усного мовлення у студентів при використанні кооперативного навчання іноземної мови висловився Ф. Патанпичет. Дослідник зазначає, що метод кооперативного навчання сприяє розвитку усного мовлення студентів, особливо у випадках класів з великою кількістю студентів [26: 7]. К. Лоу, Дж. Чанг та Л. Леунг також дійшли до висновку, що метод кооперативного навчання є ефективним при вивченні іноземної мови, особливо для розвитку навичок міжособистісної комунікації [22: 93, 96].

М. Лааль та С. Годсі виокремлюють чотири групи переваг використання методу кооперативного навчання, зокрема:

- соціальні переваги (розуміння студентів, влаштування позитивної навчальної атмосфери, комунікація між студентами, розвиток навчальних спільнот);
- психологічні переваги (підвищення самооцінки студентів, зменшення рівня стурбованості студентів, позитивний вплив на самопочуття);
- академічні переваги (підвищення рівня критичного мислення, активна участь студентів у навчанні, модель, при якій студенти самостійно розв'язують завдання, великі лекції можуть бути персоналізовані);
- альтернативні методи оцінювання

researcher taught mathematics students using this strategy [31: 167].

Furthermore, among the advantages of cooperative Learning, K. Jeong notes students' acquisition and development of social interaction and communication skills [18: 87]. M. Laal and S. Godsey note that using the cooperative method contributes to students' critical thinking development [20: 492]. T. Roger and D. Johnson emphasize that cooperative Learning improves the development of creativity in students [27: 7]. D. Ustunel and S. Kaya note that cooperative Learning in learning a foreign language promotes communication between students in a foreign language, thus developing oral conversational language [32: 166].

K. Low, J. Chang, and L. Leung note that cooperative Learning allows students to participate in discussions and take responsibility for their education. Thus, cooperative Learning contributes to developing a positive attitude among students [22: 91].

When using the cooperative Learning method of a foreign language, R. Felder and R. Brent note that students must do independent tasks together in groups. Thus, the effectiveness of this method will increase [9: 1]. P. Rao notes that teachers should promote successful interpersonal communication between students using the cooperative method. The researcher also notes that teachers should set an initial goal for students and develop appropriate group tasks [25: 332].

T. Roger and D. Johnson point out that when using cooperative Learning, teachers should give individual tests to each student, selectively ask the student to present their results orally, observe each group and note how each group member contributes, entrust the role of checking to group members, and to force students to teach what they have learned to other group members [27: 4].

S. Hosseini believes that the prerequisites for the effective implementation of the cooperative learning method in foreign language learning are the teacher as a facilitator, interactive, well-designed tasks, correct

досягнень студентів [19: 487].

Н. Бас'ях, А. Муслем та Б. Усман дослідили таку стратегію кооперативного навчання як головоломка або пазл на прикладі навчання студентів економіки. В результаті дослідники дійшли висновку, що ця стратегія кооперативного навчання виявилася ефективною та значно вдосконалила знання студентів з економіки завдяки тому, що студенти мали змогу ділитися знаннями та думками, обговорювати навчальні матеріали [1: 36]. Подібні високі результати використання стратегії головоломки або пазлу знаходимо в дослідженні С. Сияхрір, в якому дослідник навчав студентів математики з використанням цієї стратегії [31: 167].

Також серед переваг кооперативного навчання К. Джеонг відмічає отримання та розвиток студентами навичок соціальної взаємодії та комунікації [18: 87]. М. Лааль та С. Годсі зазначають, що використання кооперативного методу сприяє розвитку критичного мислення у студентів [20: 492]. Т. Роджер та Д. Джонсон підкреслюють, що кооперативне навчання покращує розвиток креативності у студентів [27: 7]. Д. Устунель та С. Кая зазначають, що кооперативне навчання при вивченні іноземної мови сприяє комунікації поміж студентами іноземною мовою, таким чином розвиваючи усну розмовну мову [32: 166].

К. Лоу, Дж. Чанг та Л. Леунг зазначають, що кооперативне навчання дає студентам можливість брати участь у дискусіях і брати відповідальність за власне навчання. Таким чином, кооперативне навчання сприяє розвитку позитивного ставлення серед студентів [22: 91].

При використанні методу кооперативного навчання іноземної мови, Р. Фелдер та Р. Brent зазначають, що важливо, щоб студенти робили самостійні завдання разом, в групах, таким чином це підвищить ефективність використання цього методу [9: 1]. П. Рао зазначає, що викладачі мають сприяти успішній міжособистісній комунікації поміж студентами при використанні кооперативного методу. Також дослідник зазначає, що викладачам слід чітко ставити студентам початкову мету та розробляти відповідні групові завдання [25: 332].

Т. Роджер та Д. Джонсон зазначають, що

division into groups, face-to-face interaction between students and the teacher, interdependence, equal and simultaneous participation, reflections on the work of the group [30: 3].

Thus, it can be concluded that the cooperative learning method is quite effective in students of higher education institutions learning a foreign language. However, in addition to the advantages of this method, there are also disadvantages and problems with its implementation in the educational process.

An equally important issue of implementation and practical use of the cooperative learning method is its perception by students and their feedback. The proven effectiveness of this method, in combination with favorable feedback from students, can have a tangible result on students' assimilation of new knowledge, skills, and abilities. Practically every researcher who studied the issue of cooperative Learning considered the problem of students' feedback regarding using this method. Most of these researchers note that students favorably perceived the cooperative learning method. In particular, Y. Chen emphasizes that after using the cooperative learning technique, students learned communication skills and to perform tasks faster and more effectively as a team, which would take more time if students were to perform them independently. The researcher also notes positive feedback from students regarding using this method. Students in the scientist's survey indicated that after using this method, they worked better and more effectively on tasks as a team [2].

N. Basyah, A. Muslem, and B. Usman note that most students responded favorably to the cooperative learning method and emphasized its high effectiveness [1: 38]. Similar positive reviews can be found in the research of D. Ustunel and S. Kai. Scientists emphasize that after using the cooperative learning method for seven months, students developed communication and teamwork skills [32: 170]. R. Slavin notes the cooperative learning method's success

при використанні кооперативного навчання викладачам слід давати індивідуальні тести кожному студенту, вибірково усно просити студента представити свої результати, спостерігати за кожною групою та занотовувати, який внесок робить кожен учасник групи, довіряти роль перевірки учасникам групи та змусити студентів навчати того, що вони опанували, інших учасників групи [27: 4].

Передумовою ефективного впровадження методу кооперативного навчання при вивченні іноземної мови С. Хосеїні вважає: викладача як фасилітатора, інтерактивні, добре розроблені завдання, правильний поділ на групи, очна взаємодія між студентами та викладачем, взаємозалежність, рівна та одночасна участь, рефлексії стосовно праці групи [30: 3].

Таким чином можна дійти висновку, що метод кооперативного навчання є досить ефективним при вивченні іноземної мови студентами ЗВО. Проте окрім переваг цього методу існують також і недоліки та проблеми при його впровадженні у навчальний процес.

Не менш важливим питанням впровадження та практичного використання методу кооперативного навчання є його сприйняття студентами та їх відгуки. Доведена ефективність цього методу в поєднанні з позитивними та схвальними відгуками студентів можуть мати відчутний результат на засвоєння студентами нових знань, вмінь та навичок. Практично кожний дослідник, який займався дослідженням питання кооперативного навчання розглядав проблематику відгуків студентів стосовно використання цього методу. Більшість цих дослідників зазначають, що метод кооперативного навчання схвально сприймалися студентами. Зокрема Ю. Чен наголошує, що після використання методу кооперативного навчання студенти опанували не лише комунікативні навички, а й навчилися швидше, ефективніше виконувати завдання командно, які забрали б більше часу, якщо студенти виконували б їх самостійно. Також дослідник відзначає позитивні відгуки студентів стосовно використання цього методу. Студенти у опитування науковця

[29: 153]. F. Patanpichet's research also demonstrates positive student responses to cooperative Learning. Thus, 93% of surveyed students emphasized the advantages of this method [26: 6]. K. Low, J. Chang, and L. Leung emphasized students' positive feedback on cooperative foreign language learning. Thus, the study results demonstrate that most students responded positively to cooperative Learning [22: 99].

S. Er and A. Atac surveyed students regarding cooperative Learning. In the article, researchers note that 67% of students were satisfied with learning a foreign language using the cooperative learning method [8: 109]. In addition, it is also worth presenting several important indicators from this survey, which emphasize the positive feedback of students and the effectiveness of cooperative Learning: 92.2% of students noted that this method improved their communication skills; 84.9% indicated that cooperative Learning increased their motivation; 75.3% of students helped each other in their studies; 61.4% emphasized that the collaborative method increased their responsibility [8: 113-114].

In the research of K. Jeong, it is said that 75% of the students were interested in learning a foreign language using the cooperative method; 71% answered that they improved their knowledge of a foreign language by studying this method and were encouraged to study by their classmates; 72% of students were satisfied with learning a foreign language using the cooperative method [18: 86].

Thus, we can see that the cooperative learning method of a foreign language is not only practical but also exciting and motivating for students. Therefore, we can assume that with this method, students will better assimilate educational materials and acquire the necessary practical skills.

The role of the teacher in this method is also essential to achieving maximum results. The teacher in the cooperative learning method performs not only the educational role but also the role of organizer and manager. Thus, outlining

значали, що після використання цього методу вони краще та результативніше працювали над завданнями командно [2].

Н. Бас'ях, А. Муслем та Б. Усман зазначають, що студенти, в більшості, схвально відгукнулися про використання методу кооперативного навчання та підкреслили його високу результативність [1: 38]. Подібні позитивні відгуки знаходимо у дослідженні Д. Устунель та С. Кая. Науковці підкреслюють, що після використання протягом семи місяців методу кооперативного навчання у студентів розвинулися навички спілкування та командної роботи [32: 170]. Про успішність використання методу кооперативного навчання зазначає Р. Славін [29: 153]. Дослідження Ф. Патанпічет також демонструє позитивні відгуки студентів на кооперативне навчання. Так, 93% опитаних студентів підкреслили переваги цього методу [26: 6]. К. Лоу, Дж. Чанг та Л. Леунг підкреслили позитивні відгуки студентів на кооперативне навчання іноземної мови. Так, результати дослідження демонструють, що більшість студентів схвально відгукнулися про кооперативне навчання [22: 99].

Опитування студентів стосовно навчання за кооперативним методом було здійснено С. Ер та Б. Атак. У статті дослідники зазначають, що 67% студентів були задоволені вивченням іноземної мови за допомогою методу кооперативного навчання [8: 109]. Окрім цього також варто представити декілька важливих показників з цього опитування, які підкреслюють позитивні відгуки студентів та ефективність кооперативного навчання: 92,2% студентів зазначили, що цей метод покращив їхні комунікативні навички; 84,9% зазначили, що кооперативне навчання підвищило їхню мотивацію; 75,3% студентів допомагали один одному у навчанні; 61,4% підкреслили, що кооперативний метод підвищив їхню відповідальність [8: 113-114].

У дослідженні К. Джеонг йдеться, що 75% студентам було цікаво вивчати іноземну мову кооперативним методом; 71% відповіли, що вони вдосконалили свої знання з іноземної мови через навчання цим методом та були заохочені до навчання їхніми одногрупниками; 72% студентів були

the role of a foreign language teacher in cooperative Learning, P. Rao notes that they act as a consultant and participate in groups to solve students' problems [25: 336]. K. Jeong interprets the role of the teacher in cooperative Learning as a facilitator who should create an educational environment in which it would be comfortable for students to work in cooperation [18: 80]. S. Er and B. Atac emphasize that foreign language teachers, introducing cooperative Learning, should create an active learning environment [8: 111].

In this context, some researchers give specific recommendations to novice teachers regarding organizing a cooperative class during training. R. Felder and R. Brent recommend that teachers, when using the cooperative method, assign roles to team members and change their executors, report on the execution of a team project, give individual tests to test knowledge and formulate clear rules for teamwork and Learning [9].

For the successful use of cooperative Learning, D. Johnson and R. Johnson recommend that the teacher divide students into groups and assign each role in this group, explain the tasks and interdependence of group members, monitor the learning process of students, and intervene if necessary, evaluate students and discuss work processes in the group [13: 69].

S. Ledlow recommends that the teacher first create an educational climate that promotes student cooperation. It is also worth informing students about the cooperative learning method; the teacher should create teams based on the student's skills and knowledge, carefully prepare educational materials and tasks, plan classes, and observe teams [23].

Considering all the advantages of the cooperative learning method, as well as the feedback of students and the recommendations of scientists, we decided to conduct our study of this method when studying the subject "Foreign language for professional direction". The study lasted for one

задоволені вивчати іноземну мову кооперативним методом [18: 86].

Таким чином бачимо, що метод кооперативного навчання іноземної мови не лише ефективний, а й цікавий та мотивуючий для студентів. Тому можемо припустити, що з використанням цього методу студенти краще засвоюватимуть навчальні матеріали та отримуватимуть необхідні практичні навички.

Для досягнення максимальних результатів важливим є також роль викладача у цьому методі. Викладач у кооперативному методі навчання виконує не лише навчальну роль, а й роль організатора та менеджера. Так, окреслюючи роль викладача іноземної мови у кооперативному навчанні, П. Рао зазначає, що їх роль полягає не лише в тому, щоб виступати в якості консультанта, а й брати участь у групах для вирішення проблем учнів [25: 336]. К. Джеонг трактує роль викладача у кооперативному навчанні як фасилітатора, який має створити таке навчальне середовище, в якому було б комфортно працювати студентам у співпраці [18: 80]. С. Ер та Б. Атак підкреслюють, що викладачі іноземної мови, впроваджуючи кооперативне навчання, мають створити активне навчальне середовище [8: 111].

В цьому контексті деякі дослідники дають певні рекомендації викладачам-початківцям стосовно організації кооперативного класу під час навчання. Р. Фелдер та Р. Brent рекомендують викладачам при використанні кооперативного методу призначати ролі членам команд та змінювати їх виконавців, звітувати про виконання командного проекту, давати індивідуальні тести для перевірки знань, сформулювати чіткі правила командної роботи та навчання [9].

Для успішного використання кооперативного навчання Д. Джонсон та Р. Джонсон рекомендують викладачу поділити студентів на групи та призначити кожному роль у цій групі, пояснити завдання та взаємозалежність один від одного членів групи, моніторити навчальний процес студентів та втручатися за необхідності, оцінювати студентів та обговорювати робочі процеси у групі [13: 69].

С. Ледлов рекомендує викладачу спочатку створити такий навчальний

semester in a group of 16 students. The groups were divided according to the above recommendations, namely, four students in each group.

During the study, we used the following four cooperative learning strategies:

- Group puzzle – the topic is divided into certain component elements. Each element of the topic is given to the student for independent study. Then, the student explains his topic element to another, who explains his topic to the first. In this way, the topic is put together like a puzzle with a subtopic of students;

Example of use: Students are studying a specific animal disease. The task of each student in the group is to study a particular aspect of the disease: one student studies the causative agent, another – the course and clinical signs, another the treatment, etc. Later, students in the group unite and present on this disease. They also undergo individual testing afterward. Thus, the cooperative learning method combines CLIL and the case method.

- Brainstorming – students write down their ideas and learning material on sheets of paper and put them on the table. Then, they discuss it and search for the right solution;

Example of use: a teacher gives students a new current animal disease or drug or new equipment. The student's task is to discuss the correctness of the treatment, if it is a disease, the expediency, and examples of the use of the drug or the specifics of the use of the equipment.

- Send the problem – students formulate a problem and pass it to another team for solving;

Example of use: This teaching method of cooperative Learning is best used when testing students' knowledge. So, having studied, for example, infectious diseases of animals, thanks to student presentations, groups of students come up with a problem or task related to this topic and pass it on to other groups of students. In this way, not only the repetition of educational material is carried out, but also the verification of the acquired knowledge by students.

клімат, який сприяв би співпраці між студентами. Також варто проінформувати студентів стосовно методу кооперативного навчання; формування команд має здійснювати викладач на основі вмінь та знань студентів; ретельно підготувати навчальні матеріали та завдання, спланувати заняття; спостерігати за командами [23].

Взявши до уваги усі переваги методу кооперативного навчання, а також відгуки студентів та рекомендації науковців, ми вирішили провести власний дослідження цього методу при вивченні предмету "Іноземна мова за професійним спрямуванням". Дослідження тривало протягом одного семестру у групі студентів, яка складалася з 16 осіб. Групи були поділені відповідно до вищезгаданих рекомендацій, а саме по чотири студенти в кожній групі.

Під час дослідження ми використали такі чотири стратегії кооперативного навчання:

- Груповий пазл або головоломка – тема ділиться на певні складові елементи. Кожний елемент теми дається студентові на самостійне освоєння. Потім студент пояснює свій елемент теми іншому, а той пояснює свою тему першому. Таким чином тема складається до купи як пазл з підтем студентів.

Приклад використання: студенти вивчають певну хворобу тварин. Завдання кожного студента в групі вивчити певний аспект хвороби: один студент вивчає збудник, інший – перебіг та клінічні ознаки, ще інший лікування ітд. Пізніше студенти у групі об'єднуються і роблять презентацію на цю хворобу. Також опісля проходять індивідуальне тестування. Таким чином метод кооперативного навчання поєднується з CLIL та методом кейсів.

- Мозковий штурм – студенти записують свої ідеї та навчальний матеріал на аркушах і кладуть на стіл. Опісля вони обговорюють його і здійснюють пошук правильного рішення;

Приклад використання: викладач дає студентам нову актуальну хворобу тварин або препарат, або ж нове обладнання. Завдання студентів обговорити правильність лікування, якщо це хвороба, доцільність та приклади використання препарату, або ж

- Common and different – students try to understand what is common or different in two or more pictures;

Example of use: A teacher gives students images, such as diseases, anatomical organs, or X-rays. Students compare the pictures, describe them, and have to define them.

After conducting classes using these learning strategies, we conducted a student survey. We included the following questions in the questionnaire:

1. Did you like this learning method?
2. What practical foreign language skills have you acquired/best improved?
3. Would you like to continue studying this method of study?

The study results showed that all students responded positively to the first question. In the second question, most students (11 people) answered that they improved their understanding and communication skills; fewer indicated that they improved their presentation skills (3 people). In addition, most students (12 people) indicated that they would like to continue studying with this method.

Studying students' answers and practically implementing the cooperative learning method, we consider it appropriate to express several observations and recommendations regarding implementing the collaborative Learning of a foreign language in a professional direction.

In our opinion, the most critical point in the implementation of the method of cooperative Learning is the preparatory process. It includes preparing educational materials that meet this method's requirements and recommendations. Also, this process must consist of mandatory practical and theoretical preparation of the teacher for such classes. Before implementing this method, the teacher must know its concepts, working principles, and elements well. In addition, it is also essential to study the mechanisms of action of the selected cooperative strategies, the principles of dividing students into groups, etc. Thus, before implementing the cooperative learning

особливості використання обладнання.

- **Відправ проблему – студенти формулюють завдання та передають його іншій команді для розв'язання.**

Приклад використання: цю навчальну методику кооперативного навчання найкраще використовувати при перевірці знань студентів. Так, вивчивши, наприклад, заразні хвороби тварин завдяки презентаціям студентів, групи студентів придумують проблему або завдання стосовно цієї теми іншим групам студентів та передають їх. Таким чином здійснюється не лише повторення навчального матеріалу, а й перевірка отриманих знань студентами.

- **Спільне-відмінне – студенти намагаються зрозуміти, що є спільного або відмінного у двох або більше малюнках;**

Приклад використання: викладач дає студентам зображення, наприклад хвороби, анатомічних органів або рентген знімки. Студенти порівнюють малюнки, описують їх та мають дати їм визначення.

Після проведення занять з використанням цих навчальних стратегій ми провели опитування студентів. До опитувальника ми включили такі запитання:

1. Чи сподобався вам цей метод навчання?
2. Які практичні навички з іноземної мови ви здобули/найкраще вдосконалили?
3. Чи хотіли б ви продовжувати навчатися цим методом навчання?

Результати дослідження продемонстрували, що позитивну відповідь на перше запитання дали усі студенти. У другому запитанні більшість студентів (11 осіб) відповіли, що вони вдосконалили навички розуміння та спілкування; менше вказали, що вони вдосконалили презентаційні навички (3 особи). Також більшість студентів (12 осіб) вказали, що вони хотіли б продовжувати навчатися цим методом.

Досліджуючи відповіді студентів та практично реалізувавши метод кооперативного навчання, вважаємо за доцільне висловити декілька спостережень та рекомендацій стосовно впровадження методу кооперативного навчання іноземної мови за професійним спрямуванням.

Найважливішим моментом у

method, the teacher must first master it well and then prepare appropriate educational materials.

Furthermore, the teacher's competence in ICT is an essential aspect of cooperative Learning. The cooperative method of learning a foreign language is complicated to implement without appropriate skills in computer technology, as well as useful websites and programs.

Another of our recommendations is the correct division of students into groups. It is necessary not only to divide the students into groups of four or five people each, with the appropriate level of knowledge in each but also to research the students well and observe them for a certain period. This is especially true when the teacher implementing this method will conduct classes with students for the first time.

According to our observations, it is also worth noting that it is best to use the cooperative learning method and other learning methods, such as the project or case method, problem-solving, and learning a foreign language of different subjects (CLIL). Thus, some aspects of the mentioned methods can be combined with cooperative Learning to improve the educational process and increase its efficiency, effectiveness, and interest.

Conclusions and research perspectives. Thus, summing up, we note that the cooperative learning method of a foreign language is effective and motivating for students, which numerous studies have proved. They showed that using this method improves cooperation between students, increases their interest, and encourages them to study the subject; makes students active participants in the educational process; develops students' creativity and creativity, social skills, and ability to express their opinion; uses available resources more effectively to achieve results. It is also worth noting that the cooperative learning method is harmoniously combined with other educational methods.

впровадженні методу кооперативного навчання, на нашу думку, є підготовчий процес. Він включає підготовку навчальних матеріалів, які мають відповідати усім вимогам та рекомендаціям цього методу. Також цей процес мусить включати в себе обов'язкову практичну та теоретичну підготовку викладача до таких занять. Викладач, перш ніж впроваджувати цей метод, повинен добре знати його поняття, принципи роботи та елементи. Окрім цього важливо також вивчити механізми дії обраних кооперативних стратегій, принципи поділу студентів на групи тощо. Таким чином, перед впровадженням методу кооперативного навчання викладач повинен спочатку добре його опанувати, а потім підготувати відповідні навчальні матеріали.

Також важливим аспектом кооперативного навчання є компетентність викладача у ІКТ. Кооперативний метод навчання іноземної мови дуже важко впровадити без відповідних навичок використання комп'ютерних технологій, а також корисних веб-сайтів та програм.

Ще однією нашою рекомендацією є правильний поділ студентів на групи. Варто не лише поділити студентів на групи по чотири-п'ять осіб в кожній, з відповідним рівнем знань у кожній, а й рекомендуємо спочатку дослідити добре студентів та спостерігати за ними певний період часу. Особливо це стосується випадку, коли викладач, який впроваджує цей метод, вперше проводитиме заняття зі студентами.

Варто також зазначити, що за нашими спостереженнями найкраще використовувати кооперативний метод навчання разом з іншими навчальними методами, такими як метод проектів або кейсів (case method), вирішення проблем (problems solving) та вивчення іноземною мовою інших предметів (CLIL). Так, певні елементи згаданих методик можна поєднувати з методом кооперативного навчання для вдосконалення навчального процесу, а також з метою підвищення ефективності, результативності та цікавості навчального процесу.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок. Таким чином підсумовуючи зазначимо, що метод кооперативного навчання іноземної мови є ефективним та мотивуючим для студентів, що було доведено численними

дослідженнями. Вони показали, що використання цього методу покращує співпрацю між учнями; підвищує їх зацікавленість та мотивує вивчати предмет; робить учнів активними учасниками освітнього процесу; розвиває в учнів творчість та креативність, соціальні навички, вміння висловлювати свою думку; ефективніше використовувати наявні ресурси для досягнення результатів. Також варто зазначити, що метод кооперативного навчання гармонійно поєднується з іншими навчальними методиками.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Basyah, N., Muslem, A. & Usman, B. (2018). The Effectiveness of Using the Jigsaw Model to Improve Students' Economics Teaching-Learning Achievement. *The New Educational Review*, 51, 30-40. DOI:10.15804/tner.2018.51.1.02 [in English].
2. Chen, Y. (2017). Perceptions of EFL College Students toward Collaborative Learning. *English Language Teaching*, 11, 1. DOI: 10.5539/elt.v11n2p1 [in English].
3. Chiari, G. (2011). *Educazione interculturale e apprendimento cooperativo: teoria e pratica della educazione tra pari*. Università di Trento. Retrieved from: <https://core.ac.uk/download/pdf/11830391.pdf> [in English].
4. Chowdhury, T.A. (2021). Fostering Learner Autonomy through Cooperative and Collaborative Learning. *Shanlax International Journal of Education*, 10.1, 89-95. DOI: <https://doi.org/10.34293/education.v10i1.4347> [in English].
5. Davidson, N., & Major, C.H. (2014). Boundary crossings: Cooperative Learning, collaborative Learning, and problem-based Learning. *Journal on Excellence in College Teaching*, 25(3&4), 7-55 [in English].
6. Elkin, O. (2018). *Navchannia, bazovane na spivpratsi. 32 stratehii kooperatsii u klasi. [Cooperative Learning. 32 strategies for cooperation in the classroom]*. Retrieved from: <https://nus.org.ua/view/navchannya-bazovane-na-spivpratsi-32-strategiyi-kooperatsiyi-u-klasi/> [in Ukrainian].
7. Ellerani, P., & Pavan, D. (2006). *Manuale per l'insegnamento di Unità di Apprendimento, SEI*, 95-120 [in English].
8. Er, S. & Aksu Ataç, B. (2014). Cooperative Learning in ELT classes: The attitudes of students towards cooperative Learning in ELT classes. *International Online Journal of Education and Teaching (IOJET)*, 2(1), 109-122. Retrieved from: <http://iojet.org/index.php/IOJET/article/view/28/49> [in English].
9. Felder, R. & Brent, R. (2007). Cooperative Learning. *Active Learning Chapter 4*. 34-53 DOI:10.1021/bk-2007-0970.ch004 [in English].
10. Golub, J et al. (1988). *Focus on collaborative Learning. Classroom practices in learning English*. National Council of Teacher of English, 162 [in English].
11. Johnson, D.W., & Johnson, R.T. (2017). Cooperative Learning. *Innovacion Educacion. I Congreso Internacional*. 22-23 settembre 2017, Zaragoza, 12 [in English].
12. Johnson, D., & Johnson, R. (1999). *Cooperative Learning, Values, and Culturally Plural Classrooms*. 1st Edition. Routledge, 24 [in English].
13. Johnson, D., & Johnson, R. (1999). Making Cooperative Learning Work. *Theory into Practice*, 38.2, 67-73 [in English].
14. Johnson, D., Johnson, R. & Smith, K. (1998). Active Learning: Cooperation in the College Classroom. *The Annual Report of Educational Psychology in Japan*, 47. DOI: 10.5926/arepj1962.47.0_29 [in English].
15. Johnson, D.W., Johnson, R.T., & Smith, K.A. (2014). Cooperative Learning: Improving university instruction by basing practice on validated theory. *Journal on Excellence in College Teaching*, 25(3&4), 85-118 [in English].

16. Kato, Y., Bolstad, F. & Watari, H. (2015). Cooperative and Collaborative Learning in the Language Classroom. *The Language Teacher*, 39, 22-26. DOI:10.37546/JALTTLT39.2-4 [in English].
17. Kostiuchenko, O.V., & Yurzhenko, A.Yu. (2013). Zmist novitnikh metodiv navchannia inozemnym movam. Novitni tendentsii navchannia inozemnoi movy za profesiinym spriamuvanniam [The content of the latest methods of teaching foreign languages. The latest trends in foreign language learning in a professional direction]. *Materialy II Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii – Materials of the II All-Ukrainian Scientific and Practical Conference. Kherson, 25-26 kvitnia 2013 roku*. Kherson: Vydavnytstvo Khersonskoi derzhavnoi morskoi akademii, 231-235 [in Ukrainian].
18. Kyeong-Ouk, J. (2011). Cooperative and collaborative Learning through reciprocal peer tutoring in EFL university reading instruction. *English Language & Literature Teaching*, 17(4), 75-95 [in English].
19. Laal, M. (2012). Benefits of collaborative Learning. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 31, 486-490. DOI: 10.1016/j.sbspro.2011.12.091 [in English].
20. Laal, M., & Laal, M. (2012). Collaborative Learning: what is it? *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 31, 491-495. DOI: 10.1016/j.sbspro.2011.12.092 [in English].
21. Larsari, V. (2011). Learners' communicative competence in English as a foreign language (EFL). *Journal of English and literature*, 2.7, 161-165 [in English].
22. Law, Q., Chung, J., Leung, L., & Wong, T. (2017). Perceptions of Collaborative Learning in Enhancing Undergraduate Education Students' Engagement in Teaching and Learning English. *US-China Education Review*, 7.2, 89-100. DOI: 10.17265/2161-623X/2017.02.002 [in English].
23. Ledlow, S. (1999). *Cooperative Learning in Higher Education*. Retrieved from: <https://valenciacollege.edu/faculty/development/courses-resources/documents/CooperativeLearninginHigherEdLedlow.pdf> [in English].
24. Nikolaieva, S.Iu., Boretska, H.E., Maier, N.V., Ustymenko, O.M., Chernysh, V.V. ta in. (2015). *Suchasni tekhnolohii navchannia inozemnykh mov i kultur u zahalnoosvitnikh i vyshchykh navchalnykh zakladakh [Modern technologies of teaching foreign languages and cultures in general education and higher educational institutions]: kolektyvna monohrafiia*. Kyiv: Lenvit [in Ukrainian].
25. Parupalli, R. (2019). Collaborative Learning in English language classrooms. *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*, 7.1, 330-339. DOI: 10.5958/2249-7137.2019.00020.X [in English].
26. Pattanpichet, F. (2011). The Effects Of Using Collaborative Learning To Enhance Students" English Speaking Achievement. *Journal of College Teaching & Learning*, 8.11, 1-10 [in English].
27. Roger, T., & Johnson, D. (1994). *An overview of cooperative Learning. Creativity and Collaborative Learning*. Brookes Press, Baltimore, 8. Retrieved from: <https://otl.du.edu/wp-content/uploads/2013/07/Johnson-Johnson-Overview-of-Cooperative-Learning.pdf> [in English].
28. Rudnytska, T.H. (2008). Innovatsiini metody navchannia inozemnykh mov u vyshchii shkoli v konteksti humanistychnoi spriamovanosti navchalnoho protsesu [Innovative methods of teaching foreign languages in higher education in the context of the humanistic orientation of the educational process]. *Visnyk Vinnytskoho politekhnichnoho instytutu – Journal Vinnytsia Polytechnic Institute*, 4, 110-113 [in Ukrainian].
29. Slavin, R. (2008). Cooperative Learning, Success for All, and Evidence-based Reform in education. *Education & Didactique*, 2.2, 151-159. DOI: 10.4000/educationdidactique.334 Retrieved from: <http://journals.openedition.org/educationdidactique/334> [in English].
30. Seyed, M.H.H. (2006). Globalization, Cooperative Learning, and ELT. *Journal of English Language Teaching*, 44, 2-12 [in English].

31. Syahrir, S. (2011). Effects of the Jigsaw and Teams Game Tournament (TGT) Cooperative Learning on the learning motivation and mathematical skills of Junior High School students. *Proceedings of the International Seminar and the Fourth National Conference on Mathematics Education*, 155-168 [in English].

32. Ustunel, E., & Kaya, S. The effect of groupwork training on the students' attitudes towards cooperative work. *Zbirnyk tez dopovidei III Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi internet-konferentsii "Inozemna mova u profesiinii pidhotovtsi spetsialistiv: problemy ta stratehii"* – Collection of abstracts of the III International Scientific and Practical Internet Conference "Foreign Language in the Professional Life of Specialists: Problems and Strategies". Kropyvnytskyi: RVV TsDPU im. V. Vynnychenka, 2019, 165-171 [in English].

Received: August 22, 2024

Accepted: September 12, 2024

UDC 378:004.8

DOI 10.35433/pedagogy.3(118).2024.14

ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN EDUCATION: THE POTENTIAL IMPACTS AND CHALLENGES

S. M. Sytniakivska*, O. V. Kulish**

The article presents a study of the influence of artificial intelligence (AI) on the educational field, namely on the use of its capabilities by students and staff of higher educational institutions, and analyzes the positive and negative effects of this use. Today, artificial intelligence is not only a reality, but has become an integral part of the educational process, as it is used by all its participants.

The study of the impact of artificial intelligence on the educational process is extremely relevant due to its wide use, because it will provide an opportunity to significantly change teaching and learning methods, ethical and social aspects, therefore understanding the impact of artificial intelligence on education has become critically important.

The purpose of the study was to analyze the impact of artificial intelligence on the academic success of students and the professional activity of teachers; identification of challenges associated with the introduction of artificial intelligence into the educational process; creating recommendations to overcome or minimize identified challenges.

The research methods were analysis, synthesis, comparison, quantitative methods (secondary data, descriptive statistics).

It was established that the implementation of artificial intelligence in education opens up significant opportunities for improving the quality of learning, teaching and increasing academic success. Both readiness and concern of the participants of the educational process for possible changes and challenges are monitored, this emphasizes the relevance and importance of further work on potential challenges regarding artificial intelligence in the educational process. The need for a more in-depth study of ethical and social problems related to the use of artificial intelligence in education has been established to ensure work on the adaptation of educational programs taking into account its capabilities.

Based on the results of the research, a list of recommendations was developed to overcome the potential challenges of using artificial intelligence in education.

We consider the study of the social consequences of the introduction of artificial intelligence in education as perspectives for further research, in particular the impact on the interaction between students and teachers, changes in the educational process and the impact on social inequality.

* Doctor of Sciences (Pedagogy), Full Professor
(Polissia National University)
hng@ukr.net

ORCID: 0000-0003-1367-0487

** Bachelor's Student Majoring in Social Work
(Zhytomyr Ivan Franko State University)
sashakulich84@gmail.com

ORCID: 0009-0005-6238-0007

Keywords: education, artificial intelligence, challenges of using AI, chatbots, development of critical thinking, online education, personalized learning, adaptive educational platforms.

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ В ОСВІТІ: ПОТЕНЦІЙНИЙ ВПЛИВ ТА ПРОБЛЕМИ

С. М. Ситняківська, О. В. Куліш

У статті представлено дослідження впливу штучного інтелекту на сферу освіти, а саме на використання його можливостей як студентами, так і викладачами закладів вищої освіти та проаналізовані позитивні і негативні впливи цього використання. Сьогодні штучний інтелект є не лише реальністю, але став невід'ємною частиною навчального процесу, оскільки використовується усіма його учасниками.

Вивчення впливу штучного інтелекту на освітній процес є вкрай актуальним через його широке використання, адже це дасть можливість суттєво змінити методи викладання та навчання, етичні та соціальні аспекти, тому розуміння впливу штучного інтелекту на освіту стало критично важливим.

Ціллю дослідження був аналіз впливу штучного інтелекту на академічну успішність студентів та професійну діяльність викладачів; ідентифікація викликів, що пов'язані з впровадженням штучного інтелекту в освітній процес; створення рекомендацій для подолання або мінімізації виявлених викликів.

Методами дослідження були аналіз, синтез, порівняння, кількісні методи (вторинні данні, описова статистика).

Було встановлено, що впровадження штучного інтелекту в освіту відкриває значні можливості для покращення якості навчання, викладання та підвищення академічної успішності. Відстежується, як готовність, так і занепокоєння учасників освітнього процесу до можливих змін та викликів, це підкреслює актуальність та важливість подальшої роботи над потенційними викликами щодо штучного інтелекту в освітньому процесі. Встановлено необхідність більш глибоко вивчення етичних та соціальних проблем, пов'язаних із використанням штучного інтелекту в освіті для забезпечення роботи над адаптацією навчальних програм з урахуванням його можливостей.

За результатами дослідження було розроблено перелік рекомендацій для подолання потенційно можливих викликів використання штучного інтелекту в освіті.

Перспективами подальших досліджень вважаємо вивчення соціальних наслідків впровадження штучного інтелекту в освіту, зокрема вплив на взаємодію між здобувачами освіти та викладачами, зміни в навчальному процесі та вплив на суспільну нерівність.

Ключові слова: освіта, штучний інтелект, виклики використання ШІ, чатботи, розвиток критичного мислення, онлайн освіта, персоналізоване навчання, адаптивні освітні платформи.

Introduction of the issue. The development and implementation of the latest technologies have a significant impact on our lives, and therefore, in the modern world, there are different opinions about the progress that cannot be ignored. Artificial Intelligence, like education, is one of the components of human development, although until recently, AI (Artificial Intelligence) existed only in science fiction, myths and rumours, describing robots that acted like us, but without emotions. Today, AI is a reality and is increasingly becoming an integral part of businesses, households, and even some educational

institutions. This makes it necessary to study the impact of AI on the educational process and consider potential challenges in the teaching and learning environment in order to better prepare for the possible changes, ensure effective implementation of technologies and get the most positive results from all participants in the educational process.

The relevance of the topic of Artificial Intelligence is gaining popularity and is one of the most important topics for discussion. Stanford University's centennial AI study (also known as AI100) highlights some of the main aspects of the reports that confirm the

growing popularity: the number of articles on AI has increased 20-fold between 2010 and 2019 to approximately 20,000 per year; the number of students on courses has increased 16-fold internationally from a 2010 baseline, with AI being the most popular specialisation in computer science; and attendance at the Neur IPS (Neural Information Processing Systems Conference) has increased 800% since 2012 to 13,500 attendees. Other conferences show an annual growth rate of about 30% [1].

The study of AI's impact on the educational process is more relevant than ever due to its widespread implementation in various fields (including educational institutions), the ability to significantly change teaching and learning methods, and ethical and social aspects. Therefore, understanding the impact of AI on education is becoming critically important.

Current state of the issue.

Currently, the topic of studying the potential impact and challenges of AI in the teaching and learning environment is to some extent covered in the research of industry leaders in education, technology, psychology, business, law, political science, and others. Researchers from Stanford paid considerable attention to the exchange of advanced research and brainstorming at the AI+Education summit. University researchers, students, and industry leaders discussed both the potential of AI to improve education and possible risks.

Percy Liang, Dora Demszky, Sal Khan, Ran Liu, Emma Brunskill, Bryan Brown, Erik Brynjolfsson, and Candace Thille pointed out the possibility of a large-scale increase in personalised support for teachers: AI can create support to improve teachers' skills by simulating students; providing feedback after teaching; AI can create reports on the dynamics of classroom performance; help teachers keep up with the latest developments in their field; AI can inform about the latest research breakthroughs or help update the curriculum; improve the quality of learning and assessment:

AI has the potential to support teachers by creating unique dialogue options for each student and the ability to quickly identify student skills. The researchers also pointed to the prospects for important changes for students, such as increased self-confidence and soft skills. However, there are also risks, which were presented by Sarah Levine, Percy Liang, Noah Goodman and Chris Piech. In their report, they noted that the results of AI work, for example, in chatbots such as ChatGPT, do not reflect true cultural diversity; are not optimised for work, as models provide answers as quickly as possible, which is not pedagogically appropriate; incorrect answers in the form of excellent design, as AI can create coherent text that is completely wrong; advanced technologies can exacerbate the crisis of motivation by affecting employment prospects. The researchers concluded that the full impact of AI on the educational process remains unclear [2].

Also worth noting is a report by the World Economic Forum, which outlines the potential for AI to revolutionise education and make it more accessible and effective for all students. The report highlights the following: the potential for AI to automate many of the tasks currently performed by teachers, such as assessment and lesson planning, which could free up teachers' time so they can focus more on interacting with students and providing them with personalised support; the use of AI to personalise learning for each student, for example, AI could be used to create individualised learning plans or to adapt learning materials to the needs of each student; the ability to inform teachers about how their students are learning. However, the report also notes that there are many potential risks associated with the use of AI in education, such as bias in AI algorithms and the possibility of teachers losing their jobs. It emphasises the importance of considering these risks before introducing AI in educational institutions [3].

Others shared their thoughts:

OpenAI representative Niko Felix, who said: "We believe that educational policy experts should decide what works best for their districts and schools when it comes to the use of new technology. We are engaging with educators across the country to inform them of ChatGPT's capabilities. This is an important conversation to have so that they are aware of the potential benefits and misuse of AI, and so they understand how they might apply it to their classrooms" [4].

Richard Culatta, CEO of the International Society for Technology in Education (ISTE), a non-profit organisation that advocates the use of technology in education, emphasises the following: "We need to be asking what we need to do to prepare young people – learners – for a future world that's not that far in the future" [4].

Noam Chomsky, a professor of linguistics at the University of Arizona and professor emeritus of linguistics at the Massachusetts Institute of Technology, who opposes the use of AI in scientific activities, notes the following: "The human mind is not, like ChatGPT and its ilk, a lumbering statistical engine for pattern matching, gorging on hundreds of terabytes of data and extrapolating the most likely conversational response or most probable answer to a scientific question. On the contrary, the human mind is a surprisingly efficient and even elegant system that operates with small amounts of information; it seeks not to infer brute correlations among data points but to create explanations" [5].

There is a tendency for teachers to think, research, and discuss how AI can change education and whether it will contribute to its development. Victor Lee, Associate Professor of Pedagogy and lecturer at the accelerator initiative on generative AI in education, emphasises the importance of the role of educators in the use of AI technologies: "If we want generative AI to meaningfully improve education", he says, "there is the obvious step we need to take of listening to the existing expertise in education — from

educators, parents, students, and scholars who have spent years studying education — and using what we learn to find the most pertinent and valuable use cases for generative AI in a very complicated educational system" [6].

The aim of the research is to analyse the impact of AI on students' academic performance and teachers' professional activities; identify challenges related to the introduction of AI in the educational process; and create recommendations for overcoming or minimising the identified challenges.

Research methods: analysis, synthesis, comparison, quantitative methods (secondary data, descriptive statistics).

Results and discussion. Using quantitative research methods, an analysis was carried out and conclusions were drawn based on the results of a survey among participants in the educational process of Ukrainian higher education institutions (HEIs) and secondary data to determine the impact of AI on students' academic performance and professional activities of teachers. The survey, which was conducted from 3 March to 21 May 2024, involved 50 students of various bachelor's, master's, postgraduate of various faculties, aged 17 to 35, and 32 teachers of various faculties, aged 31 to 70. Informed consent, confidentiality, and anonymity of all respondents were ensured.

To create the results, a survey was conducted among students on the use of AI-based tools or programmes in education. The answer rate "Yes" was 100% (50 respondents), "No" – 0% (0 respondents). This result is likely due to the frenzied popularisation because of the so-called "AI boom" and such aspects as the modernity and innovation of the technology. Some respondents provided detailed answers, arguing for the use of AI in education due to the significant speed of search, the ability to consider the information from a different angle, ease of access, flexibility, variability and new opportunities for research.

Students also indicated the tools and applications they usually use for learning

(Fig. 1), and respondents were given the opportunity to choose several options. According to the results, the most popular response option was ChatGPT and other chatbots – 90% (45 respondents); Grammarly and other text checking tools – 46% (23 respondents); speech recognition software (e.g. Google Voice) – 36% (18 respondents); Adaptive learning platforms (e.g. Khan Academy) – 12% (6 respondents); image and reference generation software (e.g. DALL-E) – 6% (3 respondents); text translation software (e.g. DeepL) – 2% (1 respondent). Such popularity of chatbots is due to the ability to generate answers for theoretical and creative tasks, as they are the main components of the

student's educational process. In addition to the above, the respondents told us how often they use these platforms: daily – 24% (10 respondents), several times a week – 48% (24 respondents), several times a month – 12% (6 respondents), rarely – 16% (8 respondents), almost never – 4% (2 respondents). Based on the descriptive statistics of the survey, students aged 17 to 22 are more likely to use AI. When assessing the overall impact of AI, respondents indicated that their academic performance had improved somewhat (62%, 31 respondents), significantly improved (24%, 12 respondents), or remained unchanged (14%, 7 respondents).

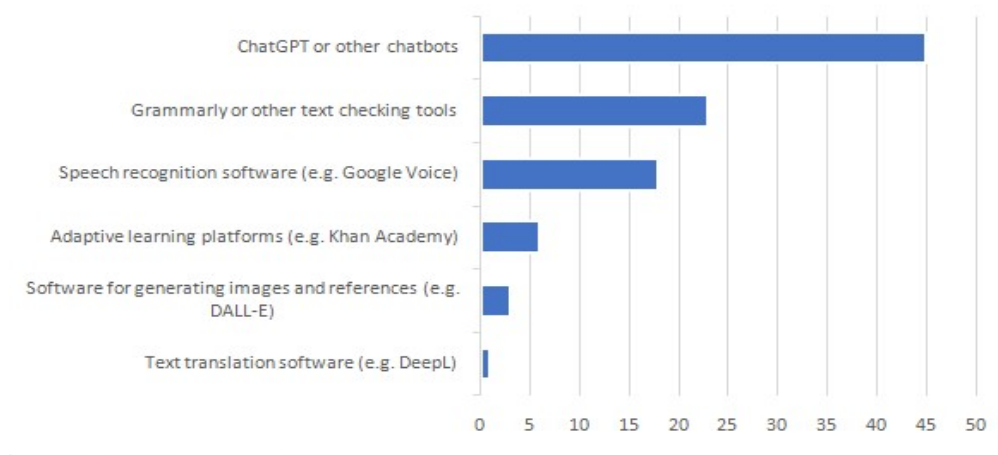

Fig. 1. Programs and tools used by students

Compared to the results of the US survey conducted by PureSpectrum, 56% said they had used AI for assignments or exams, 41% did not, and 4% abstained from answering. However, the majority of students (54%) believe that using artificial intelligence for school assignments or exams is considered cheating or plagiarism, while approximately 21% say that using artificial intelligence for assignments or exams is not cheating or plagiarism, and 25% of students remain neutral. The survey, which was conducted from 29 September to 5 October 2023, involved 1,000 US students enrolled in an on-campus, online or hybrid bachelor's or master's degree programme, with respondents aged 17-49 [7].

However, the results of Ukrainian teachers are not as clear as those of

students. When asked about the use of artificial intelligence (AI)-based tools or programs in their professional activities, the "Yes" rate was 75% (24 respondents), which was justified by the simplification of certain processes and the development of readiness to use the latest technologies, and the "No" rate was 25% (8 respondents), which was justified by the beliefs of replacing the human factor, academic dishonesty, and user degradation.

Teachers who use AI in their professional activities were also given the opportunity to select several options to determine which tools and programmes they use (Fig. 2). ChatGPT and other chatbots with 54% (13 respondents), and Grammarly and other text checking tools with 54% (13 respondents) were tied for first place. Image and reference

generation software (e.g. DALL-E) came in second place with 25% (6 respondents). Adaptive learning platforms (e.g. Khan Academy) are in third with 17% (4 respondents), and in fourth place speech recognition software (e.g. Google Voice) with 12% (3 respondents). Compared to students, teachers use these platforms much less

frequently: 58% (14 respondents) several times a month, 25% (6 respondents) use them rarely, and 17% (4 respondents) several times a week. Teachers assess the impact of AI on teaching as somewhat improved (79%, 19 respondents) and unchanged (21%, 5 respondents).

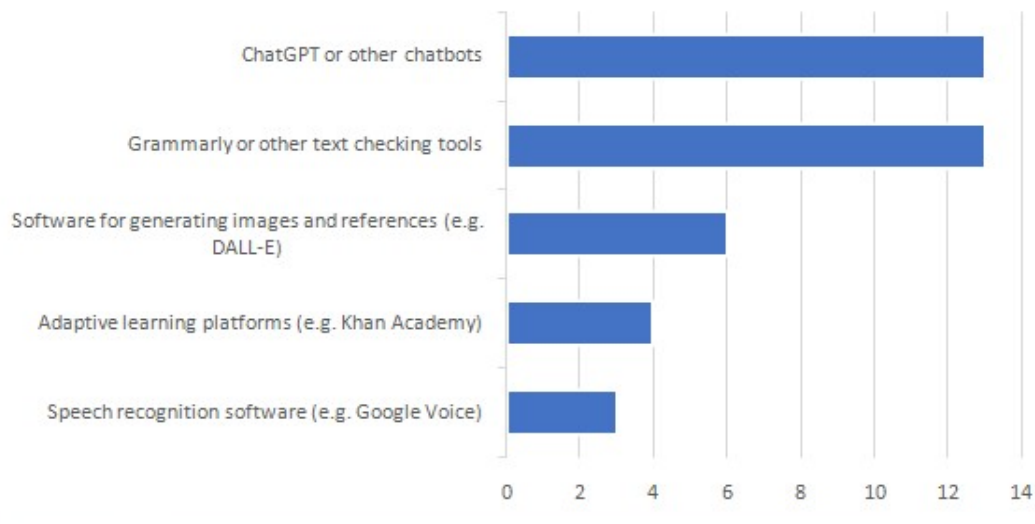

Fig. 2. Programs and tools used by teachers

However, despite the rather positive results, the majority of respondents are concerned about the emergence of possible challenges in the teaching and learning environment. It is observed that, in general, teachers and students are

concerned about ethical and social issues. Based on the answers of all six ten respondents, descriptive statistics with potentially possible challenges were created, and an opportunity was given to choose several options (Fig. 3).

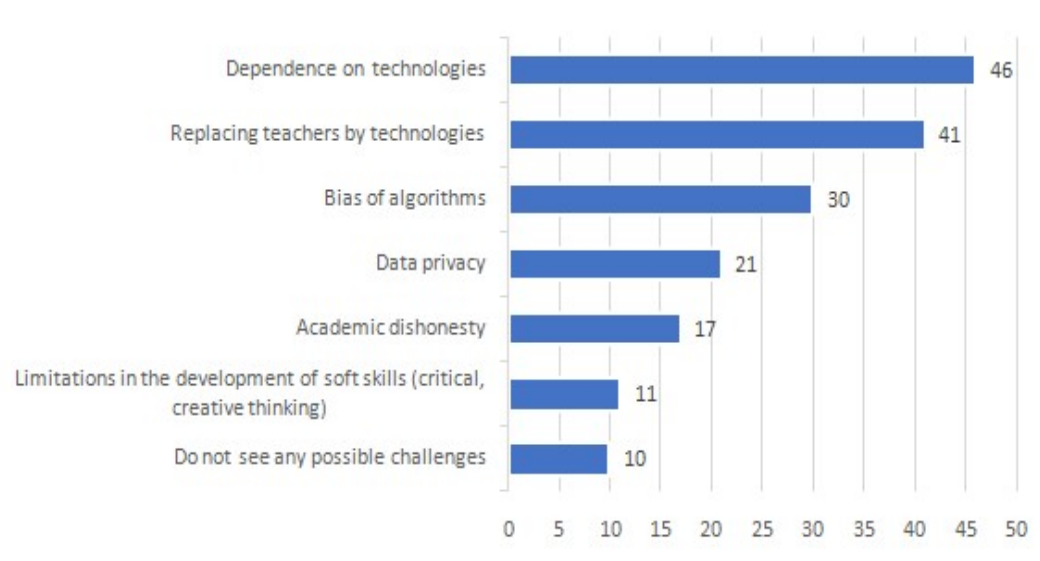

Fig. 3. Potential challenges in the learning and teaching environment as perceived by teachers and students

It should also be noted that among students, the most popular potential

challenge was dependence on technologies (54%, 27 respondents),

while one in five (20%, 10 respondents) did not see any possible challenges at all. Among teachers, the most popular potential challenge was the replacement of teachers by technologies (81%, 26 respondents).

Having analysed the order of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On Approval of the Concept of Artificial Intelligence Development in Ukraine" [8] and the final document of the international conference on artificial intelligence and education "Planning education in the AI era: Lead the leap" [9], the main directions aimed at overcoming possible challenges and the role of these documents are identified. In order to ensure the positive impact of AI on teaching and learning, the concept aims to: integrate AI into various fields, including education; improve the quality of the educational process using AI technologies; and develop digital skills. The main principles of the concept are compliance with ethical standards, privacy protection, and promotion of innovation and research. The role of this concept is to formulate public policy and create effective mechanisms for introducing AI into curricula, professional development of teachers, creating start-ups, and supporting research in the field of AI. And the recommendations of the final document of the international conference on artificial intelligence and education are aimed at integrating AI into educational systems, promoting inclusiveness and ensuring the ethical use of technology at the international level. The key recommendations for UNESCO member governments are:

AI planning in education policy;

The use of AI in education and its management;

AI in teaching and teacher empowerment;

Using AI in learning and assessment;

Promoting equitable and inclusive use of AI in education;

Gender equality in the field of AI;

Ethical, transparent and accountable use of data and algorithms;

Monitoring, evaluation and research;

Funding, partnerships and international cooperation.

The role of this UNESCO document is to create an AI for Education platform, develop guidelines to support the effective use of AI in education, and support teacher training in AI. It should also be noted that the document is recommended for consideration by governments in accordance with their national policies and legislation.

Based on the results of the research, a list of recommendations was created to overcome potential challenges:

Review AI policies based on national and international documents;

Revise or establish mechanisms and programmes for quality control, confidentiality, ethics and equity in the use of AI in teaching and learning;

Introduce courses or lectures on AI into the curriculum;

Develop a set of rules and consequences for violating them regarding the use of AI;

Ensure restrictions on creative and practical tasks;

Provide technical support through investment in AI;

Develop backup plans in case of technical failures;

Create adaptive interfaces that take into account the needs of different users;

Develop programmes to train and adapt teachers to new technologies;

Provide professional development for teachers on the use of AI in teaching;

Conduct regular surveys and research for teachers and students to monitor the effectiveness of AI use;

Involve teachers and students in the process of developing and implementing AI in education;

Ensure effective cooperation between departments of different levels.

Conclusions and research perspectives. The research has shown that the introduction of AI in education opens up significant opportunities to improve the quality of learning, teaching and academic performance. Both the readiness and concerns of educational process participants for possible changes and challenges are monitored, which

emphasises the relevance and importance of further work on potential challenges to AI in the educational process. There is a need to study more deeply the ethical and social issues related to the use of AI in education to ensure that curricula are adapted to take into account the capabilities of AI. To achieve positive results, research should continue to be conducted to create more personalised learning and increase the efficiency of the educational process.

It is planned to pay special attention to a detailed study of biases that may be present in AI algorithms. This will include an analysis of cases of discrimination based on gender, race, socio-economic status and other factors. No less important is the study of the social consequences of the introduction of AI in education, in particular the impact on the interaction between students and teachers, changes in the educational process and the impact on social inequality.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Russell, Stuart, J., & Norvig, Peter. (2021). *Artificial Intelligence: A Modern Approach* (4th ed.). Print [in English].
2. Claire, Chen. (March 9, 2023). *AI Will Transform Teaching and Learning. Let's Get it Right*. Retrieved from: <https://hai.stanford.edu/news/ai-will-transform-teaching-and-learning-lets-get-it-right> [in English].
3. Tanya, Milberg. (April 28, 2024). *The future of learning: How AI is revolutionizing education 4.0*. Retrieved from: <https://www.weforum.org/agenda/2024/04/future-learning-ai-revolutionizing-education-4-0/> [in English].
4. Will Douglas Heavenarchive. (April 6, 2023). *ChatGPT is going to change education, not destroy it*. Retrieved from: <https://www.technologyreview.com/2023/04/06/1071059/chatgpt-change-not-destroy-education-openai/> [in English].
5. Ruru, Kuo. (March 8, 2023). *Noam Chomsky: The False Promise of ChatGPT*. Retrieved from: <https://www.nytimes.com/2023/03/08/opinion/noam-chomsky-chatgpt-ai.html> [in English].
6. *Stanford faculty weigh in on ChatGPT's shake-up in education*. (December 20, 2022). Retrieved from: <https://ed.stanford.edu/news/stanford-faculty-weigh-new-ai-chatbot-s-shake-learning-and-teaching> [in English].
7. Jane, Nam. (November 22, 2023). *56% of College Students Have Used AI on Assignments or Exams*. Retrieved from: <https://www.bestcolleges.com/research/most-college-students-have-used-ai-survey/> [in English].
8. *Cabinet of Ministers of Ukraine; Order on Approval of the Concept of Artificial Intelligence Development in Ukraine* (No. 1787-p of 29.12.2021). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Textlaws/show/1556-2020-%D1%80#Text> [in English].
9. UNESCO. (2019). *Beijing Consensus on Artificial Intelligence and Education*. Retrieved from: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000368303> [in English].

Received: August 22, 2024

Accepted: September 10, 2024

CONTENTS

METHODOLOGY AND HISTORY OF PEDAGOGY	5
Seiko N. A. Charity as a Spiritual and Moral Factor in the Establishment and Operation of Jewish Schools in Volhynia in the Nineteenth Century	5
Voznyuk O. V., Dubaseyuk O. A., Shuryyn O. I. Methodological Basis and Practical Aspects of Digitalization of Educational Space	15
GENERAL SECONDARY EDUCATION	27
Sydorchuk N. H., Hordienko O. A., Marushchak O. A. Preserving and Strengthening the Helth of Younger Schoolchildren by Means of Motor Game Technologies	27
TERTIARY EDUCATION	51
Mykhailova O. S. Sociocultural Education of the Prospective Primary School English Teachers by Means of Musical Art.....	51
Vitvytska S. S. Implementation of the Competence Approach in the Pedagogical Training of Future Teachers in Institutions of Higher and Vocational Pre-Higher Education.....	62
ANDRAGOGY	80
Kesner Yu. P., Yatsenko S. L. Features of Implementation of Labor Functions and Professional Competencies of Out-Of-School Educators	80
Koroid T. V. Model for Managing the Development of Creative Potential of Teachers of Ukrainian Language and Literature as a Dynamics of Personality Transformation	95
INCLUSIVE PEDAGOGY	107
Savchuk I. M. Training of the Future Primary School Teacher to Work With Children With Special Educational Needs (SEN): a Competence Approach .	107
Shembaretska O. S. Preparation of the Teacher for the Support of a Child With Learning Difficulties: Analysis of Foreign Experience	124
MODERN TEACHING TECHNOLOGIES	135
Herashchenko Ya. M. Practical Experience of Using Game Technologies in the Training of Youth Tourism Specialists	135
Humennyi O. D. Methodological Recommendations on the Use of the Teams Digital Platform for Professional Training of Qualified Workers in the Machine-Building Industry	149
Mozharovska O. E. Frame Hypothesis and its Implementation in the Methodology of Teaching Foreign Languages	167
Podoliak M. V. The Use of Cooperative Learning Method in Teaching Foreign Language for Special Purposes.....	181
Syntniakivska S. M., Kulish O. V. Artificial Intelligence in Education: the Potential Impacts and Challenges	199

ЗМІСТ

МЕТОДОЛОГІЯ ТА ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ	5
Сейко Н. А. Благодійність як духовно-моральний чинник створення та діяльності єврейських шкіл на Волині у ХІХ столітті	5
Вознюк О. В., Дубасенюк О. А., Шурин О. І. Методологічні основи та практичні аспекти цифровізації освітнього простору	15
ЗАГАЛЬНА СЕРЕДНЯ ОСВІТА	27
Сидорчук Н. Г., Гордієнко О. А., Марущак О. А. Збереження та зміцнення здоров'я молодших школярів засобами рухових ігрових технологій	27
ПЕДАГОГІКА ВИЩОЇ ШКОЛИ	51
Михайлова О. С. Соціокультурне виховання майбутніх учителів англійської мови початкових класів засобами музичного мистецтва.....	51
Вітвицька С. С. Реалізація компетентнісного підходу у педагогічній підготовці майбутніх викладачів закладів вищої та фахової передвищої освіти	62
АНДРАГОГІКА.....	80
Кеснер Ю. П., Яценко С. А. Особливості реалізації трудових функцій і професійних компетентностей педагогів-позашкільників	80
Короїд Т. В. Модель управління розвитком творчого потенціалу вчителів української мови і літератури як динаміка трансформації особистості.....	95
ІНКЛЮЗИВНА ПЕДАГОГІКА	107
Савчук І. М. Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами: компетентнісний підхід	107
Шембарецька О. С. Підготовка вчителя до супроводу дитини з навчальними труднощами: аналіз зарубіжного досвіду.....	124
СУЧАСНІ ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ.....	135
Герашенко Я. М. Практичний досвід використання ігрових технологій у підготовці фахівців молодіжного туризму	135
Гуменний О. Д. Методичні рекомендації щодо використання цифрової платформи Teams для професійного навчання кваліфікованих працівників у галузі машинобудування.....	149
Можаровська О. Е. Фреймова гіпотеза та її реалізація у методиці викладання іноземних мов	167
Подоляк М. В. Використання кооперативного методу у навчанні іноземної мови за професійним спрямуванням	181
Ситняківська С. М., Куліш О. В. Штучний інтелект в освіті: потенційний вплив та проблеми	199